

أمهري

<https://www.path-2-happiness.com/am>

ለደስተኝነት የሚያበቃ መንገድ

የደስተኝነት ውይይቶች

ካሊድ አቡል ፋቱሕ

SPACE CHANNELS

አልፋቱሕ የኢንፎርሜሽን ማዕከል
የመጀመሪያው እትም: 1435 - 2014

የደስተኝነት ውይይቶች

ካሊድ አቡል ፋቱሕ

የሕትመት ዝግጅት:-
እስፔስ ቻናል
(space channels)

አልፋቱስ የኢንፎርሜ
ሽን ማዕከል

የደስተኝነትና የመታደል ውይ ይቶች

ካሊድ አቡል ፋቱሕ

መቅድም

የዛሬው ዓለማችን፣ የዘመኑ ሰው ለሕይወት ታላላቅ ጥያቄዎች ምላሽ ለማግኘትና ካለበት የግራ መጋባትና የብክነት ሁኔታ ለመውጣት ያለውን ጉጉት፣ ወደ ትክክለኛው ጎዳና የሚመራውን ለማግኘት ያለውንም ጥማት በሚያመለክቱ የሀሳብ ግጭቶችና አያሌ አመለካከቶች የሚናወጥ መሆኑ ጥርጥር የለውም። በተጨማሪም ዓለም ታይቶ በማይታወቅ ሁኔታ የመረጃ ፍሰትና የፈጣን ዝውውሩን ከፍተኛ እመርታ እያስተናገደ ይገኛል። ከዚህ በመነሳት ሙስሊሞች ግራ ለተጋቡ ሰዎች በሚገባቸው ቋንቋ የአላህን ቃል የማድረስ ከሃይማኖታቸው አኳያ እስላማዊ ሽሪዓዊ ግዴታ . . ለሰው ልጆች ካለባቸው ኃላፊነት አንጻር ደግሞ ሰብአዊ ግዴታ አለባቸው። የአላህ መልክተኞችም ለሕዝቦቻቸው መልክቱን ሲያደርሱ የነበረው በዚህ መልኩ ነበር።

ቁርአን ውይይትን፣ በሐቅና በዕውቀት ላይ በተመሰረተ ስልት መከራከርንም ያበረታታ ሲሆን፣ የደዕዋ ሥራ በጥበብና በመልካም ምክር እንዲሆንም አሳስቧል፡

ቁርአን ከጣዖታውያንና ከከሐዲዎች ጋር ባሰፈራቸው ክርክሮችና ውይቶቹ አማካይነት ብዙ ምሳሌዎችን አቅርቦልናል። ሌላው ቀርቶ ቁርአንንና መልእክቱን የሚቃወሙባቸውንና የሚሞግቱባቸውን ነጥቦቻቸውን ያለ ምንም ማካነፍ እንዳሉ አቅርቦ የራሱን አሳማኝና ተጨባጭ ምላሾች ሰጥቷል። ይህም እስላም ሃይማኖታዊ ጥሪ ከመሆኑም ባሻገር የለውጥና የተሐድሶ ጥሪ በመሆኑ ነው። ሁለቱም ቢሆኑ አመለካከትን በመለወጥና የአስተሳሰብ ስልትን ዳግም በመቅረጽ ብቻ እንጂ እውን የማይሆኑ ሲሆን፣ ይህም በተራው ክርክርና ውይይት ከዋና ዋና መሳሪያዎቹ አንዱ በሆኑት የማሳመን ብቃት ብቻ የሚረጋገጥ ነው።

እዚህ ላይ ሳላስምርበት የማላልፈው ጉዳይ፣ እነዚህ ውይይቶች እስላምን አስመልክቶ የተሟላ ሥዕል ለመስጠት ወይም ተቀናቃኞቹ የሚነኩበትን ውዥንብሮች ሁሉ ለመመለስ በቂ አለመሆናቸውን ነው። ይሁን እንጂ ሙስሊም ባልሆነ ሰውና እስላምን በማወቅ መካከል ያለውን ግድግዳ ለመናደ፣ በዛሬው ሕይወትና በወዲያኛው ዘለዓለማዊ ሕይወት ተድላን የሚያጎናጽፈውን የደስተኝነት መንገድ . . የሥልጣኔና የነጻነት መንገድ . . ሽሪክ ለሌለው አንድ አላህ ብቻ በፍጹምነት ተገኝ የሚሾንበትን መንገድ . . ለመተዋወቅ መሰናክል ሊሆን የሚችለውን አጥር ለመስበር ግን - የተቀሩት እንቅፋቶች ከተወገዱ - በቂ ናቸው የሚል ግምት አለኝ።

መጠቆም የምሻው ሌላው ነጥብ፣ በውይይቶቹ ውስጥ በተለያዩ በርካታ ምንጮችና ማጣቀሻዎች ላይ የተመረኮዘኩ ሲሆን፣ በመቶዎች የሚቆጠሩ የኢንተርኔት ገጾችን በማንበብ አንዳንድ ነገሮችን እንዳሉ ጠቅሼ

በመውሰድ አንዳንዶቹን ደግሞ ለመጽሐፉ በሚመች ሁኔታ በማስተካከል ተጠቅሟቸዋል፡፡ ማስታወሻዎችን ማስፈር የአንባቢውን ትኩረትና የሀሳብ ፍሰቱን ስለሚያቋርጡ፣ ለተከተልኩት የውይይት ስልት አጻጻፍም ተስማማሚ ባለመሆኑ በግርጌ ማስታወሻ ምንጮቹን አላመለከትኩም፡፡ በዚህ ፈንታ የበለጠ ንባብ ለሚፈልግ ሰው አብዛኞቹን ዋቢዎችና ምንጮች በመጽሐፉ መጨረሻ ያስፈርኩ ሲሆን የኢንተርኔት ድረ ገጾችን ማስፈሩ ግን አመቺ አልሆነም፡፡

በመጨረሻም . . የቀረቡት የውይይቱ ገጽ ባሕርያት ሦስት ሲሆኑ ሁለቱ ከውይይቶቹ መጀመሪያ እስከ መጨረሻው የሚዘልቁ መሪ ተዋንያን ናቸው፡፡ አንደኛው በጊዜያዊነት እንግሊዝ አገር የሚኖረው ሙስሊሙ ጸሐፊና ጋዜጠኛ ራሽድ ሲሆን፣ ሌላው በመምህርነት የሚሰራው እንግሊዛዊው ማይክል ነው፡፡ ሁለቱ በአንድ የማህበራዊ ድረ ገጽ የውይይት ጠማር ላይ በአጋጣሚ የተዋወቁና በአንድ የለንደን ካፌቴሪያ ውስጥ ፊት ለፊት ተገናኝተው ውይይታቸውን ለመቀጠል ተቀጣጥረው በአካል የተገናኙ ናቸው፡፡ ከዚያ በኋላ ፓሪስን በመጎብኘት ላይ እያሉ ጀርመን ውስጥ ምሕንድስና በማጥናት ላይ የሚገኘው ሕንዳዊው ተማሪ ራጂቭ ይቀላቀላቸዋል . .

በሁሉም ውይይቶች ውስጥ ጠቃሚና አዳዲስ ነገሮችን እንድታገኙ እየተመኘሁ፣ አሁን በራሽድና በማይክል መካከል ከሚካሄደው የመጀመሪያው ውይይት ጋር እተዋችኋለሁ፡፡

ኻሊድ አቡል ፉቱሕ

khaled@alfotoh.com

የማዘናጊያ ጽዋ

የማዘናጊያ ጽዋ

ራሽድ፡- በቀጠሮው መሰረት ከወዳጁ ከማይክል ጋር ካፌቱሪያው ውስጥ ተገናኘ። እንደተቀመጡም ማይክል ለራሽድ እንዲህ አለው፡-

ዛሬ ትስማማበታለህ ብዬ የማስበውን ርእሰ ጉዳይ አነሳለሁ።

ራሽድ፡- ወዳጄ ትንሽ ተረጋጋ፤ መጀመሪያ ለመስተንግዶህ የሚጠጣ ነገር እንዘዝ!

ማይክል፡- በመጣደፌ ይቅርታ፤ እውነትህን ነው . .

ማይክል አስተናጋጁን ጠራ . . አስተናጋጁ መጥቶ ምን እንደሚወስድ ራሽድን ጠየቀው።

ራሽድ፡- ሻይ።

አስተናጋጅ (በመገረም)፡- ሻይ?!

ራሽድ፡- በሎሚ።

አስተናጋጅ (የበለጠ በመገረም)፡- በሎሚ?!

ማይክል (እየሳቀ)፡- አዎ፤ እርሱ ሙስሊም ነው፤ አስካሪ መጠጥ አይጠጣም . . ከወዳጄ ጋር ለመመሳሰል ለኔም ሻይ በሎሚ ይሁንልኝ።

አስተናጋጁ የታዘዘውን ለማቅረብ ሲሄድ፤ ራሽድ «ያስገረመው ምን እንደሆነ አይገባኝም!» ሲል አገረመረመ።

ማይክል፡- ወዳጄ፤ በኛ አገር አስካሪ መጠጥ መጠጣት ልክ ውሃ እንደ መጠጣት ነው። የተለያዩ ስሞች፤ ጣዕሞች የመጠጫ መንገዶች ያሏቸው ቁጥራቸው የበዛ የመጠጥ ዓይነቶች ይገኛሉ። ለዚህ ነው ትእዛዝህ ከነዚህ አንዱን እንኳ ሳለማካተቱ አስተናጋጁ የተገረመው፤ ሻይ የሚያዙት ሕጻናት ብቻ ናቸው . . ይቅርታ . . በጣም ይቅርታ . .

ራሽድ፡- በጣም የሚገርም ነው!

ማይክል፡- ምኑ ነው የሚገርመው? ለኛ ምንም አዲስ ነገር የለበትም። እዚህ በኛ አገር ብቻ ሳይሆን በሁሉም የምዕራብ አገሮች ያለ ነገር ነው።

ራሽድ፡- እስገራሚው ነገርም በትክክል ይህ መሆኑ ነው።

ማይክል፡- እንዴት?!

ራሽድ፡- ምክንያቱም አብዛኞቻችሁ የክርስትና እምነት ተከታዮች ናችሁ። በመጽሐፍ ቅዱስ ታምናላችሁ ተብሎም ይጠበቃል፤ ብሉይ ኪዳን አስከሪ መጠጥ ከፍተኛ ጉዳት እንዳለበት በማስጠንቀቅ ሲያብራራ እንዲህ ብሏል፡ «የወይን ጠጅ ከሚጠጡ ጋር አትቀመጥ፤ ለሥጋም ከሚሣሡ ጋር፤» (መጽ. ምሳሌ 23፤20) መጠጥ ጠጥቶ መስከርን ሲከለክልም እንዲህ ብሏል፡ «ስካርን ለመከተል በጥዋት ለሚማልዱ፤ የወይን ጠጅም እስኪያቃጥላቸው እስከ ሌሊት ድረስ ለሚዘገዩ ወዮላቸው፤» (ኢሳ. 5፤11)

«እግዚአብሔርም አርንን እንዲህ ብሎ ተናገረው፡ እንዳትሞቱ ወደ መገናኛው ድንኳን ስትገቡ አንተና ልጆችህ የወይን ጠጅና የሚያስክርን ነገር ሁሉ አትጠጡ፤ ይህም ለልጅ ልጆችሁ የዘላለም ሥርዓት ይሆናል፤» (ዘሌዋውያን 10፡9) «ከወይንም ከሚወጣው ሁሉ አትብላ፤ የወይን ጠጅንም የሚያስክርንም ነገር አትጠጣ፤ . . » (መሳፍንት 13፡14) ከነዚህ በተጨማሪ ጠጭዎችን የሚወቅሱ፤ ከስካራሞች ጋር መቀመጥን የሚከለክሉ፤ በዓይን መመልከትን እንኳ የሚያጥላሉ ብዙ ጥቅሶች ይገኛሉ።

ማይክል፡- ራሽድ ተረጋጋ፤ መጽሐፍ ቅዱስን አንተ ብቻ የምታውቅ አድርገህ አታስብ። ብዙዎቹ የሃይማኖት መሪዎችን አስካሪ መጠጥ የተፈቀደ መሆኑን ያረጋግጣሉ፤ አንዳንዶቹ ነቢያትም ጠጥተው ስለ መስከራቸውም ብሉይ ኪዳንን በአስረጅነት ይጠቅሳሉ። ከአንዳንዶቻቸው እንደሰማሁትም የተከለከለው መስከር እንጂ መጠጣት አይደለም። ወንጌል ውስጥ ኢየሱስ ወይን ጠጅ መጠጣቱ ተመልክቷል። ሉቃስ 7፡33 እንዲህ ይላል፡ «መጥምቁ የሐንስ እንጀራ ሳይበላ፤ የወይን ጠጅም ሳይጠጣ መጥቶ ነበርና፡ ጋኔን አለበት አላችሁት። የሰው ልጅ እየበላና እየጠጣ መጥቷልና፡ እነሆ በላተኛና የወይን ጠጅ ጠጭ፤ የቀራጮችና የጋጢአተኞች ወዳጅ አላችሁት።»

ራሽድ፡- ወዳጄ አንተ የምትለው ነገር በምዕራቡ ሰውና በምዕራባዊው ሕብረተሰብ ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ ወዳላቸው ሁለት አሳሳቢ ጉዳዮች ይወስደናል።

አንደኛ፡- ይህን ስናገር እያዘነኩ ነው፤ አሁን ያለው የመጽሐፍ ቅዱሳችሁ ሁኔታ የሚያረጋግጠው፤ ብዙ ነገሮች ለርገው የገቡበትና ዲያብሎስን የሚያገለግሉ እጆች ያዛቡት በመሆኑ በብዙ ጉዳዮች ላይ እርስ በርሱ የሚጣረስ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። ከነዚህ መካከል መጠጥን መፍቀዱና መከልከሉ አንዱ ነው። አንድ ቦታ

ላይ እየከለከለ ሌላ ቦታ ላይ ይፈቅዳል። ኢየሱስ እንደጠጣ አድርጎ ሲያቀርብ ሌላ ቦታ ላይ ደግሞ ከዚህ ያጠራዋል። ገብርኤል ስለ አልመሲሕ ሲገልጽ ሉቃስ ውስጥ እንዲህ ብሏል፦ «በጌታ ፊት ታላቅ ይሆናልና፤ የወይን ጠጅና የሚያሰክር መጠጥ አይጠጣም፤ . . . » (ሉቃስ 1:15) ይህ መቼም ግልጽ የሆነ መጣረስ ነው።

ሁለተኛ፦ እናንተ ዘንድ መጽሐፍ ቅዱስን አንብቦ መረዳት ለሃይማኖት መሪዎች ብቻ የተፈቀደና የተተወ ሲሆን፤ አንዳንዶቻቸው በእግዚአብሔር ስም የሚናገር ተጠሪ አድርገው ራሳቸውን ያቀርባሉ። አንዳንዶቹ ደግሞ እርምጃ የማድረግና የመፍቀድ (ሐላልና ሐራም የማድረግ) መለኮታዊ ሥልጣን አለን ብለው ያስባሉ። በዚህ ሁሉ እናንተ እነሱን ትከተላላችሁ።

ማይክል፦ ይህ እውነት ነው። ለዚህም ነው ግልጽ ሆኜ ብዙዎቻችን በመጽሐፍ ቅዱስ የምር አናምንም፤ በሃይማኖት መሪዎች ላይም እምነት አንጥልም ብዬ የምነግርሁ። ከአውሮፓ የሕዳሴ ዘመን ጀምሮ በሕብረተሰባችን ውስጥ ከፍተኛ ለውጥ ተከስቷል። በመሆኑም ተግባራዊ እምነታችን በአእምሮና በቁሳዊ ዕውቀት ብቻ ላይ የተመሰረተ ሆኗል . . . እናም መጽሐፍ ቅዱስንና ሃይማኖትን ወደ ጎን ብለን በአእምሮና በሳይንስ ቋንቋ ብቻ እንነጋገር።

ራሽድ፦ ፍቀድልኝና አንደኛ ይህ በቤተክርስቲያን አምባገነንነትና በተለይም በመካከለኛው ክፍለ ዘመን በሳይንስና በዕውቀት ላይ ባካሄደው ጦርነት ምክንያት በናንተና በሃይማኖት መካከል የተፈጠረ የራሳችሁ ችግር ነው። በጣም የሚያሳዝነው ግን ሁሉንም ሃይማኖት ቤተክርስቲያን አድርጋችሁ መቁጠራችሁ ነው፤ ሁሉም ሃይማኖት ከሳይንስ ጋር የሚጋጭና በቤተአምልኮው ውስጥ ብቻ ታጥሮ መቅረት እንዳለበት አድርጋችሁ መውሰዳችሁ ነው። እስላም ውስጥ ግን እኛ እንዲህ ዓይነት ችግር ፈጽሞ የለብንም። ይልቅዬ የኛ ሃይማኖት ሳይንስና ዕውቀት መገባደግን ያበረታታል፤ የሃይማኖት መሪዎች ብቻ እንጂ ሌሎች የማያውቁት ሃይማኖታዊ ምስጢርም ሆነ ዕውቀት የለበትም ።

ለማንኛውም አንተን በሚያሳምንህ ቋንቋ እንነጋገር። በኔ በኩል የሳይንስ ቋንቋ ከሃይማኖቱ ጋር በምንም መንገድ አይጸረርም፤ ይህንንም በሚገባ አረጋግጥልሃለሁ።

ማይክል፦ እንግዲያውስ መቀጠል ትችላለህ።

ራሽድ፦ ዛሬ የምታምኑት በአእምሮና በሳይንስ ነው ብለሃል፤ እስኪ ከመነሻው ልጠይቅህና፤ ለአእምሮ ይህን ያህል ከፍተኛ ግምት የምትሰጡት ከሆነ አስካሪ

መጠጥ መውሰድ አእምሮን ይጠብቃል ወይስ ያናጋል?

ማይክል፦ ይህ ወጥመድ እንጂ ጥያቄ አይደለም።

ራሽድ፦ አላህ (ሱወ) የሰውን ልጅ ክቡር ፍጡር አድርጎት በብዙዎቹ ፍጥረታቱ ላይ ብልጫ ሰጥቶታል። የአእምሮን ታላቅ ጸጋም አጎናጽፎታል። እስላም ውስጥ አእምሮውን የሳተ ሰው ሃይማኖታዊ ግዴታዎች አይጸኑበትም፤ አላህ (ሱወ) ይህን ታላቅ ጸጋ እንድንጠብቀው፤ እንድንከባከበውና ሊጎዳው የሚችል ማንኛውንም ነገር እንዳንፈጽምበት አዘዘናል። አእምሮን መጠበቅ እስላም ውስጥ ከአምስት መሰረታዊ አስፈላጊ ጉዳዮች አንዱ ነው። ከዚህ በመነሳትም እስላም አስካሪ መጠጥ መጠጣትን፤ አደንዛዥ እጽንና አእምሮን ሊጎዱ የሚችሉ መሰል ነገሮችን ሁሉ መጠቀም ሐራም አድርጎ ከልክሏል።

ማይክል፦ ያልከው አምስቱ መሰረታዊ አስፈላጊ ነገሮች ምንድን ናቸው?

ራሽድ፦ ወደ ዝርዝራቸው መግባቱ ከርእሳችን ሊያስወጣን ይችላል፤ በጥቅሉ ግን ሃይማኖት፣ ሕይወት፣ አእምሮ፣ ሰብአዊ ክብርና ንብረት ናቸው።

ማይክል፦ በጣም ጥሩ፣ ቀጥል።

ራሽድ፦ በሳይንስ እንደተረጋገጠው አልኮል በጨጓራና በትንሹ አንጀት ውስጥ በፍጥነት በመመጠጥ በተፋጠነ ሂደት ወደ ደም ዝውውር ሥርዓት ይገባል፤ ከዚያም በቀላሉ ወደ ተለያዩ የሰውነት ክፍሎች በመሰራጨት ወደ ማእከላዊው የነርቭ ሥርዓት ሴሎች ይደርሳል።

አልኮል መጠኑ በጣም አነስተኛ - 0.3% ያህል - ቢሆን እንኳ በነርቭ ሴሎች ላይ ተጽእኖ የሚያሳድር ሲሆን፤ በመካከላቸው ያለው የነርቭ ሞገዶች እንቅስቃሴ አዝጋሚ እንዲሆን ያደርጋል፤ ይህ በተራው ትኩረት ማጣትን፤ የእንቅስቃሴ መዛባትንና ነገሮችን በትክክል ማመዛዘን አለመቻልን ያስከትላል። በዚህ ምክንያት የኛ ቁርካን አስካሪ መጠትን አጥብቆ ከልክሏል። አላህ (ሱወ) እንዲህ ብሏል፦

«እናንተ ያመናችሁ ሆይ! የሚያሰክር መጠጥ፣ ቁማርም፣ ጣዖታትም፣ አዝላምም (የመጠንቆያ እንጨቶች)፣ ከሰይጣን ሥራ የኾኑ እርኩስ ብቻ ናቸው፤ (እርኩስን) ራቁትም፤ ልትድኑ ይከፈላልና።» [አልማኢዳህ:9]

ማይክል፦ እኛ ግን መጠጥ አንዳንድ ጥቅሞች አሉት ብለን እናስባለን፤ ከዚህም መካከል የመነቃቃት ስሜት መፍጠሩ፤ በኛ አገሩ ዓይነት ቀዝቃዛ አየር ሁኔታ መቀት ስጭ መሆኑ . . . ።

ራሽድ፦ አንዳንድ ጥቅሞች ሊኖሩት መቻሉን ቁርክረንም አያስተባብልም። አላህ (ሱወ) እንዲህ ብሏልና፦

«አእምሮን ከሚቃወም መጠጥና ከቁማር ይጠይቁሃል፤ በሁለቱም ውስጥ ታላቅ ኃጢአትና ለሰዎች ጥቅሞች አሉባቸው፤ ግን ኃጢአታቸው ከጥቅማቸው በጣም ትልቅ ነው በላቸው፤» [አልበቀራህ፡219] እነዚህ ጥቂት ጥቅሞች እጅግ ከበዙ ከባድ ጉዳዮቹ ጋር የማይነጻጸሩ በመሆናቸው አንተ በምታምንበት ሳይንሳዊ አካሄድ መሰረት እንወያይ።

ከስነምግባር ተጽእኖዎቹ፣ ከስነልቦናዊና ማሕበራዊ ጉዳዮቹ ባሻገር፣ ወንጀል ለመፈጸም፣ የገንዘብ ኪሳራና በሌሎች ሰዎች ላይ ችግር ለመፍጠር ከሚዳርጉ አጉል የስካሪ ድርጊቶችም በተጨማሪ፣ አስካሪ መጠጥ ቀጥሎ ለተዘረዘሩ የጤና ችግሮች የሚያጋልጥ መሆኑን ሳይንስ ያረጋግጣል፦

1. በሰውነት እጢዎች ላይ በአጠቃላይ ጉዳት በማስከተል የነሱና የልብን ሥራ እንዲዛባ ያደርጋል።
2. የመራቢያ አካላት ድርቀትን ያስከትላል።
3. የጨንፍና የትርፍ አንጀት ቁስለትና የምግብ ማሳለጫ ሥርዓት ኢንፌክሽን ያመጣል።
4. በአፍ፣ በጉሮሮ፣ በጨንፍ፣ በአንጀት፣ በነርቭና በኢንዶክራይን እጢ ላይ ቀጥተኛና ብርቱ የሆነ ኢንፌክሽን ያስከትላል።
5. ለጉበት መቁሰልና መበጣጠስ ምክንያት ይሆናል፤ ከዚያም ወደ መበላሸትና መዳን ወደማይችል ሁኔታ በማድረስ የጉበት ካንሰርን ያስከትላል።
6. አስካሪ መጠጥ በመተንፈሻ አካላት ላይ የሚያደርሰው ጉዳት ተዘርዝሮ የሚያልቅ አይደለም።

መጠጥ ሙቀት ይሰጣል ያልከውን በሚመለከት፣ በአልኮሎ ምክንያት ወደ ቆዳ የሚደርሰውና የደም ስሮችን እንዲሰፉ የሚያደርገው የሞቀ ደም፣ የቆዳን የውጭ ክፍል ከሁሉም የሰውነት ክፍሎች በሚመጣ ትኩስ ደም ስለሚሞላው ነው። ይህም ለጠጭው እውነተኛ ያልሆነ የሙቀት ስሜት እንዲሰማው ያደርጋል። ጠጭው ቆዳው ቀልቶና በርቶ ብርድ የማይሰማው ሆኖ እናገኘዋለን።

የሞቀው ደም ከሰውየው የሰራ አካላት በተለምዶ ዑደቱ ወደ ቆዳው ፍሰቱን ይቀጥላል፤ ይህ ግን ለሕይወት አስፈላጊ ለሆኑ ፊዚኦሎጂያዊ ሃይቶች ተፈላጊ የሆነውን ውስጣዊ ሙቀትና ትኩሳት ሰውነት እንዲያጣ የሚያደርግ ነው።

ሙቀት ለማግኘት ከመጠጥ ውጭ ሌሎች አያሌ መንገዶች ይገኛሉ። እንደሚታወቀው ሁሉ በቀዝቃዛ አካባቢዎች የሚኖሩ ሙስሊሞች መጠጥ አይጠቀሙም።

ማይክል፦ ኡስታዝ ራሽድ፣ አነጋገርህ ወደ መስከር ደረጃ መድረስን ከግምት ውስጥ በማስገባት ነው። በዚህ መሰረት ትንሽ መጠጥ መውሰድ ችግር የለውም የሚል እምነት አለኝ።

ራሽድ፦ ችግሩ መጠጥ መጀመሪያ ላይ ጥሩ ስሜትና መነቃቃት እንዲሰማህ የሚያደርግ መሆኑ ነው። ከዚህ በኋላ ነው ሰውነትህ ተጨማሪ አልኮል መጠየቅ የሚጀምረው። ይህም ደጋግሞ የመጠጣት ከፍተኛ ፍላጎት ያሳድርብሃል። የተወሰደው የአልኮል መጠን በጨመረ ቁጥርም ሰውነት ሌላ ተጨማሪ ይፈልጋል . . . እንዲህ እያለም ይቀጥላል።

በኒውዚላንድ የተደረገ አንድ የሕክምና ጥናት የደረሰበትን ማጠቃለያ ልንገርህ። በጥናቱ መሰረት በጣም አነስተኛ ወይም መካከለኛ በሆነ መጠን እንኳ ቢሆን አልኮል መጠጣት የሚያስከትለው ጉዳት፣ ሊያስገኝ ይችላል ተብሎ ሊጠበቅ ከሚችል ማንኛውም ጥቅም በእጅጉ ይበልጣል። ይህም በምዕራቡ ዓለም በስፋት ከተሰራጨውና በየቀኑ አንድ ብርጭቆ መጠጥ ከልብ በሽታዎች ሊጠብቅ ይችላል ይሆናል ከሚለው ሀሳብ ጋር የሚጻረር ነው። በኒውዚላንድ የአክላንድ ዩኒቨርሲቲ የተላላፊ በሽታዎች ፕሮፌሰር የሆኑት ዶክተር ሮድ ጃክሰን፣ በላንሴት የሕክምና መጽሔት ላይ በሳተሙት ጥናት፣ ቀለል ባለ ወይም መካከለኛ በሆነ የአልኮል አወሳሰድ ሊገኝ የሚችለው ከልብ በሽታዎች የመጠበቅ ደረጃ እጅግ በጣም ኢምንት መሆኑንና ከሚያስከትለው ጉዳት ጋር ሊነጻጸር የማይችል መሆኑን አስገንዝበዋል።

እዚህ ላይ «አስካሪ የሆነ ማንኛውም ነገር ሐራም ነው፤ በብዛት ቢወሰድ የሚያስክር ነገር ሁሉ በትንሹም ቢወሰድ እንኳ ሐራም ነው።» የሚለው ነብያዊ ሐዲሥ ሳይንሳዊና ሕጋዊ ተአምር ጎልቶ ይወጣል።

ማይክል፦ አህ፣ ሞቅ ያለ ብቻ ሳይሆን የጋለ ውይይት ነው። ውይይታችንን የምናሳርግበት አንድ ብርጭቆ ቀዝቃዛ ሎሚ የሚያስፈልገኝ ይመስለኛል።

ራሽድ (እየሳቀ)፦ ሎሚ ያለ ሻይ?! አንተም የምትስማማበት ርእስ ነው የማነሳው ያልከኝን ግን አልነገርከኝም።

ማይክል፦ ርእሳችን በሚቀጥለው ቀጠሯችን ይሁን።

ራሽድ፦ ጥሩ፣ አላህ ይበለው።

አንዲት ሚስት . . በቂ ናት?!

አንዲት ሚስት . . በቂ ናት?!

ራሽድ በተስማሙበት የቀጠሮ ሰዓት የደረሰ ቢሆንም ማይክልን ግን አስቀድሞ ደርሶ ሲጠብቀው ነበር ያገኘው። አስቀድሞ መድረስ ብቻ ሳይሆን የሚጠጣ ነገር አዞላት ቀርቦ አገኘ . . ሰላምታ ተለዋውጠው መቀመጫውን ይዞ ተቀመጠ . .

ማይክል፦ ተመራጭ መጠጥህን ሻይ በሎሚ እንዲቀርብልህ አድርጌያለሁ . . ሁሌም የመጠጥ ምርጫህ እሱ ነው ብዬ ነው።

ራሽድ፦ በአክብሮት ተቀብያለሁ፤ በእርግጥ ይህ ምርጫዬ ነው። ይሁን እንጂ የሁለተኛ ደረጃ ምርጫ እንኳ ቢሆን ለውጥና ቅያሬንም እወዳለሁ . . ይህ የሰው ልጅ አጠቃላይ ተፈጥሮ ይመስለኛል።

ማይክል፦ በዚህ ልስማማ እችላለሁ፤ ይህን ተውውና ወደ ርዕሳ ጉዳያችን እንግባ . . ይቅርታ ሌላ የሚጠጣ ነገር ልዘዘልህንዎ?

ራሽድ፦ የለም፤ የለም፤ አመሰግናለሁ . . ለውይይቱ የንጹህ ትመስላለህ!

ማይክል፦ እስከዚህም አይደለም፤ ግን ባለፈው ወይይት እንደሆነው ዓይነት ለሌላ ርዕስ ጊዜ እንዳይጠበን ስለሰጋሁ ብቻ ነው።

ራሽድ፦ እንግዲያውስ ቀጥል።

ማይክል፦ በናንተ ሕብረተሰብ ውስጥ በስፋት ሰፍኖ የሚገኘው የዚህ ተቃራኒ መሆኑን ባውቅም፤ ባለፈው ወይይት እንዳልኩህ ሁሉ የመወያያ ርዕሳችን እንዲሆን በምፈለገው ላይ ትስማማለህ የሚል እምነት አለኝ።

ራሽድ፦ በጣም ጥሩ፤ እኔ ልዩነትን አልወድም፤ ካንተ ጋር የምወያየውና የምከራከረው የጋራ ወደ ሆነ ማሳመኛ ለመድረስ ነው፤ ወይም ቢያንስ ስለያንዳንዳችን አመለካከት ትክክለኛ የሆነ ግንዛቤ ለመጨበጥ ነው . . እናም ማንሳት የፈለግከው ርዕስ ምንድነው?

ማይክል፦ ጉዳዩ በአጭሩ ትዳራዊ ግንኙነት በሁለቱም ወገን አንድዮሽ ብቻ መሆን አለበት ብዬ አምናለሁ። ይበልጥ ግልጽ ለመሆን እስላም የሚፈቅደው ከአንድ ሚስት በላይ የማግባት የጋብቻ ሥርዓት ለሴት ልጅ በደልና ጭቆና ነው . . በዚህ ላይ ከኔ ጋር አትስማማም?!

ራሽድ፦ የትኛዋን ሴት ማለትህ ነው?

ማይክል (በመገረም)፦ ሴት ነዋ! ሚስት ናታ! . . በዚህ ግንኙነት ውስጥ ሌላ ሴት አለችንዎ?

ራሽድ፦ ቀደም ሲል እንደተስማማነው ሁሉ ነገሮችን የመመርመር ትክክለኛው መንገድ፤ ጉዳዮች ሁሉ በመልክ በመልካቸው በሚሰደሩበትና በሁሉም አቅጣጫና ገጽታ በሚታዩበት አጠቃላይ ማአቀፍ ውስጥ መሆን ይገባል።

ማይክል፦ መልካም፤ ይህ በኛ ርዕስ ላይ ምን ተጽእኖ ይኖረዋል?

ራሽድ፦ ተጽእኖው ይህን ጉዳይ ስንመረምር የሴት ልጅ ጥቅሞችን ሴቶችን በሞላ በሚያጠቃልል፤ የመላውን ሕብረተሰብ ጥቅሞችና ከዚያም አልፎ የወንድን

ጥቅምና በርሱና በሴትዋ መካከል ያሉትን ልዩነቶች ግምት ውስጥ በሚያስገባ መልኩ መሆን ይገባል . .

ማይክል (በማቋረጥ)፦ ይኸውልሃ እናንተ ዘንድ በሴቶች ላይ ይደርሳል ወደምንለው ግፍና ጭቆና መንስኤ ደረሰን! በወንድና በሴቶች መካከል ያለው አድልዎ! . . የምትሏቸው እነዚህ ልዩነቶች ተባዕታዊው ምሥራቃዊ ሕብረተሰብ ሴትዋን መገልገያና መደሰቻው ለማድረግ ያኖራቸው እሴቶች እንጂ ሌላ አይደሉም . . እንዴት ያሉ ልዩነቶች ናቸው በል? ከአንድ ባል በላይ ማግባትስ ለምን የሴትዋም መብት ጭምር አይሆንም? ይህ የዚያ ሕብረተሰብ ወንዶች የሥጋዊ ፍላጎቶች ተገዥ መሆናቸውን አያረጋግጥምን?!

ራሽድ፦ ረጋ በል፤ ወዳጄ ተረጋጋ . . በውይይት ላይ መጠቀም የተከለከለውን የጥያቄዎች ተስፈንጣሪ ቦንብ ነው የተከሰከብኝ። በአንዴ ልንከላከለው አንችልም . . ሁሉንም አንድ በአንድ እንነጋገርበታለን፤ ግና ፈንጂውን እናክሽፈውና ከከነከነህ ነጥብ እንጀምር። እናም ወንድና ሴትን የሚለያዩዋቸው ነጥቦች መኖራቸውን አታምንም?

ማይክል፦ ምን ዓይነት ልዩነቶች?

ራሽድ፦ በቅድሚያ . . ስነሕይወታዊ ልዩነቶች፤ በወንድና በሴት አካላዊ ተፈጥሮ መካከል የሚገኙ ልዩነቶች!

ማይክል፦ በትክክል ስነሕይወታዊ ልዩነቶች አሉ፤ ይሁንና ልዩነቶቹ ከኛ ርዕስ ጋር ምን ግንኙነት አላቸው?

ራሽድ፦ አምናና ወደ የመቀበል ግዴታን ከሚመለከተውና እኔ ከማምንበት ሃይማኖታዊ መንደርደሪያ በመነሳት አላወራም። የማናግርህ እንደምታምንባቸው ቀደም ሲል ከነገርከኝ የሳይንስና የአእምሮ መንደርደሪያ በመነሳት ነው . . የኔ ጌታ አድምጠኝማ።

በቅርቡ የተካሄዱ ሳይንሳዊ ጥናቶች ወንድ ዘንድ የሚገኘው የፍቅር ቅመም ሴትዋ ዘንድ ከሚገኘው የፍቅር ቅመም የሚለይ መሆኑን አረጋግጠዋል። ይህም አያሌ የሳይንስና የምርምር ተቋማትን በወንድና በሴት መካከል በሚገኙት የፍቅር ስሜቶች ልዩነቶች ላይ ጥልቅ ምርምር እንዲያደርጉ ገፋፍቷቸዋል። ሳይንቲስቶች የደረሱበት ውጤት በጣም አስደማሚ ሲሆን፤ የወንድ ጂኖች ብዙ ግንኙነቶች እንዲኖሩት ሲገፋፉት የሴቷ ጂኖች ደግሞ ወደ መረጋጋትና ወደ ነጠላ ግንኙነት ይገፋፋታል። ወንድ ከአንድ በላይ ሴቶችን በአንድ ጊዜ ለአንዷ ያለው ፍቅር ለሌላዋ ባለው ፍቅር ላይ ምንም ተጽእኖ ሳይፈጥርበት ማፍቀር የሚችል መሆኑን ዘመናዊው ሳይንስ በተጨማሪም አረጋግጧል።

የ CNN ድረገጽ በየታ እስቴት ዩኒቨርሲቲ የሳይኮሎጂ ፕሮፌሰር የሆኑትን ሊዛ ዳይመንድን በመጥቀስ እንዳስነበበው፤ የወንዶች ወሲባዊ ግንኙነት ከአንድ በላይ ሴት ጋር የመሆኑ ሁኔታ ከአካላዊ አፈጣጠራቸው የሚመነጭ ስለመሆኑ ስነሕይወታዊ ማስረጃዎች መኖራቸው ተረጋግጧል።

የአክሲዮኖች ዩኒቨርሲቲ የተመራማሪዎች ቡድን በ2007 ባካሄደው አንድ ምርምር ሴቶች ከወንዶች በተቃራኒ፣ ዋነኛ ትኩረታቸው የሚያነጣጥረው በሰውነቶቻቸው ላይ ወይም በልጆቻቸው እንክብካቤ ላይ መሆኑንና ይህም ከልጆቻቸው ጋር ያላቸውን የመተሳሰር ስሜት በሚጨምረው አክሲዮኖች ሆርሞን ምክንያት መሆኑን ደርሰውበታል።

የተወሰኑ የወንዶች የአንጎል ክፍሎች ከሴቶቹ በአጥፍ ያህል የሚበልጡ መሆናቸውን፣ በተባዕትና በእነሱ አንጎል መካከል ያለው ትልቁ ልዩነትም፣ በወንዶች ዘንድ ላለው ወሲባዊ ፍላጎት ተጠያቂ የሆነው የአንጎል ክፍል፣ ከሴቶቹ ተመሳሳይ የአንጎል ክፍል በሁለት ተኩል እጥፍ ያህል የሚበልጥ መሆኑ ነው።

እናም ወዳጄ፣ እነዚህ ልዩነቶች ተጨባጭ የሆነ ተጽእኖ የላቸውም ብለህ ታምናለህ?!

ማይክል፦ እነዚህ መረጃዎች ትክክለኛ ከሆኑ ተጽእኖ ማሳደራቸው የታወቀ ነው።

ራሽድ፦ ስለዚህም የወንዱ «የሥጋዊ ፍላጎቶች ተገዥነት» ያልከውና ከአንድ በላይ ከሆኑት ሴቶች ጋር ያለው ግንኙነት ከእስላም ወይም ከምሥራቃዊው ሕብረተሰብ ጋር ተያያዥነት ያለው ጉዳይ አይደለም . . እኔም በተራዬ አንድ ጥያቄ ላቀርብልህና በተለመደው ግልጽነትህ እንድምትመልስልኝ ተስፋ አደሰርጋለሁ። የአንተን የግልህን ግንኙነቶች ልተወውና ከንደኞችህና ከወዳጆችህ መካከል ከተለያዩ ብዙ ሴቶች ጋር ግንኙነቶች የሌላቸው ስንቶቹ ናቸው?

ማይክል፦ የኔን የራሴንም ግንኙነቶች ቢሆን እንኳ፣ ይህ ነገር እኛ ዘንድና በሕብረተሰቦቻችን ውስጥ በስፋት የተሰራጨና ዕውቅና የተሰጠው ጉዳይ ነው . . ይሁን እንጂ ጋብቻ አይደለም።

ራሽድ፦ እናም የኛን ሕብረተሰቦች የወቀስክበት ነገር በናንተም ሕብረተሰቦች ውስጥ አለ ማለት ነው፤ ግን በመካከላቸው ካለውና ከምጣቅስልህ ትልቅ ልዩነት ጋር ነው የተንሰራፋው።

እኔ ግን ሌላም እጨምርልሃሁ፦ ብዙ ሚስት የማግባት ሥርዓት በእስላም የተጀመረ አይደለም። ከአንድ በላይ ሴት ማግባት በሁሉም ጥንታዊ ሥልጣኔዎች ዘንድ የተለመደ ነው። ለዚያውም የተወሰነ ቁጥር ተለይቶ ሳይታወቅና ገደብ ሳይኖረው ነው። ብዙ ሚስት የማግባት ሥርዓት በሁሉም መለኮታዊ ሃይማኖቶች ውስጥም የሚታወቅ ነው። በአይሁድ ሃይማኖት ውስጥ በመካከለኛው ክፍለ ዘመን፣ ራቢ ገርሹም አሽክናዚ (960-1040) ከአንድ በላይ ማግባትን ክልክል እስካደረገበት ጊዜ ድረስ የተፈቀደ ሆኖ ቆይቷል። በክርስቲያኑ አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ግን ብዙ ሚስት ማግባት ከአስራ ሰባተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ወዲህ እንጂ ክልክል ተደርጎ አያውቅም። እስከ ዛሬም ድረስ ሞርሞንን በመሳሰሉ አንዳንድ ቤተክርስቲያኖች ዘንድ እንደ ተፈቀደ ቀጥሏል።

ማይክል፦ እናም ይህ በጥንቱ ዘመን የነበረ ነው፤ ዛሬ ግን የሰው ልጅ በሥልጣኔ

ተራምዷል።

ራሽድ፦ ዕድገትና ሥልጣኔ ከሰው ልጆች ተፈጥሮ ጋር በመላተም፣ ለፍላጎቶቻቸው ምላሽ ባለመስጠትና ከጥቅሞቻቸው በላይ በመሆን እውን አይሆንም። የሰው ልጅ በጥንቱ ዘመን የከብት ሥጋ ይበላ ወይም የበጎችን ሱፍ ይለብስ ነበር ተብሎ ዛሬ ሥጋ መብላትንና ሱፍ መልበስን ኋላቀርነትና አለመስልጠን አድርጎ መገመት የሚታሰብ አይደለም . . ማለት የሚቻለው የሰው ልጅ ሥልጣኔና ዕድገት እነዚህ ነገሮች ለሰው ልጅ ፍላጎቶችና ለጥቅሞቹ ይበልጥ ምላሽ የሚሰጡና ኑሮውን ይበልጥ የተመቻቸ ማድረግ የሚችሉ መሆናቸውን ነው . . ይህ ደግሞ የእስላም ተልእኮ ነው።

ማይክል፦ እንዴት?

ራሽድ፦ በምዕራቡ ሕብረተሰቦቻችሁ ውስጥ ከጋብቻ ማእቀፍ ውጭ የሆኑ የፍቅርና የወሲብ ግንኙነቶች የተስፋፉ መሆናቸውን ተናግረዋል። እውነቱን ለመናገር በሴቶች ላይ የሚፈጸም ግፍና በደል ማለት፣ ለስነልቦናዊ መረጋጋት የማያበቃ፣ መብትን የማያስከብርና ጤናማ ማህበረሰብን የማይፈጥር እንዲህ ዓይነቱ ግንኙነት ነው። በጥንታዊ ሥልጣኔዎች ውስጥ ከአንድ ሚስት በላይ ማግባት ያለ ምንም ገደብና መቆጣጠሪያ የነበረ ሲሆን፣ እስላም ሲመጣ ግን አንዱን ባል ሕጋዊ ባል አድርጋ ኃላፊነት ባለው መንገድ እንድትጋራ በማድረግ ለሴቷ ፍላጎት ፍትሐዊ ምላሽ ሰጥቷል። ይህ ክቡር ማሕበራዊ ተቋም - ጋብቻና ቤተሰብ - የበለጠ የስኬታማነት ዋስትና ይኖረው ዘንድ እስላም በዚህ ባል ላይ የተለያዩ ግዴታዎችንና ገደቦችን ጥሏል።

እስላም የሴት ልጅ ጥቅሞችን አስጠብቆ፣ ከአንድ በላይ በማግባት የሕጋዊ ጋብቻ ማእቀፍ ውስጥ የወንዱን ሥጋዊ ፍላጎቶች በማፈንና ልቅ በማድረግ መካከል ሚዘናዊነትና መቻቻል እንዲኖር አድርጓል። በዚህም እናንተ ዘንድ በአውሮፓ በከፍተኛ ደረጃ ለፈረካከሰው ማሕበራዊ ተቋም - ለቤተሰብ - ከፍተኛ ጥበቃና እንክብካቤ አድርጓል።

ማይክል፦ ተጨባጭ አኃዛዊ መረጃዎች የሚናገሩት ግን የሚወለዱ ወንዶችና ሴቶች ቁጥር አማካይ መቶኛ ከሞላ ጎደል ተቀራራቢ መሆኑን ነው። ከአንድ ሚስት በላይ የማግባትን መርሕ ተግባራዊ ካደረግን የተወሰኑ ወንዶች ያለ ሚስት ሊቀሩ ነው፤ ይህ ደግሞ በራሱ ሌላ አደገኛ ችግር ነው።

ራሽድ፦ ሳይንሳዊ አኃዛዊ መረጃዎች ይህን የሚያረጋግጡ ከሆኑ፣ የሴቶች አማካይ ዕድሜ ከወንዶች አማካይ ዕድሜ ከፍ ያለ መሆኑንም መረጃዎቹ ያረጋግጣሉ። በምዕራቡ ዓለም ወንድ በአማካይ ከሴቷ በ7 ዓመት ያነሰ ዕድሜ ይኖራል። ይህ ልዩነት ባለፈው ምእተ ዓመት በቀጣይነት እየጨመረ መጥቷል። ለምሳሌ ያህል በጀርመን፣ የሴት አማካይ ዕድሜ 80 ዓመት ሲሆን፣ የወንድ አማካይ ዕድሜ ግን 70 ዓመት ነው። ይህ ልዩነት በ1900 ዓመተ ልደት ሁለት ዓመት ብቻ ነበር።

የሚሸገን ዩኒቨርሲቲው ሳይንቲስት ዳንኤል ክሮጀር እንደሚሉት፣ በአብዛኞቹ የዓለም አገሮች ወንዶች ከሴቶች ያነሰ ዕድሜ ይኖራሉ። ከዚህ ልዩነት መንስኤዎች አንዱ በወንድና በሴት መካከል ያለው የሆርሞኖች ልዩነት ሲሆን፣ የወንድ ሆርሞኖች የልብና የደም ዝውውር በሽታዎችን የሚያስከትሉ ጂኖችን ያነቃቃሉ።

በተጨማሪም ግጭቶችና ውጥረቶች በነገሱባቸው አገሮች ውስጥ በሚቀጣጠሉ ጦርነቶች፣ በአደጋ የታጠሩ ከባድና አስቸጋሪ ሥራዎች፣ የትራፊክ አደጋን በመሳሰሉ ማሕበራዊ ክስተቶች . . ምክንያት በሚደርሰው ሞት አብዛኞቹ ሰለባዎች ወንዶች ናቸው . .

ይህም በሕብረተሰቡ ውስጥ የሴቶች ቁጥር ከወንዶች በልጦ ይገኛል ማለት ነው። ይህ በአብዛኞቹ የዓለም አገራት ውስጥ የሕዝብ ቆጠራ መረጃዎች የሚያረጋግጡት እውነታ ነው። እየተስፋፋ የመጣው የፈቶችና ባል የሞተባቸው ሴቶች ቁጥርም ሌላው ነው . .

እናም ባል የሌላቸው ሴቶች የስነልቦናዊ፣ ማሕበራዊና ስነምግባራዊ ችግሮች ሰለባ ሆነው መቅረት አለባቸው? ወይስ በራሳቸውም ሆነ በሕብረተሰቡ ደህንነት ላይ አፍራሽ ተጽእኖ በሚያስከትል ሁኔታ፣ መብታቸውን እንዲለምኑና ተፈጥሯዊ ፍላጎታቸውን በስውር እንዲያረኩ መገፋፋት አለባቸው? ወይስ የሁሉንም ፍላጎት ያገናዘበ፣ በሕጋዊ ደንብና ገደቦች የታጠረ፣ የሰው ልጆችን አቅምና ሁኔታዎች ግንዛቤ ውስጥ የሚያስገባ፣ ማንንም የማይበድልና በሁሉም ወገኖች ላይ ጫና በማይፈጥር ፍትሐዊ ማእቀፍ ውስጥ ለሁሉም ወገኖች ፍላጎት ምላሽ የሚሰጥ ማሕበራዊ ሥርዓት መደንገግ?!

ፈረንሳዊው የስነሕብረተሰብ ሊቅ ዶክተር ጉስታፍ ሊቦን፦ «ከአንድ በላይ ሚስት ማግባትን የሚፈቅደው የምሥራቁ (እስላማዊው ማለታቸው ነው) የጋብቻ ሥርዓት፣ ለሚከተሉት ሕዝቦች ስነምግባራዊ ደረጃን ከፍ የሚያደርግ መልካም ሥርዓት ነው፤ የቤተሰብን ትስስር ያጠብቃል፤ ለሴት ልጅ አውሮፓ ውስጥ የማታያቸውን አክብሮትና ደስተኝነትን ያጎናጽፋል።» በማለት ለጥያቄው መልስ ሰጥተዋል።

አንድ ብርጭቆ የሎሚ ጭማቂና ከባያ ሻይ እንድንጠጣ መልካም ፈቃድህ ይሁን።

የደማች ጽጌሬዳ

የደማች ጽጌሬዳ

ራሽድ እንደተቀመጠ ላፕቶፑን ከሻንጣው አወጣ፤ በመክፈት ላይ እያለ ማይክል እንዲህ ሲል አቋረጠው፦

ዛሬ የተለየ የቪዲዮ ትእይንት አሳየሃለሁ፤ ትእይንቱ ከግማሽ ደቂቃ ትንሽ የሚያልፍ ሲሆን ያልተለመደ ዓይነት ነው፤ አንድ መቶ ዓመት ወደ ኋላ የሚወስደን ታሪካዊ የምስል ሰነድ ነው።

ማይክልና ራሽድ ወደ ኮምፒውተሩ ቀረብ ብለው በከፍተኛ ትኩረት ዓይኖቻቸውን ወደ እስክሪኩ አነጣጠሩ።

ማይክል፦ ዋው፤ እንዴት ያስደስታል! ከአንድ መቶ ዓመት በፊት አካባቢ በአገሪቱ በእንግሊዝ የነበረው የአኗኗር ሁኔታ እንዴት እንደ ነበረ በማየቴ በጣም ደስተኛ ነኝ . . . በተላላፊ መንገዶች ፊት ላይ የሚነበበውን ደስተኝነት ተመልከት . . . የዚህን ሕጻን ደስ ደስ እስኪ ተመልከት! . . . ሕይወት ለተፈጥሮ ይበልጥ የቀረበችና እንደ ወረደ ነበረች ማለት ነው . . . ለነፍስ በጣም ቅርብ የሆነች ሕይወት ነበረች።

ራሽድ፦ ትኩረትህን ወደ ሌላ በጣም አስፈላጊ የሆነ ነገር ለመሳብ ትእይንቱን እንደገና እመልስዋለሁ።

ራሽድ ምስሉን እንደገና እያጫወተ ከማይክል ጋር ጭውውቱን ቀጠለ፦
ተመልከት! . . . ይህችን ሴት ናት . . . ሁለት . . . አምስት ሴቶች ናቸው፤ አስተውለህ እያቸውማ . . . በባርኔጣ ከተሸፈነው ራሳቸውና ከመዳፋቸው በስተቀር ሙሉ በሙሉ ተሸፋፍነዋል . . . ልብሶቻቸው ለቀቅ ያሉና የገላቸውን ቅርጽ የማያስነቡ ናቸው . . .

ማይክል፦ ትክክል ነው!

ራሽድ፦ ታዲያ ምንድነው የተፈጠረው?!

ማይክል፦ በምኑ?

ራሽድ፦ በምዕራቡ ዓለም ሕብረተሰባችሁ ውስጥ . . .

ማይክል፦ ገላን ገላልጦ እርቃን መሄዱን ማለትህ ነው?!

ራሽድ፦ በትክክል፤ ይህ አጠቃላይ የስነምግባር እሴቶች ይዘት መንኮታኮቱን የሚጠቁም ትእይንት ነው ባይ ነኝ።

ማይክል፦ ይህማ የግለሰባዊ ነጻነቶች ጉዳይ ነው፤ እኛ ዛሬ ነጻነትን አብዝቶ የሚያከብር ሕብረተሰቦች ነን። እያንዳንዱ ግለሰብ የፈለገውን ዓይነት የአኑዋኑዋር ስልት የመከተልና ያሸውን ፋሽን የመምረጥ መብት አለው።

ራሽድ፦ በእርግጥ ያንን እገነዘባለሁ፤ ግና በጥንቃቄ ለመመርመር ራሳቸውን የቻሉ የውይይት ዙሮች የሚያስፈልጉት ጉዳይ ነው። ትኩረት የሚሰበው

ነገር፤ የስነምግባር እሴቶችን መቀየር በሚመለከት ሁሉም የሕብረተሰቡ አባላት በምርጫ በአንድ መርህና ምንጭ ላይ የሚመረከቱ ይመስል፤ ሕብረተሰባዊ ይሁንታና ስምምነት የተሰጠው መሆኑ ነው።

ማይክል፦ ማህበራዊ ንቃተ ሕሊና እና የወል ግንዛቤ የሚባል ነገር መኖሩ ካንተ የተሰወረ አይደለም። ግለሰቦች ይህን ይዘው የሚያድጉ በመሆኑ እያንዳንዱ ሰው መርሕና ማጣቀሻ ሳያስፈልገው፤ ከሕብረተሰቡ ምንም ዓይነት ተቃውሞም ሆነ ቅሬታ ሳይቀርብበት ወደ እያንዳንዱ ሰው መደበኛ ድርጊትነት ይለወጣሉ። በዚህ የጋራ ግንዛቤ ማእቀፍ ውስጥ ግን በግለሰቦች ምርጫዎች ዓይነት መካከል ልዩነት ሊኖር ይችላል።

ራሽድ፦ በጣም ጥሩ ነው፤ ይህን ክስተት ይዘን ትክክልና ስህተቱን ከፈተሽን፤ ቅዱስ መጽሐፋችሁ ለጨዋ አለባበስና ውበትን በእርቃን ላለማሳየት ጥሪ የሚያደርግ መሆኑን እንረዳለን። ጳውሎስ በመጀመሪያው የጢሞቴዎስ መልእክቱ እንዲህ ይላል፦ «እንዲሁም ደግሞ ሴቶች በሚገባ ልብስ ከእፍረትና ራሳቸውን ከመግዛት ጋር ሰውነታቸውን ይሸልሙ፤ እግዚአብሔርን እንፈራለን ለሚሉት ሴቶች እንደሚገባ፤ መልካም በማድረግ እንጂ በሽሩባና በወርቅ ወይም በዕንቁ ወይም ዋጋው እጅግ በከበረ ልብስ አይሸለሙ።» (2፡9-10)

ማይክል፦ የኔ ጌታ ይህ የቤተክርስቲያን አባላት ለሆኑ ሴቶች ብቻ የሚስማማ ነው። እኛ ግን ከቤተክርስቲያን ውጭ ባለው ሕይወታችን ውስጥ፤ ቀደም ሲል እንደነገርኩህ ከዘመነ ሕዳሴ ወዲህ ሃይማኖትን በኛ ሕይወት ውስጥ ጣልቃ እንዳይገባ ወደ ጎን ብለንዋል።

ራሽድ፦ ወዳጄ አሁን በተመለከትነው ተንቀሳቃሽ የቪዲዮ ምስል ላይ በጨዋ አለባበስ ያየናቸው ሴቶች ጎዳና ላይ የሚጓዙ እንጂ ቤተክርስቲያን ውስጥ የሚጸልዩ ሴቶች አይደሉም። ይህም የብርሃን ዘመን ከምትሉት ዘመን ብዙ ምእተ ዓመታት በኋላ ነበር . . . ሃይማኖት ከመሪ እሴቶቻችሁ መስራችነት ለቆ የወጣ መሆኑን አምነህ ከተቀበልክ ዘንድ፤ አሁንም ደግሜ ምንድነው የተፈጠረው?! ብዬ እጠይቃለሁ። ሴቶቻችሁን ወደዚህ ርካሽ የመራቅት ሁኔታ የለወጣቸው ምንድን ነው?!

ማይክል፦ በአንተ ዓይን ውርደት ነው፤ እኔ ግን የተለመደ ተራና መደበኛ ነገር አድርጌ ነው የማየው። በምስሉ ላይ ያስተዋልኩትን ልንገርህና ጊዜው ክረምት ወይም ቢያንስ የቅዝቃዜ ወቅት ነው። ይህ ደግሞ ወንዶችና ሕጻናት ከለበሱት አልባላት ዓይነትና ከቀለማቸው ደብዛዛነት በግልጽ የሚታይ ነው . . . እንዲህ የተከናነቡት በአየሩ ቅዝቃዜ ምክንያት ሊሆን ይችላል። ያም ሆኖ ግን በዚያን ጊዜና ሩቅ ባልሆኑ ዘመናት ሴቶች ይበልጥ ጨዋነት ያለው ልብስ ይለቡ የነበረ የመሆኑን ሁላችንም የምናውቀውን እውነታ የሚያስተባብል አይደለም። ምን ተፈጠረ? የሚለውን በተመለከተ መልሱ በቀላሉ የሕብረተሰብ ዕድገትን ተከትሎ እሴቶችና ግንዛቤዎች ተለዋወጡ ነው።

ራሽድ፦ ይህ የራሱ የሆነ ጊዜ ሰጥተነው ልንወያይበት የምንችል ሌላ ጉዳይ ነው። ነገሩ የስነምግባርን አንጻራዊነት የሚመለከት ጉዳይ ሲሆን፤ የሳይንስና ቴክኖሎጂን ዕድገት አስፈላጊነት እረዳለሁ፤ ስነምግባርና እሴቶችን ለዚህ ዕድገትና መሻሻል ማስገዛት ግን አይታዩኝም።

ማይክል፦ ችግር የለውም፤ ወደፊት እንወያይበታለን። ራሽድ ፍቀድልኝና ሴትን ሁሌ እንደ መደሰቻ እቃ የምትመለከቷት ለምንድነው?! ይህ ነገር ለምን እንዲህ ያሳስባችኋል?!

ራሽድ፦ በእስላም አመለካከት ሴትም ሆነች ወንድ ሁለቱም ሰዎች ሲሆኑ፤ ሰብአዊ ፍጡር ደግሞ ከገላ ከነፍስና ከአእምሮ የተዋቀረ ፍጡር ነው። ሥጋዊነቱን ብቻ ሳይሆን እንስሳዊነቱንም ጨምሮ ከነዚህ አንዱንም ችላ ማለት አንችልም። ይህ ተናጋሪ እንስሳ ወደ ሰብአዊ ፍጡርነት ደረጃ ለመድረስ ከፍ ማለት የሚችለው በስነምግባር እነጻ፤ በመንፈስ ምጥቀትና ማህበራዊና ሕጋዊ ቅንጅትን ባካተተ የተሟላ ሥርዓት አማካይነት ብቻ ነው። እናንተ ግን የሰለጠናችሁና የመጠቃችሁ አድርጋችሁ ራሳችሁን ገምታችሁ ቤተክርስቲያንን (ይበልጥ ትክክለኛ ለመሆን) ሃይማኖትን ከሕይወት በነጠላችሁ ጊዜ፤ ቤተክርስቲያን በመንፈሳዊ ጉዳዮች ክልል ውስጥ ብቻ እንድትወሰንና በሥጋዊ ገላ ያሻችሁን ማድረግ ትችሉ ዘንድ፤ አእምሮ ከሃይማኖት ማእቀፍ ውጭ በነጻ መንደርደሩን ወዳችሁ ተቀብላችኋል። በዚህ ምክንያትም የቁሳዊ ሥልጣኔ ሰይጣናት ከሞራላዊና ሃይማኖታዊ ማእቀፍ ውጭ በእንስሳዊ ሥጋዊ ፍላጎቶች ያለገደብ ይደሰቱ ዘንድ መረን ተለቀቁ። እንስሳዊ ሥጋዊ ፍላጎቶቻቸውን ለማርካት ሲሉም ሴት ልጅ ፈታኝ ገላዋንና ወብቷን በሁሉም መንገድና በሁሉም ሁኔታዎች ለእይታ እንድታቀርብ አበረታቷት፤ ይህንንም በመብትና በነጻነት ስም አጸኑት።

ማይክል፦ እኛ ግን የሴቶችን እርቃነ ገላ ጧትና ማታ ዘውትር እንመለከታለን፤ እንስሳዊ ብለህ የምትጠራው ሥጋዊ ፍላጎትን ቀስቅሶብን አያውቅም።

ራሽድ፦ ይኸ ትሩፋት ወይም መልካም ስነምግባር ነው ብለህ ታስባለህ? የተራቆተ ገላን ማየትን ወይም ስሜት ቀስቃሽ ትእይንቶችን መመልከት መላመድ በጣም አነስተኛ እኩይ ውጤቱ የወሲባዊ ፍላጎት መቀዝቀዝ ሰለባ መሆን ነው። ከዚህ የሚቀጥለው ሌላ አስከፊ ጉዳቱ ደግሞ ከተለመደው የተለየና ወጣ ያለ ስሜት ቀስቃሽ ነገሮችን ወደ መፈለግ መሸጋገር ነው። ይህ ደግሞ አፈንጋጭ ወደ ሆኑ ያልተለመዱ የስጋዊ ፍላጎት ማርኪያ ዓይነቶች መዝቀጥን ሊያስከትል ይችላል።

ማይክል፦ ራሽድ አንተ ዘንድ እኩይ ውጤቶች በየዓይነቱ ናቸው፤ የቅርብ የሩቁ፤ እኩይ በጣም እኩይ . .

ራሽድ፦ አዎ፤ ከነዚህ ክስተቶች ውስጥ ከፊሎቹ በወንጀሎች ክልል ውስጥ የሚወድቁ ሲሆን፤ በአካላዊና ማህበራዊ ወይም ስነምግባራዊ ሁኔታዎች

ምክንያት ወደ ወሲብ ስሜት መቀዝቀዝ ያልደረሰ ሰው፤ ገደብ ባለፈ የወሲብ ስሜት ይጠመድና አስገድዶ መድፈር እንዲስፋፋ ምክንያት ይሆናል። ይህም የአስገድዶ መድፈር አኃዛዊ መረጃዎች የሚያረጋግጡት እውነታ ነው። ጥቂቱን ብቻ ላስታውስህ፦

የፈረንሳይ የአገር ውስጥ ጉዳይ ሚኒስቴር አኃዛዊ መረጃ በአንድ ዓመት ውስጥ ብቻ ፈረንሳይ ውስጥ 4412 የአስገድዶ መድፈር ወንጀሎች መፈጸማቸውን ያመለክታል። ይህም ከሞላ ጎደል በአማካይ በየሁለት ሰዓቱ አንድ የአስገድዶ መድፈር ወንጀል ይፈጸማል ማለት ነው።

በአገረ እንግሊዝ ፦ የዋና ከተማው የላንደን ፖሊስ፤ ሴቶች ከወንዶች ጾታዊ ጥቃት ሲሰነዘርባቸው ራሳቸውን ለመከላከል የሚያስችላቸውን ስልጠና ይወስዱ ዘንድ ለማበረታታት የተጠናከረ የግንዛቤ ማስጨበጫ ዘመቻ አካሂዷል። ይህም በላንደን አውራ ጎዳናዎች ላይ የሚፈጸመው ጾታዊ ጥቃትና የአስገድዶ መድፈር ወንጀል በአንድ ዓመት ውስጥ ብቻ ወደ 11% ከፍ ማለቱ ከተነገረ በኋላ ነበር።

በአገረ አሜሪካ ፦ የኃይልና የጥቃት እርምጃ ወንጀል ሰለባዎች መብት ተሟጋች የሆነው ብሔራዊ የሰለባዎች ማእከል፤ በአሜሪካ ያለው የአስገድዶ መድፈር ወንጀል በአማካይ በአንዲት ደቂቃ ውስጥ በ1.3 ዐዋቂ ሴት ላይ የሚፈጸም መሆኑን አስታውቋል። በ1991 ዓመተ ልደት ከስምንት ዐዋቂ ሴቶች መካከል አንዱዋ ለአስገድዶ መድፈር ወንጀል መጋለጧን ማእከሉ አረጋግጧል።

በ2009 ዓል ደግሞ ከአሜሪካውያት ሴቶች ከሦስት አንዷ በ14 ዓመት ዕድሜዋ ለአስገድዶ መደፈር እንደምትጋለጥ፤ በአገሪቱ በየዓመቱ ግማሽ ሚሊዮን የአስገድዶ መድፈር ወንጀል እንደሚፈጸምና 61% የሚሆኑ አሜሪካውያት ልጃገረዶች ክብረ ገጽሕናቸውን የሚገሰሱት 12 ዓመት ሳይሞላቸው መሆኑን አኃዛዊ መረጃዎቹ ያረጋግጣሉ።

በዝምታ የሚታለፍ ወንጀል በመባል የሚታወቅ ሌላ ዓይነት ወንጀልም አለ። እሱም አሠሪዎች ወይም ሥራ አመራሮች በሥልጣናቸው ስር በሚገኙት ሴት ሠራተኞች ላይ የሚፈጽሙት ጾታዊ ትንኮሳ ሲሆን፤ ልማድ ሆኖ ሴቲቱ ሥራዋን እንዳታጣ ስለምትፈራ ወይም ለመካካሻ ስለምትጓጓ፤ አለዚያም በማስረጃ ማረጋገጥ አስቸጋሪ ስለሚሆን እነዚህ ወንጀሎች አይመዘገቡም።

የሴቶች ፀረ አስገድዶ መድፈር ማህበር ባካሄደው የዳሰሳ ጥናት መሰረት ከሚከሰቱት የአስገድዶ መደፈር ሁኔታዎች ከ35ቱ አንዱ ብቻ የሚመዘገብ ሲሆን ቀሪዎቹ የማይገለጹ በመሆናቸው፤ እነዚህ አኃዞች በትክክል ሁኔታውን የሚያንጸባርቁ አይደሉም።

ማይክል፦ የአስገድዶ መድፈር ችግር ውስብስብ ችግር ነው። ብዙ ስነልቦናዊ፤ ስነምግባራዊና ማህበራዊ ብቻ ሳይሆን ኢኮኖሚያዊ መነሻዎች የሚደበላለቁበት የተወሳሰበ ችግር ነው።

ራሽድ፦ ትክክል ነው፤ ነገር ግን ከዋነኞቹ መነሻ ምክንያቶች አንዱ በዓይን እይታም ቢሆን የወንዱን ስሜት የሚቀሰቅሱ ነገሮች ናቸው። ትኩረት የሚሰጠው ጉዳይ አሜሪካ ውስጥ በተካሄደ አንድ ጥናት እንደ ተመለከተው የአስገድዶ መድፈር ወንጀል በክረምት ወቅት የሚያንስ መሆኑና ይህም በሴቶች አለባበስ ምክንያት እርቃን የሚታየው የገላ ክፍል የሚቀንስ በመሆኑ ወይም ሰዎች ክረምት ውስጥ ብዙ ጊዜ የማይወጡ በመሆኑ የመገናኘት ዕድሉ አነስተኛ በመሆኑ ሊሆን እንደሚችል መጠቀሙ ነው። ሁለቱም ግምቶች ያንኑ ተመሳሳይ መነሻ ምክንያት ያረጋግጣሉ።

ማይክል፦ ነገር ግን ያንን በገዛ ፍላጎታቸው የመረጡት ሴቶቹ ራሳቸው ናቸው። እንዳልኩህ ሁሉ ይህ የማለሰብ ነጻነት ጉዳይ ነውና ልንከለክላቸው አንችልም።

ራሽድ፦ ላይ-ላይን ሲታይ እንደዚያ ይመስላል። እውነቱ ግን ያለ ገደብና በልቅነት በሴቷ ገላ ለመደሰት ሲሉ፤ ለእርቃን ገላ ባህል ስርጸት የሠሩት፤ ያሰማመሩትና ደጋፊ አከባቢያዊ ሁኔታዎችን ያመቻቹለት፤ እንዲስፋፋና እንዲሰራጭ ቀላል ስልቶችን የፈጠሩለት፤ የምዕራቡ ዓለም የሕብረተሰብ መሪዎችና በቀዳሚነትም ወንዶች ናቸው። ከዚህም አልፎ የሴቲቱን ክቡር ሰበሰብና እና መልካም ስነምግባር የሚጸረሩ ሕጎችን ደነገጉ። በምዕራቡ ዓለም ያሉ ሰው ሰራሽ ሕጎች ከተደፈረቸው ሴት ይልቅ ለደፋሪው ወንድ የሚራሩ ሲሆኑ፤ ይህም አስገድዶ መድፈር እንዲበራከት አግዟል። ይባስ ብሎም አንዳንድ የምዕራብ አገሮች አስገድዶ መድፈርን የመልካም ስነምግባር ጥሰት እንጂ የጥቃት ወንጀል አድርገው አይቆጥሩም።

ይህን ተግባራዊ ምሳሌ ውሰድ ፦ ለሴቶች ልዩ ትኩረት በመስጠት ረገድ ቀዳሚ ተደርጋ በምትወሰደው ፊንላንድ ውስጥ፤ አንድ ወንድ አንዲት ሴትን በአንድ የመኪኖች ማቆያ ላይ ለአካል ጉዳተኞች በተዘጋጀ መጻዳጃ ቤት ውስጥ፤ ራሷን ከግርግዳው ጋር በማጋጨትና እጇቿን ወደ ጎሳ በመጠምዘዝ አብራው ወሲብ እንድትፈጽም አስገደዳት። በአቃብ ሕጉ አመለካከት ግን ሰውየው የተጠቀመው የኃይል እርምጃ በአነስተኛነት የሚመደብ በመሆኑ ድርጊቱ አስገድዶ መድፈር ተደርጎ አልተወሰደም!! እናም ወሲባዊ ግንኙነት እንድትፈጽም ስለባዋን በማስገደድ ጥፋተኝነት ተወስኖበት የሰባት ወር እስራት በገደብ ተፈርዶበታል!!

ወዳጄ! ከስነምግባር አንጻር ከሁለቱ ሕብረሰቦች የትኛው ነው ይበልጥ ሰላማዊና አስተማማኝ? የዛሬው ሕብረተሰብ ወይስ ከምዕተ ዓመት በፊት የነበረው ሕብረተሰብ? የቪዲዩ ምስሉን በድጋሜ በማየት መዝናኛት ትፈልጋለህ?!

ማይክል፦ ራሽድ፤ ነገሩ ግልጽ ነው። ለመሆኑ ከእስላማዊ አመለካከት አኳያ ይህን ጉዳይ እንዴት ነው የምታዩት?

ራሽድ፦ ነገሩን ለመመርመር ሌላ ዙር እንዲያውም ብዙ ዙር ውይይቶች ያስፈልጉናል።

የስነምግባር መጋረጃ

የስነምግባር መጋረጃ

ራሽድና ማይክል በቀጠሯቸው መሰረት በእንግሊዙ የውስጥ ለውስጥ ዋሻ በኩል ከሰንደን ወደ ፓሪስ በሚጓዘው የባቡር ጣቢያ ውስጥ ተገናኙ . . እስከ ባቡሩ መነሻ ሰዓት ድረስ የሚያርፉበትን ተስማሚ መቀመጫ ይዘው ተቀመጡ።

ማይክል፦ በሴቶች አለባበስ ላይ ያላችሁን አቋም አንስተን ለመነጋገር በቂ ጉዜ ያለን ይመስለኛል . . ስለ ሕጃብ ትነግረኛለህ . . አይመስልህም?!

ራሽድ፦ ብዙ ሰዎች ሕጃብን ዝም ብሎ የጸጉር መሸፈኛ ጨርቅ እንጂ ሌላ ምንም እንዳልሆነ አድርገው ያስባሉ። ሕጃብ አመለካከትና ማህበራዊ ሥርዓት መሆኑን አያውቁም . . እናም ጉዳዩን በዚህ ማእቀፍ ውስጥ ልናየው ይገባል።

ማይክል፦ ጉዳዩን ያወሳሰብከውና ከሚገባው በላይ ያገዝፍከው ይመስለኛል!

ራሽድ፦ የሰው ልጆች ገላቸውን መሸፈንን በሚመለከቱ ጉዳዮች ላይ የተለያዩ መመዘኛዎች አሏቸው። ሁሉም ወገን የራሱን መመዘኛዎች ሥልጣኔና ተራማጅነት አድርጎ ሲወስድ የሌሎችን ደግሞ ጎሳ ቀርነትና ወግ አጥባቂነት አድርጎ ይቆጥራል። እነዚህ ደግሞ የነዚያን አለባበስ ኢሞራላዊነትና ዝቅጠት አድርገው ይመለከታሉ . . የያንዳንዱ ወገን አመለካከት ከራሱ እሴትና ርዕዮት . . ይንደረደራል። በመሆኑም ገላ መሸፈንን በሚገዙ አጠቃላይ መስፈርቶች ላይ ከስምምነት መድረስ ግድ ይላል . .

ይህ እንዳልኩህ በጥቅሉ ሲታይ ነው። መልካም ፈቃድህ ከሆነ አቋሞቻችንን የሚያቀራርቡ አንዳንድ መሰረታዊ ነጥቦችን አቀርብልሃለሁ።

ማይክል፦ ቀጥል።

ራሽድ፦ ከሰው ልጆች ሕይወት ጋር ለተያያዙ መሰረታዊ ችግሮች መፍትሔ ወይም መፍትሔዎችን ማግኘት የሚቻለው የሰውን ምንነትና ተፈጥሮውን በተሟላ ሁኔታ ካወቅን በጎሳ ብቻ በመሆኑ ላይ የተስማማን ይመስለኛል።

ማይክል፦ በጣም ግልጽ ነው።

ራሽድ፦ ዛሬ የምናየው አስደማሚው የሳይንስና የቴክኖሎጂ እመርታ የሰው ልጅ ዕውቀት ውስን ለመሆኑ አስረጅ ነው። ትናንት ያልደረሰበትን ዛሬ ይደርስበታል። ትናንት ትክክለኛ ነው ብሎ የወሰደውን ዛሬ በሚደርስበት አዲስ ግኝት ዳግም ይመረምራል። በዚህ መልኩም የሰው ልጅ ዛሬ አላዋቂ መሆኑን ወይም ቢያንስ ዕውቀቱና ዛሬ ያለው መረጃ ውስን የነበረ መሆኑን ነገ ይደርስበታል . . የኛ ቁርኣን በትክክል የገለጸው እውነታም ይኸው ነው ፦

«ከዕውቀትም ጥቂትን እንጂ አልተሰጣችሁም፤ በላቸው።» [አልአስራአ፡85]

ማይክል፦ ልክ ነው፤ እስማማበታለሁ። ይሁንና ይህ ሁሉ ከርእሰ ጉዳዮችን ጋር ምን ተያያዥነት አለው?!

ራሽድ፦ ወዳጄ ታገሰኝማ፤ገና አልጨረስኩም . . በዚህ ከተስማማን በጥልቀት ልንደርስባቸው በማንችል ጉዳዮች ውስጥ ግልጽ ያልሆኑ ጎኖች መኖራቸውን በቀጥታ አምነን እንቀበላለን ማለት ነው። ይህም ከስሜት፣ ከግላዊ ዝንባሌዎችና ከአካባቢ ተጽእኖዎች ነጻ ሆነናል ብለን በመገመት ሲሆን ይህን ማድረግ ደግሞ አስቸጋሪ ነው። በዚህ መልኩ ለነዚህ ጉዳዮች መፍትሔ ለመፈለግ መነሳትም ለመደናበር ያጋልጣል፤ በዚህ መሠረት ላይ የምንዘይደው መላም ጎዶሎ ወይም የተዛባ ብቻ ሳይሆን የትክክለኛው መፍትሔ ተቃራኒ ሊሆንም ይችላል።

ማይክል፦ ይህ ሎጂካዊ ውጤት ነው። በሌላ በኩል ግን አእምሯችንን ከመጠቀም፣ የደረሰንበትን እሳቤና ዕውቀት ከመተግበር፣ እየወደቅን ከመነሳት፣ ከመሳሳትና ከስህተት ተምረን ከመታረም፣ ከተሞክሮ ከመማር ውጭ ሌላ አማራጭ የለንም። ችግሮችን ለመፍታት ከመሞከር ተቆጥቦ ከመቀመጥና በተገቢው መንገድ ወደሚፈቱበት የተሟላ የመፍትሔ ደረጃ እስክንደርስ እጆቻችንን አጣምረን ከመጠበቅ ይህ ተመራጭ ነው።

ራሽድ፦ እናም እነዚህ መፍትሔዎች እንከንና ጉድለት እንዳለባቸው ከኔ ጋር ትስማማለህ ማለት ነው። ሌላ አማራጭ ስለሌለን ለመቀበል እንገደዳለን ባይ ነህ።

ማይክል፦ ልክ ነው፤ እንደዚያ ነው የሚታየኝ።

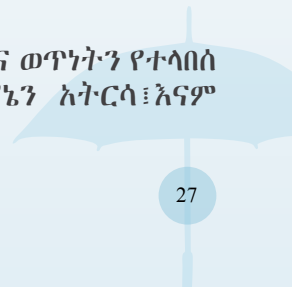
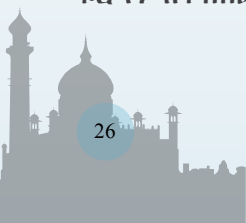
ራሽድ፦ እኛ ግን ከዚህ ሁሉ መደናበር የሚያድንና ከእንከንና ከጉድለት ነጻ የሆነ ሌላ አማራጭ አለን!

ማይክል፦ «እኛ» ስትል ማንን ማለትህ ነው? የምትለው መፍትሔስ ምንድነው?

ራሽድ፦ ማለት የፈለግሁት እኛ ሙስሊሞች ለመላው የሰው ዘር መድሐን ይሆናል ብለን የምናምንበት ሌላ አማራጭ አለን ነው። ይህ አማራጭ ሰውን የፈጠረው ፈጣሪ አምላክ ለሰብአዊ ፍጡራት የሚበጀውን ነገር ሁሉ ከማንምና ከምንም በላይ ያውቃል በሚለው ውስጥ የሚጠቃለል ነው። ይህንኑ በማረጋገጥ አላህ (ሱወ) እንዲህ ብሏል፦

«የፈጠረ አምላክ እርሱ ዕውቀት ረቂቁ፣ ውስጥ ዐዋቂው ሲኾን፣ (ምስጢርን ሁሉ) አያውቅምን?» [አልሙልክ፡14]

ማይክል (በማቋረጥ)፦ ወዳጄ ራሽድ፣ አነጋገርህ ቁልጭ ያለና ወጥነትን የተላበሰ ነው። ነገር ግን እኔ በአንተ ሃይማኖት የማላምን መሆኔን አትርሳ፤ እናም

የማላምንበትን ነገር ለመቀበል አልገደድም . . ቀደም ሲል ስንወያይ እንደ ነበረው ሁሉ በምንስማማበት ነገር ላይ እንነጋገር።

ራሽድ፦ ለመላው የሰው ልጅም እንደዚያ መሆን አለበት ብዬ የማምንበት ይህ መርህ የያንዳንዱ መስለም የእምነት መንደርደሪያ ቢሆንም፤ አንተ በምትፈልገው መንገድ ወይይቶችን ለመቀጠል ምንም ችግር የለብኝም። ያ ማለት ግን በራሴ ግላዊ እምነት ማእቀፍ ውስጥና ሕጃብ አንዱ አካሉ ነው ብዬ በነገርኩህ ማሕበረሰባዊ ሥርዓት አመለካከት አኳያ ማለት ነው።

ማይክል፦ ችግር የለውም።

ራሽድ፦ ባለፈው ወይይቶችን ላይ የሰውን ልጅ ሥጋዊ ጎን ብቻ ሳይሆን እንስሳዊነቱንም ጭምር ችላ ማለት እንደማንችል ጠቅሼ ነበር። ወንድ በተፈጥሮው ወደ ሴቷ ይሳባል፤ በመጀመሪያ የሚስቦውም ሰውነቷ ነው። ከዚህ ስንሳ ጨዋነት የጎደለው አለባበስ ወንዶችን የሚያሳስት፤ ስሜታቸውን የሚቀስቅስና እንዲተናኮሉ . . ቀጥተኛ ያልሆነ ግብዣ የሚያደርግ መሆኑ ግልጽ ነው።

ማይክል፦ እንደኔ ግን ይህ ሴቷንም ሆነች ወንዱንም ጭምር በንቀት ዓይን መመልከት ነው። ለሴቷ ውርደት የሚሆነው አእምሯችንና ዕውቀቷን፤ ስነምግባሯችንና ሰብእናዋን ችላ ብሎ በገላዋ ብቻ የሚያተኩር በመሆኑ ነው። ሕጻን ትመስል ምንም የማታወቅና ራሷን መጠበቅ የማትችል ደካማ አድርጎ ማሰብም ነው። ሴቷን የወሲባዊ ጥቃቱ ሰለባ ከማድረግ ውጭ ሌላ ሀሳብ የሌለው አውሬ አድርጎ የሚስል በመሆኑ ለወንዱም ወርደትና ንቀት ነው።

ራሽድ፦ ወዳጄ፤ አንዲት ሴት ለመሽሞንምና ለመጋገጥ መስታወት ፊት ቆማ ፈታኝ ልብሶቿን ስታማርጥ፤ የወንዱን የአእምሮ ምጥቀት ወይም ምስጉን ስነምግባሩን ለማስደሰት ነው? ወይስ የወንዶችን ስሜት ለመቀስቀስ ወይም ለማጥመድ ባይሆን እንኳ ቢያንስ የወንዶችን ትኩረት ለመሳብ ነው ብለህ ታስባለህ? አማምራ ተቆነጃጅታ የወጣችን ቆንጆ ሴት መጀመሪያ ሲመለከት ወንዱ በአመዘዛኝ አእምሯ የሚደመም ወይም በዕውቀቷ ስፋትና ጥልቀት ፍቅር የሚነደፍ ይመስለኛል?!

ሁላችንም እንደምናውቀው ሰዎች በስሜታዊ ፍላጎቶቻቸውና በሥጋዊ ዝንባሌዎቻቸው ደረጃ፤ ለጥቃትና ለጥሰት ባላቸው ዝግጁነትም ይለያያሉ። በጨዋ ስነምግባር፤ በትሩፋትና በሞራላዊነት ደረጃቸውም እንዲሁ ይለያያሉ። ሕጃብ ደግሞ፤ የለበሰችው ሴት የወንዶችን ትኩረት መሳብና ስሜታቸውን መቀስቀስ የማትፈልግ ቁጥብ ሴት መሆኗን ስለሚጠቁም፤ ያልተገራ ጠባይ ያላቸው እኩይ ወንዶች እንዳይተናኮሏት መከላከያ ይሆናታል። ሕጃብ ሴቶችን ከጋጠወጦች የሚከላከል መሆኑን ቁርኣን በግልጽ አስቀምጧል።

ማይክል፦ ወዳጄ ራሽድ፤ የአንዳንድ ሕጃብ ለባሽ ሴቶች ተግባር ከመልካም ስነምግባር ጋር የማይጣጣም ሆኖ ይስተዋላል። ይህም የችግሩ መንስኤ አስተዳደግና የመልካም ስነምግባር እሴቶችን የመሳሰሉ ሌሎች ነገሮች እንጂ ሕጃብ አለመልበስ መሆኑን ያረጋግጣል።

ራሽድ፦ ባልከው ነገር ከፊል እውነት አለበት፤ አንዲት ሴት የጨርቅ ቁራጭ ስለ ለበሰች ብቻ ወደ ምግባረ ሰናይ ጨዋ ሴትነት ትለወጣለች የሚል ሰው የለም። ይህ ግን ሕጃብ አይለበስ ማለት አይደለም። ሳይሆን አንድ ሰው ሐኪም ነኝ ብሎ ወይም አንድ ሐኪም በሙያው ላይ ስህተት ቢፈጽም ወይም በተሳሳተ መንገድ ሙያውን ቢጠቀም፤ ችግሩ የራሱ የሙያው ነው ማለት አይደለም። ሊባል የሚችለው ስህተት የፈጸመው ሰው መታረም ያስፈልገዋል ነው። ሐኪሙ፤ ሕጃብ ለባሻና ሌላውም ዞሮ ዞሮ ሰብአዊ ፍጡር ነውና ሰብአዊ ድክመት ይጠናወታቸዋል . .

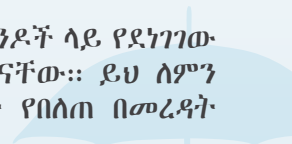
በሌላ በኩል ደግሞ እስላም ሕጃብን ወደ ኢሞራላዊ ተግባር ከመውደቅ ወይም ወደዚያ ከሚወስድ መረማመጃ የሚከላከል ሕጋዊ እርምጃ አድርጎ ሲደነግግ፤ በዚህ ብቻ አልተወሰነም። ከዚህ ጋር ሰውን ወደ ከፍተኛው የሰናይነትና የትሩፋት ደረጃዎች ማድረስ የሚችል የተሟላ የስነምግባርና የሞራል ሥርዓትን አኑሯል። በአጭሩ ጨዋ ሴት ሕጃብ ትለብሳለች፤ ሕጃብ የለበሰች ሴት ሁሉ ግን የግድ ጨዋ ሴት ላትሆን ትችላለች።

ማይክል፦ ይህ ግን የሴትን ገላ ስይጣናዊ የማድረግ አፍራሽ እይታ አላካተተም?! ይህን ገላ መተውና መራቅ ይጠበቅብናል ማለት ነው?!

ራሽድ፦ እስላም ሕጃብን ግዴታ አድርጎ የደነገገው ገላዋ ነውር በመሆኑ መሽፈን አለበት ብሎ ሳይሆን፤ የየወንዶችን በተለይም የምግባረ ብልሹ ወንዶችን ተፈጥሯዊ የወሲብ ፍላጎት እንዳትቀስቅስ በማሰብ ነው። ሕጃብ የተደነገገው ሴቷን ከወንዶች ጾታዊ ትንኮሳና ከአስገድዶ መድፈር ለመጠበቅ፤ ወንዶችንም ከስሜት መነሳሳትና ወደ ዝሙት ከመገፋፋት ለማዳን ነው . . በተጨማሪም እስላማዊው ሽሪዓ በትዳራዊ ግንኙነቶች ክልል ውስጥ ብቻ እስከ ታጠሩ ድረስ ልባዊ የፍቅር ስሜቶችና የወሲባዊ ፍላጎቶች መነሳሳትን መኖር አጥብቆ ያበረታታል። ትዳራዊ ሕይወትን በማጠናከር ማህበራዊ መዋቅርን እንደሚያጎለብትም ያምናል።

ማይክል፦ ወዳጄ ራሽድ፤ ሕጃብ ወንድ ወደ ሴቷ እንዳይሳብ የመከላከያ እርምጃ ከሆነ፤ ወንዶችም ሴቶች ወደነሱ እንዳይሳቡ ለመከላከል ለምን አይሸፋፈኑም? ሴቶቹም ሥጋዊ ፍላጎቶች አላቸው አይደለምን ይ?

ራሽድ (እየሳቀ)፦ ጥሩ ጥያቄ ነው . . በእርግጥ እስላም በወንዶች ላይ የደነገገው የአለባበስ ገደቦች በሴቶች ላይ ከተደነገጉት በጣም የቀለሉ ናቸው። ይህ ለምን እንደሆነ ግልጽ የሚሆነው ያያንዳንዳቸውን ልዩ በሕርያት የበለጠ በመረዳት

ይሆናል። በዲዩክ ዩኒቨርሲቲ የኒዩሮሎጂ ባለሙያ የሆኑት ዶክተር ብንያምን ሃይደን ባካሄዱትና በጀርመኑ በርሊኒር ሞርገን ፖስት ጋዜጣ ላይ በታተመው የቅርብ ጊዜ ጥናት መሰረት፣ የአንጎል አንዳንድ ማእከሎች ወንዶች ወደ ቆንጆ ሴት በመመልከት እንዲደሰቱ ጥረት እንዲያደርጉ ስለሚገፋፉባቸው ወንድ ሴትን በመመልከት ይደሰታል፤ ሴት ግን መልክ መልካም ወንድ ለመመልከት ጥረት አታደርግም።

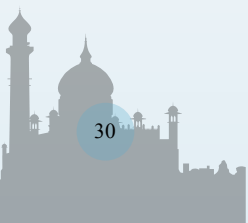
ወንድ አንዳንድ ጊዜ ቆንጆና መስህብነት ወዳላት ሴት ለመመልከት ጥረት ለማድረግ የሚገፋፋበትና ሴት ግን የማትገፋፋበት ምክንያት በዚህ ጥናት የተመረመረ ሲሆን፣ በሁለቱ ጾታዎች መካከል ያለው ግልጽ ልዩነት መነሻው አንጎል ሆኖ ተገኝቷል። በወንዱ አንጎል ውስጥ ቆንጆ ሴት ሲመለከት የሚነሳሱ አንዳንድ ቦታዎች ሲኖሩ እርካታና ደስታ እንዲሰማው ያደርጉታል። ሴትን በተመለከተ ግን መስህብነት ያለውን ወንድ ስትመለከት ምንም ዓይነት ተጽእኖ የማያስከትልባት በመሆኑ ሁኔታው የተለየ ነው።

ጥናቱ ከደረሰባቸው ውጤቶች መካከል አንደኛው ከቆነጃጅት ወይዘረት ምስሎች የወንዶችን ትኩረት በቅድሚያ የሚስብው ፊት መሆኑ ነው። ሴት ግን በአንድ የተለየ አካሉ ላይ ሳታተኩር ምስሉን ሙሉ በሙሉ በጨረፍታ ታያለች።

ሌላው ነጥብ ደግሞ ወንድ ከሴቷ ይበልጥ ጥቃትና ጥሰት ለመፈጸም ድፍረትና ተነሳሳሽነት ያለው መሆኑ ነው። በወንዶች ዘንድ ያለው ወንጀል የመፈጸም ዝንባሌ በጥቅሉ ሲታይ ሴቶች ዘንድ ካለው በአምስት እጥፍ የሚበልጥ መሆኑን ጥናቶች ያረጋግጣሉ። ሴቷ ስሜት የመቀስቀሱን በር ከመጀመሪያው ከዘጋች ግን ወንድ ድንበር አልፎ ጥቃትና ጥሰት እንዳይፈጽምባት ማድረግ ትችላለች።

ማይክል (እየተጣደፈ)፦ ባቡሩ እንዳያመልጠን . . ሰዓቱ ደርሷል፤ እንንቀሳቀስ።

ንግሥቲቱ ሴት

ንግሥቲቱ ሴት

ባቡሩ ከተንቀሳቀሰ ከአንድ ሰዓት በኋላ ሁለቱ ወዳጆች ራሽድና ማይክል እየተጓዙ ውይይታቸውን ለመቀጠል ዝግጁ ሆነዋል . .

ማይክል፦ የሴቶችን መብት በሚመለከቱ ሁለት ጉዳዮች ላይ ማለትም ከአንድ ሚስት በላይ ማግባትንና ሕጃብን አንስተን ተወያይተናል . . ከዚህ ርዕስ ጋር በተያያዙ ቀሪ ጉዳዮች ላይ ውይይታችን ቢቀጥል ምን ይመስለሃል?

ራሽድ፦ ጥሩ ሀሳብ ነው፤ ምናልባትም በዚሁ ርዕሱን እንቁጭ ይሆናል።

ማይክል፦ በዚህ ነጥብ ላይ አእምሮዬ ውስጥ የሚመላለሰው የሴት ልጅ ሚና ነው፤ ሴቶች በሁሉም የሕይወት ዘርፎች ውስጥ ከወንዶች እኩል እንዳይሳተፉ መስለሞች ለምን አሻፈረን ይላሉ?

ራሽድ፦ ወዳጄ፣ የሰው ልጅ ቁሳዊ ወይም እንስሳዊ ጎን አለው ስንል፣ የዚህ መለያ ባሕሪያት፣ ግቦቹና ውጤቶቹ እንስሳት ዘንድ ካሉት ባሕሪያትና ውጤቶች ጋር ተመሳሳይ ናቸው ማለት አይደለም። በሁለቱ መካከል ያለው ሰፊ ልዩነት ነው። በሰው ልጅ ዘንድ ያለው የወሲባዊ ፍላጎት ዝንባሌ እንስሳት ዘንድ ካለው በብዙ የላቀ ሆኖ ስናገኝ፣ በተቃራኒው ደግሞ የሰው ልጅ የወሲብ ብቃትና ሃይሉ ደግሞ ከእንስሳቱ በብዙ እጅ ደካማ ሆኖ እናገኛለን።

የሴቷን ተፈጥሮ ከስሜታዊ ፍላጎት፣ ከጾታዊ መስህብነትና ከዓይነ አፋርነት፣ ከይሉኝታና ከቁጥብነት፣ ከእምቢታና ከጭምትነት አኳያ ግምት ውስጥ ካስገባን፣ የሰው ልጅ የጾታዊ መስህብነት ኃይል አለው ሲባል ማለት የተፈለገው በሁለቱ ጾታዎች መካከል ቋሚ የሆነ ትስስርን እውን ማድረግ ነው ወደሚል መደምደሚያ እንደርሳለን። እያንዳንዱ ጾታዊ ስሜትና ፍላጎት በወሲባዊ ተራክብ ብቻ የሚወሰን አይደለም። ይህም ቁርካኔ ከስነልቦና አንጻር አንዴ በሕሊናዊ መረጋጋት (ሰከን)፣ ሌላ ጊዜ ደግሞ ውዴታና ርህራሄ (አልመወደህ ወርረሕመህ) በማለት የገለጸው ነው . . ንግግራ ግልጽ ነው ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ።

ማይክል፦ ከሞላ ጎደል ግልጽ ነው።

ራሽድ፦ ጉዳዩን ከስነሕይታዊ ገጽታው አኳያ ስንመለከተው፣ ሴት ከወንዱ በሁሉም ነገር የምትለይ መሆኗን ጥናቶች ያረጋግጣሉ። ከውጫዊ የሰውነት ቅርጽ ጀምሮ እስከ ወስጣዊ አባላት አካላት፣ እስከ አካል አቶሞችና ሕዋሳት የተለያዩ ናቸው። የሴት ሕዋሳት የአነስታይ ጾታ ባሕሪያትን የተሸከሙ ሲሆን የአካሏ አወቃቀርና የነርቭ ስርዓቷም ከወንዱ ይለያል። የመላ ሰውነቷ አፈጣጠር ልጅ ለመውለድና ለመንከባከብ በሚያዘጋጃት ሁኔታ የተዋቀረ ነው። ይህም ከእናትነት ተልእኮዋ ጋር የተጣጣመ ነው ማለት ነው። ለአቅመ ሕዋን በምትደርስበት ጊዜ የወር

አበባ ሁኔታ ያጋጥማታል። ይህም በሁሉም አካላቷ አሰራር ላይ ብቻ ሳይሆን በስነልቦናዊ፣ በአእምሮዊና በባሕሪዋ ላይ ጭምር ተጽእኖ ያሳድራል። የእርግዝና የእመጫትነትና የማጥባት ሁኔታዎችም መኖራቸውን ሳንዘነጋ ነው።

ከዚህም አልፎ የሴት ሆርሞኖችና ስነልቦናዊም ከወንዱ ይለያሉ። ከወንዱ ደፋርነትና ተጋፋጭነት አንጻር የሴቷን ዓይነ አገፋርነትና ልስላሴ እናስተውላለን።

በሌላ በኩልም የሰው ልጅ ሕጻን ከእንስሳቱ በተቃራኒ አቅም ለማግኘትና ራሱን ችሎ ለመኖር ጊዜ ስለሚወስድበት፣ ለተወሰኑ ዓመታት የወላጆቹን እንክብካቤና አስተዳደግ ይሻል። ይህም እንደዚሁ የወንድና የሴት ግንኙነትን በጾታዊ መፈላለግ ብቻ ሳይ እንዳይወሰን ከሚያደርጉት ጉዳዮች አንዱ ነው። ይልቅዬ የዚህ መፈላለግ ፍሬ በሕይወት ውስጥ ተራድኦና መተጋገዝ እንዲኖር ያደርጋል። በዚህም ምክንያት ነው የሰው ልጅ ከተቀሩት እንስሳት ሁሉ ይበልጥ ለልጆቹ ቡቡና አፍቃሪ ሆኖ የተፈጠረው።

ማይክል፦ ከዚያስ?

ራሽድ፦ ከዚህ ማረጋገጥ የምንችለው ለሰው ልጅ ተፈጥሯዊው መሰረታዊ ማህበራዊ አሃድ ቤተሰብ መሆኑን ነው። በዚህ መዋቅር ወይም አሃድ ውስጥም የያንዳንዱ አባል ተግባር ምን እንደሆነ መረዳት የሚቻለን ሲሆን፣ እያንዳንዱ አባል ከዚህ አሃድ ዓለማዎችና ባሕሪያት (ሕሊናዊ እርጋታ፣ ፍቅርና ርህራሄ) ጋር የሚጣጣም ሚና ይጫወታል። በተጨማሪም የያንዳንዱ ሚና ከአቅሙና ከችሎታ አኳያ የተቃኘ ይሆናል።

ማይክል፦ ማለት የፈለግከው ገብቶኛል። እናም የሴቷ ሚና በቤተሰቡ የፍቅርና የመውደድ መንፈስ ማሰራጨት፣ ሕሊናዊና ስነልቦናዊ መረጋጋትን እውን ማድረግ፣ ባልና ልጆችን መንከባከብ ነው ማለት ነው።

ራሽድ፦ ትክክል። የወንዱ ሚና ደግሞ ለቤተሰቡ ኑሮ አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ማቅረብ፣ ይህን እውን ለማድረግ የሚጠየቀውን ችግርና መከራ ሁሉ ተቋቁሞ መስዋእትነት መክፈል ነው።

ማይክል፦ ይህ አመለካከት ግን የሕብረተሰቡን ግማሽ አምራች ኃይል እንድናጣ ያደርገናል።

ራሽድ፦ ፈጽሞ። አመለካከቱ የሕብረተሰቡን አቅም ሙሉ በሙሉ እንድንጠቀም ነው የሚያደርገን። ግን ሁሉም በተሰማራበት መስክ ለራሱ ተስማሚና ከተፈጥሮው ጋር በተጣጣመ አካባቢ ውስጥ ነው የየራሱን ሚና የሚወጣው። የሴት ልጅ ተፈጥሯን ተጋፍጣ ከቤት ውጭ ከወንዶች ጋር ለመስራት በወጣች ጊዜ በአዲሱ ሥራዋ ራሷ ተከፍታ ቤተሰቧንና ባልዋንም አስከፍታለች። በዚህም ሕብረተሰቡ በሙሉ ደስተኛ ሊሆን አልቻለም። ሴቲቱ የቤት ኃላፊነቷንና

የልጆቿን እንክብካቤ ከውጭ ሥራዋን ጋር ለማስታረቅና ለማጣጣም በተደጋጋሚ ሞክራ አልተሳካላትም። በአንድ ጊዜ የተረጋጋች ሚስት፣ቡቡና ርህሩህ እናት፣ከቤት ውጭ ደግሞ ንቁ ሠራተኛ መሆንን ማጣመርና በስኬት አንድ ላይ ማስኬድ መች ይቻልና?! ሁኔታው ያስከተለው ውጤት ሌሎች ወገኖች እርሷ በተወችው ክፍተት እንዲገቡ ማድረግ ሲሆን፣እነዚህ ወገኖች ደግሞ ይህን ሚና ለመጫወት ታማኝነትም ሆነ ብቃት የላቸውም። በተጨማሪም ከቤት ውጭ ለሥራ ከወንዶች ጋር መወዳደሯ ሴቲቱ ከወንዶች ጋር እንድትቀላቀልና ከዚህ በሚመነጨው የትንኮሳና የአስገዳዶ መደፈር ወንጀል እንድትጋለጥ፣በብዙዎቹ የሥራ ዓይነቶችና ምደባዎች ተጎጂ እንድትሆን አድርጓታል።

ማይክል፦ የሴቷ ሚና ቤተሰባዊ ነው ካልን፣ይህ ለሴት ልጅ ጭቆና ነው ብዬ ወደማስበው ሌላው ጉዳይ ይወስደናል። እሱም ወንድ በሴቲቱ ላይ ቋሚና አሳዳሪ የመሆኑ ጉዳይ ነው።

ራሽድ፦ የወንዱ ቋሚነትና የበላይ አሳዳሪነት (አልቀዋማህ) ጭቆናም ሆነ አድልኦ ሳይሆን፣«ቤተሰብ» ተብሎ የለሚጠራን ማህበራዊ ተቋም አደራጅ ነው። ማንኛውም ተቋም አቅሙን ክህሎቱንና ችሎታውን ግንዛቤ ውስጥ ባስገባ መልኩ የያንዳንዱን አባል ሚና፣ተግባርና ኃላፊነት መወሰን የግድ ነው። ለምሳሌ ያህል ሥራ አስፈጻሚው ሰፋ ያለ ሥልጣን ስላለው ከሂሳብ ሹሙ ወይም ከሌላው ሠራተኛ በሰውነት ሚዛን የበላይ ነው ሊባል አይችልም።

በተግባራዊ ሕይወታችን ውስጥ እንደምናስተውለው፣አንድ ተቋም ወይም ድርጅት አስገዳጅ ወይም አጋጅ የሆኑ አንዳንድ ገደቦችን፣ከፍተኛው አመራር ወይም የሥራ አመራር ቦርዱ ወሳኝ አስፈላጊነት አለው ብሎ ስላመነ በተቋሙ አባል ሠራተኞች ላይ ሊጥል ይችላሉ። ለምሳሌ ያህል የተለየ ዩኒፎርም መልበስን፣የተወሰኑ የደህንነት መመሪያዎች ማክበርን፣የተወሰኑ ሥልጠናዎች መውሰድን ግዴታ አድርጎ ሊወስን ይችላል። ያለ ፈቃድ ሥራ ጥሎ መውጣትን ወይም በሥራ ሰዓት በሌላ ነገር መጠመድን ይከለክላል። ከዚህም አልፎ አንዳንድ ተቋማት በሥራ ውላቸው ውስጥ ሠራተኛው ሥራውን ከለቀቀ በኋላ ጭምር ሊያከብራቸው የሚገቡ ገደቦችን ሊያካትቱ ይችላሉ . . ይህ ሁሉ የሚታወቅና ተቃውሞ የማይቀርብበት ነው . . እነዚህን ገደቦች በተቋሙ ሠራተኞች ላይ ያነጣጠረ ጭቆናና አድልኦ አድርጎ የሚመለከት ማንም ሰው የለም። ይህ ሁሉ የሚፈጸመው ግልጽና ዕውቅ በሆነ ሥርዓት ማአቀፍ ውስጥ ነው . . ከተጣለበት ኃላፊነትና የተጠያቂነት ግዴታ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ሥልጣን ያለው ሥራ አስፈጻሚ የሌለው አንድም ስኬታማ ተቋምም ሆነ ድርጅት የለም።

በዚህ ምክንያት ነው እንግዲህ የቤተሰብ ተቋም ስኬታማ ይሆን ዘንድ፣ሁሉም አባላቱ የሚመሩበት ሥርዓት ሊኖረው ግድ የሚለው። በዚህም ሥርዓት ውስጥ የሚከለክሉ ወይም የሚያዝዙ ገደቦች ሊኖሩ ይችላሉ . . እናም ተቋሙ

ከኃላፊነቱ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ሥልጣን፣የሀሳብ ልዩነተኞች ሲፈጠሩ የመወሰንና የመቁረጥ አቅም ያለው መሪ የግድ ሊኖረው ይገባል። በተጨማሪ ይህ ሥርዓት የሚተገበረውና ይህ ሥልጣን አገልግሎት ላይ የሚውለው፣ቀደም ሲል በተነጋገርንበት የቤተሰባዊ ሕይወት መርህ ማአቀፍ ውስጥ ብቻ መሆኑም እንደዚሁ የግድ ነው። መርሁም ስነልቦናዊና ሕሊናዊ መረጋጋትን እውን የሚያደርገው የመውደድና የርህራሄ መርህ ነው።

ማይክል፦ ነገሩ እንደዚያ ከሆነ የበላይ አስተዳዳሪነቱ ለምንድነው የወንዱ የሚሆነው?! ለምን ለሴቲቱ አይሆንም? ሚዛናዊነትን አያዛባም?

ራሽድ፦ ከዚህ ይልቅ «ፍትሐዊነት» የሚለውን ቃል የምመርጥ ከመሆኔም ጋር፣እኩልነት ወይም ፍትሐዊነት መኖር ያለበት በመብቶች ውስጥ ነው እላለሁ። እኛ አሁን የያዝነው ርእሰ ግን እያንዳንዱ አባል አቅሙን ችሎታውንና ተፈጥሯዊ ዝግጁነቱን ባገናዘበ መልኩ የሚይዛቸውን ማህበራዊ ኃላፊነትና የሚናወጡ ክፍፍልን የሚመለከት ነው።

በቤተሰብ ተቋም ውስጥ ወንድና ሴቷ እያንዳንዳቸው በተፈጥሯቸው ለተለያዩ ጉዳዮች የተዘጋጁ ናቸው ብለናል። ይህ የዝግጁነት ሁኔታ ከተለያዩ ማህበረሰባዊ ተግባሮችና ኃላፊነቶች ጋር የተጣጣመ ነው። ለወንድ ከተሰጠው የቋሚነትና አስተዳዳሪነት አንጻር በሴቲቱ ላይ ያልተጣሉ ኃላፊነቶችና ግዴታዎች የተጣሉበት መሆኑን አትርሳ። ቋሚነት (አልቀዋማህ) በዚህ ግንዛቤ መሰረት ከበሬታ ከመሆኑ ይልቅ በወንዱ ጫንቃ ላይ ከባድ ኃላፊነትና ልዩ ሽክም የሚጭን ግዴታ ነው፤ይህ ደግሞ ማስተዋልን ትእግስትን ቻይነትንና ወሳኔ አሰጣጥ ላይ ችኩል አለመሆንን የሚጠይቅ ሲሆን፣የሴቷን ሀሳብ ወድቅ ማድረግና ሰብእናዋን መንካትም ተገቢ አይደለም።

ሴቶች ነብያችን ﷺ እንዳሉት ሁሉ «የአእምሮና የሃይማኖት ጉድለት አለባቸው» በመሆኑም ሴት ልጅ በተፈጥሯ ለዚህ ማሕበረሰባዊ ኃላፊነት ብቁ አትሆንም።

ማይክል፦ «የአእምሮ ጉድለት ነው የምትለው?!» ይህማ ሴትን አንቋሾ መመልከት ነው። ሴት ልጅ በሰይንሱ መስክ ብቃትና ችሎታዋን አስመስክራለች፤በአእምሮ ብስለት መለኪያም ከወንዱ አታንስም።

ራሽድ (እየሳቀ)፦ ወዳጄ፣በጣም የሚገርመው ይህን ሐዲሥ የጠቀስኩላቸው ሰዎች ሁሉ አንተ በተረዳኸው መንገድ የተረዱት መሆኑ ነው። እዚህ ላይ ማለት የተፈለገው የአእምሮ የንቃት ደረጃ ጉድለት ሳይሆን ነገሮችን በትክለኛው መንገድ አመዝግቦና አስተውሎ በተረጋጋ መንፈስ የመወሰን ችሎታ ነው። ስሜታዊነትንና ግልፍተኝነትን ተቆጣጥሮ ራስን በመግዛት፣በአስቸጋሪ ሁኔታ ውስጥና በቀውስ ጊዜ ትክልለኛ ወሳኔ የመወሰን ብቃት ነው። በሌላ አነጋገር የስሜታዊነትና

የችኩልነት ተቃራኒ ማለት ነው። ሴት በተፈጥሮ ከወንድ ይበልጥ ወደ ስሜታዊነትና ቶሎ በተጽእኖው ስር ወደመሆን የምታዘነብል መሆኑን ማንም ማስተባበል አይችልም። ይህ ስነልቦናዊ ባህሪ ነውና ማህበረሰባዊ ሚናዎም ከዚህ ተፈጥሮ ጋር የተጣጣመ መሆን ይኖርበታል። ምናልባትም የሴት ልጅ በራሷ ቤተሰባዊውን ሕይወት በመናድ ፍች እንዳትፈጽም ገደብ የተጣለባት በዚህ ምክንያት ሊሆን ይችላል።

ማይክል፦ ስለ ሴት ጭቆናና በበታችነት ስለመታየቷ ካነሳን ዘንዳ፣ ስለ ውርስ መብቷም ማንሳት የግድ ነው። የሴቷ የውርስ ድርሻ የወንዱ የውርስ ድርሻ ግማሽ የሆነው ለምንድነው?!

ራሽድ፦ አንደኛ- የሴቷ ድርሻ ግማሽ የሚሆነው በሁሉም ሁኔታዎች ውስጥ አይደለም።

ሁለተኛ- የሰብአዊ መብት መርህ ለአንድ ሰው የሚሰጠው መብቶች ለሌላው ሰው ከሚሰጠው ጋር የግድ ተመሳሳይ እንዲሆኑ አይጠይቅም። ፍትሐዊ መሆን በሁሉም ሁኔታዎች ውስጥ እኩልነትን ግዴታ አያደርግም። እኩልነት ግዴታ የሚሆነው የሁኔታዎች ተመሳሳይነት በሚኖርበት ጊዜ ነው። ይህም ማለት የሴት ተፈጥሮና በሕይወት ውስጥ የምትጫወተውን ሚና ግምት ውስጥ ማስገባትና መብቶቿን ከግዴታዎቿ ጋር ማመዛዘን የግድ ነው ማለት ነው።

ለምሳሌ ያህል የውርስን ጉዳይ በሚመለከት ሴቷ የምታገኘው ድርሻ የራሷ ብቻ ሲሆን፣ ወንዱ የሚወስደውን ድረሻ ግን ከባለቤቱ፣ ከልጆቹ፣ ካላገቡ እህቶቹ፣ በሕይወት ካሉና ሌላ ረዳት ከሌላቸው ወጭያቸውን የመሸፈን ግዴታ አለበትና ከወላጆቹ ጋር ይካፈላል። በተጨማሪም ለሚስቷ ሴት መሀር (ጥሎሽ) በስጦታ መልክ የማቅረብ ግዴታ ያለበት ሲሆን፣ መኖሪያ ቤትና የቤት እቃን ማስናዳት፣ የሚስት የልጆችና የቤተሰቦቹን ሙሉ ወጭ የመሸፈን ግዴታም አለበት። ሚስቱ ሠርታ ገቢ እንድታመጣ የማስገደድ መብት ግን የለውም . . ሚስቱ ሀብት ቢኖራት በገንዘቧና በንብረቷ ላይ ምንም ዓይነት መብት አይኖረውም። በተጨማሪም ሴት በሀብቷ ላይ ማንም ጣልቃ በማይገባበት ሁኔታ የማዘዝና ሙሉ የባለቤትነት መብት ያላት ሲሆን፣ ይህም ለሴት ልጅ ፍትሐዊ እንደሆነ የሚያወራው የምዕራቡ ዓለም ብዙዎቹ ሴቶች እስከ ቅርብ ዘመን ድረስ ያልደረሱበት ደረጃ ነው።

በዚህ ፋይል ውስጥ እንድንወያይበት የምትፈልገው የቀረ ነገር አለ?

ማይክል፦ አዎ፣ የፍች ጉዳይ ይቀራል፤ ይሁን እንጂ ትንሽ ዕረፍት መውሰድ የሚያስፈልገን ይመስለኛል።

የተንገዳገደውን ቤት መናድ

የተንገዳገደውን ቤት መናድ

ድካም ከተጫካው አጭር ዕረፍት በኋላ ሁለተኛ ወዳጆች ለመነቃቃት መቀመጫዎቻቸውን ተለዋወጡ። በመቀጠልም ማይክል ወይይቱን ጀመረ።

በሙስሊም ሕብረተሰብ ውስጥ ፍች በብዛት ይስተዋላል፤ ለዚህ መንስኤው እስላም ፍችን የተፈቀደ ማድረግ ይመስለኛል።

ራሽድ፦ አንደኛው የዚህን ድንጋጌ ውጤቶች በርሱ ላይ እስኪፈጸሙ፤ ፍችን ሕጋዊ በማድረግ እስላም የመጀመሪያው አይደለም። ከእስላም በፊትም ፍች በመላው ዓለም ላይ ተስፋፍቶ ይገኝ ነበር። ባል ተገቢ ይሁን አይሁን በሆነ ነገር ሚስቱ ላይ ይናደድና ያለ ምንም መብትና ማካካሻ ፈቶ ከቤት ያበርራት ነበር። የግሪክ ስልጣኔ ባበበበት ዘመን ፍች ያለ ምንም ገደብና ግዴታ የተንሰራፋ ነበር። የአይሁድ ሃይማኖት ደግሞ ፍችን ሕጋዊ አድርጎ የሚፈቅድ መሆኑ የታወቀ ሲሆን፤ ለወንዱ በነጠላ ፍላጎቱ ብቻ የሚጠቀምበት መብቱ ነው። ኤሁዶች ምክንያት ሲኖር ብቻ ፍች መፈጸምን የተሻለ አድርገው የሚመለከቱ ቢሆንም፤ ይሁዱ ባል ሚስቱን ያለ ምንም ምክንያት የመፍታት መብት አለው። በተጨማሪም የተፈታች ሴት ሌላ ባል ካገባች ወደ መጀመሪያ ባሏ ዳግም መመለስ አትችልም።

ሁለተኛው መንስኤው እስላም ፍችን መፍቀዱ ነው እንድንል፤ እውን ፍች በሙስሊም ሕብረተሰቦች ውስጥ የተስፋፋ ነውን? ለማንኛውም ለማነጻጸር ያመቸን ዘንድ ከዓለም ዙሪያ ፍችን የሚመለከቱ አንዳንድ አጋዛዊ መረጃዎችን እስኪ እንመልከት።

በአሜሪካ ከ1992 እስከ 1995 ባሉት ዓመታት ውስጥ አማካይ የፍች ብዛት ከያንዳንዱ 1000 ጋብቻ 502 ደርሷል። ይህ ቁጥር በከፍተኛ ደረጃ ይጨምራል ተብሎ ይጠበቃል። የአሜሪካ አስተዳደር ከ1999 ወዲህ ጋብቻን የሚመለከት አጋዛዊ መረጃን ይፋ ሲያደርግ ፍችን የሚመለከተው አጋዛዊ መረጃ ይፋ እንዳይወጣ ያደረገበት ምክንያትም ይህ ሳይሆን አልቀረም። በሩሲያ ፌዴሬሽን ከ2001 እስከ 2004 ባሉት ዓመታት ውስጥ የፍች አማካይ ቁጥር ከ1000 ጋብቻዎች ውስጥ 750 ደርሷል። በስዊድን ደግሞ በተመሳሳይ ዓመታት አማካይ ቁጥሩ ከያንዳንዱ 1000 ጋብቻ 539 ፍች ነው። በእንግሊዝ ከ2000 እስከ 2003 ባሉት ዓመታት ውስጥ አማካይ የፍች ቁጥር ከያንዳንዱ 1000 ጋብቻ 538 ፍች ሆኗል።

በጃፓን ከ2000 እስከ 2004 ባሉት ዓመታት አማካይ የፍች ቁጥር ከያንዳንዱ 1000 ጋብቻ 366 ደርሷል።

ሙስሊም ሕብረተሰቦችን ስንመለከት ግን ከፍተኛው የፍች አማካይ ቁጥር የተመዘገበው በኩዌት ሲሆን፤ ከ2000 እስከ 2004 ባሉት ዓመታት ውስጥ ከ1000 ጋብቻ 347 ደርሷል። በተቀሩት አገሮች ውስጥ አጋዛዊ ከዚህ በጣም ያነሰ ነው። በጀርመን ከ2000 እስከ 2004 ባሉት ዓመታት ውስጥ የፍች አማካይ ቁጥር ከ1000 ጋብቻ 184 ነበር። በፍልስጥኤም በተመሳሳይ ዓመታት ውስጥ የፍች አማካይ ቁጥር ከ1000 ጋብቻ 142 ነበር።

በግብጽ ከ2000 እስከ 2003 ባሉት ዓመታት ውስጥ የፍች አማካይ ቁጥር ከ1000 ጋብቻ 347 ፍች ነበር። በሶሪያ ደግሞ ከ2000 እስከ 2002 ባሉት ዓመታት ውስጥ የፍች አማካይ ቁጥር ከ1000 ጋብቻ 84 ብቻ ነበር። በሊብያ ከ2000 እስከ 2004 ባሉት ዓመታት ውስጥ የፍች አማካይ ቁጥር ከ1000 ጋብቻ 51 ብቻ ነበር። በኢራን ከ2002 እስከ 2003 ባሉት ዓመታት ውስጥ አማካይ ቁጥሩ ከ1000 ጋብቻ 97 ፍች ነበር።

ከዚህ ሁሉ በኋላ ፍች በሙስሊም ሕብረተሰቦች ውስጥ የተስፋፋ ነው፤ መንስኤውም እስላም ፍችን የተፈቀደ ማድረግ ነው ማለት እንችላለን ወይ?!

ማይክል፦ ነገር ግን እስላም ከተቀሩት ሃይማኖቶችና ማሕበራዊ ስርዓቶች ጋር ሲነጻጸር ፍችን በቀላሉ የሚፈጸም በማድረግ የሚታወቅ ነው።

ራሽድ፦ ይህ ትችት ብዙ ነገሮችን የሚያካትት ነው፤ ፍቀድልኝና በዝርዝር ላብራራው።

ማይክል፦ መቀጠል ትችላለህ።

ራሽድ፦ የመጀመሪያው ጉዳይ እስላም ፍችን በቀላሉ እንዲፈጸም ያደርጋል የሚል ጠቅለል ያለ እምነት ማሳደርን የሚመለከት ሲሆን፤ በእርግጥ ፍችን የሚያበረታታ ሃይማኖትም ሆነ ማህበራዊ ስርዓት የለም። በእስላም ትምህርቶች የማይዝቡና የተሰጣቸውን አንዳንድ መብቶች አለ አግባብ የሚጠቀሙ ወገኖች በዚህ ጉዳይ ላይ ቸልተኞች ሊሆኑ መቻላቸውን እኔም ካንተ ጋር ልስማማበት እችላለሁ። በተመሳሳይ መልኩ ግን የእስላም ትምህርቶች ከዚህ ተግባር ነጻ መሆናቸውን ማወቅ ይኖርብናል። ትምህርቶቹ የፍችን ቁጥር በማሳነስና የሚያስከትላቸውን አፍራሽ ተጽእኖዎች በሚያቃልል ሁኔታ ሥርዓት በማስያዝ ረገድ በጣም ግልጽ ናቸው። በአንዳንድ ሙስሊም ማህበረሰቦች ዘንድ የሚስተዋለው ከእስላም ሃይማኖት ትክክለኛ ሕግጋትና ከሥርዓቱ በመራቃቸው ምክንያት የሚከሰት ነው።

ማይክል፦ ይህን ነጥብ የበለጠ ልታብራራልኝ ትችላለህ?

ራሽድ፦ ጋብቻ እስላም ውስጥ በጊዜ ወስኖ መገደብ ፈጽሞ የማይፈቀድ ቋሚና የጸና ውል ነው። ይህም የባልና ሚስቱ ትዳራዊ ሕይወት በሞት እስኪለያዩ ድረስ ጸንቶ የሚቀጥል ነው ተብሎ ይታሰባል ማለት ነው። የጋብቻ ውል ቁርክን ውስጥ ጥብቁና ከባዱ ቃል ኪዳን ተብሎ ነው የተገለጸው። ይህም ጋብቻ ክቡር መሆኑንና ለማፍረስ ሊታሰብ የማይገባ መሆኑን ያመለክታል። በተጨማሪም ፍች እስላም ውስጥ በአስገዳጅ ሁኔታዎች ውስጥ ብቻ ካልሆነ በስተቀር ሊፈጸም የማይገባ ያልተወደደ ጉዳይ ነው። ሌላ መፍትሔ ሊቀበሉ የማይችሉ አስገዳጅ ሁኔታዎች ሲያጋጥሙ እንኳ ከመፈጸሙ በፊት የእርቅ ሙከራዎች ማድረግ ተገቢ መሆኑን እስላም አመልክቷል። የመፈጸሙን እድል ሊያጠብ የሚችሉና መሟላት ያለባቸውን ቀዳሚ ሂደቶች ከማኖሩም በላይ ከተፈጸመም የሁሉንም ወገኖች ክብር በሚያረጋግጥና የተቀረውን ቤተሰብ በሚጠብቅ ስነምግባር የታደሰ እንዲሆን እስላም መመሪያ አስቀምጧል።

አንድ ባል እርሱ የማይወደው ጎን ስላላት ሚስቱን ቢጠላ እንኳ ሌሎች ጥሩ ጥሩ ባሕርያትና ጎኖች ሊኖሯት ስለሚችል እንዳይፈታትና አብሯት እንዳይቆይ እስላም ጥሪ ያደርጋል። የጋብቻን ክቡርነት በማስጠበቅ ረገድም የፍች ቃልን በተራ ነገር ሁሉ እንደዋሃ ከመናገር እንዲቆጠቡ መስለሞችን አስጠንቅቋል። ባል ሚስቱን በማረም ረገድ ራሱን የሚቆጣጠር ታጋሽ እንዲሆንና ከችኩልነት እንዲርቅ እስላም ያበረታታ ሲሆን፣ ባልና ሚስት ችግራቸውን በራሳቸው መፍታት ካልቻሉ ጉዳዩ የሚያሳስባቸው ሌሎች ወገኖች ችግሩን ለመፍታት ጣልቃ እንዲገቡም አሳስቧል። ከዚህ ሁሉ ጥረት በኋላ ፍች አይቀሬ ሆኖ ከተገኘም፣ ለሙከራና ለእርቅ ተጨማሪ ዕድል ለመስጠት ሲባል መማላስ የሌለበት የመጨረሻውን ፍች በአንዴ ሳይሆን በደረጃዎች እንዲፈጸም አድርጓል። የትዳር ጎጂው የግድ መፍረስ ካለበት ግን በሦስት ዙሮች እንዲፈጸም ያደረገ ሲሆን፣ ከአንደኛውና ከሁለተኛው በኋላ ባል ሚስቱን የመመለስና ትዳሩን የማዳን መብት አለው። ከዚህም አልፎ እስላም ከሦስተኛው ዙር በኋላም እንኳ ባልና ሚስት ዳግም እንዲጣመሩ ዕድል የሰጠ ሲሆን፣ የመጨረሻው ዕድል ግን በጣም ከባድና አሳማሚ ከሆነ እርምጃ ማለትም የተፈታቸው ሚስት ሌላ ባል አግብታ ከዚያ ባል ከተፋታች በኋላ ብቻ እውን የሚሆን ነው።

ማይክል፦ ይህ የመጀመሪያው ነው፤ ሌላኛው ነጥብስ?

ራሽድ፦ በጣም አስፈላጊ የሆነው ሌላው ነጥብ፣ ሙስሊም ባልሆኑ ሌሎች ሕብረተሰቦች ዘንድ ያለው የተሳሳተ አመለካከት ሁኔታ ሲሆን፣ እውነቱን ለመናገር በነዚህ ሕብረተሰቦች ውስጥ ፍች በተራ ነገሮች ምክንያት ይፈጸማል። ይህን አንተም በሚገባ ታውቃለህ። ለምሳሌ በአሜሪካ የፍርድ ቤት ውሎዎች እንደሚያመለክቱት ከባልና ሚስት አንዳቸው ኮምፒውተር የመጠቀም ወይም የቲቪ ፕሮግራሞችን ወይም ውድድሮችን የመከታተል ሱስ ካለበት ፍርድ ቤት

የፍች ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል። በከናዳ ደግሞ ከባልና ሚስት አንዱ በእንቅልፍ ሰዓት ሌላኛውን በማንከራፋት የሚረብሸው መሆኑን በማረጋገጥ ብቻ ፍች መፈጸም ይቻላል። በጣሊያን ከባልና ሚስት አንዱ ሌላውን አንዳንድ የቤት ሥራዎችን እንዲሠራ ካስገደደ የፍች ብይን ማግኘት ይቻላል። በእንግሊዝ አገር ደግሞ ማስታወሻን በማጥፋት በመሳሰሉት ድርጊቶች አንደኛውን ወገን ማንቋሽ ለፍች ምክንያት ተደርጎ ሊቀርብ ይችላል።

በጀጋን የትዳር ጓደኛው እርሱን በማያስደስት መንገድ በመተኛቱ የፍች ጥያቄ ከቀረበለት ፍርድ ቤት የፍች ብይኔ ሊሰጥ ይችላል።

ማይክል፦ ወዳጄ ራሽድ የጠቀስኳቸው ነገሮች በሙሉ በትክክል የሚፈጸሙ ናቸው። ይሁን እንጂ ይህ ከሃይማኖት ተነጥለው የወጡ ሴኩላር የፍትሕ ሥርዓቶች ውስጥ ያለው ተጨባጭ ሁኔታ ነው። ክርስትናን በተመለከተ ግን በፍች ላይ ያለው የክረረ አቋምና እገዳው በግልጽ የሚታወቅ ሲሆን፣ በነባራዊው ዓለም ለማረጋገጥ አስቸጋሪ በሆኑ በተወሰኑ ጥቂት ምክንያቶች ብቻ እንጂ ፍች ፈጽሞ የተከለከለ ነው።

ራሽድ፦ እኔ ግን ይህ አክራሪ ቋም ከሰው ልጆች ተፈጥሮ ጋር ፈጽሞ አይጣጣምም ባይ ነኝ። በሙስሊሙ ዓለም የሚኖሩና በዚህ ረገድ በሁለቱ ሃይማኖቶች መካከል ከፍተኛ ልዩነት የሚያስተውሉ አንዳንድ ክርስቲያኖች፣ በማህበራዊ ሕይወታቸው ውስጥ ወሳኝ ነጥብ ላይ ደርሰው ውስብስብ ለሆነው የሕይወት ባህሪ ሃይማኖታቸው ውስጥ መፍትሔና ምላሽ በሚያጡበት ጊዜ፣ ከዚህ የክረረ አቋም ለመሸሽ ሲሉ ሃይማኖታቸውን ሊተው የሚችሉ የመሆኑ እውነታ ለዚህ ማብራሪያ ነው።

ይህ እስላምን የተለየ የሚያደርገው አንዱ ጎን ነው። እስላም የጋብቻ ውል በጊዜ ያልተገደበ ዘመናዊ እንዲሆን ግዴታ አድርጎ ሲደነግግ፣ ሕጉ የተሰጠው ምድር ላይ ለሚኖሩ የራሳቸው መለያ ባህርያት ላሏቸውና ሊለዋጡ የሚችሉ ሁኔታዎች ለሚኖሩ ሰብአዊ ፍጡራን መሆኑን ያውቃል። በሙከራ ብቻ እንጂ አስቀድሞ ሊታወቅ ለማይችል የምርጫ ስህተትም ቦታ ይሰጣል። የነዚህ ሁኔታዎች መለዋወጥ ወይም በዚህ ስህተት ላይ መውደቅ የተለያየ ደረጃ ያላቸው አፍራሽ ውጤቶችን ሊያስከትል እንደሚችልም ግንዛቤ ውስጥ ያስገባል። እነዚህ አፍራሽ ነገሮች አንዳንዴ በትዕግስት ሊታለፉ የሚችሉ ሲሆን፣ ሌላ ጊዜ ደግሞ ከበድ ያሉ ስነልቦናዊ ማህበራዊና ቁሳዊ ኪሳራዎችን ሳያስከትሉና መራራ መስዋእትነትን ሳያስከፍሉ በትዕግስት የሚታለፉ አይሆኑም። ለዚህ ነው እስላም ኑሮ ሲደናቀፍ፣ መውጫ ሲጠፋና ባለበት መቀጠል ፈጽሞ በማይቻልበት አጣብቅኝ ውስጥ ሲገባ፣ እነዚህ ስህተቶች ሊታረሙና ሊስተካከሉ የሚችሉበትን መንገድ የቀየሰው። በዚህ ረገድ እስላም ነባራዊ ሁኔታን የሚያገናዝብ ሃይማኖት ሲሆን፣ ለባል ለሚስትና ለመላው ቤተሰብ የተሟላ ፍትሕ ያሰፍናል። በመለያየትም

ቢሆን እንኳ አካሄድን ማረምና አዲስ ተሞክሮ መጀመር፣ የቤተሰቡን አባላት በሙሉ በአለመግባባትና በልዩነቶች እሳት ከመለብለብ፣ ወይም የትዳርን ግብና ዓለማችንን የማያደርግ ግንኙነት ከመቀጠል የተሻለ ይሆናል። ከጋብቻ አበይት ግቦችና ዓለማዎች አንዱ በፍቅርና በመተሳሰብ የሚገለጸው ስነ ልቦናዊ እርካታ፣ ሕሊናዊ መረጋጋት፣ የተረጋጋና የተሳካ ቤተሰባዊ ሕይወት መመስረት ነው። እናም ፍች እስላም ውስጥ መድኃኒትና አካሄድን ማስተካከል፣ ለሰው ሰድል በመስጠት የተሻለ ስኬታማ አዲስ ሕይወት የሚጀመርበት አጋጣሚ ነው።

በኔ እምነት ከላይ በተብራራው ሥርዓትና ማእቀፍ ውስጥ እስላም ፍችን መደንገጥ፣ የሃይማኖቱን ምቹነትና ተጨባጭነት የሚያረጋግጥ ነው።

ማይክል፦ እሽ፣ እስላም ፍችን ለወንዱ ብቻ የተሰጠ መብት ለምን ያደርጋል? ይህ ሴቷን መበደል አይሆንም?!

ራሽድ፦ ይህ ጉዳይ አሁንም በድጋሜ ሁሉንም ጎኖች በካተተ መልኩ አጠቃላይ በሆነ ማእቀፍ ውስጥ መታየት ይኖርበታል። ከአጠቃላይ ማህበራዊ ሥርዓት አኳያ እንመርምረው ማለቱ ነው። ሥርዓቱ ከራሱ ከጋብቻና ከዓላማዎች ይጀምርና የቤተሰብን ጽንሰ ሀሳብ፣ ሁሉም ወገኖች በቤተሰብ ውስጥ የሚጫወቱትን ሚና፣ መብትና ግዴታዎቻቸውንም ያጠቃልላል።

እዚህ መጠቀስ ያለበት ሴት በተፈጥሮዋ ከወንድ ይበልጥ ስሜታዊ፣ ተለዋዋጭና ቸኩል መሆኗ ሳይንሳዊ እውነታ መሆኑ ነው። ወንድ ግን የዚህን ጉዳይ የመጨረሻ ውጤት በጥንቃቄ የመገመትና የመገንዘብ ብልጫ ያለው ከመሆኑም በላይ፣ ስሜቱን የመቆጣጠር፣ ሲናደድም ሆነ ሲረበሽ ራሱን ያዝ የማድረግ የተሻለ አቅም አለው።

በተጨማሪም የፍች ሁኔታ የገንዘብ ወጭና ኪሳራ የሚያስከትለው በወንዱ ላይ ብቻ ሲሆን፣ ፍችን ተከትሎ መፈጸም የሚኖርበት ክፍያ ይጠብቀዋል። በፍች ውሳኔው ምክንያት የሚመጣው ይህ የክፍያ ግዴታ፣ ባሎች ለፍች እንዳይቻኮሉ፣ በደንብ ካልታሰበበት ወሳኔ ላይ እንዳይደርሱና እንዲታገሱ የሚደርጋቸው ተጨማሪ ምክንያት መሆኑም ጥርጥር የለውም።

ከዚህም ጋር፣ እስላም ፍች የመፈጸምን መብት ለወንዱ ብቻ የሰጠ ቢሆንም፣ በቂና ተገቢ የሆነ ምክንያት ካላት ፍች የምታገኝበትን መንገድ ለሴቷ ከማመቻቸት ችላ አላለም። ይህም «ኹልዕ» በመባል የሚታወቀውና የሁሉንም ወገን መብት በሚጠብቁ ገደቦችና ሕግጋት መሰረት የሚፈጸም ራሱን የማስፈታት ሂደት ነው።

ወዳጄ፣ በናንተ አገር ስላለው የሴቶች ሁኔታ እንድንነጋገር ትፈቅዳለህ?!

ማይክል፦ ምሳ ብንበላ አይሻልም?

ሴቷ በድህረ ነጻነት ዘመን

ሴቷ በድህረ ነጻነት ዘመን

ራሽድና ማይክል ምሳቸውን በልተው አበቁ . . ራሽድ አንጋጦ እያየ ለወዳጁ እንዲህ አለ:-

ወዳጄ ማይክል፣የሂስ ፍላፃ ነው ያዘነብክብኝ፣የኔን ስልጣኔም ተከላሽ አድርገሃል።

ማይክል:- ወዳጄ፣የተሰነዘረ ፍላፃም ሆነ የቀረበ ምንም ውንጀላ የለም። ወደ እውነት ለመድረስ የሚያግዝን ገንቢ ሂስ እንጂ ሌላ አይደለም። በነዚህ ውይይቶችና በቀረቡ ማብራሪያዎች አማካይነት ወደ እውነታው ለመድረስ ረዥም መንገድ የሄድን ይመስለኛል። በተጨማሪም በሆደ ሰፊነትና በክፍት አእምሮ ነው ያስተናገድከኝ። ወዳጄ በቅድመ አነጋገራ አስቀይሜህ ይሆን?

ራሽድ:- የለም፣ፈጽሞ አላስቀየምከኝም። የተሟላ ምስል ለመፍጠር ነገሮችን በሁሉም ገጽታዎቻቸው ማቅረብ የግድ ነው ማለት ፈልጌ ነው። ምስሉን የተሟላ ከሚያደርጉ ነገሮች መካከል በኛ ስልጣኔና በናንተ ስልጣኔ ውስጥ ያለውን የሴቶች ሁኔታ ማግኝትና ማወቅ አንዱ ነው። የሴቶችን ጉዳይ አስመልክተን ቀደም ሲል ያደረግነው ውይይት ጉዳዩ በእስላማዊው ስልጣኔ ውስጥ እንዴት እንደሚታይ እንድናውቅ የማይናቅ ማብራሪያ ሰጥቶናል ብዬ አስባለሁ። አሁን የቀረን ጉዳዩን ከናንተ ስልጣኔ አንጻር መመልከት ነው።

ማይክል (እየሳቀ):- ይኸውና ደረቴን ለትችት ጦር ክፍት አድርጌ በሬንም ለሂስ ወለል አድርጌ ከፍቻለሁ።

ራሽድ (ፈገግ ብሎ):- ለጦርነት ለምን እንፋጠጣለን? በመካከላችን ያሉ የወል ጉዳዮች፣አንተም እንዳልከው የውይይት ግንኙነቱ ወደ እውነት ለመድረስ የመረዳዳትና የመተጋገዝ ግንኙነት እንዲሆን ይፈቅዱልናል።

ማይክል:- ሙሉ በሙሉ እስማማለሁ። ከየት መጀመር ትፈልጋለህ?

ራሽድ:- መጀመሪያ ማየት የሚገባን በስልጣኔው መሰረታዊ መርሆዎች ውስጥ ሴቶች የሚይዙትን ስፍራ ነው።

ማይክል:- ለሴቶች የሚኖረው እይታና የሚሰጣቸው አያያዝ እንደ እያንዳንዱ ግለሰብ አመለካከት ይለያያል። ምዘናውም እንደ ግለሰቦቹ አስተዳደግ፣እንደ ባህላቸውና እንደ ግንዛቤያቸው ይለያያል። እዚህ ላይ ጉዳዩ ሴት በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ወይም በዚያኛው እሳቤ ዘንድ ያላትን ስፍራ የሚመለከት አይደለም።

ራሽድ:- ይህ እውነት ነው። ይሁን እንጂ የዚህን ግለሰብ ግንዛቤ የመሰረቱ፣እሴቶቹን የቀረጹና በአመለካከቱና በእሳቤው ላይ ተጽእኖ የሚያሳድሩ መንደርደሪያ

መርሆዎችን ችላ ማለት ግን አንችልም። መንደርደሪያ መርሆዎች ስል ግን የሚጠቀሱ መጽሐፎችን ወይም ሳይንሳዊ ዋቢዎችን ብቻ ሳይሆን፣በግለሰቡ ንቃተ ሕሊና እና በማንነቱ ቀረፃ ላይ ተጽእኖ የሚያሳድረውን ሁሉ ማለቱ ነው። ከነዚህ የመንደርደሪያ ዋቢዎች መካከል አንዳንድ ሕዝባዊ ትውፊት፣ስነቃልና ተረት ሲገኙ፣በተጨማሪም ከወል ስውር አእምሮ ክምችት ወደ ግለሰብ ስውር አእምሮ የሚገቡ ጥበበ ቃላትና ምሳሌዎችም ይኖራሉ። የመንደርደሪያ መርሆዎችና የርእዮተ ዓለም መሰረቶች ከዚህ ግንዛቤ አኳያ በተራቸው በአስተዳደግና በእነጻ ላይ ተጽእኖ ያሳድራሉ።

ማይክል:- የሴትን ስፍራና ለርሷ ያለውን እሳቤ በሚመለከት ቅዳሳን መጻሕፍት ብዙ አይለያዩም የሚል እምነት አለኝ። በዚህ ረገድ በኛ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሚገኘው በናንተ ቁርካኔ ውስጥ ካለው ጋር ብዙ ተመሳሳይነት ያለው ሲሆን፣ይህም ከወንድ ጎድን የተፈጠረች፣ለመጀመሪያው ኃጢአትና ከገነት ለመውጣት ምክንያት መሆኗንና የምትይዘውን ማህበራዊ ስፍራና ኃላፊነት የሚያጠቃልል ነው።

ራሽድ:- በዚህ አገላለጽ አንዳንድ ይዘቶች ላይ ከአንተ እለያለሁ። የመጀመሪያውን ኃጢአትና የአደምና የሔዋንን ከጀነት መውጣት ጥያቄን በሚመለከት ቅዱስ ቁርካኔ ከናንተ መጽሐፍ ቅዱስ ይለያል። ሰይጣን አደምን በማሳሳቱ ቁርካኔ ውስጥ ሔዋን ተጠያቂ አይደለችም፤በመሆኑም ከገነት ለመውጣትም ሴት ልጅ ተጠያቂ አይደለችም።

መጽሐፍ ቅዱስ ለሴቶች ያለውን እይታ በተመለከተ እናት ሴት ልጅ ስትወልድ የርክሰቷ ጊዜ የወንዱ እጥፍ እንደሚሆን ሲገልጽ የሚከተለውን ወንጌል ውስጥ እናገኛለን፦ «ሴት ብታረግዝ ወንድ ልጅም ብትወልድ፣ሰባት ቀን ያህል የረከሰች ናት፤እንደ ህመምዋ መርገም ወራት ትረክሳለች። . . ከደምዋም እስክትነጻ ሠላሳ ሦስት ቀን ትቀመጥ፤ . . ሴት ልጅም ብትወልድ እንደ መርገምዋ ወራት ሁለት ሳምንት ያህል የረከሰች ናት፤ከደምዋም እስክትነጻ ድረስ ስድሳ ስድስት ቀን ትቀመጥ።» (ዘሌዋ.12፣1-5)

ከክርስትና አመለካከት አኳያ ሴቶች ሕብረተሰቡ ውስጥ መከተል የሚገባቸውን ስነምግባር በተመለከተ፣ቤተክርስቲያን ውስጥ አፋቸውን መክፈት የማይፈቀድላቸው መሆኑን እንረዳለን። አዲስ ኪዳን እንዲህ ይላል፦ «ሴቶች በማኅበር ዝም ይበሉ፤ሕግ ደግሞ እንደሚል እንዲገዙ እንጂ እንዲናገሩ አልተፈቀደላቸውምና። ለሴት በማኅበር መካከል መናገር ነውር ነውና፣ምንም ሊማሩ ቢወዱ በቤታቸው ባሎቻቸውን ይጠይቁ።» (ቆሮንቶስ114፣34)። ይህ ሁሉ ቁርካኔ ውስጥ ተነጻጻሪ የለውም።

ማይክል:- ከግሪክና ከሮማውያን ስልጣኔ ስረ መሰረቶች ጋር ከላስተሳስረንና የፕሮቴስታንት ሃይማኖታዊ የተሐድሶ ንቅናቄ ያሳደረበትን ተጽእኖ ግምት

ውስጥ ካለበት ቦታ ሕብረተሰብ ውስጥ የተፈጠረውን ዕድገትና ለውጥ መረዳት አይቻልም። በተጨማሪም የዘመነ ህዳሴ አስተሳሰቦች ተጽእኖ የፈረንሳይ አብዮት ያስከተለውን ተጽእኖና በእንዱስትሪ አብዮቱ ዘመን የተፈጠሩትን ለውጦች ግምት ውስጥ ማስገባትም የግድ ነው።

ራሽድ፦ የግሪክና የሮማውያንን ስልጣኔ ካነሳህ ዘንዳ፤ አሁን ለአስረጅነት በምናነሳው ዘመንና በዘመናዊው ስልጣኔ ዘንድ ጭምር የሴቶችን ጉዳይ በሚመለከት ትልቅ መደናበር ነው ያለው። የግሪካዊቱን ሴት ታሪክ ስናገለብጥ ነጻነትና ማህበራዊ ክብርን የተነፈገች ሆና እናገኛለን። ሰብአዊነቷን ተክዶ የሚሸጥና የሚገዛ እንስሳ አድርገው ይመለከቷት ነበር። በምንም ነገር ላይ የማዘዝ መብት ነስተዋት በሕግ የውርስ ድርሻ እንዳይኖራት ያደርጉ ነበር። የግሪክ ስልጣኔ መራመድና ማደግ ሲጀምር በግሪክ ሴቶች ሁኔታ ላይ ፈጣን ስርነቀል ለውጥ መከሰቱ ሴቶች በአደባባይ መታየትና ከወንዶች ጋር መቀላቀል ጀመሩ። ይህም በተራው ጋጠመኝነትና ዝሙት እንዲስፋፋ አደረገ። የዘመናዊው መሸታ ሴቶችም የፖለቲካና የስነጽሑፍ ማእከሎች ተደርገው ተወሰዱ። በስነ ጥበብ ስም እርቃናቸውን ለሚታዩ ሴቶች ቅርጾች ተጠረቡ።

ከአንዳንድ ዝርዝር ልዩነቶች በስተቀር የሮማውያን ስልጣኔ ለሴት ልጅ ያለው አመለካከት በይዘቱ ከዚህ ብዙም የተለየ አልነበረም። ሴቷን በንቀትና በበታችነት ዓይን ሲመለከታት እንዳሻው ሊያደርጋት መብት ካለው ወንድ በደረጃ ያነሰች ፍጡር አድርጎ ይወስዳታል። የሮማውያን ሕግ በተለያዩ የሕይወቷ እርከኖች አብዛኛውን ሰብአዊ መብቶቿን ይነፍጋታል። ከዚያም ሮማውያን በሴቶች ላይ ባላቸው አመለካከት ላይ ለውጥ መከሰት ጀመረ። ለውጡ ቀጥሎ ሥርዓታቸውን፣ ቤተሰብን፣ ጋብቻንና ፍችን የሚመለከቱ ሕጎቻቸውን ያካተተ ለውጥ ሆነ። ነገሮች ሙሉ በሙሉ ተገለባበጡና ጋብቻ ለሮማውያን ትርጉም የለሽ ሆነ። ሴት የተሟላ የውርስና የስልጣን መብት ባለቤት ሆነች። ከዚያም በወንድና በሴት መካከል ባሉትና ከሕጋዊ ጋብቻ ውጭ የሆኑ ግንኙነቶችንና ትስስሮችን በተመለከተ አመለካከታቸው ተለወጠ።

ማይክል፦ እኔም ልጨምርላለሁ። በአጠቃላይ አነጋገር በግሪክና በሮማውያን ስልጣኔዎችና አውሮፓ ወደ ክርስትና ከገባች በኋላ ቤተክርስቲያን ሴቶችን አስመልክታ በያዘችው አመለካከት መካከል አንዱ በሌላው ላይ ተጽእኖ የማሳደር መስተጋቢራዊ ሁኔታ በመፈጠሩ፣ የሃይማኖት መሪዎች ለሴቶች ያላቸው እይታ በኖሩበት ተጨባጭ ሁኔታ ተጽእኖ ስር ሊውል ችሏል።

ራሽድ፦ ልክ ነህ፤ የመጀመሪያዎቹ የክርስትና ሃይማኖት መሪዎች በሮማውያን ማህበረሰብ ውስጥ ተንሰራፍቶ የነበረውን ዝሙትና ጋጠ ወጥነት፣ በአስከፊ ሁኔታ የዘቀጠውን ሞራላዊ ስነምግባር . . ለዚህ ሁሉ ሴትዋን ተጠያቂ አድርገው ወሰዱ። ሴት የሰይጣን መግቢያ በር መሆኗንና የሰይጣን የማሳሳቻ

መሳሪያ በመሆኑ በውበቷ ልታፍርበት እንደሚገባም አወጁ . . በዚህ መልኩም የምዕራባውያኑ ሴቶችን በንቀት የማየትና መብቶቻቸውን የመንፈግ ሁኔታ በመካከለኞቹ ክፍለ ዘመናት እንደሰፈነ ቀጠለ። ሌላው ቀርቶ ሴት ልጅ የተሻለ ማህበራዊ ስፍራ አግኝታለች ተብሎ በሚገመተው በአርበኝነትና በፈረሰኝነት ዘመን እንኳ ያለ ባልዋ ፈቃድ በገዛ ሀብቷና ንብረቷ ላይ የማዘዝ ስልጣን ተነፍጋ ኖራለች።

ማይክል፦ ግና፣ ወዳጄ ውይይታችን ወደ ታሪክ ክፍለ ጊዜነት የተለወጠ አይመስለህም? ዛሬ ወደምንኖርበት ዘመን ወዳደረሱን የመጀመሪያዎቹ ሽግግሮች ለመድረስ ይህን ዘመን መዝለል እንችላለን። የሕዳሴውን ዘመን፣ ከዚያም የፈረንሳይን አብዮትና ከዚያ የሚቀጥለውን ዘመን ማለቱ ነው።

ራሽድ፦ የነገሮችን ስረ መሰረት መመርመር እንጂ የታሪክ ትምህርት አይደለም። አንተ ታሪክ ናቸው በምትላቸው በነዚህ አቋሞችና አመለካከቶች፣ አንዳንድ የገጽታ ልዩነቶች ቢኖሩም ዛሬ በምዕራቡ ዓለም ሴት ልጅ በምትኖርበት ተጨባጭ ሁኔታ መካከል ጥብቅ ተያያዥነት መኖሩን ነው የማስተውለው።

በነዚህ የታሪክ እውነታዎችና በምዕራቡ ዓለም በሚታየው የሴቶች መብት ይዘትና አካሄድ መካከል ተመሳሳይነት መኖሩን አታስተውልም?!

ማይክል፦ እንዴት ያሉትን ማለትህ ነው?

ራሽድ፦ ሴትን የመዝናኛና የእርካታ ሸቀጥ አድርገው መጠቀምን የመሳሰለውን ማለቱ ነው። በሁሉም መስክ ከወንድ ጋር እኩል መሆኗን የሚደነግጉ ሕጎች ሲወጡና መብቶቿ የተረጋገጡላት አድርጋ ስትገምት፣ ሳታስበው በብዙ ጉዳዮች ላይ የወንዶች መጫወቻ አሻንጉሊት እንደተደረገች ገባት። ለምሳሌ ያህል በቤተሰብ ስም አጠራርና በገንዘብ ነክ ጉዳዮችም ሕልውናዋ ተፍቆ የባልዋ ጥገኛ መደረግ አንዱ ነው። በገንዘብ ነክ መብቷ ላይ የተጣለው ገደብ በሃያኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያዎች ላይ እንጂ አልተነሳሳትም ነበር።

ማይክል፦ ይሁን እንጂ ሴት ልጅ በመጨረሻ መብቷን ተጎናጽፋለች። በተለያዩ የስልጣን ቦታዎች መሾምን ጨምሮ በሁሉም መስኮች ከወንድ ጋር እኩል ተደርጋለች።

ራሽድ፦ የሴት ልጅ ጭቆና እና የመብት ጥሰት በምዕራቡ ዓለም በተወሰነ ደረጃ ወይም በንድፈ ሀሳብ አንዳንድ ሕጎችንና መመሪያዎችን በማውጣት ቆሟል ቢባልም፣ የጭቆናው ስም ወይም ምክንያት ቢለዋወጥም፣ በተግባር ግን ዛሬም ድረስ በስፋት ቀጥሏል። በዚህ እንቅስቃሴ ስም ወንዶች ሴቶችን ለገንዘብ መስብሰቢያነት፣ ለመደሰቻነትና ለመገልገያነት ይጠቀማሉ። በዚህም በመዝናኛና በጭፈራ ቦታዎች የደንበኞችን ፍላጎት ወደሚያረክ ሸቀጥነት ተለውጣለች፤ ገቢ የሚያስገኝ ዕቃ ተደርጋለች። ይህ ለሴት ልጅ ክብርና ለሰብአዊ የመጨረሻው

ውርደት ነው። በዚህ የተነሳ ሴቶች በብዙ አገሮች ውስጥ ሴቷን በንግድ ማስታወቂያነት መጠቀም እንዲቆም የሚጠይቁ የተቃውሞ እንቅስቃሴዎችን ማካሄድ ጀምረዋል።

በዊድናዊቱ ዳኛ ብርሊት አውፍ ሃህር የሴቶችን ነጻነትና እኩልነት አስመልክታ እንዲህ ትላለች፦ «በዊድናዊቱ ሴት ግዙፉን ቅዠት - ለሴት ልጅ የተሰጠውን ነጻነት ማለቷ ነው - አስደንጋጭ በሆነ ወድ ዋጋ በእውነተኛው ደስተኝነት የለወጠች መሆኗን የተረዳችው በድንገት ነበር።»

በምዕራብ አገሮች ያለውን የሴቶች ሁኔታ አስመልክቶ ከአውሮፓ ኮሚሽን የወጣው ዘገባ፣የሴት ልጅ ነጻነት ጥሪና ሁሉም መብቶቿ ተከብረውላታል መባሉ ከአውነታ ጋር ያልተዛመደ ትርጉም የለሽ ባዶ መፈክር እንዴት እንደሆነ ይገልጻል። ዘገባው እንዳመለከተው የአውሮፓ ኩባንያዎች ሴቶች ከፍተኛውን የአመራር ቦታ እንዳይይዙ የሚያደርገውን የቅዠት ግድግዳ ለማፍረስ በቂ ጥረት አያደርጉም።

የአውሮፓ ኮሚሽን የማህበራዊ ጉዳዮች ኮሚሽነር የሆኑት ኣና ዲያሞንት ፖሎ፦ «የንግድና ቢዝነስ ዓለሙ በሁለቱ ጾታዎች መካከል ያለውን ልዩነት በግልጽ ያሳያል። አውሮፓ ውስጥ በፕብሊክ ሴክተሩ ሴቶች ከ20% እስከ 30% ያለውን የመንግስትና የአመራር ከፍተኛ ቦታዎች የያዙ ሲሆን፣በግል ኩባንያዎች ውስጥ ያላቸው የከፍተኛ ሥራዎች ድርሻ በፈረንሳይ ከ2% አይበልጥም፤በጀርመን ከ3% አይበልጥም፤በእንግሊዝ ደግሞ ከ 6.3% የማይበልጥ ሲሆን በባንኮች ውስጥ ባሉት ከፍተኛ የሥራ ቦታዎች ያላቸው ድርሻ 5% ብቻ ነው።

ለሴቶች በሚከፈለው ደሞዝና ለወንዶች በሚከፈለው ደሞዝ መካከል፣በተለይም በሥራ አመራር ቦታዎች ላይ ያለው ልዩነት አሁንም አንደቀጠለ መሆኑን ኮሚሽነሯ በአጽንኦት ገልጸው ሴቶች በ16% ከወንዶች ያነሰ ደሞዝ እንደሚከፈላቸው አረጋግጠዋል . . .

ማይክል (በማቋረጥ)፦ ባቡሩ ወደ መጨረሻው ጣቢያ እየገባ ነው . . . ሻንጣዎቻችንና እቃዎቻችን አሁን ማሰናዳት ይኖርብናል . . .

የስልጣኔ ጭንብል ያጠለቀው አድልኦ

የስልጣኔ ጭንብል ያጠለቀው አድልኦ

ሁለት ሰዓት ከፋብ ከወሰደ ጉዞ በኋላ ሁለቱ ዓደኞች ራሽድ ከዚህ ቀደም ጎብኝቷት ወደማያውቃት ፓሪስ ደረሱ። የባቡር ጣቢያውን ለቀው ሲወጡ ማይክል ፓሪስን በሚገባ የሚያውቃትና በርሱና በከተማዋ መካከል የጸና ትስስር እንዳለው ሁኔታው ያሳብቅ ነበር።

ማይክል፡- ራሽድ! ይህች ፓሪስ ናት። ፓሪስ የብርሃን መዲና . . ከዚህ ስፍራ ነው ዓለም «ነጻነት - ወንድማማችነት - እኩልነት» የሚለውን መፈክር ያወቀውና የሰብአዊ መብት መርሆዎች ለዓለም ያፈነጠቁት።

ራሽድ፡- ተመልከት! ማይክል ተመልከት! . . ይህችን ሴት ፖሊስ አስቆሟታል፤ ጥፋት ወይም ወንጀል የሠራች አትመስልም!

ማይክል፡- አ፤ንቃብ ለብሳለቻ! ፈረንሳይ ውስጥ በአደባባይ ስፍራዎች ንቃብ መልበስን የሚከለክለው ሕግ ከሁለት ቀን በፊት ተግባራዊ ሆኗል። ፖሊሱ ያስቆማት ሕጉ የሚጥለውን የመቀጫ ገንዘብ የሚያስከፍል ካርኒ ሊቆርጥላት ይሆናል፤ ለእስርም ትዳረግ ይሆናል።

ራሽድ፡- በአደባባይ ቦታዎች?! ሕጉ እቤቷ ውስጥ ንቃብ እንድትለብስ ይፈቅድላታል ማለት ነው . . ማ ሻአልሏል! . . ለሴት ልጅና ለሙስሊሞች ጫፍ የነካ ነጻነት ይሰጣል! ድንቁም ነጻነት! አዎ ሕጉን አስታወስኩት። በፈረንሳይ ብቻ ሳይሆን በቤልጂየም ተመሳሳይ ሕግ አለ፤ በሰሜን ጣሊያም አንዲት ከተማ ተግባራዊ አድርጋለች። በሆላንድ በእስፔንና በሌሎች የአውሮፓ አገሮችም ተመሳሳይ ሕግ ለማውጣት ከፍተኛ ጥረት እየተደረገ ነው። በአውስትራሊያ ደግሞ መንግስት ንቃብ የለበሱ ሴቶችን ፊት ገልጦ የማየትና ማንነታቸውን የማረጋገጥ መብት ለፖሊስ ሰጥቷል።

ማይክል፡- እኔ በግሌ ይህ እገዳ ሴት ያሻትን ነገር የመልበስ መብቷን እንዳትጠቀም ያደርጋታል የሚል እምነት አለኝ። የዚህ ሕግ መውጣት ፈረንሳይ ውስጥ መብትና ነጻነትን የሚሸራፍ የኋልዮሽ ጉዞ ተደርጎ ይቆጠራል። የሌሎች መብቶች እንዲከበሩ የሚጠይቁ ከመቶ የሚበልጡ የሕግ አንቀጾች ባሉበት አገር ውስጥ ይህ ሕግ በቀጥታ የግለሰብ መብትን የሚጥስ ነው።

ይሁን እንጂ እነሱ የሚሉት እገዳው የሃይማኖት ምልክቶችን መጠቀም ከሚከለክለው የሪፐብሊካቸው መርሆ ጋር የሚጣጣም ነው። በተጨማሪም የፈረንሳይ መንግስት ንቃብ አዲስ ዓይነት ባርነት በመሆኑ የፈረንሳይ ሪፐብሊክ በግዛቱ ውስጥ አይቀበለውም ባይ ነው።

ራሽድ፡- የሴኩላሪዝም መርህ ሃይማኖታዊ ምልክቶችን መጠቀም የሚከለክለው ለመንግስትና ለመንግስታዊ ተቋማት ብቻ እንጂ ለግለሰቦች አይደለም። ደግሞስ እገዳው ለምንድነው በሙስሊሞች ላይ ብቻ የሚጣለው?! አንገቷ ላይ መስቀል ያንጠለጠለችውን ወይም የመነኩሴ ዩኒፎርም የለበሰችውን ሴትስ ለምን አላጠቃለለም?! እነዚህ ሰዎች ለባርነት ጽንሰ ሀሳብ ያላቸው አመንክዮም አስገራሚ ነው። ሴት ራቆቿን እንድትሄድ መገፋፋትና የወንዶች ልቅ ስሜት ማርኪያ እንድትሆን ማጋለጥ ነው እውነተኛው ባርነት፤ ወይስ በገዛ ፍላጎቷ ሴቱቱ ገላዋን የሚሸፍን ጨዋ ልብስ መልበሷ ነው ባርነት?! አዎ፤ እርሷንም ባርነት ነው፤ ግና ለዓለማት ጌታ ለአላህ የሚደረግ ተገዥነትና ባርነት ነው . .

ወዳጄ፤ የፈረንሳይ አብዮትን የነጻነት መፈክር ምንነት አሁን በደንብ ተረዳሁት . . ከፈጣሪ አምላክ ጋር ካለው ትስስር ነጻ መሆን፤ ክርሱ ተገዥነት ራስን ማላቀቅ እንጂ ከሰብአዊ ፍጡራን ባርነትና ተገዥነት ነጻ መውጣት አይደለም። ከሰብአዊ ፍጡራን ነጻ የመውጣት መብት ራሳቸውን በፈጣሪ አምላክ ቦታ ያስቀመጡት የሴኩላር መንግስት ባለስልጣናት በሞኖፖሊ ይዘውት ለአሻቸው ሰውና በአሻቸው መንገድ የሚቸሩት መብት ሆኗል። የግለሰብ ነጻነት ገደብ እስከምን እንደሆነ ሲናገሩ «ያንተ ነጻነት የሚያበቃው የሌሎች ነጻነት በሚጀምርበት ቦታ ላይ ነው» ይሉ ነበር። የሌሎች ሰዎችን የተራቁት የሴት ገላ የመመልከት ፍላጎት፤ የሙስሊሚን ሴት ነጻነት እንዲገደብ ማድረግ ያለበት ነጻነትና መብት አድርገው ይመለከታሉ ማለት ነው?! ነገሩም የሕጃብ ችግር ሳይሆን አውሮፓ ለእስላም ያላት ስጋት ነው።

ማይክል፡- ወዳጄ ራሽድ፤ ጉዳዩን በጣም አታካብደው። ብዙ ሙስሊሞች እንደ ሌላው ሁሉ መብታቸው ተከብሮ አውሮፓ ውስጥ ይኖራሉ። በአገሮቻቸው የማያገኙትን የትምህርትና የሥራ ዕድልም ያገኛሉ።

ራሽድ፡- እኔ ነገሩን አላካበድኩም። እስላምን በስጋት ዓይን መመልከታቸው ነው ለሚለው አባባሌ ብዙ ማሳያዎች ይገኛሉ።

ማይክል፡- እንዴት ያሉ ማሳያዎች?

ራሽድ፡- ለምሳሌ ያህል የሰብአዊ መብት ዘበኛ ነኝ በምትለው፤ የገለልተኝነትና የጄኔቫ ስምምነቶች አገር በሆነችው ስዊዘርላንድ ውስጥ መስጊዶች ሚናፊት እንዳይኖራቸው መከልከል አንዱ ማሳያ ነው። የሙስሊሞች ቁጥር ከ4% በማይበልጥበትና አራት ሚናፊቶች ብቻ ባሉበት አገር ውስጥ የመስጊድ ሚናፊቶች ምን ችግርና ጉዳት ያስከትላሉ?! እንዲህ ዓይነቱ እገዳ በውስጡ ለእስላም ያላቸውን ጥላቻና ጤናማ ያልሆነ ስጋት (እስላሞፎቢያ) ያዘለ መሆኑ በጣም ግልጽ ነው።

ማይክል፦ እኔ በግሌ ይህን እገዳ የማልደግፍ ቢሆንም፤ እነዚህ ሚናዬቶች ከመንግስታቸው እሴቶች ጋር የሚጋጩና በአገራቸው ማንነት ላይ የተጋረጠ አደጋ አድርገው መመልከታቸውን ግን እረዳለሁ።

ራሽድ፦ እገዳው ቤተክርስቲያኖችንና የአይሁድ ቤተ አምልኮዎችን፤ ጉልላትና የደወል ቤቶችን የማይካትት መሆኑን በአእምሮዬ ሳሳለሁ፤ መንግስታችን የታነጸበት መሰረት ነው የሚሉት ሴኩላሪዝም ወሰኑ እስከምን ድረስ እንደሆነ እገነዘባለሁ። የሚያራግቡት የመብትና የእኩልነት መፈክር እውነተኛ ገጽታው ምን እንደሆነም እረዳለሁ . . ነገሩ በዚህ ብቻ ሳያበቃ የእስላምን ነብይ እንኳ ሳይቀር ሁሉንም የእስላም ተምሳሌት የሚነካ ሆኗል። ይህንንም በዴሞክራሲና በጉዳዩ ላይ ከርሷ ጋር በተባበሩት ሌሎች አገሮች ውስጥ በታዩትና ነብያችንን በሚወርፉ የካርቱን መስሎች ቀውስ ወቅት ተመልክተናል።

ማይክል፦ ወዳጄ ይህ ሀሳብን በነጻ የመግለጽ መብት ነው። በኛ አገር ሀሳብን በነጻ በመግለጽ መብት ውስጥ የተቀደሰ ወይም የተከለከለ የሚባል ነገር የለም። ኢየሱስ እራሱና ሌሎች የሃይማኖት ተምሳሌቶችም ብዙ ጊዜ በተደጋጋሚ የትችትና የስላቅ ሰለባ ሆነዋል።

ራሽድ፦ የለም፤ ሀሳብን በነጻ በመግለጽ መብትም ሆነ በሳይንሳዊ ምርምር መብት እንኳ ሊተኛ የማይችል የተቀደሰና በማንኛውም ሁኔታ አይነካ የሆነ ነገር አላችሁ። የዴሞክራሲ ጋዜጦች ነብዩን በሚዘልፉ ካርቱኖችን አትመው ካወጡና ቅሌቱ ወደተለያዩ የአውሮፓ አገሮች ተጋብቶ ብዙ የአውሮፓ መንግስታት የአንድ ቢሊዮን ተኩል ሙስሊሞች ታላቁ ሃይማኖታዊ ተምሳሌት የሆኑትን ነብይ በሚዘልፉ ካርቱን ጥብቅና ቆመው ሀሳብን በነጻ በመግለጽ መብት በማሳበብ ይቅርታ አንጠይቅም ካሉ በኋላ . . አንድ የሆላንድ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ሆሎኮስት የይሁዳዎች ፈጠራ ነው ወይም ከእውነታው ጋር በማይገናኝ ሁኔታ የሰለባዎቹን ቁጥር አግዝፈውታል የሚል መልክት ያለው የካርቱን ስዕል ባሳተመ አንድ የሆላንድ ሙስሊሞች ማህበር ላይ የ2500 ዩሮ መቀጫ ጥሏል . . ፍርድ ቤቱ የሰጠውን ብያኔ ሲያብራራ፤ ሀሳብን በነጻ ለመግለጽ መብት ከፍተኛ ትኩረት የሚሰጠውና ለመብቱ መከበር ብርቱ ጥረት የሚያደርገው የአውሮፓ ህብረት የሰብአዊ መብት ፍርድ ቤት ሆሎኮስትን ማስተባበል ወይም አሳንሶ ማየትን ከዚህ ውጭ አድርጓል ነው ያለው።

አንድ የፈረንሳይ ፍርድ ቤት በ1998 በፈረንሳዊው ፈላስፋ ጃሩዲ ላይ የአይሁዶችን ሆሎኮስት ተጠራጥሯል በሚል ክስ የጥፋተኝነት ብይን አስተላልፏል። የጃሩዲ ብቸኛ ጥፋት በናዚዎች እጅ አውሮፓ ውስጥ በግፍ ተፈጅተዋል ተብሎ የሚነገረውን የሰለባዎች ቁጥር ትክክለኛነት እጠራጠራለሁ ማለቱ ነበር።

በ2006 አንድ የነምሳ ፍርድ ቤት በእንግሊዛዊው የታሪክ ሊቅ ዴቪድ ኤይርቪንግ ላይ የአይሁዶችን ሆሎኮስት አስመልክቶ የሚወሩትን ዝርዝር ጉዳዮች በማስተባበል ምክንያት የሦስት ዓመት እስራት ፈርዶበታል።

በ2009 የጀርመን ፍርድ ቤት በእንግሊዛዊው የካቶሊክ ኤጲስ ቆጶስ በሪቻርድ ዊልያምስን ላይ የ10 ሺህ ዩሮ መቀጫ ወስኗል። ጥፋታቸው በናዚዎች የማሃሪያ ካምፖች ውስጥ የተፈጁት አይሁዶች ቁጥር ከ200 ሺህ እስከ 300 ሺህ ብቻ መሆኑን መናገራቸው ነበር።

ከዚህ አይነኬ ቅዱስ ነገር የምርምር ነጻነትም ሆነ ሀሳብን በነጻነት የመግለጽ መብት ተብዬው ሊያድናቸው ያልቻለ ሰዎች ቁጥር በጣም ብዙ ነው።

ማይክል፦ በአውሮፓ ክርስቲያኖችና በሙስሊሞች መካከል የነበረው የተራዘመ የጠላትነት ታሪክ፤ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ከሚስተዋለው የሙስሊሞች የሽብር ጥቃቶች ጋር፤ ለምሳሌ ያህል ለሕንዳውያንና ለቡድሂስቶች . . ካላቸው አመለካከት በተለየ ብዙ ሰዎች እስላምን በስጋት እንዲመለከቱትና እስላሞችን በስፋት እንዲሰራጩ ማድረግ የማይካድ እውነት ነው። የአንዳንድ ሙስሊሞች ድርጊት ለእስላሞች መፈጠር ዐቢይ ምክንያት መሆኑን ማስተባበል ትችላለህ?

ራሽድ፦ እነሆ ወደ እውነታው እየተቃረብን ነው። የአንዳንድ ሙስሊም ግለሰቦችና ቡድኖች ድርጊት ለሚቀናቀኗቸው ወገኖች በእስላምና በሙስሊሞች ላይ ያላቸውን ጥላቻ ለማቀጣጠልና እስላሞችን ለመንዛት የሚጠቀሙበትን ማመካኛ ያስገኙላቸው መሆኑን አላስተባበልም . . በተመሳሳይ ወቅት ግን ነገሮችን በተገቢ ቦታቸውና በትክክለኛ መጠናቸው ልናስቀምጣቸው ይገባል። በእስላምና በሙስሊሞች ላይ የሚካሄደው የማጥላላት ዘመቻ ሌሎች ገጽታዎች እንዳሉም መዘንጋት አንችልም። አንተ የጠቀስካቸው ክስተቶች፤ ለእስላምና ለሙስሊሞች የከረረ ጥላቻ ላላቸው ዘረኛ ቡድኖች የሚያራምዱትን የነዚህን ሌሎች ገጽታዎች ዓላማ እውን ለማድረግ አገልግለው ላይ ይውላሉ . . አለዚያም ከወገንተኝነት ስሜት ነጻ ሆነን ነገሮችን ብንከታተል፤ ከተከታዮቹ መካከል እንዲህ ዓይነቱን የወንጀል ወይም የጥላቻ ተግባራት ሊፈጽም የሚችል ተከታይ የሌለበት አንድም ሃይማኖታዊም ሆነ ጎሳዊ ቡድን አለመኖሩን እንገነዘባለን። የሚፈጽሙት እኩይ ተግባር በሚዲያ መቅረቡ ወይም ተደበስብሶ መቅረቱ አንደኛውን የትኩረትና የክትትል ዓላማ ሲያደርግ ሌላውን በቸልታ እንዲታለፍና ስሙ ሳይነሳ ተደበስብሶ እንዲቀር ያደርጋል።

ማይክል፦ ሌሎች ገጽታዎች አሉት ስትል ምን ለማለት ነው?

ራሽድ፦ እነዚህን ገጽታዎች ሁሉንም ሳይሆን አንዳንዶቹን እጠቅስልሃለሁ።

አውሮፓ ቀደም ሲል ለተወሰኑ ዓላማዎች የስደት በሯን ለዐረቦችና ለሙስሊሞች ከፍታለች። ከዐበይት ዓላማዎቹ አንዱ በምዕራቡ ማህበረሰብ

ውስጥ በተከሰተው የቤተሰብ መፈረካክስና መበታተን ምክንያት አውሮፓውያን ልጅ መውለድ በመተዋቸው የተፈጠረውን የሕዝብ ብዛት ሚዛን መዛባት ማካካስ ነበር። በእርግጥ በሩን ሲከፍቱ ታሳቢ ያደረጉት በእስላማዊ ወግና ልማድ ታንጸው ያደጉትን ጎልማሳ ስደተኞች ሳይሆን፤ ከሃምሳ ዓመት በኋላ በአውሮፓዊ ሕብረተሰብ ውስጥ ሰርጸ መዋሐድ እንዲችሉ በአውሮፓ ባህልና ስልጣኔ ተቀርጾ የሚያድገውንና እዚያ የሚወለደውን ሁለተኛውን የስደተኞች ትውልድ ነበር . . የምዕራባውያኑ እስትራቴጂስቶች እቅድ ይህ ነበር።

ዳሩ ግና እስትራቴጂስቶቹ በሙስሊሙ ዓለም የተጀመረው እስላማዊ ተሐድሶ ወደ ምዕራቡ ዓለም መዛመቱንና ሙስሊም ስደተኞችንና ልጆቻቸውን በአውሮፓዊው ባህል ውስጥ የማስረጸና ከሕብረተሰቡ ጋር የማዋህድ ሂደቱን ማሰናከሉን ተመለከቱ። በመሆኑም ሕጃብ የምትለብስ ሴት ልጆች ወይም ሃይማኖታቸውን የሚተገብሩ ሙስሊም ቤተሰቦች፤ ሃይማኖታዊ እሴቶቻቸውንና እስላማዊ መርሆዎቻቸውን አጥብቀው የሚይዙ ወግ አጥባቂዎች ሆነው የመገኘታቸው እውነታ፤ በሕብረተሰቡ ውስጥ ሰርጸው እንዲዋሀዱና አውሮፓዊ ማንነት እንዲላበሱ የማድረግ ሂደት እንዳይሳካ እንቅፋ የፈጠሩ ተደርገው እንዲወሰዱ አደረጋቸው።

እናም ይህ የሙስሊም ስደተኞች ልጆች ትውልድ ለምዕራቡ ዓለም የስርጸትና የውህደት ፕሮጀክት የስጋት ምንጭ ሆኖ ተገኘ። በዚህ ምክንያትም ምዕራባውያን ተጨባጭ የሆነ ችግር ከፊታቸው ተደቀነ። ያም ከአውሮፓዊው ባህልና ማንነት የተለየ ባህልና ማንነት የያዘ፤ እያደገና እየተስፋፋ የሚሄድ ክፍለ ሕዝብ በመካከላቸው ተፈጥሮ የመገኘቱ እውነታ ነበር።

በመሆኑም የዚህ ዘረኛ ዘመቻ ዋነኛ ምክንያት ምዕራቡ ዓለም ማንነትን የማጣት አደጋ መራራ ስሜት የተሰማው መሆኑ ነው። እስላማዊ በሆነ ማንኛውም ገጽታ ወይም ተምሳሌት እንዲበረግጉ የሚያደርጋቸውም ይኸው ነው። እነዚህን ቀላል እስላማዊ ገጽታዎች በዝምታ ቢያልፉ የተቀረው እስላማዊ ሥርዓት ይዘምትብናል ብለው ይሰጋሉ . . ስለዚህም በእንጭጩ ለመቅጨት ወሰኑ። የተቀሩት ርእዮተ ዓለሞች ከመድረኩ ገለል ካሉ በኋላ የሥልጣኔዎች ፍጥጫና ትግል ከእስላም ጋር ሆኗል ማለት ይቻላል። ይህም በምዕራቡ ዓለም ያለውን ርእዮታዊ ፖለቲካዊ እሳቤ ለመግለጽ፤ አሜሪካዊው ርእዮተኛ ሳሙኤል ሃንግቶን «የስልጣኔዎች ፍጥጫ» በሚል ርእስ በለቀቀው ጥሪ የተገለጸው ነው።

ማይክል፦ ወደ ሆቴሉ ደርሰናል። አንተ የከፈትከው ርእስ ብዙ ውይይቶችን የሚፈለግ ነው።

ከፍሮይድ ጋር በፓሪስ ካፌ

ክፍሪያ ጋር በፓሪሱ ካፌ

ሁለቱ ወዳጆች ፓሪስ ከደረሱ በኋላ የቀኑን ቀሪ ጊዜ ያሳላፉት ተስማሚ ሆኑል በማራላለግ ላይ ነበር። በመጨረሻም ፓሪስ የሚገኘውን የወጣቶች ማእከል እንግዳ ቤት ለማረፊያነት መረጡ። በቂ ዕረፍት መውሰድ እንደሚያስፈልጋቸው ግልጽ ነበርና ሌሊቱን በእንቅልፍ አሳለፉ። በቀጣዩ ቀን ጓደኛዎቹ ከተማዋን ለማየት ወወጡ፤ በዙሪት ላይ እንዳሉ አንድ ካፌ አጠገብ ደረሱ።

ማይክል፦ ራሽድ፣ እዚህ ካፌ ገብተን ሻይ ብንጠጣና ዕረፍት ብንወስድ ምን ይመስለሃል?

ራሽድ፦ ጥሩ ነው፤ እንዳውም አጭር ዕረፍት ማግኘት እያስፈለገኝ ነበር።

ማይክል፦ ታዋቂው የስነልቦና ሊቅ ሲግመንድ ፍሮይድ ይህን ካፌ ያዘወትር ነበር፤ ስለርሱ ስምተህ ታውቃለህ?

ራሽድ፦ አዎ፤ ስነልቦና ሳይንስ ውስጥ ስሙ ከስነልቦና ትንተና አስተሳሰብ ጎራ ጋር የተያያዘውና በተጨማሪም ከስነምግባር ልንሞች ነጻ ለመሆንና ለወሲባዊ ልቅ ነጻነት ጥሪ በማድረጉ የሚታወቀው ነው።

ማይክል፦ ከጠቀስኳቸው ነገሮች ጋር ተያይዞ ስሙ የሚነሳ ቢሆንም፣ እኛ ዘንድ ግን አክብሮት የሚቸረው ሳይንቲስት ነው።

ራሽድ፦ ዘመናዊውን የምዕራቡን ዓለም ህብረተሰቦች ስልጣኔ የቀረጸው እሳቤ የቆመባቸውና ከነ ዳርዊን፣ ካንተ፣ ማርክስ፣ ዶርካይምና ሳርተር ጋር አንደኛው የማእዘን ድንጋይ ነው የሚል እምነት አለኝ። እነዚህ እያንዳንዳቸው የምዕራቡን ዓለም አስተሳሰብ በማናጋት አዲሱን የምዕራባውያን የተቀደሱ እሴቶችን . . . አስፈላጊ በሆነ መልኩ እንደገና በመቅረጽ ረገድ የየራሳቸውን ሚና ተጫውተዋል። ሁሉም በየፊናው ሃይማኖትን፣ ወግና ሞራላዊ ስነምግባርን አፈረክክሶ ለማውደም የድርሻቸውን ተወጥተዋል።

የዳርዊን የኢቮሎሽን ንድፈ ሀሳብ፣ ከርሱ በኋላ የመጡት በዘመኑ ሰፍኖ የቆየውን የአስተሳሰብ መሰረት ለመናድ ለተገለገሉባቸው ሁለት አደገኛ የአስተሳሰብ ሕጎች መነሻ ነበር። የመጀመሪያው ሕግ፦ ጸንቶ የመቆየትን እሳቤ የሚጸረረውን የማያቋርጥ ለውጥና ዕድተኝ እሳቤን ማስራጨት ነው። ከዚህም በመነሳት ሁሉም ሞራላዊ ስነምግባሮችና እሴቶች እንደዚሁም አመለካከቶች ተለዋዋጭና አንጻራዊ ናቸው የሚል ነው። ሁለተኛው ሕግ፦ የሰውን ልጅ መንፈሳዊና ሕሊናዊ ጎኖች ሙሉ በሙሉ ችላ በማለት እንስሳዊና ቁሳዊ ጎኑን ብቻ ማጉላት፣ ተጽእኖ የሚያሳድሩበት ነገሮችም እንዲሁ ቁሳዊ መሆናቸውን ማሳየት፣ የሰው ልጅ በአፈጣጠሩ ወይም በዕድገት ሂደቱ የአላህ ፍጡር መሆኑን

ማስተባበል ነው። በዚህም «አምላክ - ሰው - ዩኒቨርስ - መመለሻ» የሚሉ ታላላቅ የፍልስፍና ጥያቄዎችን የሚመለከቱ የጸኑ ጽንሰ ሀሳቦች ፈረካክሰው የሚወድሙበት አደገኛ ሁኔታ ተጀመረ።

የፍሮይድ ሚና ሰብአዊ ፍጡርን ወደ ወሲባዊ ቋጠሮዎች ስብስብ መለወጥ ሲሆን፣ የሰውን ልጅ ባህሪና ድርጊት የሚመራው በአእምሮ መሆኑን ያስተባብላል። በርሱ እምነት የሰው ልጅ ሕይወት ዕለታዊ እንቅስቃሴ መሰረታዊ አንቀሳቃሽ ደስታና እርካታ ነው። በዚህም ምክንያት የመልካም ስነምግባርና የሞራላዊ እሴቶች ሥርዓት ተንኮታኩቶ በኢተጨባጭነትና በኢሳይንሳዊነት የተፈረጀ አድጋሪነትና ኋላቀርነት ተደረገ።

ማይክል፦ በኔ እምነት ሁሉም የሰው ልጆች ስልጣኔዎች የሚጋሯቸው ጽንሰ ሀሳቦች ያሏቸው ሲሆን፣ እያንዳንዱ ስልጣኔም ከሌላው የሚለየው የራሱ የሆኑ ጽንሰ ሀሳቦች አሉት። «አምላክ - ሰው - ዩኒቨርስ» የመሳሰሉ ጽንሰ ሀሳቦች ሁሉም ስልጣኔዎች የሚጋሯቸው ጽንሰ ሀሳቦች ናቸው። ይሁን እንጂ እያንዳንዱ ስልጣኔ የጽንሰ ሀሳቦቹን ቅደም ተከተል በተመለከተ ከሌላው የሚለይ ሲሆን፣ አንዱ ስልጣኔ አንደኛውን ጽንሰ ሀሳብ በተቀሩት ሁለቱ ጽንሰ ሀሳቦች ገዢ በማድረግ በመጀመሪያው ጽንሰ ሀሳብ ውስጥ ይመለከተዋል።

ከዘመነ ሕዳሴ በኋላ ባለው ዘመናዊው የአውሮፓ ስልጣኔ ውስጥ፣ ዩኒቨርስ ገዢ ጽንሰ ሀሳብ ሆኖ ወጥቷል። ሳይንሳዊ እሳቤ ሲሰራጭም አምላክ ሰውን የፈጠረው መሆኑን ውድቅ የሚያደርግ አዲስ አስተሳሰብ መስፈን ጀምሮ የማቴሪያሊዝምን ርእዮተ ዓለም ይዞ መጣ። በዚህም በሰው ልጅ ውስጥ ያለው መንፈሳዊ ጎን ሞት ተፈረደበት። በእርግጥም ዳርዊን ይህን አካሄድ ከመሰረቱት ታላላቅ ቀማሪዎች አንዱ ነበር።

ራሽድ፦ በዚህ ላይ ሙሉ በሙሉ ከአንተ ጋር እስማማለሁ። ግና በተናገርከው ላይ የተወሰኑ ነጥቦችን በአጽንኦት ማክል እፈልጋለሁ።

አንደኛ፦ እነዚህን አመለካከቶች ወደ እውነተኛ አብዮቶች እንዲለወጡ ያደረገው ዋነኛው ምክንያት፣ በዘመኑ በምዕራቡ ዓለም ሕብረተሰብ ውስጥ የነበረው የመንፈስ ባዶነት ሁኔታ ሲሆን፣ በተጨማሪም የቤተክርስቲያን አምባገነንነትና ፍጥረትንና ሕይወትን አስመልክቶ ታራምድ የነበረውን የተሳሳተ ግንዛቤ የሙጥኝ ማለቷ ብቻ ሳይሆን አመለካከቶቿን አምኖ መቀበል ግዴታ ማድረግ ነበር።

ሁለተኛ፦ የምዕራቡ ዓለም ዕድገትና ስልጣኔ መነሻው፣ በሕዳሴው ዘመን መጀመሪያና መካከሉ ላይ በተሰራጨት እነዚያ አስተሳሰቦችና ርእዮቶች ላይ መመርኮዝ ነው የሚለው እምነት በስፋት የተሰራጨ የተሳሳተ እምነት ነው።

ሦስተኛ፦ የነዚያ አቀንቃኞችና ፈላስፎች እሳቤና አመለካከት ከእውነተኛው የሳይንስና የዕውቀት አብዮት በኋላ፣ አንዱ ንድፈ ሀሳብ ሌላውን እየተከተለ መፈረካከስና መስነጣጠቅ ያዘ። ይሁን እንጂ ዕውቀትና ግንዛቤያቸው ውስን የሆኑ ብዙ ሰዎች በምዕራብም ሆነ በምስራቁ ዓለም ዛሬም ድረስ እነዚያን አመለካከቶች በሚደግፈው ብርቱ ፕሮፓጋንዳ ተጽእኖ ስር እንደወደቁ ናቸው።

ሁሉም ስልጣኔዎች የሚጋሯቸው ጽንሰ ሀሳቦች መኖራቸውን አስመልክተህ የተናገርከው ነገር አንድ አስገራሚ ንጽጽሮሽ አስታውሶኛል። ፍርድ ስለ ሰው ልጅ ባሕሪ የሚሰጠው ትንተና እና ከሙስሊም ሊቃውንቶች አንዱ የሆኑ ሰው የዛሬ ሰባት መቶ ዓመት አካባቢ የጸፉትን ማነጻጸር ፈልጌ ነው።

ማይክል፦ በፍርድ አመለካከትና በዚያ ዘመን በኖረ ሙስሊም ሊቅ እስላማዊ ግንዛቤዎች መካከል ተመሳሳሉ መኖሩ በእርግጥም አስገራሚ ነው።

ራሽድ፦ የግንዛቤ ተመሳሳሪ ሳይሆን የማእቀፍ መመሳሰል ልንለው የምንችል ተመሳሳሪ ነው። ይበልጥ እንዳብራራልህ በፍርድ አመለካከት የስነልቦና ሥርዓት አወቃቀር እንዴት እንደሆነ ታውቃለህ?

ማይክል፦ አዎ፣ በሚገባ አውቃለሁ። በአጭሩ ለማስቀመጥ የምግብ መስልቀጫና የደም ዝውውር . . . የመሳሰሉና ስነሕይወታዊ ተግባሮችን የሚያከናውኑ ባዮሎጂያዊ ሥርዓቶች እንዳሉት ሁሉ፣ የሰው ልጅ እርስ በርስ ከሚተሳሰሩ ክፍሎች የተዋቀረ የስነልቦና ሥርዓት አለው ብሎ ያስባል - ፍርድ።

ይህ የስነልቦና ሥርዓት «እርሱ»፣ «ከፍተኛው እኔ» እና «እኔ» ብሎ ከሚጠራቸው አሃዶች የተዋቀረ ነው።

«እርሱ» ከግላዊ ፍላጎቶችና ጎትጓት ስሜቶች፣ ከእምቅ ልማዶች፣ በእርካታ መርህ መሰረት ፍላጎቶችን እውን ለማድረግ በንቃት ስሜት ክልል ለመገኘት ቀጣይነት ባለውና በጭፍኑ ከሚገፋፋ ያልተገራ ዝንባሌ የተዋቀረ ክልል ነው። «እርሱ» በአፈጣጠር የስነልቦና ሥርዓቱን ከሚመሰርቱ ከሁሉም አሃዶች ቀዳሚው ተደርጎ የሚቆጠር ሲሆን፣ የሰው ልጅ ይዞት ከሚለወለደውና ልዩ ተፈጥሮው ከሚወስናቸው የተዋቀረ ነው። «እርሱ» ጄኔቲክ (ውርስ) አሻራን ይወክላል።

«ከፍተኛው እኔ» የማሕበራዊ እሴቶች፣ መርሆዎች፣ ለእሳይ ተምሳሌቶችና አብነት ስብስብ ማለትም ሰው ከሌሎች የሚያገኛቸውን አሻራ የሚወክል ነው። ይህም ሕጻኑ ከወላጆቹ ከትምህርት ቤቱና ከማሕበረሰቡ የገበያቸውን እነጻ አስተዳደግና ስነምግባራዊ እሴቶች የሚያጠቃልል ሲሆን፣ የቤተሰቡን የጎሳውን የብሔረሰቡንና የሃይማኖቱን ወግና ልማዶች እነዚህ የሚወክሉትን የቀጥተኛ ማህበራዊ አካባቢ ተጽእኖዎችንም ያካትታል። በሕጻን ልጅ «ከፍተኛው እኔ» ላይ፣ የቤተሰብ ተተኪዎችና ተለዋጮች ማለትም ሞግዚቶችና በሕብረተሰቡ

ውስጥ ተምሳሌት ተደርገው የሚወሰዱና የሚከበሩ . . . አንዳንድ ግለሰቦች ተጽእኖ ያሳድራሉ። «ከፍተኛው እኔ» ውስጥ ከቁሳዊ ፍላጎትና ከስሜታዊ ዝንባሌ ተግባሮች ሁሉ ሙሉ በሙሉ የመራቅ አዝማሚያ አለበት። «ከፍተኛው እኔ» ሕሊናን የሚወክል እንደ መሆኑ ከተጨባጭነት የራቀ የአብነትና የተምሳሌት ክልል ነው። «ከፍተኛው እኔ» ፍርድ እንደሚለው ወደ ተራ ደስታና እርካታ ሳይሆን ሁሉም ወደ ምሉእነት ደረጃ መድረስን የሚፈልግ ነው።

«እኔ» ደግሞ በ«እርሱ» እና በ«ከፍተኛው እኔ» መካከል የሚደረግ ትግል፣ ስምምነት ወይም መስተጋቢር ውጤት ነው። በእርካታ መርህ ላይ በተመሰረቱ ፍላጎቶችና በቁጥጥርና ገደብ ላይ በቆሙት አብነቶችና መርሆዎች መካከል ያለው ትግል ውጤት ነው። «እኔ» የሰብእናን ሚዛን ለመጠበቅ በተጨባጭ ያሉትን ቀውሶች ወይም በፍላጎቶች መካከል የሚገኙትን ግጭቶች ለመፍታት የሚሠራ ንቁ ስሜት ነው። «እኔ» ሲጠቃለል ጅምሩ የሰው ልጅ ሰብእና ውጫዊ ገቢር ውጤት ነው።

«ከፍተኛው እኔ» በ«እኔ» ላይ የተቆጣጠረነትን ሚና ለመጫወት ከ«እኔ» የተነጠለው ጎን ነው። «እኔ» ለ«እርሱ» ተንበርካኪ እንዳይሆንና ለታፈኑ ፍላጎቶች እጅ እንዳይሰጥ የማስጠንቀቅ ተግባር ያከናውናል።

ራሽድ፦ ዋው፣ ማይክል ድንቅ ማብራሪያ ነው። ፍርድ እዚህ ካፌ ውስጥ ቁጭ ብሎ ሻይ ፉት እያለ የሚናገር ነው ያስመስልከው . . .

ይሁንና ይህን ድንቅ ማብራሪያ ፍርድ «እኔ» በስነልቦና ሥርዓቱ ውስጥ የሚፈጽመውን ተልእኮ አስቸጋሪነት አምኖ የሚቀበል መሆኑን በመግለጽ የተሟላ ላድርገው። ይህ የማይቻል ነው ባይባል እንኳ በጣም አስቸጋሪ የሆነ ተልእኮ፣ ተጻራሪ የሆኑ ፍላጎቶችን በማስማማትና በማቻቻል የሚገለጽ ነው። በዚህም «እኔ» የ«እርሱ»ን ፍላጎቶችና ጥያቄዎች ተቀብሎ ማስተናገድ ይኖርበታል። ፍላጎቶቹም በዋነኝነት ወሲባዊ ሲሆኑ፣ የውጭውን ከባቢያዊ ፍላጎቶችን «ከፍተኛው እኔ»ንም በተመሳሳይ ወቅት ግንዛቤ ውስጥ ማስገባት ይጠበቅበታል። ስለዚህም እነዚህን የማጣጣምና የማስማማት ሂደቱ አስቸጋሪ ሆኖ ይታያል። በመሆኑም «እኔ» ከ«እርሱ» ጋር የተግባቦትና የስምምነት ግንኙነት ለመፍጠርና ለፍላጎቶቹ ምላሽ ለመስጠት ጥረት ያደርግና ከ«ከፍተኛው እኔ»፣ አብዛኛውን ጊዜ ወሲባዊ ፍላጎቶችን ወደ ማፈንና ወደማቀብ በሚያደርሱ የተወሰኑ መስፈርቶች መሰረት ወሲባዊ ግንኙነቶችን ከሚያደራጅ ተጨባጭ ሁኔታ ጋር ይጋፈጣል። «እኔ» «እርሱ»ን፣ «ከፍተኛው እኔ»ንና ተጨባጩን ሁኔታ ማጣጣምና ማመዘዝን ከቻለ ግለሰቡ ከራሱ ጋር የተጣጣመ ሆኖ ይኖራል። «እርሱ» ወይም «ከፍተኛው እኔ» የበላይነትን ከያዘ ግን የግለሰቡ ሰብእና የተናጋና ያልተረጋጋ ይሆናል። የ«እኔ» በነዚህ ተጻራሪ ፍላጎቶች መካከል መጣጣምና ሚዛናዊነትን ማስገኘት አለመቻል ደግሞ ወደ ሕመምነት ሁኔታዎች ያደርሳል።

እዚህ ላይ አደገኛው ሁኔታ፡ የስነልቦና ጤንነት በዚህ ግንዛቤው የ«እኔ» ከ«እርሱ» . . ማለትም ሥጋዊ ፍላጎቶችና ስሜታዊ ዝንባሌዎች፣ ከ«ከፍተኛው እኔ» ማለትም ከእሴቶች፣ ከመርሆዎችና ከአብነታዊ ተምሳሌቶች ጋር መጣጣም ነው ካልን፣ «እርሱ»ን መለወጥ የማንችል መሆናችንን ግምት ውስጥ በማስገባት ለ«እርሱ» ፍላጎቶች ምላሽ አለመስጠት ወደ ፍላጎት እመቃ የሚወስድ ከሆነ . . ወደዚህ መጣጣም ለመድረስ «ከፍተኛው እኔ»ን ከመለወጥና አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘም ከማውደም ውጭ ሌላ አማራጭ የለንም ማለት ነው። ስለዚህም ሃይማኖትን፣ ምጡቅ ስነምግባራዊና ሞራላዊ ተምሳሌቶችን ከሕይወታችን አስወጥተን፣ «እርሱ» እውን በሚያደርጋቸው የሰው ልጅ ሥጋዊ ዝንባሌዎች፣ ወሲባዊ ፍላጎቶችና በአድርባይ ራስ ወዳድነት . . መቀየር ግድ ይላል። ሃይማኖትንና ሞራላዊ እሴቶችን ከሕይወቱ በማራቅ ላልተገሩ ሥጋዊ ፍላጎቶች፣ የስነምግባር ልንም ለሌላቸው ልቅ ወሲባዊ ግንኙነቶች ያልተገደበ ነጻነት በታወጀበት ጊዜ በምዕራቡ ዓለም በትክክል የተከሰተው ይኸው ነበር። ሥልጣኔውንም በዚህ ላይ ያነጻ በመሆኑ ቤተሰባዊ ሕይወት ከመናዳም በላይ፣ ከደመ ነፍስ ተፈጥሯዊ ስሜቱ ማእቀፍ ውጭ ስነምግባራዊ ገደቦችን ከማያውቀው የማያስብ የእንስሳት ዓለም የሚለየው ነገር ባለ መኖሩ የሰው ልጅ ሰብእናም ባከነ . . ወደ ጀመርነው የዳርዊን ጉዳይ እንመለስ መሰለኝ!!

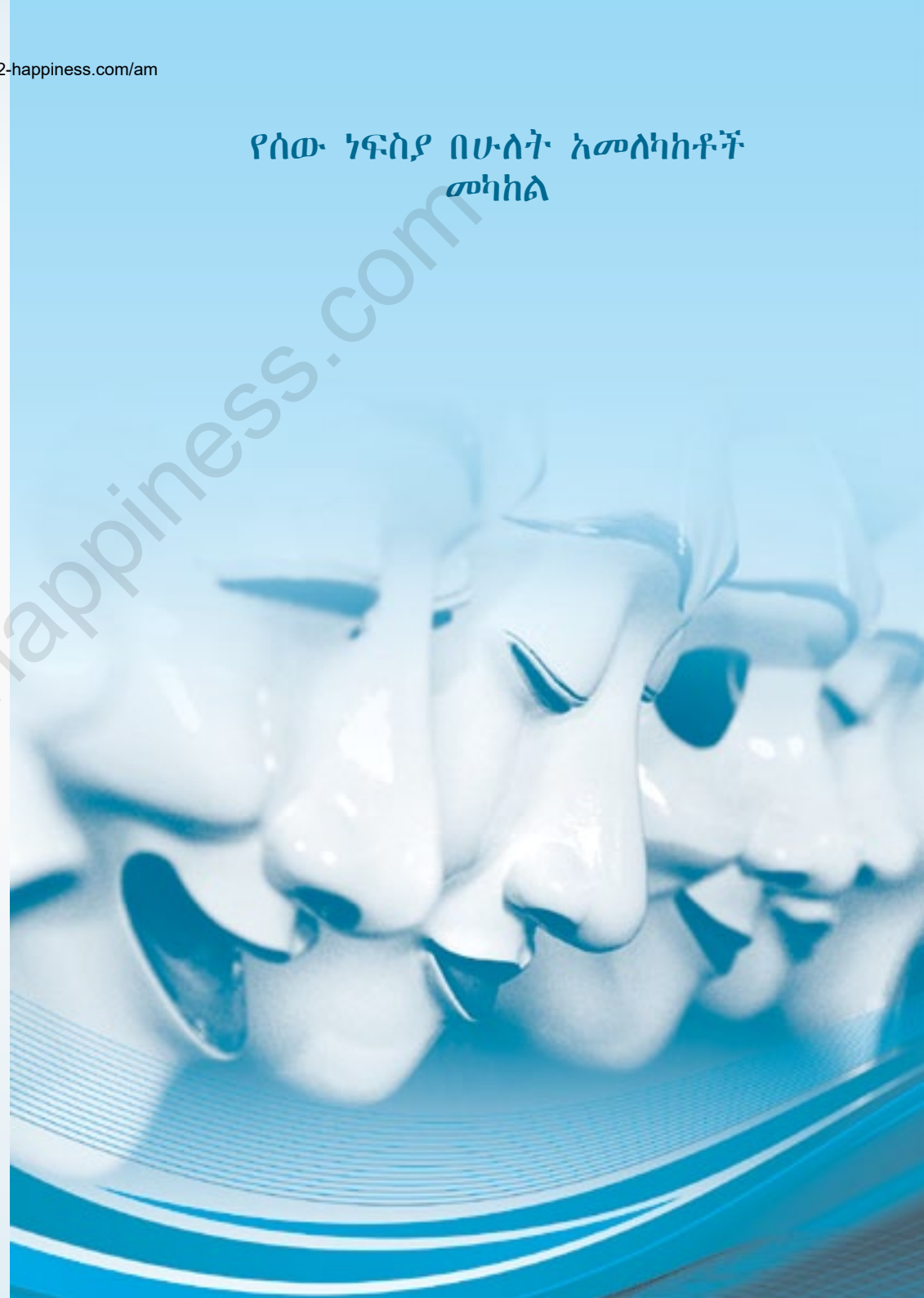
ማይክል፡- የታፈኑ ፍላጎቶች በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ ሁሌም እርካታ የሚያስገኝላቸውን ነገር የሚፈትሹ እስከሆኑ ድረስ፣ አንተ ፍሮይድንና አካሄዱን በምትረዳበት ግንዛቤ መሰረት፣ ይህ በፍሮይድ እምነት በመርህ በተምሳሌታዊ አብነትና በሞራላዊ እሴቶች ላይ የሚታነጽ ስልጣኔን እመቃ-ወለድ ሥልጣኔ አድርጎ እንዲወሰድ ያደርጋል ማለትህ ነው።

ራሽድ፡- ልክ ነህ፣ ምዕራባዊው ሥልጣኔ ሞራላዊ እሴቶችን የሚያፈራው የአምላክን ቅድስና ከግምቱ ውስጥ በማስወጣት ነው። በሙስሊሞች ዘንድ ግን በሰው ልጆች ሕብረተሰብ ውስጥ ሞራላዊ ስነምግባሮች ምንጫቸው ሰብአዊ አእምሮ ሳይሆን የግዴታ መለኮታዊ ሽሪዓ (ሕግ) መሆን ይኖርበታል። አእምሮ ብቻውን ከሆነ መዛነፉ አይቀሬ ሲሆን፣ በመለኮታዊ ሽሪዓ ማእቀፍ ውስጥ ከሆኑ ግን ሞራላዊ ስነምግባሮቹ ምሉእና ምጡቅ ይሆናሉ።

ማይክል፡- ራሽድ፣ ቅድም የጠቀስከው የሃይማኖታችሁ ሊቅ የተናገረውን አልነገርክኝም። የተናገረው ከዚህ ጋር የሚስማማ ነው ወይስ የሚጻረር ነው?

ራሽድ፡- የተናገረው ነገር በእሴቶችና በጽንሰ ሀሳቦች ግንዛቤ መዋቅር ማእቀፍ ውስጥ የሚካተት ነው። ይህን መዋቅር በዝርዝር በማቅረብ ይዘቱን በአግባቡ ለመመልከት ረጅም ጊዜ የሚወስድ በመሆኑ ለቀጣዩ ውይይት ብናቆየው ይሻላል ባይ ነኝ።

የሰው ነፍስ በሁለት አመለካከቶች መካከል

የሰው ነፍስ በሁለት አመለካከቶች መካከል

ራሽድና ማይክል ያረፉበት የወጣቶች እንግዳ ማረፊያ ማእከል በጣም ተመችቷቸዋል። ከዋጋው ርካሽነት በተጨማሪ የስፖርት ማዘውተሪያ ቦታዎችንና ጂሞችን፣ የንባብና የመዝናኛ ክፍሎችን፣ የመገናኛና የኮሙኒኬሽን አገልግሎቶችን፣ . . . ያካተተ ማእከል ነው። ከሁሉም በላይ ደግሞ ቁጥራቸው የበዛ የዕድሜና የትምህርት እኩዮቻቸው የሆኑ እንግዶች ያረፉበት መሆኑ በጣም አስደስቷቸዋል።

ማይክልና ራሽድ ወደ አንደኛው ማህበራዊ ሳሎን ገብተው የሚጠጡትን ነገር እንደምርጫቸው አዘው ተቀመጡ። ማይክል እንዲህ ሲል ቀጠለ፦

ባለፈው ወይይታችን የሃይማኖታችሁ ሊቅ ተናገረው ባልከው ነጥብ ላይ ነበር የቆምነው። የተናገረው ነገር ከተባለው ጋር የሚስማማ ነው ወይስ የሚቃረን ነው?

ራሽድ፦ የመስማማት ወይም የመቃረን ጉዳይ አይደለም። እስላም ራሱን የቻለ የተሟላና ከሌላው የተለየ፣ ግልጽ በሆኑ መሰረቶች ላይ የቆመ ሥርዓት ነው። ይሁን እንጂ እነዚህን በማብራራት ላራዝምብህ አልፈልገም . . . ያልኩህ ሊቅ እብን አልቀይም ይባላሉ። በመጽሐፎቻቸው ውስጥ በልብ (ልቦና) በነፍስያና በአእምሮ መካከል ስላለው ግንኙነት ተናግረዋል። መጀመሪያ ልጠቁምህ የምፈልገው ግን፣ የተናገሩት ነገር እስላማዊ ስልጣኔ ከቆመባቸው መሰረቶች ጋር በሚጣጣሙ የእሴቶችና የጽንሰ ሀሳቦች ሥርዓት ማእቀፍ ውስጥ የሚወድቅ መሆኑን ነው። በመሆኑም ባለፈው ወይይት የጀመርኩትንና በዚህ እስላማዊ ሥርዓትና የዛሬውን የምዕራቡን ዓለም ህብረተሰብ ተጨባጭ ሁኔታና ስነምግባሮችን በቀረጸው በፍርድ ንድፈ ሀሳብ መዘዞች መካከል ያለውን ልዩነት ማብራራት ልቀጥል።

ማይክል፦ ጊዜ ለመቆጠብ ያህል፣ የንግግርህን የመጨረሻ ክፍል በአጭሩ እንዳብራራው ፍቀድልኝ፤ ከምታምንበት የሚለይ ከሆነ ግን ታርመኛለሁ።

ራሽድ፦ ቀጥል።

ማይክል፦ ከፍርድ ንድፈ ሀሳብ ብዙ የሰብእና ሞዴሎች የሚወጡ ሲሆን በሚከተሉት ይወከላሉ፦

ተራ ስሜቶችና ፍላጎቶች ወይም እንስሳዊ ፍላጎቶች ማለትም «እርሱ»ን፣ ሙሉ በሙሉ በ«እኔ» በሰብእና ላይ ድል ከተቀዳጀ፣ የሌሎችን መብት ከሚጋፋ፣ የራሱን ግላዊ ስሜትና ፍላጎት ለማርካትና ለእንስሳዊ ጥሪዎቹ ብቻ መልስ ለማግኘት ከሚጥር፣ እግረመንገዱን መልካም እሴቶችን፣ ልማዶችንና ክቡር ተምሳሌቶችን

«ከፍተኛው እኔ»ን ከሚደፈጥጥ ራስ ወዳድ ወይም ወንጀለኛ ሰብእና እናገኛለን።

እሴቶች መልካም ልማዶችና የተቀደሱ ተምሳሌቶች ማለትም «ከፍተኛው

እኔ» በ«እኔ» ላይ ድል ከተቀዳጀ ግን፣ እግረ መንገዱን ሥጋዊ ስሜቶችንና መሰረታዊ ፍላጎቶችን የሚደፈጥጥ፣ ከተጨባጭነት የራቀና ተምኔታዊ የሆነ ዓይነተኛ መነኩሴያዊ ሰብእና እናገኛለን።

አንድ ሰብእና ጤናማና የተረጋጋ የሚሆነው በአንድ በኩል ስሜታዊ ዝንባሌዎችንና ፍላጎቶችን፣ በሌላ በኩል ደግሞ ወጫዊ እሴቶችንና ገደቦችን ማጣጣም ማመዘዝንና ማቻቻል ሲችል ነው። ይህ የሚፈጸመው በአንዳንድ ሁኔታዎች ላይ ከነዚህ ስሜቶችና ፍላጎቶች ከፊሎቹን በማፈን፣ ወይም በሌሎች ሁኔታዎች ደግሞ እንደ ሁኔታው ገደቦችንና እሴቶችን በመጣስ ነው።

ራሽድ፦ በጣም ጥሩ። እናም በዚህ ንድፈ ሀሳብና አንተ ማህበራዊ ገጽታውን በገለጽከው ምዕራባዊ ስልጣኔና በእስላማዊው ሥርዓት መካከል ያለውን ልዩነት ማወቅ ችለናል ማለት ነው . . . ልዩነቱ በ«እርሱ» እና በ«ከፍተኛው እኔ» መካከል ያለው ጥልና ቅራኔ፣ አንዳቸው በሌላው ሳይረታ በማብቃት የሚገለጽ ነው። ይህም ረቀቅ ባለ ማጣጣምና ማቻቻል፣ በሁሉም የሕይወት መስኮች ሁሉንም የሰው ልጅ ገጽታዎች ሁለገብና ተደጋጋፊ በማድረግ ሲሆን፣ የዚህ ምስጢር ደግሞ የመብቶች ተጋፊነት ብዬ በምጠራው ላይ ገደብ መጣል ነው።

ማይክል፦ የመብቶች ተጋፊነት የምትለውን ነገር ለመጀመሪያ ጊዜ መስማቴ ነው። መብት እንዴት ግፈኛ እንደሚሆን ታስረዳኛለህ። በቅድሚያ ግን አነጋገርህ የስነልቦና ሥርዓትን የሚመሰርቱ አሃዶች የመኖራቸውን እሳቤ አምኖ ይቀበላል ማለት ነው።

ራሽድ፦ የስነልቦና ሥርዓትን የሚመሰርቱ አሃዶች የመኖራቸው እሳቤ ቀደም ሲል ከሙስሊም ሊቃውንት አንደኛቸው ብቻ ሳይሆን አንዳንዶቻቸው ከብዙ መቶ ዓመታት በፊት ተመሳሳይ የሆነ እሳቤ ማንሳታቸውን የጠቀስኩልህ ነው። እብን አልቀይም የሚባሉ ሊቅ ከመጽሐፎቻቸው በአንደኛው ውስጥ የሚሉትን ተመልከት (ራሽድ መጽሐፍ አውጥቶ እያነበበ)፦ «ነገሮች አራት ሲሆኑ እነሱም፦ የሚጠላ ሆኖ ወደሚጠላ ነገር የሚያደርስ፣ የሚጠላ ሆኖ ወደሚወደድ ነገር የሚያደርስ፣ የሚወደድ ሆኖ ወደሚወደድ ነገር የሚያደርስና የሚወደድ ሆኖ ወደሚጠላ ነገር የሚያደርስ ናቸው። የሚወደድ ሆኖ ወደሚወደድ የሚያደርሰው አንድ ነገር እንዲደረግ የሚገፋፋ ነገር በሁለት መንገድ የተካተተበት ሲሆን፣ የሚጠላ ሆኖ ወደሚጠላ ነገር የሚያደርሰው ደግሞ አንድ ነገር እንዳይደረግ የሚገፋፋ ነገር በሁለት መንገድ የተካተተበት ነው።

በሁለቱ ቀሪ ክፍሎች ደግሞ ሁለቱ]የመሥራትና የመተው [ግፊቶች እርስ በርስ ይሳሳባሉ። ሁለቱ የመሞከሪያና የመፈተኛ መስክ ናቸው። ነፍሲያ በጉርብትና ከሁለቱ ይበልጥ የሚቀርባትን የምትመርጥ ስትሆን እሱም ጊዜያዊ የሆነው ነው። አእምሮና ኢማን ግን ከሁለቱ ይበልጥ ጠቃሚና ይበልጥ ዘውታሪ የሆነውን ይመርጣሉ። ልብ ደግሞ በሁለቱ ግፊቶች መካከል ሲሆን አንድ ጊዜ ወደ አንዱ ሌላ ጊዜ ወደ ሌላኛው ያጋድላል።» መስሊም ሊቃውንት በቁርአንና

በነብዩ ﷺ ሐዲሦች ላይ በመንተራስ አእምሮ «ከፍተኛው እኔ» ሲዘናጋ ስሜታዊ ፍላጎቶች «እርሱ» ያለ ተቆጭና ያለ ተቆጣጣሪ እንደሚነቃቁና እንደሚነሳሱ ይገልጻሉ።

እናም በ«ነፍሲያ» እና በፍሮይድ «እርሱ» መካከል፣ በ«አእምሮና ኢማን» እና በ«ከፍተኛው እኔ» መካከል፣ በ«ልብ» እና በ«እኔ» መካከል በሥራቸው ተመሳስሎ መኖሩን አላስተዋልክም?

ማይክል፦ በእርግጥም በሁለቱ መካከል ብዙ ተመሳስሎ መኖሩን አስተውያለሁ።

ራሽድ፦ በዚህና በፍሮይድ ሀሳብ መካከል መሠረታዊና ወሳኝ የሆነ፣ ይህን ሥርዓት ከዚያኛው የተለየ የሚያደርግ መለያ አለ። መለያ ነጥቡ እብን አልቀይም «ሁለቱ የመሞከሪያና የመፈተኛ መስክ ናቸው» በማለት በገለጹት አባባል የሚወክል ነው። የሰብእና «እኔ» (እብን አልቀይም ዘንድ «ነፍሲያ») ጤናማነት የ«እርሱ»/«ነፍሲያ» ፍላጎቶችንና ስሜታዊ ዝንባሌዎችን በማርካት የሚገለጽ ነው። እስላማዊው ሥርዓት እነዚህን ከነፍሲያና ከግፊቶቿ የሚመጡ ፍላጎቶችንና የስሜታዊ ዝንባሌ ጥሪዎችን በተጨማሪም አላህ (ሱወ) ባሮቹን የሚፈትንባቸው መሞከሪያዎች አድርጎ ይወስዳል። ስለዚህም «እርሱ»ን/«ነፍሲያ»ን ለማስደሰት ሲባል ለፍላጎቶቹ፣ ለጥሪዎቹ ለግፊቶቹ ያልተገደበ ምላሽ መስጠት ትክክለኛ አይሆንም። በተመሳሳይ መልኩም ለ«ከፍተኛው እኔ»/«አእምሮና ኢማን» ተብሎ በምንኩስና ሥርዓት ውስጥ እንደሚስተዋለው ፍላጎቶቿን ሙሉ በሙሉ ማመቅና መጨፍለቅም ተፈላጊ አይደለም።

ይህ ከእስላም ውጭ በሌላ ማንኛውም ሥርዓት ውስጥ የማይገኝ ሚዛናዊነትና መካከለኛነት (ወሰጥያ) ነው። ፍላጎቶችንና ስሜታዊ ዝንባሌዎችን መቆጣጠር፣ ከ«አእምሮና ኢማን» ጋር ሳይጋጨና የመብቶች ግፊትነት ሳይኖር ለሰውን ልጅ ጤናማ ተፈጥሯዊ ፍላጎቶች ምላሽ መስጠት ነው።

ማይክል፦ የመብቶች ግፊትነት ስትል ምን ማለትህ ነው?

ራሽድ፦ ማለት የተፈለገው፣ ቁሳዊ ፍላጎቶችና ስሜታዊ ዝንባሌዎች መብት እንዳላቸው ሁሉ፣ ታላላቅ እሴቶችና ምስጉን ስነምግባራትም መብት አላቸው ማለት ነው። እስላም ዘንድ እሴቶች፣ ሞራላዊ ስነምግባሮች፣ ፍላጎቶችና ስሜታዊ ዝንባሌዎች፣ ይህ የላቀ እሴት ነው፣ ያኛው ድንበር የጣሰ ፍላጎት ነው በሚል አንዱ የሌላውን መብት መጋፋት የተከለከለ ነው . . . ይህን ነጥብ የበለጠ ለማብራራት ከእስላም ነብይ ﷺ የተላለፈ አንድ ሐዲሥ እጠቅሳለሁ። የነብዩ ﷺ አምልኮተ አላህ (ዕባዳ) እንዴት እንደሆነ ለመጠየቅ ሦስት የሶሐባ ስብስቦች ወደ ነብዩ ﷺ ቤቶች መጡ። የተነገራቸው ዕባዳቸው ከጠበቁት ያነሰ ስለመሰላቸው ነብዩ ﷺ ከኛ የተለየ ብልጫስላላቸው ይሆናል፤ እኛ ግን ኃጢአታችን የበዛ በመሆኑ ዕባዳ ማብዛት አለብን ብለው ደመደሙና ከተፈጥሮ ፍላጎቶቻቸው ጋር እስከመቆራረጥ ድረስ በዕባዳዎች ላይ ለመትጋት ወሰኑ። አንደኛቸው እኔ ሁሌ እጸማለሁ (ከምግብ ከመጠጥና ከወሲብ ከጎህ መቅደድ እስከ ጸሐይ መጥለቅ

እታቀባለሁ) አለ። ሌላው እኔ ደግሞ ከሴት እርቃለሁ ዕድሜን በሙሉ አላገባም አለ። የአላህ መልክተኛ ﷺ መጡና፦ «እንዲህና እንደዚያ ያላችሁት እናንተ ናችሁ? በአላህ እምላለሁ እኔ ከሁላችሁም በላይ አላህን ፈሪና ተገዥው ነኝ፤ ግና እጸማለሁ፤ እፈስካለሁም። እስግዳለሁ፤ እተኛለሁም። ሴቶችንም አገባለሁ። ከኔ ሱንና (ፈለግ) ያዘነበለ ሰው ከኔ ጭፍራ አይደለም።» አሏቸው። . . . እነዚህ ሰዎች በመሰረቱ ትሩፋት፣ እውነታና ተፈላጊ በሆነው ሃይማኖት «ከፍተኛው እኔ» ትእዛዝ ላይ ተጨማሪ ነገር መደንገግ ነበር ያሰቡት። ይሁን እንጂ ያሰቡት ነገር የሌላውን መብት የነፍሲያ»/«እርሱ»ን መብቶች ጭምር በመጋፋትና በመደፍጠጥ ብቻ የሚሆን ነበር። ይህን መርሕ ይበልጥ ጉልህ በሚያደርግ ሌላ ሐዲሥ ነብዩ ﷺ፦ « . . . ለኔታህ መፈጸም ያለብህ መብት ግዴታ አለብህ። ለገዛ ራስህም መፈጸም ያለብህ ግዴታ አለብህ። ለቤተሰብህ (ሚስትህ) መፈጸም ያለብህ ግዴታ አለብህ። ስለዚህ ለያንዳንዱ ባለመብት ያለብህን ግዴታ ተወጣ . . . » ብለዋል። ቅዱስ ቁርኣን ውስጥ በርካታ አንቀጾች ይህንኑ ያመለክታሉ። አላህ ﷻ እንዲህ ብሏል፦

«አላህም በሰጠህ ሀብት የመጨረሻይቱን አገር ፈልግ፤ ከቅርቢቱም ዓለም ፋንታህን አትርሳ፤ አላህም ወደ አንተ መልካምን እንደ አደረገ አንተም መልካምን አድርግ፤ በምድርም ውስጥ ማጥፋትን አትፈልግ፤ አላህ አጥፊዎችን አይወድምና፤ (አሉት)።» [አልቀሶስ:77]

በተጨማሪም አላህ ﷻ እንዲህ ብሏል፦

«እጅህንም ወደ አንገትህ የታሠረች አታድርግ፤ መዘርጋትንም ሁሉ አትዘርጋት፤ የተወቀስክ፤ የተቆጨህ፤ ትሆናለህና።» [አልአስራ:29] . . . ወዳጄ እስላም ብሔራትናን እና ምናኔን ሐራም አድርጎ የከለከለ መሆኑን አንተም ሳታውቀው አትቀርም።

እስላም ውስጥ የሰው ልጅ አእምሮውንና ሕሊናውን ያለ ምንም ግጭት ቅራኔም ሆነ መናጋት እያስደሰተ፣ ሃይማኖቱንም እውን ያደርጋል፤ ተፈጥሯዊ ፍላጎቶቹንም ያረካል . . .

ራሽድና ማይክል በውይይታቸው ተጠምደው እያሉ፣ ቅርባቸው ያለውን ጠረጴዛ ይዞ ተቀምጦ የነበረ አንድ ወጣት ቀረብ ብሎ ከፊታቸው በመቆም እንዲህ አላቸው፦

ከናንተ ጋር እቀመጥ ዘንድ ትፈቅዱልኛላችሁ?

ማይክልና ራሽድ፦ በጣም ደስ እያለን . . . እባክህን ተቀመጥ።

ወጣቱ፦ እውነቱን ለመናገር ውይይታችሁ በጣም ስበኛል። ብንተዋወቅና በውይይቱ ላይ ብታሳትፉኝ ምስጋናዬ የላቀ ነው።

ማይክል፦ በእኔ በኩል ችግር የለብኝም።

ራሽድ፦ እንኳን ደህና መጣህ። ከወዳጄ ከማይክል ጋር ላስተዋወቅህ፣ እንግሊዛዊ ሲሆን በመምህርነት ይሠራል። እኔ ራሽድ እባላለሁ፣ ግብጻዊ ጸሐፊና ጋዜጠኛ

ነኝ።

ወጣቱ፦ እንኳን ደህና መጣችሁ፤ ከናንተ ጋር በመተዋወቁ ደስተኛ ነኝ። ራሴን ላስተዋወቅና ራጂብ እባላለሁ፤ ከሕንድ ነው የመጣሁት። ጀርመን ውስጥ ምህንድስና በማጥናት ላይ ነኝ። እዚህ ፓሪስ የተገኘሁት ወዳጆቼን ለመጎብኘት ነው።

ማይክልና ራሽድ፦ ራጂብ ከአንተ ጋር መተዋወቃችን መልካም አጋጣሚ ነው።

ራሽድ፦ እንግዲህ በዚህ መልኩ ነው ምዕራባውያን የስነልቦና ጠበብት ነፍሲያን በጉድለቶች፣ በእንክፍኖች፣ በበሽታዎች . . ውስጥ እንጂ የማይመለከቱ መሆናቸውን የምንረዳው። እስካሁን ውስጥ ግን ነፍሲያ በውስጧ በጎና ክፉንም ያዘለች ስትሆን፤ ከሰው ልጅ ተፈጥሮ ጋር ምንም ዓይነት መላተምና ግጭት ሳይኖር የነፍሲያን ሁኔታ በመሠረታዊ መልኩ መለወጥና ከእንስሳዊነት ጨለማ አውጥቶ ወደ መልካም ስነምግባራት ምሉእነት ቁንጮ ከፍ ማድረግ ይቻላል።

ራጂብ፦ ከወይይታችሁ ማጠቃለል የምችለው የታፈኑ ፍላጎቶች ሁሌም ቀጥተኛ ወይም ቀጥተኛ ባልሆነ መንገድ እርካታን ለማግኘት ይፈልጋሉ። ይህ ደግሞ በፍሮይድ አመለካከት በመርህ፣ በተምሳሌታዊ አብነትና በእሴቶች ላይ የሚታነጽ ሥልጣኔን የአፋና እና የእመቃ ሥልጣኔ አድርጎ መውሰድን ያስከትላል ማለት ነው።

የአውሮፓ ሥልጣኔ ስነምግባራዊ እሴቶችን የሚያመነጨው የዩኒቨርስ ጽንሰ ሀሳብን ገዥ በማድረግ አማካይነት ሲሆን፤ ለሰው ልጅ ቀዳሚነትን የሚሰጠው የዚህ ዩኒቨርስ ጌታ አድርጎት ከመውሰድ አኳያ ነው። ይህ ሁሉ የመጣው የአምላክ መኖርን እሳቤ ከሥልጣኔው ውስጥ በማስወጣት ነው። በእስላም ሥልጣኔ ውስጥ ግን የአላህ መኖር ጽንሰ ሀሳብ ገዥው እሳቤ ነው፤ ይሁን እንጂ እሳቤው የሰውን ልጅ ሕልውና የሚደመስስ አይደለም።

ራሽድ፦ በሰብአዊ ሕብረተሰቦች ውስጥ ስነምግባራዊ እሴቶች ምንጫቸው የግድ ወሕይ (መለኮታዊ መመሪያ) እንጂ አእምሮ መሆን የሌለበት ስለመሆኑ ይህ ቁርጥ ያለ ማስረጃ ነው። አእምሮ ብቻውን ከሆነ በእርግጠኝነት መዘነፍ የሚጠናወተው ሲሆን፤ በወሕይ ማእቀፍ ውስጥ ከሆነ ግን የሚያመነጨው ተፈላጊውን ስነምግባር ይሆናል።

ማይክል፦ ራጂብ ያንተ መገኘት ወይይታችን የሚያዳብርና የሚያጎለብት ነውና . . ነገ በዚሁ ቦታና ሰዓት አዲስ ወይይት ለመጀመር ቀጠሮ ብንይዝ ይመቻችኋል?

ራጂብ፦ አዎ፤ እኔ ይመቻኛል።

ራሽድ፦ በነገው ቀጠሮ ላይ ለአዲሱ ወዳጆችን ለራጂብ መስተንግዶ ሁለታችሁንም የምሳ ግብዣ ጥሪዬን እንድትቀበሉ አክብሮት እጠይቃለሁ።

ማይክልና ራጂብ፦ በጣም ደስ ይለናል።

የእምነት አስፈላጊነት

የእምነት አስፈላጊነት

ወዳጆቹ በቀጠሮው መሰረት በወጣቶቹ ማእከል ፊትፊት ውስጥ ተገናኙ። ማይክልና ራሽድ ሜኑውን አይተው ምርጫቸውን ሲወስኑ፣ ራሺቭ ግን ሜኑውን ሲያስተውል ቆይቶ እንዲህ አለ፦

ብዙ ፊትፊት የተሟላ የፍሬ-አትክልት ምግቦች ሜኑ አያቀርቡም፤ ለማንኛውም የሚመቸኝን ምግብ አዛለሁ።

ማይክል፦ አንተ ቬጂቴሪያን ነህ ማለት ነዋ?

ራሺቭ፦ አዎ ነኝ፤ ወደ 40 % የሚጠጋ የሕንድ ሕዝብ ቬጂቴሪያን ነው።

ራሽድ፦ በሃይማኖታዊ ምክንያቶች ወይስ ለጤንነት?

ራሺቭ፦ እውነቱን ለመናገር እከተለው የነበረው የህንዱ ሃይማኖት የእንስሳት ሥጋ መብላትን ሙሉ በሙሉ እርምጃ ያደርጋል። ሕንድ ውስጥ የቬጂቴሪያን አመጋገብ ሥርዓት በሕንዱ እምነት ተከታዮች ዘንድ በጣም የተስፋፋ ነው። ይሁን እንጂ ሥርዓቱ አስቸጋሪ በመሆኑ አሁን አሁን ቁጥራቸው እየቀነሰ መጥቷል። እኔ የአትክልት ምግብን የምመርጠው በጤና እና በአካባቢ ጥበቃ ምክንያት ነው።

ራሽድ (አስተናጋጁን እየጠራ)፦ እባክህን ትእዛዝ ተቀበል።

ማይክል፦ ራሺቭ ለመሆኑ ሃይማኖትህን ትተህ ወደ የትኛው ሃይማኖት ነው የሄድከው?

ራሺቭ፦ ወደ የትኛውም አልሄድኩም። ጀርመን አገር መማሬ ብዙ እንዳነብና የህንዱን ሃይማኖት በሂስና አንክሮ እንደመረጠው ነጻነት ሲሰጠኝ ጥያቄና ጥርጣሬንም አውርሶኛል። ክርስትናንም አሳማኝ ሆኖ አላገኘሁትም። በመሆኑም ወደ ኤቲዝም ይበልጥ የቀረብኩ ነኝ።

ማይክል፦ በጥርጣሬው እኔም ወደ አንተ እቀርባለሁ፤ ይሁን እንጂ የሰው ልጅ አንዳንድ ጊዜ ከአምላክ ጋር የሆነ ግንኙነት ያስፈልገዋል የሚል እምነት አለኝ። ግንኙነቱ ግን የሰውን ልጅ ሕልውና የሚደፈጥ ወይም የሚቆጣጠረው መሆን አይገባም።

ራሽድ፦ እኔ ግን ይህ አባባል ክርክርና ማጥራት ያስፈልገዋል የሚል እምነት አለኝ።

ማይክል፦ የትኛውን አባባል ማለትህ ነው?

ራሽድ፦ የኤቲዝም እሳቤንና ሃይማኖት ወይም አምላክ በሰው ልጅ ሕይወት ውስጥ ያለውን ስፍራ ማለቱ ነው።

ራሺቭ፦ የሰው ልጅ በሳይንስ መስክ ያስመዘገበው ዕድገት፣ የማያውቀውን ነገር እንደ ቀድሞው ሜታፊዚካዊ በሆነ መንገድ የመተርጎምን አስፈላጊነት ያስቀሩ

ብዙ ምስጢሮችን ግልጽ አድርጎለታል ብዬ አምናለሁ። ዩኒቨርስ የሚገዛው ተግባሩን በሚመሩ የሳይንስ ሕጎች ነው ባይ ነኝ። ዩኒቨርስ ወሳኝና ፍጹም ለሆኑ ሕግጋት ተመሪ የሆነ ሜካኒካዊ መሳሪያ ነው ማለት ይቻላል። በውስጡ የሚከሰት ማንኛውም ነገር ፍጹምና ውስን ወደ ሆነ ውጤት የሚያደርስ መንስኤ አለው። ሜካኒካዊ ሕግጋት በተዘረጋለት ሥርዓት መሰረት ፍጥረት ዓለምን የሚመራ እስከሆነ ድረስ ፍጥረት ዓለምን የሚቆጣጠርና የሚያስተዳድር አምላክ የመኖር እሳቤ አስፈላጊ አይደለም።

ራሽድ፦ ሳይንስ በዙሪያችን የሚገኙ ነገሮችን ለመተንተን ድንቅ መሣሪያ ነው። ጥያቄው ግን ይህ አይደለም። እንዲህ ያለውን ከባድ ጥያቄ፣ በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ከሁሉም ይበልጥ ብርቱና አሳሳቢ ሆኖ የኖረውን ጉዳይ አንድ ገጽታውን ብቻ ወስደን ልንነጋገርበት አንችልም። የሚጥመንን ወይም የምንተማመንበትን አንድ ጎኑን ብቻ አንስቶ መወያየቱ ተገቢ አይሆንም። ርእሰ ጉዳዩ ብዙ ገጽታዎች ያሉት ፈርጆ ብዙ ሲሆን ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው፦

ሳይንስ በዙሪያችን ላሉት ክስተቶች ሁሉ ትንታኔ ይሰጣል? መልሱ በእርግጥ አይሰጥም ነው . . ሳይንስ ይህን ማድረግ አይችልም። ለምሳሌ ስነፈለክን ብንወስድ ከዩኒቨርስ ውስጥ እስከዛሬ ድረስ ያወቅነውና የደረሰበት 5%-ብቻ መሆኑን ንድፈ ሀሳቦቹ ይነግሩናል። የቀረው 95% ምኑንም የማናውቀው ድፍን ጨለማ ነው። ይህን ያህልም ቢሆን ዛሬ በተደረሰበት የተራቀቀ ቴክኖሎጂ ሊታወቅ የተቻለ ሲሆን ግኝቶቹ ባይኖሩ ኖሮ የሚታወቀው መቶኛ ከዚህ በጣም ያነሰ ይሆን ነበር።

ይህ በተጨማሪ ቁሳዊ ዓለም ያለውን የሚመለከት ከሆነ፣ ከሰው ልጅ ግንዛቤ በላይ የሆነውን ሜታፊዚካል ዓለምን በሚመለከት ምን ማለት ይቻላል?!

ይህም በተራው ሳይንስ መጣስ የማይቻለው ድንበር የሰውም ወይ? ብለን እንድንጠይቅ ያደርገናል። ሳይንስ የቱንም ያህል ቢመጥቅ ሁሉንም ነገሮችና ክስተቶች የመተንተን አቅሙ ውስን መሆኑን ማወቅ ግድ ይለናል። ከሰው ልጅ ግንዛቤ ውጭ የሆነው ዓለም (ዓለም አልገይብ) ሳይንስ በሚደርስበት ክልል ውስጥ አይደለም። ሳይንስ በተጨማሪ የሚታዩ አንዳንድ ፊዚኦሎጂካዊ ክስተቶችን ምንነት መተንተን የተሳነው ሲሆን፣ ከሰው ልጅ ግንዛቤ በላይ ስለሆነውና ለቤተሙክራም ሆነ ለሌሎች ቁሳዊ ግንዛቤ ስልቶች ተገዥ መሆን የማይችለውን ዓለም እንዴት አድርጎ መተንተን ይቻላል?!

በተጨማሪም አንድ ነገር እንዴት እንደሚሠራ ማወቃችን ሠራውን እንድናስተባብልም ሆነ ፈጠራውን አሳንሰን እንድንመለከት ሊያደርገን አይገባም። ምንም ዕውቀት የሌለው አንድ ሰው ቴሌቪዥን አይቶ በአድናቆት ተውጦ ቢደመምና ከዚያ በኋላ የቲቪ መሣሪያው እንዴት እንደሚሠራ ማወቅ ቢችል፣ ማወቁ ሥራውን ዋጋ ማሳጣት ወይም የፈጠራውን ባለቤት ማስተባበል ማለት አይደለም። በተመሳሳይ መልኩ በስነሕይወት ሳይንስ የሕዋሳትን

የምስጢር ኮድ ለመፍታት በቅተን የዲኤንኤን ክር ማግኘት በመቻላችን እጹብ ድንቅ የሚባሉ ነገሮች ተገልጸውልናል። ታዲያ ይህ ማለት በዚህ ውስጥ ምንም ታምር የለበትም ማለት ነውን? ይህ ፍጥረት ዓለም ፈጣሪና ሠሪ የለውም ማለት ነውን? ፈጽሞ። የሰው ልጅ መሰሉን ከምንም መፍጠር የማይቻል ደካማ ሆኖ በአድናቆት መደመሙ፣ ወይም እንዲህ እጅግ በጣም ኢምንት የሆነው ነገር እንዴት እንደሚሠራ መተንተን አለመቻሉ፣ ይህ ድንቅ ተፈጥሮ ፈጣሪ አምላክ እንዳለው ወደ ማመን ይወስደናል።

ሌላ ምሳሌ ውሰድ፣ አሜሪካዊው የስነሕይወት ፕሮፌሰር ሲሴይል ባይስ ሃማን እንዲህ ይላሉ፦

«ምግብ ከሰውነት ጋር ተዋህዶ የገላ ክፍል የሚሆንበት ሂደት ቀደም ሲል ከእግዚአብሔር ጋር ይያያዝ ነበር። ዛሬ ግን በዓይን የሚታይ አዲሱ አስተውሎ ኬሚካላዊ መስተጋቢር ሆኗል። ታዲያ ይህ የእግዚአብሔርን መኖር ውድቅ ያደርጋልን? ኬሚካላዊ ንጥረነገሮችን ጠቃሚ መስተጋቢር እንዲሆኑ ያደረገው ኃይል ምንድነው? . . . የተበላው ምግብ ወደ ሰው አካል ከገባ በኋላ የራሱ በሆነ ሥርዓት አማካይነት ብዙ ሂደቶች ውስጥ ያልፋል። እንዲህ ያለ በጣም የተራቀቀ አስደማሚ ሥርዓት በአጋጣሚ ይሆንታ ተገኝ ብሎ ማሰብ ፈጽሞ የማይታሰብ ነው። ከዚህ አስተውሎ በኋላ እግዚአብሔር ሕይወትን በፈጠረበት ኃይል ሕግጋቱ የሚሠራ መሆኑን ማመን ግድ ይለናል።»

ማይክል፦ የዳርዊን የኢቮሊዩሽን ንድፈ ሀሳብ ግን ይህንኑ ጽንሰ ሀሳብ ማለትም የሳይንስን ፍጹምነትና የአምላክን አለመኖር እሳቤ ያረጋግጣል። ሕያው ፍጥረታት የተፈጠሩት በተፈጥሯዊ መረጣና በአዝጋሚ ዕድገት እንጂ በአምላክ አለመፈጠራቸውን ያብራራል።

ራሽድ፦ አባባሉ ይህን ንድፈ ሀሳብም ሆነ ሌላውን በተመለከተ አስፈላጊ የሆነ ጥያቄ እንድናነሳ ያደርገናል። ሳይንሳዊ ትንታኔ በሁሉም ሁኔታዎች ውስጥ ፍጹም የማይለወጥና የጸና ነውን? በሳይንሳዊ ዕድገት አስደናቂነት የተደመሙ ብዙ ሰዎች ከሳይንስ ባሕርያት አንዱ ተነባባሪነትና አብዮታዊነት መሆኑን ይዘነጋሉ። እየተከማቸ መምጣትና በአንድ ነጥብ ላይ ወደ አብዮታዊነት ሁኔታ መድረሱ ለዕውቀትና ሳይንስ ግስጋሴ የአውቶማቲክነት ባህሪን ያሳብሳል። ዕውቀትና ሳይንሳዊ ግኝቶች እየተከማቹና እየተነባበሩ መጥተው፣ ቀደም ሲል ሰፍኖ የቆየ አመለካከት በድጋሜ እንዲፈተሽ የሚያደርጉ አዳዲስ ሁኔታዎችን ወደማመቻቸው ሁኔታ ይደርሳሉ። በዚህም የሰው ልጅ ለዓለም ያለው አመለካከት እንዲቀየር ያደርጋሉ።

በዳርዊን ንድፈ ሀሳብ - ለነገሩ ሳይንሳዊ እውነታ መሆን ቀርቶ ወደ ንድፈ ሀሳብ ደረጃም ያልደረሰ መላምት ብቻ ነው - ዳርዊን የሚያራምዳቸው የኢቮሊዩሽን ሀሳቦች ከዘመናዊው የስነጽንሰ (embryology) ግኝቶች ጋር ተላትሟል . . . እንደዚሁም በቁፋሮ የተገኙ መረጃዎች፣ ካምቤሪያን በመባል በሚታወቀው

የስነምድር ዘመን፣ መሰረታዊ የሆኑ አበይት የእንስሳት ስብስቦች በአጭር ወለን ጊዜ ውስጥ በድንገት መታየታቸውን አረጋግጠዋል። ይህ ዘመን በአብዛኛው «የካምቤሪያን ፍንዳታ» ተብሎ የሚጠራው ነው። እናም ሕያው ፍጥረታት የተገኙት ዳርዊን እንደሚያስበው አንዱ ከሌላው እያደገ በረዥም አዝጋሚ ዕድገት አይደለም ማለት ነው።

ራሺቭ፦ ስለዚህ ይህ ዓለም ፈጣሪ ሳይኖረው በአጋጣሚ ይሆንታ የመገኘት ዕድል የለውም ማለት ነው?

ራሽድ፦ መልካም ፈቃድህ ይሁንና የማቴማቲክስን መርሕና የአጋጣሚ ይሆንታን ሕጎች በመጠቀም የአጋጣሚን ምንነትና የሚያመለክተውን ነገር ላብራራ። ይህ ከአጋጣሚ ወይም ከይሆንታ ክስተቶች መካከል የአንዱ የመከሰት ዕድል ምን ያህል እንደሆነ ለማወቅ ይረዳናል።

በሺዎች በሚቆጠሩ የፊደል ሆሄያት የተሞላ ትልቅ ሳጥን አለን እንበል። «አለ» የሚለውን ቃል ለመመስረት የ«አ» ፊደል ከ«ለ» ፊደል ጎን የመገኘቱ አጋጣሚ በአንጻራዊነት ከፍተኛ ሊሆን ይችላል። እነዚህ ሳጥኑ ውስጥ የታጨቁ ፊደሎች አንድ ረዥም ግጥም ወይም አንድ ጥበባዊ ትረካን የሚያስገኙ ሆነው የመቀናበራቸው አጋጣሚ ግን ፈጽሞ የማይቻል ባይሆን እንኳ እጅግ በጣም አነስተኛ ነው የሚሆነው።

ሊቃውንት የአሚኖ አሲድን አንዱን አሃድ የሚመሰርቱ አቶሞችን አንድ ላይ የመሰባሰብን ይሆንታ (probability) ወይም የመሆን አጋጣሚን ያሰሉ ሲሆን፣ የደረሱበት ውጤት ይህን ለማድረግ በብዙ ቢሊዮን የሚቆጠሩ ዓመታትንና ይህ ወሰን የሰላሽ ግዙፍ ዩኒቨርስ የማይበቃው ንጥረ ነገር የሚያስፈልግ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። ይህ አንዲቱን ኢምንት ክፍል ለማስገኘት ሲሆን እጽዋትንና እንስሳትን የሚያጠቃልለውን የሕያው ፍጥረታትን አካላት ለማስገኘት የሚያስፈልገውን ጊዜና ቦታ አስብ። የሕይወትንና የዩኒቨርስን መፈጠር አስተውል . . . እናም ይህ ሁሉ በጭፍን አጋጣሚ አማካይነት ተከሰተ ብሎ አእምሮ ፈጽሞ ሊቀበለው አይችልም።

ሁሉም የሳይንስ ዘርፎች ይህ ዩኒቨርስ፣ በቅንብሩና በቅንጅቱ እጹብ ድንቅ በሆነ ተአምራዊ ሥርዓት የሚመራ መሆኑን፣ ሥርዓቱም በማይለወጠና በማይቀያየሩ የጸኑ ተፈጥሯዊ ሕግጋት ላይ የታነጸ መሆኑን ያረጋግጣሉ። ሳይንቲስቶችና ተመራማሪዎች ዘውትር የሚለፉት እነዚህን ሕግጋት ለማግኘትና ለማወቅ ነው። ሳይንሳዊ ግኝቶች ዛሬ የፀሐይና የጨረቃ ግርዶሾችንና ሌሎች ክስተቶችንም ከመድረሳቸው በፊት በመቶዎች በሚቆጠሩ ዓመታት አስቀድመው በትክክል ከመገመት ደረጃ ላይ ደርሰዋል።

ታዲያ እነዚህን ሕግጋት አስገኝቶ በዚህ ዩኒቨርስ ውስጥ ባለቸው እያንዳንዱ አቶም ብቻ ሳይሆን ስትፈጠር ከአቶም ባነሰቸው ቅንጣት ውስጥ ያኖረው

ማነው?! ይህን ሁሉ የተቀናበረ የተቀናጀና ፍጹማዊ በሆነ መንገድ እርስ በርሱ የተጣጣመ ሥርዓት የፈጠረው ማነው?! የነደፈው ያቀደው ድንቅ በሆነ ሁኔታ አስልቶ የወሰነውስ ማነው?! ይህ ሁሉ ያለ ፈጣሪ ተገኝቶ ይሆን? ወይስ ሰዎች ራሳቸው ፈጥረውት ይሆን?! የመስሊሞች መጽሐፍ የሆነው ቁርኣን እንዲህ ሲል ነው የሚጠይቀው፦

«ወይስ ያለ አንዳች (ፈጣሪ) ተፈጠሩን? ወይስ እነርሱ ፈጣሪዎች ናቸውን?»:» [አልጡር:35]

ይህ ዩኒቨርስ የሚመራበት ሥርዓትና ሕግ፣ ዓይኖቻችንን ወደ የትኛውም አግጣጫ ብናነጣጥር የምንመለከተው ያ ድንቅ ቅንብር፣ ይህን ፍጥረት ዓለም ያስገኘ ኃይል ችሎታ ያለው በጣም ዐዋቂ የሆነ አምላክ መኖሩን ያመለክታል።

ማይክል፦ ይዘቱን ባልደግፈውም እዚህ ላይ ግን የሚነሳ ጥያቄ አለ። ሃይማኖትና በአምላክ ማመን ለኛ ያለው አስፈላጊነት ምን ያህል ነው? ብዙ ሰዎች በአምላክ ሳያምኑ ወይም የሃይማኖት ተከታይ ሳይሆኑ ይኖራሉ።

ራሽድ፦ የሃይማኖት አስፈላጊነት በሁሉም ዘመናትና በሁሉም ሕብረተሰቦች ውስጥ፣ በሁሉም ሕዝቦች ዘንድ መኖሩን የአንትሮፖሎጂና የሃይማኖቶች ጥናቶች ያረጋግጣሉ። የሰው ልጅ ከጥንት ጀምሮ የሚያመልከውን፣ የሚማጸነውን፣ ፍጥረተ ዓለምን የሚቆጣጠር ኃይል ያለው፣ ሁሉንም ነገር የፈጠረ፣ ሕያውና የማይሞት አምላክ ሲፈልግ ኖሯል።

የሰው ልጅ ችግርና ፈተና ሲገጥመው፣ አደጋ ሲጋረጥበት፣ ተስፋው ሲመናመን፣ በአላህ እንዲያምን የሚገፋፋው ስነሕይወታዊ ፍላጎት እውስጡ መኖሩን ሰብአዊ ተፈጥሮው ያስተውላል።

በተጨማሪም ያለዚህ እምነት የሰው ልጅ በአብዛኛው ስሜታዊ ፍላጎት የሚመራውና የሕሊና ዳኛ የሌለው እንስሳ ይሆናል።

ራሺቭ፦ ራሽድ ይቅርታ አድርግልኝና በተለያዩ ብዙ ሃይማኖቶች በታጨቀች አገር ነው የኖርኩት። ወደ አውሮፓ ስመጣ ከሌሎች ሃይማኖቶች ተከታዮች ጋር ለመተዋወቅ ችያለሁ፣ የያንዳንዱ ሃይማኖት ተከታይ ስለእግዚአብሔር ያለው እሳቤና ግንዛቤ የሚለያይ መሆኑን ነው የተረዳሁት። ይህን ልዩነት እንዴት መረዳት እችላለሁ? እውነተኛው አምላክ ሊገለጽባቸው የሚገቡትን ባሕርያትስ እንዴት ማወቅ እችላለሁ? በተጨማሪም እውነተኛውን ሃይማኖት ከሌላው ለይቼ ማወቅ የምችለው እንዴት ነው?

ራሽድ፦ አስተናጋጁ ምግቡን እያቀረበ ነው። እነዚህን ነጥቦች በቀጣዮቹ ውይይቶች እንደምንመለከታቸው ቃል እገባለሁ፤ መጀመሪያ ግን በፊዚክስ ሊቁ በአልበርት አንሽታይን ብሃል እንስማማ፦ «ሳይንስ ያለ ሃይማኖት አንካሳ ነው፤ ሃይማኖትም ያለ ሳይንስ ዓይነት ውር ነው።»

የመንገዱ ጠቋሚ ምልክቶች

የመንገዱ ጠቋሚ ምልክቶች

በማህበራዊ አገልግሎት ሳሎን ውስጥ በሚገኘው አንደኛው ጠረጴዛ ላይ ሦስቱ ወዳጆች ራሽድ ማይክልና ራጂቭ ተገናኙ። ሁሉም መጣጣት የሚፈልጉትን አዘዙና ራጂቭ መናገር ጀመሩ።

ያለፈውን ወይይታችን ያቋረጥነው እውነተኛው አምላክ ስለሚገለጽባቸው ባሕርያትና እውነተኛውን ሃይማኖት ከሌላው ለይቶ ማወቅ ስለሚቻልበት መንገድ ስንነጋገር ነበር።

ማይክል፦ ፍቀድልኝና እውነታውን አጽንቼ ጥያቄ ላቀርብ። ቁሳዊው ሳይንስ በተለያዩ ዘርፎች ግዙፍ እመርታዎችን አስመዝግቧል። ዛሬ ያለው የጤና ሳይንስ ከሁለት መቶ ዓመት በፊት ከነበረው በብዙ መቶዎች እጥፍ አድጓል። የኢንፎርሜሽንና ኮሙኒኬሽን ቴክኖሎጂም በአስራሚ ሁኔታ ተመንድኗል። ኬሚስትሪን በተመለከተም ብዙ ቁሳዊ እውነታዎችን አውቀናል . . እነዚህን ሳይንሶች የሚያስተምሩ ሥርዓተ ትምህርቶችን የማሻሻሉ ሂደትም ከአዳዲስ ግኝቶችና ፈጠራዎች ጋር ተጣጥመው መሄድ ይችሉ ዘንድ በከፍተኛ ፍጥነት እየተከናወነ ነው። ለምሳሌ ያህል ዛሬ በቁሳዊው ዕውቀት መስክ መሬት ክብ አይደለችም የሚል ምሁር የለም። በርእዮትና በእሳቤ ዕውቀት መስክ ግን ከብዙ ሺህ ዓመታት ጀምሮ ክርክር ይደረግባቸው የነበሩ ጉዳዮች ዛሬም ክርክር እየተደረገባቸው ይገኛል። የፈጣሪ አምላክ መኖርንና የሃይማኖት ትክክለኛነትን በተመለከተ ለሰው ልጅ ሕይወት ይበልጥ ጠቃሚው ሥርዓት የትኛው እንደሆነ፣ ስለ ፍትሕ ምንነት፣ . . በሌሎችም ጽንሰ ሀሳቦችና አመለካከቶች ላይ የሚደረገው ክርክር ዛሬም የተጣጣፈ ነው። ሳይንስ ይሻሻላል ያድጋል ካልን፣ ሃይማኖትም ሊሻሻልና ሊያድግ ይችላል ማለት የማይቻለው ለምንድነው?!

ራሽድ፦ ከብዙ ሺህ ዓመታት ጀምሮ እምነቶች አመለካከቶችና እሳቤዎች ሲወዛገቡ ቆይተዋል። እስከ ዛሬው ዘመናችን ድረስም ቀጥተኛ ወይም ቀጥተኛ ባልሆነ መንገድ መወዛገባቸውን ቀጥለዋል። ይህ ማለት ደግሞ የሰው ልጅ አእምሮ በርእዮትና በእሳቤ ዕውቀት መስክ ከቁሳዊው ዕውቀት ጋር ተነጻጸሪ የሆነ ከፍተኛ ዕድገትና እመርታ አላሳየም ማለት ነው። ለዚህ መንስኤው መሰረታዊው ሰብአዊ ሕልውናችን ያልተለወጠ መሆኑ ሲሆን፣ የሰውን አእምሮና እሳቤውን ወጥረው የሚይዙ ታላላቆች የሰው ልጅ ጥያቄዎችም አልተለወጡም። ለአያያዙና ለአብሮነቱ መንደርደሪያ መሰረት ይሆነው ዘንድ፣ የሰው ልጅ ስለየኒቨርስና ስለ ሕልውና የተሟላ ትንታኔ ለማግኘት ሁሌም ይፈትሻል . . የሚሠራባቸውን የታላላቆችን እውነታዎች ባሕሪ ለማንገባቸው ቅርብ የሚያደርግ፣ በእነዚህ እውነታዎች መካከል የሚገኙ ግንኙነቶችንና ትስስሮችን ባሕሪ ለማወቅ ዘውትር እንዳጣረ ነው። እኛን የተፈጠርን ሰዎች የሚያደርገንን ነገር፣ ማለትም ከአላህና ከፍጡራኑ ጋር ተለይቶ የሚታወቅ የተወሰነ ግንኙነት ያለን ፍጡራን የመሆናችን እውነታ፣ በቀደምቶች

ዘንድ የነበረው ያው ተመሳሳይ እውነታ ነው። በመሆኑም በነዚህ ጉዳዮች ላይ ዛሬ ከሚገኙት ሊቃውንት ዕውቀት መጠቀም እንደምንችል ሁሉ ከቀደምት አበው ሊቃውንት ዕውቀትም መጠቀም እንችላለን። ጥንት የተነሱትም ሆኑ ዛሬ የሚቀርቡት ርእሰ ጉዳዮች፣ ከፍጥረት ዓለም ከሕይወትና ከሰው ልጅ ጋር የተያያዙ አንድና ተመሳሳይ ርእሰ ጉዳዮች ናቸው። ሰዎች በአብዛኞቹ የቁሳዊ ዕውቀት እውነታዎች ላይ የተስማሙ ሲሆን፣ እሳቤዎችን አመለካከቶችንና ርእዮቶችን በሚመለከቱ ብዙዎቹ እውነታዎች ላይ ግን ከስምምነት ላይ አልደረሱም። ይህ ሁኔታ በራሱ በሰው ልጅ ፍጻሜ እንጂ ፍጻሜና መቋሜ አይኖረውም።

ማይክል፦ ስለዚህም በእንዲህ ዓይነቶቹ ጉዳዮች ላይ ወደ እውነታው መድረስ አንችልም ማለት ነው።

ራሽድ፦ ማነው ያለው? እንደዚያ ቢሆንም መወያየት ምን ፋይዳ አለው?! ጭፍን ወገንተኝነትና ግላዊ ስሜትን እርግፍ አድርጎ በመተው በፍጹም ልቦና ወደ እውነታ ለመድረስ ትኩረት ከሰጠን፣ ጥልቀት ባለው ወይይትና ክርክር አማካይነት ወደ እውነታው መድረስ እንችላለን ብዬ አምናለሁ። ከልብና በፍጹምነት ወደ እውነታ ለመድረስ ፈልጎ ወደዚያ የሚያደርሰውን መንገድ የያዘን ሰው፣ አላህ ۞ ይመራዋል። ለዚህ ማስረጃው እነዚህ ውዝግቦችና ተቃርኖዎች ቢኖሩም፣ እነዚህ ጽንሰ ሀሳቦች፣ እሳቤዎችና ግንዛቤዎች በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ በተለያዩ ዘመናት ውስጥ በነበረው፣ በተሐድሶ አራማጆች ወይም በርእዮተኞች አማካይነት ዕድገት ማሳየት መቻላቸው ነው። በነዚህ በኩል ብቻ ሳይሆን አንዳንድ ጊዜ በአገሮች አማካይነትም ዕድገት አስመዝግቧል። ዋናው ነገር ግን ግራ መጋባትና ተቃርኖ ከእሳቤና ከሰብአዊ ጉዳዮች ጋር የተቆራኙ መሆናቸው ሲሆን፣ ትግሩ ጥንታዊም አዲስም ነው።

ለማንኛውም ይህን በተመለከተ ሁለት አበይት ነጥቦችን እንዳስቀምጥ ፍቀድልኝ። እነሱም፦

አንደኛ፦ በቁሳዊ ዕውቀት መስክ ዕድገት ማስመዝገብ ማለት፣ በሁለቱ መካከል ተያያዥነት ባለመኖሩ የግድ በእሳቤ በአመለካከትና በሰብአዊ ርእዮታዊ ዕውቀት መስክም ዕድገት ማስመዝገብ ማለት አይደለም። ለዚህ ማስረጃው፣ ለምሳሌ በእሳቤ፣ በአመለካከትና በሰብአዊና ሃይማኖታዊ ርእዮት በመካከላቸው መሰረታዊ ልዩነቶች ቢኖሩም፣ የአሜሪካና የጃፓን ቁሳዊ ዕድገት ተቀራራቢ መሆኑ ነው። ይህ ማለት የአንዳንድ ሕብረተሰቦች በተፈጥሮ ሳይንሶችና በቁሳዊ ዕድገት እመርታ ማሳየታቸው በሰብአዊ ሳይንሶችና ርእዮታዊ ዕውቀትም የግድ ዕድገትና እመርታ አስመዝግቦታል ማለት አይደለም።

ሁለተኛ፦ የሰው ልጆች ስብስብ ብዙ ጊዜ ሐሰትና ስህተት ላይ የሚወድቅ በመሆኑ፣ ለእውነታ ትክክለኛነቱንና ጥንካሬውን የሚያጎናጸፈው የሰዎች ድጋፍ ወይም ተቃውሞ አይደለም። ሕብረተሰቦች በተሳሳተ እሳቤ፣ ኢስኒምግባራዊ በሆኑ ተግባራትና በአስከፊና አስቃቂ ወንጀሎች ላይ ጭምር ላይ መስማማታቸውን

የሰው ልጆች ታሪክ መዝግቦታል።

ራጂቭ፦ በዚህ ላይ ከአንተ ጋር እስማማለሁ። ይሁን እንጂ ሁላችንም ከተለያዩ የባህል ዳራዎችና ምንጮች የመጣን ነን፤ እያንዳንዳችንም የተለያዩ እምነቶችንና አመለካከቶችን እናራምዳለን። ስለዚህም በቅድሚያ አንድን እውነታ ትክክል መሆኑን አለመሆኑን በምናረጋግጥባቸው መሰረተ ሀሳቦችና ማስረጃዎች ላይ የግድ መስማማት ይኖርብናል።

ማይክል፦ ይህን ማድረግ የምንችለው በሁለት መንገዶች ብቻ ነው የሚል እምነት አለኝ። እነሱም፦ እእምሮ ወይም ሳይንስ ናቸው . . ይህ ሁላችንንም የሚያስማማ ነው።

ራሽድ፦ ከመርህ አኳያ እስማማለሁ፤ ግና የእኔ እእምሮ የአንተ እእምሮ አይደለምና የትኛውን እእምሮ ማለትህ ነው? ሳይንስም ቢሆን እንደዚህ ነውና ተግባራዊውን ሳይንስ ብቻ ማለትህ ነው?

ማይክል፦ እእምሮ ስል ሁለት ሰዎች የማይለያዩበትን ግልጽና ቀላል እእምሯዊ እሳቤ ወይም ሁላችንን የሚያስማሙ ምክንያታዊ ማስረጃዎችን ማለቱ ነው። በሳይንሳዊ መንገድ የተረጋገጡ ሳይንሳዊ እውነታዎችን በመቀበል ረገድ ልዩነት ይኖረናል ብዬ አልገምትም። ይህ ግን ወደ ተረጋገጠ እውነታ ደረጃ ያልደረሱ መላምቶችን፣ ንድፈ ሀሳቦችንና ሳይንሳዊ መከራዎችን አያካትትም . . በዚህ ከኔ ጋር ትስማማ የለም?

ራሽድ፦ ሙሉ በሙሉ እስማማለሁ። ከሁለቱ ማስረጃዎች ያላነሰ አስፈላጊነት ያለው ሌላ ማስረጃም መጠቀም አፈልጋለሁ። እሱም የተፈጥሮ ማስረጃ ነው። በተጨማሪም የእእምሮና የሳይንስን አስረጅነት በተመለከተም ሌላው አስፈላጊ ነጥብ፤ እእምሮ ስህተት ነው ወይም ፈጽሞ ሊሆን አይችልም ብሎ በሚቆርጠውና ለእእምሮ እሳቤ ወይም ግንዛቤ አስቸጋሪ በሚሆነው መካከል ልዩነት መኖሩን የሚመለከት ነው።

ራጂቭ፦ የተፈጥሮ ማስረጃ ምን ማለት ነው?

ራሽድ፦ የሰው ልጆች ሁሉ የሚጋሩት ውስጣዊ ተፈጥሯዊ ስሜትና ዝንባሌ ማለቱ ነው። ሁሉም ፍጥረታት ግዑዝ አካላት፣ እጽዋትም ሆኑ እንስሳት የየራሳቸውን ተፈጥሯዊ ባሕርያትና መለያዎች እውስጣቸው ይዘዋል። ለምሳሌ ያህል የውሃ መለያ ባህሪን አስመልክተን በመቶ ዲግሪ ሙቀት ይፈላል እንላለን። ወይም የሰው ልጅ በሕይወት ለመቆየት የሰውነት ሙቀትቱ መጠን ከ34 እስከ 42 ዲግሪ መሆን ይኖርበታል እንላለን። እነዚህ መለያ ባሕርያት በፍጥረታቱ ውስጥ የተገኙት ለመገኘታቸው እነሱ ምንም ሚና ሳይኖራቸው በተፈጥሮ ነው።

ማይክል፦ በሰውና በእንስሳት ዘንድ ያለውን ደመነፍስ ማለትህ ነው?

ራሽድ፦ ሰዎችና እንስሳት ደመነፍስ አላቸው። ይህም በሕይወታቸው ውስጥ የሚመሯቸውን ውስጣዊ ባሕርያት የሚገልጽ ነው። የዱር አራዊት አድነው

ይበላሉ፤ አድኖ የመብላት ስሜትና ዝንባሌን ማንም አላስተማራቸውም። ረዥም ርቀት ተገዝው የሚሰደዱ አዕዋፍና ዓሳዎች፤ ወደ መነሻ ቦታቸው መመለስ የሚያስችላቸውን ደመነፍሳዊ ስሜትና ዝንባሌ ያገኙት በተፈጥሮ ነው። የእንስሳት እንስሳት እናታዊ ደመነፍስም እንዲሁ ተፈጥሯዊ ነው። የደመነፍሱ ባለቤት ሊያወቀውና ሊሰማው የሚችል ቢሆንም ደመነፍሱን እንዲያውቅ ያደረገው ምስጢር ምን እንደሆነ ግን ልብ አይለውም።

ተፈጥሮ (ፍጥረት) እና ተፈጥሯዊ ጉዳዮች ግን በሰው ልጆች ዘንድ ብቻ የሚገኙ ናቸው። ይህም እንደ ደመነፍስ ሁሉ ከውጭ የማይገበይ ባለቤቱ የሚያውቀውና የሚገነዘበው ውስጣዊ ስሜት ነው። በደመነፍስና በተፈጥሮ መካከል ያለው ልዩነት፤ ደመነፍስ ቁሳዊ ጉዳዮችን የሚመለከት ሲሆን፤ ተፈጥሯዊ ውስጣዊ ስሜት ግን ዕውቀትን መውደድ፤ እውነትን መፈለግ፤ የፈጠራና የጥበብ ፍላጎት፤ ወደ በጎና ትሩፋት ነገሮች ማዘንበል፤ ወደ ውበት መሳብ . . ከመሳሰሉ ሰብአዊ ጉዳዮች ጋር የተያያዘ ነው። የሰው ልጅ እነዚህን ነገሮች የሚፈልጋቸውና የሚሳብባቸው ከሚኖርበት አካባቢ ምንም ጣልቃ ገብነት ሳይኖርበትና በስልጠና በትምህርትም ሆነ በማህበራዊ አስተዳደጉ ሳያገኛቸው ነው። ተፈጥሯዊ ጉዳዮች እንደ እንስሳቱ ደመነፍስ ሁሉ ከሰው ልጅ ጋር አብረውት የተፈጠሩና ከውስጡ የሚመነጩ ሲሆኑ፤ ብአዊና ሕሊናዊ ጉዳዮችን ብቻ የሚመለከቱ ናቸው። በሰው ልጅ ውስጥ የታነጸው ይህ ተፈጥሯዊ ግንዛቤ ሰዎች በጎ በጎውን እንዲቀበሉና ከመጥፎው እንዲርቁ የሚያደርጋቸው ሲሆን፤ ለምሳሌ መልካም መዓዛንና ውብ ትእይንትን ጠልቶ ወደ መጥፎ ጠረንና አስቀያሚ ትእይንት ፊቱን የሚያዞር የተስተካከለ ተፈጥሮ ያለው ጤናማ ሰብአዊ ፍጡር አታገኝም።

ራጂቭ፦ ይህ ተፈጥሯዊ ነው ያኛው አይደለም ብለን እነዚህን ጉዳዮች ለያይተን መወሰን የምንችለው እንዴት ነው?

ራሽድ፦ በሰው ልጅ ዘንድ የሚገኙ ተፈጥሯዊ ጉዳዮች በተለያዩ ባህርያት ይገለጻሉ። ከእነዚህም ዋነኞቹ የሚከተሉት ናቸው፦

- ሁሉንም የሚያካትቱ አጠቃላይና ሁለንተናዊ ናቸው።
- ከጊዜ አኳያ የተራዘሙ ሲሆኑ፤ በአንድ ወቅት አንድን ነገር አስከትለው በሌላ ወቅት ሌላ ውጤት አያመጡም።
- በትምህርት ሊያጎለብታቸውና ሊያበልጹታቸው ቢችሉም፤ የሚመጡት ከግለሰቡ ውስጣዊ ዓለምና ከገዛ ራሱ እንጂ በትምህርትና በልምድ ከውጭ የሚገቡ አይደሉም።
- በአካባቢ ተጽእኖ ጫና ስር የማይውሉ ሲሆን፤ በሆኑ ሁኔታዎች ውስጥ አንዳንድ ነገሮች ጫና ሊያሳድሩባቸው ይችላሉ። እንደ ተቀሩት የመስማት፣ የማየት . . የስሜት ሕዋሳት ሁሉ በበሽታ ሲጠቁና ሲጎዱ ብቃታቸው ሊቀንስና ጥራታቸውም ሊለወጥ ይችላል። ሆኖም ግን በጠቃላይ አነጋገር ሙሉ

በመሉ ሳይጠፉ ሊደክሙ ወይም ሊገዙ ይችላሉ።

ማይክል፦ እስካሁን በቀረበው ላይ የተስማማን ይመስለኛል። ይሁን እንጂ በዚህች በመጨረሻይቱ ነጥብ ምክንያት ተፈጥሯዊ ስሜትን በርእሰ ጉዳያችን ላይ በማስረጃነት ከምንጠቀምባቸው ነገሮች አንዱ እንዲሆን በማድረግ ላይ ትንሽ ጥርጣሬ ገብቶኛል።

ራጂቭ፦ በተፈጥሯዊ ማስረጃ ላይ የተመረከዘውን ጉዳይ በቦታው መከራከር እንችላለን፤ ሁላችን ከተቀበልነው እንስማማበታለን፤ ካልተቀበልነው ደግሞ ሌላ ማስረጃ እንፈትሻለን።

ራሽድ፦ በነገራችን ላይ በነዚህ የማስረጃ ስልቶች ላይ ከተስማማን በኋላ፤ እስላምን የማያውቁ አንዳንድ ወገኖች በነዚህ የማስረጃ ስልቶች ላይ መስማማታችንን ከእስላም ሃይማኖት ጋር የማይስማማ አድርገው ሊገምቱ እንደሚችሉ ማሳሰብ እፈልጋለሁ፤ ይህ ግን ፈጽሞ ስህተት ነው።

ማይክል፦ እኔ እስከሚገባኝ ድረስ ሃይማኖት በመለኮታዊ ትእዛዝ በማመን፤ ጥያቄና ክርክርን በማይቀበል መልኩ ሳያመነቱ ሙሉ በሙሉ አምነው በመቀበል ላይ የተመሰረተ ነው። በዚህ ምክንያት ነው በአውሮፓ ታሪክ ውስጥ ከሳይንሳዊ ግኝቶችና ከሕዳሴው ዘመን በኋላ ታላላቅ ጦርነቶች የተደረጉት። የጦርነቶቹ መንስኤም ቤተክርስቲያን እነዚያን ሳይንሳዊ ግኝቶች መዋጋቷና ከመጽሐፍ ቅዱስ የተለየ አእምሯዊ እሳቤን መጻፈሩ ነበር።

ራሽድ፦ የተወሰነ ተዐቅቦ ቢኖረኝም ያልከው ነገር ትክክል ነው። ይሁን እንጂ እስላምን ግን የሚመለከት አይደለም። በእርግጥ ሃይማኖት በመለኮታዊ ሕግ በማመንና ትእዛዛቱን ሁሉ በፍጹም ተገኝቦት በመቀበል ላይ ይመሰረታል። እስላም ግን አእምሮና እሳቤን፤ ከምርምር ከአስተውሎና ከሙከራ የሚመነጨውን ዕውቀትን፤ የገዛ ራስን አፈጣጠርና ፍጥረት ዓለሙን ማስተዋልና ማስተንተን . . በአላህ ﷻ የሙስሊሞች ቅዱስ መጽሐፍ በሆነው በቁርአንና በመልእክተኛው ﷺ . . ወደ ማመን የሚያደርስ የእምነት ጎዳና አድርጎታል። በእስላም ታሪክ ውስጥ በሃይማኖት፤ በሳይንስና በአእምሮ መካከል አለ ብለህ አንተ የምትናገረው ዓይነት ቅራኔና ግጭት ተከስቶ አያውቅም።

ራጂቭ፦ ቅዱስ መጽሐፋችሁ አእምሮ እሳቤና ዕውቀት እንዲከበሩ የሚያበረታታ መሆኑ በጣም አስገራሚ ነው!

ማይክል፦ የማህበራዊ ሳሎን አገልግሎት ኃላፊዎች የመዝጊያው ሰዓት መቃረቡን እያመለከቱ ነው። እናም እዚህ ላይ እናቆምና ነገ እንቀጥላለን።

ራጂቭ፦ እኔ ነገ ጉዳይ አለብኝ። ተነገወዲያ በሴይን ወንዝ ዳርቻ የመዝናኛ ጉዞ ስጋብዛችሁ ግብዣዬን እንደምትቀበሉ በመተማመን ነው።

ማይክልና ራሽድ፦ ግሩም ነው፤ በደስታ እንቀበላለን።

አምላክህን እወቅ!!

አምላክህን እወቅ!!

ጥርት ባለ ፀሐያማ ቀን ከሰዓት በኋላ ሦስቱ ወዳጆች በቀጠሮው መሰረት በሴይን ወንዝ ዳርቻ ተገናኙ። ራጂቭወዳጆቹን የቅንጦት-በሚመስለው የወንዝ ጀልባ እንዲሳፈሩ ጋበዛቸው . . ሦስቱ ወዳጆች ጀልባዋ ላይ ሆነው በወንዙና በበዳርቻዎቹ በተንጣለለው አስደሳችና ማራኪ አረንጓዴትእይንት እየተዘናኑ ተጓዙ . . ራሽድ አድማሱን አሻግሮ እየተመለከተ ለወዳጆቹ እንዲህ አለ፡-

ወንዞች፣ ባህሮች፣ እጽዋት፣ እንስሳት፣ ተራሮች፣ የሰው ልጅና በዚህ ዓለም ላይ የምናያቸውና የማናያቸውም ፍጥረታት ሁሉ . . እነዚህ ነገሮች ሕይወት እንዲዘሩ ያደረገ ታላቅ ታምራዊ ጥበብ መኖሩንና ይህ ድንቅ ዓለም ፈጣሪ አምላክ እንዳለው በጉልህ ያመለክታል . . በዚህ ላይ ከኔ ጋር አትስማሙም?

ራጂቭ፡- ካለፈው ወይይታችን አስቀድሞ በነበረን ቆይታ ይህ ዓለም የግድ ፈጣሪ ሊኖረው እንደሚገባ ተስማምተናል። ይሁን እንጂ ከዚህ ጋር የተያያዙና ወይይትና ብጠራ ሊደረግባቸው የሚገቡ ጉዳዮች ይገኛሉ።

ማይክል፡- ልንጀምርበት የሚገባው ዋነኛው ነጥብ ኢንጂነር ራጂቭ ቀደም ሲል እውነተኛው አምላክ ሊገለጽባቸው የሚገቡ ባሕርያትን አስመልክቶ ያነሳው ጥያቄ ነው ብዬ አስባለሁ።

ራሽድ፡- አሁን ያለንበትና የምናስተውለው የተፈጥሮ ውበትና ድንቅ ቅንብር አንተ ከምትለው ጉዳይ ጋር ጥብቅ ቁርኝት አለው። አላህ እውነተኛው ፈጣሪ አምላክ መሆኑን የማመንና እርግጠኛ የመሆን መሰረቱ፣ የገዛ ራስህን ሕልውና ጨምሮ ይህንን ፍጥረተ ዓለም አስመልክቶ «ትክክለኛ የሆነ እሳቤ» ያለህ መሆኑ ነው። ይህም ይዘቶቹን፣ ቅንጅትና ቅንብሮቹን፣ እውስጡ የታቀፈውን የእያንዳንዱን ፍጡር ግብና ዓለማን በማወቅ ነው።

ማይክል፡- ይህ ዩኒቨርስ ፈጣሪ አምላክ እንዳለው ተቀብለናል። ስለዚህ አምላክ ያለው ግንዛቤና እሳቤ ከሃይማኖት ሃይማኖት የሚለያይ ሲሆን፣ በእሳቤዎቹ መካከል ያለው ልዩነትና ተቃርኖ፣ አንዳንድ ሰዎችን ርእሰ ጉዳዩን ከመመርመር ሽሽተው በግልጽ ነን ብለው ባያረጋግጡም ወደ ኤቲዝም የቀረበ ሕይወት እንዲኖሩ ገፋፍቷቸዋል።

ራሽድ፡- ወዳጄ እውነት አለህ። ይሁን እንጂ ያ ሽሽትግን የሆነ አምላክ የማምለክ አስፈላጊነት እንዳይሰማቸው ያላደረጋቸው መሆኑን እጨምርበታለሁ። ከዚህም አልፎ እውነቱን ለመናገር አንዳንዶቻቸው የአምላክን መኖር ሲክዱ የሚያመልኩት የገዛ ራሳቸውን ነው . . ግላዊ ዝንባሌያቸውን ያመልካሉ። እብሪተኞቹ ኤቲስቶች አላህን እና ከማወቅና በርሱ ከማመን የሽሹት፣ ከኖሩት ወይም ካስተዋሉት የተዛባ የአምላክ እሳቤ ከመሸሸ በስተቀር አሳማኝ ምክንያ

ሳይኖራቸው፣ ለእውነተኛው አምላክ ብቻ እንጂ ለሌላ ሊሆን የማይገባ ደረጃና ተመሳሳይ ባሕርያትን ወደ ሰጧቸው ሌሎች ነገሮች ነው የሽሹት።

ራጂቭ፡- ወደ ርእሰ ጉዳዮችን ለመግባት አምላክ የግድ በተመሳሳይ ጊዜ የሚፈራና የሚወድ፣ የርሱ አስፈላጊነትም ለሰው ልጆች ከውስጣዊ ስሜታቸው የሚሰማቸው መሆን ይኖርበታል። ይህ ከሰው ልጅ አንጻር ሲሆን፣ እነዚህ ባሕርያት ግን በመሰረቱ የሰውን ልጅ ሁኔታ የሚወክሉና ከአንድ የበለጠ አምላክን አስመልክቶ ከአንድ በበለጠ ግለሰብ ዘንድ እውን ሊሆኑ የሚችሉ ናቸው። ስለዚህም ሰዎች ሁሉ ሊስማሙባቸው የሚገቡ የእውነተኛው አምላክ ባሕርያትን አቅርበን እንመልከት።

ራሽድ፡- አነጋገርህ ጥሩና ትክክለኛ ነው . . ጉዳዩ ከጀመርነው ነገር ጋር የተያያዘ ነው። የአምላክ መኖር ፍጹም ግዴታ መሆኑን ባረጋግጥን ጊዜ፣ ይህ ድንቅ ቅንጅት ያለው ዩኒቨርስ፣ ያቀደውና ያስገኘው፣ ካለመኖር ወደመኖር ያመጣው ፈጣሪ እንዳለው ተስማምተናል። ይህን ፈጣሪ ነው ጌታ አምላክ ነው ብለን የምንገልጸው። ይህ እኛንና ፍጥረታትን በሙሉ የፈጠረ ጌታም፣ አምልኮት የሚገባው፣ ክርሱ በቀር ማንምና ምንም ሊመለከት የማይገባ ብቸኛው እውነተኛ አምላክ ነው። አንተ እንዳልከውም ማንም ሰው ፍጹማዊ ክብርን፣ ፍጹማዊ ፍራቻና ፍቅርን፣ ፍጹማዊ ተስፋና አለኝታን ለርሱና ክርሱ በስተቀር ለማንምና ከማንም ማድረግና መጠበቅ የለበትም . . ከዚህ በመንደርደር ነው የዚህን እውነተኛ አምላክ ባሕርያት ማወቅ የምንችለው።

ራጂቭ፡- የተናገርከውን ተቀብለን ካጸደቅን፣ የመጀመሪያዎቹ መሰረታዊ ባሕርያት ይህ አምላክ ሕያውና ሕልውና ያለው፣ ይህ ጌታ አምላክም ፈጣሪ መሆን የሚገባው መሆኑ ናቸው ማለት እንችላለን።

ራሽድ፡- ትክክል ነው። ያም በተራው ይህ አምላክ በእርሱነቱና በባሕርያቱ ፍጡር አለመሆኑን ግዴታ ያደርጋል። ፍጡር ቢሆን ኖሮ እንደኛው ፈጣሪ ሊኖረው ግድ ከመሆኑም በላይ አምላክ ሊሆንና አምልኮት ሊደረግለትም አይገባም ነበር። በዚህ መሰረትም ፍጡራን ሁሉ አምላክ ለመሆን ብቁ አይደሉም።

ማይክል፡- እንግዲያውስ ፈጣሪ ማለት ምን እንደሆነ ትርጉሙን የግድ ማወቅ ይኖርብናል።

ራሽድ፡- በአጭሩ እንዲህ ማስቀመጥ እችላለሁ። መፍጠር ማለት ቀዳሚ ምሳሌ ወይም ሞዴል ሳይኖራቸው ነገሮችን ከምንም ፈጥሮ ማስገኘት ነው። ፈጣሪምፍጥረታትን ሁሉ ካለመኖር ወደ መኖር አምጥቶ ሕልውና የሰጣቸው ፈጣሪ አምላክ ነው ማለት ነው። ነገሮችን ሁሉ በፍጹማዊ ጥበብ አቅዶና ወስኖ ያስገኘ፣ ያቀናጀና ያቀነባበረ በመሆኑ በፍጥረቱ ውስጥ ዓላማ ቢስ ከንቱነትና አጋጣሚ ይሆንታ ቦታ የላቸውም ማለት ነው።

የየፍጡራን ባሕርያትን በተመለከተ ግን ዋነኛው ነገር፣ ከመፈጠራቸው በፊት ያልነበሩ ማለትም ካለመኖር ወደ መኖር የመጡ መጀመሪያ ያላቸው ክስተቶች መሆናቸው ነው። ሌላው መጀመሪያ እንዳላቸው ሁሉ የግዴታ መጨረሻና ማብቂያ ያላቸው አላፊ መሆናቸው ነው። በተጨማሪም አቅምና ችሎታቸው ውስን በመሆኑ ሁሉም የሌላን እገዛና ረድኤት የሚፈልጉ መሆናቸው ነው።

ራጂቭ፦ ይህ አምላክ ፈጣሪ ጌታከሆነ ዘንዳ፣ ለፈጠራቸው ፍጡራን ገዥና ባለቤት መሆኑ የግድ ነው።

በሰማያትና በምድርም ያለው ሁሉ የርሱ ነው፤ በእርሱ የተፈጠረ ነው ካልንም፣ እርሱ ሁሉንም የሚያውቀውና በዕውቀቱ ስር መሆኑም የግድ ይሆናል። ከርሱ የሚሰወር ነገር ቢኖር ኖሮ የፍጡራኑ ሁኔታ ከፈጣሪያቸው ነጻ ሆኖ መደበቅ በቻለ ነበር። ፍጹማዊ ዕውቀቱ ፍጥረታቱን ያካበበ ለመሆኑ ማስረጃው በፍጥረታቱ ውስጥ የምንመለከተው ፍጹማዊ ስምረትና የተራቀቀ ቅንብር ነው። ይህ ሊሆን የሚችለውና የሚመነጨው ከፍጹማዊ ምሉእ ዕውቀት ብቻ ነው።

ራሽድ፦ የባለቤትነት መብት በሰማያት በምድርና በመካከላቸው ባለው ሁሉ ላይ ፍጹማዊ ባለሥልጣን መሆኑን ያስከትላል። ፍጹማዊ ባለሥልጣንነትና ዕውቀት ደግሞ የማቀናበር የመምራትና የተፈጥሮ ሕግጋትን የማኖርና የመደንገግ መብትን ያስከትላል።

ማይክል፦ ይሁንና እኔ ራሴም የአንዳንዳንድ ነገሮች ባለቤት ነኝ፤ ብዙ ነገሮችንም አውቃለሁ። እንዲህ መሆኑ እኔም መለኮታዊ ባሕርያት እንዳሉብኝ ያመለክታል ማለት ነውን? . . መቼም ይህ ትክክል መስሎ አይታየኝም!

ራሽድ፦ ወዳጄ በጣም አስፈላጊ አስተያየት ነው። በዚህ መንገድ ባሕርያቱን አንድ በአንድ አንስቶ ማቅረቡ አስገላጊ ቢሆንም ረዥም ጊዜ ይወስድብናል። በመሆኑም ለባሕርያቱ መስፈርት አድርገን ወደምንወስደው አጠቃላይ መርህ መድረስ እንችላለን። በመስፈርቱ አማካይነትም ባሕርያቱን ከሞላ ጎደል ለይተን ማውጣት እንችላለን። የዚህን አጠቃላይ መርህ ገጽታዎች እንዳቀርብ ፍቅሩልኝ፤ በእርግጥ በእስላማዊ ዕውቀቱ ላይ በሚሞረኮዝ እሳቤ መሰረት የተቃኘ ነው የሚሆነው።

ማይክልና ራጂቭ፦ መቀጠል ትችላለህ . .

ራሽድ፦ ይህን አጠቃላይ መርህ እንደሚከተለው ማሳጠር ይቻላል፦

አንደኛ፦ ባሕርያትን በጥቅሉ የምሉእነትና የጉድለት ባሕርያት ብሎ በሁለት መክፈል ይቻላል።

የምሉእነት የሚባለው ተገላጭን በመልካም ባሕርያት መግለጽ፣ ተቃራኒውን አፍራሽ ባህሪ ከርሱ ማራቅ ማለት ነው።

የጉድለት ባህሪ የሚባለው ደግሞ ተገላጭን አፍራሽ በሆኑ ባህርያት በጎና ገንቢ ተቃራኒውን ከርሱ በማራቅ መግለጽ ማለት ነው።

በዚህ መሰረትም በአፍራሽ ባሕርያት መገለጽን ማስተባበል የማጥራት ማስተባበል ስለሚሆን፤ በዚህ ተቃራኒ ማለትም ከምሉእነት ባሕርያት በአንዱ መግለጽ ግዴታ ይሆናል ማለት ነው። አለዚያ ማስተባበሉ የጉድለት ማስተባበል ይሆናል፤ በዚህ አለመገለጽ በራሱ ጉድለትና ድክመት ነውና።

ሁለተኛ፦ አንድ ፍጡር ለራሱ የማይፈልገውንና የሚንቀውን ባሕሪ ለፈጣሪ ማረጋገጥ አይቻልም። የወቀሳና የነውር ባህሪ በመሆኑ ለፍጡራን ተገቢ ካልሆነ ባህሪ ሁሉ፣ ፈጣሪ ጌታ የጠራና የተቀደሰ መሆኑ የግድ ነው። አምላክ ከሁሉም አንጻር ምሉእ በመሆኑ እንዲህ ዓይነቱ የነውርና የእንክን ባህሪ በምንም መልኩ ወደ ባህሪያቱ መግባት ተገቢ አይደለም።

ሦስተኛ፦ ፈጣሪን ከፍጡራን ሙሉ በሙሉ የተለየ ማድረግ። ፈጣሪ እርሱን የሚመስል ምንም ነገር ከቶም የለም . . ለፈጣሪም ሆነ ለፍጡራን መገለጫነት የቀረቡትንና እንደ ዕውቀት፣ ርኅራሄ፣ ፍቅር፣ . . የመሳሰሉትን ባህርያት በተመለከተ ግን በእውነተኛው የተሟላ ትርጉም በመካከላቸው ተመሳሳሪ የለም። የፍጡራን ባህርያት ከጉድለት ከእንክንና ከምክንያት ያልጠሩ በመሆናቸው የፈጣሪ ባህርያት ከፍጡራኑ ባህርያት ፍጹም የተለዩ ናቸው።

ማይክል፦ የምትናገረውን በምሳሌ እያብራራህ ቢሆን መልካም ነው።

ራጂቭ፦ ከጠቀስካቸው ነጥቦች ጋር እያስተሳሰርክ ብታብራራውና ምሳሌዎች ቀደም ሲል ከተነጋገርንባቸው የመጡ ወይም ተጫባጭ የሆኑ ምሳሌዎች ቢሆኑ ተመራጭ ነው።

ራሽድ፦ መልካም፤ የመጀመሪያው ነጥብ ሁሉም አስተዋይ ሰዎች ድክመት የጉድለት ባህሪ መሆኑን ይስማሙበታል። የሌሎች ሰዎችን ወይም ነገሮችን እገዛ መፈለግና ራስን አለመቻልም እንዲሁ የጉድለት ባህሪ ነው። በመሆኑም እውነተኛው አምላክ ከነዚህ ሁለት ባህርያት በአንዱም የሚገለጽ መሆን ተገቢው አይደለም። ይልቁንም የግድ ከነዚህ ሁለት ባህርያት የጠራና በተመሳሳይ ወቅትም ተቃራኒያቸው በሆኑ የኃይልና ከሌሎች የመብቃቃት የምሉእነት ባህርያት መገለጽ ይኖርበታል . . ከዚህ በመነሳት ነው የኛ ቁርኣን ጉዳዩን ቁልጭ አድርጎ ባስቀመጡ ሦስት ቃላት አልመሲሕ ዒሳ ۞ እና እናታቸው ፈጽሞ የአምላክነት ባህሪ እንደሌላቸው ያረጋገጠው። አላህ ۞ እንዲህ ብሏል፦

«(ሁለቱም) ምግብን የሚበሉ ነበሩ፤» [አልማኢ.ጸሀ:75] ። ምግብ መብላት የሚያስፈልገው ፍጡር ረሃብና የሚያስከትላቸው ድካምና ጉልበት የማጣት ሁኔታዎች ስለሚሰሙት ነው። እናም ምግብ የሚበላ ሰው እንደ ሌለው ሰብአዊ ፍጡር ሁሉ ያን ምግብ ማግኘት ያስፈልገዋል። ስለዚህ ሁለቱም ወይም

አንዳቸውም የእውነተኛው አምላክ ባህሪ የሌለባቸው በመሆኑ አምላክ ሊሆኑ አይችሉም ማለት ነው።

እውነተኛው አምላክ ከልጅ መውለድም እንደዚሁ የጠራ ነው። እውነተኛው አምላክ እንከንና ነውር ያለባቸውን ደካማ ፍጡራን ከመምሰል ጉድለት የጠራ ነው። ልጅ የሚፈለገውስም እንዲያስጠራ፣ እንዲያገዝ፣ እንዲወርስ፣ ዘር እንዲያስቀጥልና ለመሳሰሉት ፍላጎቶች ነው። እነዚህ ሁሉ ለእውነተኛው አምላክ የማይገቡ የጉድለትና የድክመት ባህርያት ናቸው።

ሁለተኛው ነጥብ፣ አስተዋይ የሆኑ ሰዎች ሁሉ ለምሳሌ ያህል በድክመት ባህሪ መገለጽን ይጸዩሉ። እናም እውነተኛው አምላክ በዚህ ባህሪ አለመገለጽ ከማንም በላይ ተገቢው ይሆናል። ይልቅዬ የግድ ተቃራኒው በሆነው የምሉእነት ባህሪ ማለትም በኃይልና በብቃት ባህሪ መገለጽ ይኖርበታል። በዚህ መልኩም አልመሲሕ ዒሳ عليه السلام ከጠላቶቻቸው ጥቃት ራሳቸውን ማዳን የተሳናቸው ከሆኑ ዘንዳ፣ በአንዳንድ ወገኖች ዘንድ አማልክት ተደርገው የሚወሰዱ ጣዖታት ወይም እንስሳትም ራሳቸውን መከላከል የማይችሉ እስከሆኑ ድረስ . . ሌሎችን ከክፉ ነገር መጠበቅ፣ አምላኪዎቻቸውንና አፍቃሪዎቻቸውንም ከቶም ማዳን አይችሉም። ይህ ማንም የሚረዳው ቀላል እውነታ ነው። ስለዚህም ደካማው አቅመቢስ እውነተኛ አምላክ ለመሆን ብቁ አይሆንም።

አርቀው የሚያስተውሉ ሰዎች ለምሳሌ ያህል በግፈኝነት ባህሪ መገለጽን ይቃወማሉ። ስለዚህም እውነተኛው አምላክ ፍትሐዊ በመሆኑ አይበድልም . . በዚህ መልኩ እያንዳንዱን የጉድለት ማስተባበያ ተቃራኒው የሆነ የምልክት ማረጋገጫ ይኖረዋል . .

በመጨረሻውና በሦስተኛው ነጥብ፣ ለምሳሌ የዕውቀትን ባህሪ እንውሰድ። ዕውቀት መልካም ባህሪ ሲሆን አፍራሽ ተቃራኒው አለዐዋቂነት ነው . . ምሉእነት አለዐዋቂነትና ማይምነት ተስተባብሎልህ በዐዋቂነት መገለጽ ነው . . ጉድለትና እንከን ደግሞ በማይምነትና በአለዐዋቂነት ተገልጾህ ከዕውቀት መራቆትህ ነው . . አላህ ﷻ በፍጹማዊ ዕውቀት የሚገለጽና ከአለማወቅ ፍጹም የጠራ በመሆኑ፣ በዕውቀት ባህሪው ፍጹማዊ የሆነ ምሉእነት አለው።

የሰው ልጅ ግን አንዳንድ ነገሮችን በማወቅ ሲገልጽ በተመሳሳይ መልኩ ሌሎች ነገሮችን ባለማወቅም የሚገለጽ በመሆኑ . . የዕውቀት ባህሪው ምሉእነት አንጻራዊ ብቻ ነው . . በተቀሩት ባህርያቱም እንደዚሁ ነው።

ማይክል፦ ከሌሊቱ መግባት ጋር ብርድ እየተሰማኝ ነው። የዛሬውን በዚህ ማብቃት ያለብን ይመስለኛል።

የሰማይ ብርሃን (የመለኮታዊ መመሪያ አስፈላጊነት)

የሰማይ ብርሃን (የመለኮታዊ መመሪያ አስፈላጊነት)

ራሽድ ባረፉበት የወጣቶች ማእከል ወደሚገኘው የማህበራዊ አገልግሎት ሳሎን ሲገባ፣ ማይክል አንዱን ጠረጴዛ ይዞ የተንጠለጠለውን የመብራቶች አቃፊ የሚያስተውል ይመስል ጣሪያ ጣሪያውን እየተመለከተ ቁጭ ብሎ አገኘው . . ራሽድ ወደርሱ አመራና ሰላምታ አቀረበለት . . ማይክል ግን አላስተዋለም . . ራሽድ ከፊት ለፊቱ ያለውን ወንበር ስቦ ተቀመጠና፡-

በብርቱ ሀሳብ የተወጠርክ ትመስላለህ . . ጭንቀትህን መካፈል እችላለሁ?

ማይክል፡- አህ . . ይቅርታ፣ መምጣትህን አላስተዋልኩም ነበር . .

ራጂቭ ገና አልመጣም?

ራሽድ፡- የቀጠሮ ሰዓታችን አምስት ደቂቃ ይቀረዋል . .

ያውና እየመጣ ነው . .

ራጂቭ፡- ወዳጆቼ ሰላም ለናንተ ይሁን . . ናፍቃችሁኛል።

ራሽድ፡- እኛም ናፍቀንሃል . .

ማይክል፡- እውነቱን ለመናገር በነዚህ ፍሬያማ ውይይቶች በጣም ደስተኛ ነኝ . . ከመምጣታችሁ በፊት በጣም አስፈላጊ በሆነ ጉዳይ ላይ በጥልቀት እያሰብኩ ነበር። እናንተም እንድትጋሩኝ የምፈልገውን ብርቱ ጉዳይ ሳሰላስል ነበር . . ሀሳቡ ካለፈው ውይይታችን ቡቃያ የተገኘ ፍሬ ነው . . አምላክ አድርገን መያዝ የሚገባን የፈጠረንን ጌታ ከሆነ . . እግዚአብሔር ከርሱ ጋር የምንገናኝበትንና እርሱን የምናውቅበትን መንገድ ሳይሰጠን እንዲሁ ሊተወን ይችላል ተብሎ ሊታሰብ ይችላልን? . . እንዳሻን እንድንሆን ዝም ብሎ ይተወናል ተብሎ እንዴት ሊታሰብ ይችላል ?!

ራጂቭ፡- እኔም ወደዚህ ከመምጣቴ በፊት ይህንኑ ነጥብ ሳሰላስል ነበር።

ራሽድ፡- ያነሳችሁት ነጥብ በጣም ወሳኝና ተገቢም ነው . . ሰውን በጥሩ ቁመና የፈጠረው አላህ ☪️ በሰማያትና በምድር ያለውን ሁሉ የገራለትና በቸርነቱ ጸጋውን የዘረጋለት ጌታ፣ ይህንን ዩኒቨርስ ያስገኘውና ሰብአዊ ፍጡራንን ፈጥሮ ይህን ጸጋ የዘረጋላቸው፣ እንዲሁ በከንቱ ያለ ግብና ያለ ዓለማ ፈጠራቸው

ሊታሰብ አይችልም፣ ይህን አእምሮም አይቀበለውም።

ማይክል፡- ይህን ነጥብ ማንሳታችን በጣም ጥሩ ነገር ነው። ታዲያ እግዚአብሔር ዩኒቨርስንና ሰዎችን ፈጥሮ ጸጋውን ለነርሱ የዘረጋበት ዓላማና ግቡ ምንድነው?

ራጂቭ፡- ባለፈው ውይይት ውስጥ ከተጠቀሰው የእውነተኛው አምላክ መገለጫ ባሕርያት ጋር የተያያዙ ይሆናል ብዬ ነው የምጠብቀው። ፈጣሪ አምላክ ይህ ፍጥረት ከመኖሩ በፊት የነበረ ነውና . . በትክክል ለይቼ ማውጣት ግን አልችልም።

ራሽድ፡- ራጂቭ፣ የጠቀስከው ነገር ትክክል ነው። እኔ ደግሞ ለይቼ ለማስቀመጥና በምሳሌ ለግንዛቤ ለማቅረብ እሞክራለሁ። አንተ አንድን ነገር በምትወድበት ጊዜ የወደድከው ነገር በተጨማሪ እውን እንዲሆን መፈለግህ በጣም ግልጽ ነው . . አይደለምንዴ?

ራጂቭ፡- ልክ ነው።

ራሽድ፡- ታዲያ በተጨማሪ እውን እንዳታደርገው ሊያደርግ የሚችለው ምንድነው?

ራጂቭ፡- አሁን ወደ አእምሮዬ የመጣልኝ ምክንያት፣ እውን ለማድረግ አልችልም ብዬ መስጋቴ ነው።

ራሽድ፡- እናም አቅምና ችሎታውን ስታገኝ እውን ታደርጋለህ ማለት ነው . . በቃ ጉዳዩ ይኸው ነው።

ማይክል፡- ምሳሌህ ነገሩን የበለጠ ድፍንፍን ከማድረግ ውጭ ምንም አላጠራልኝም።

ራሽድ፡- እውነት አለህ። ለማንኛውም ግን ላሟላው . . ባለፈው ውይይት ፈጣሪ አምላክ ውብና መልካም የሆኑ ባሕርያት እንዳሉት ተስማምተናል። እነዚህ ባሕርያት የተወደዱ ባሕርያት ሲሆኑ፣ አላህ ☪️ ይወዳቸዋል፤ ፍጥረታቱም ይወዷቸዋል። ከነዚህ ባሕርያት መካከልም አላህ ☪️ ፈጣሪ፣ ኃይል፣ ቻይ፣ ገዢ፣ ንጉሥ፣ . . መሆኑ ይገኙበታል። እነዚህን ባሕርያት መውደድም በተግባር መፈጸምንና ትግበራን ያስከትላል።

አላህ ﷻ ማንምና ምንም የሻውን ነገር ከመፈጸም የማይከለክለው ኃይልና ቻይ ነው። አላህ ﷻ ፍጥረታትን የፈጠረው ከተወዳጅ ባሕርያቱ አሻራዎች መካከል አንዱ አሻራ ይሆኑ ዘንድ ነው። ፈጣሪ በመሆኑ መፍጠርን ይወዳል፤ ጸጋ ሰጭ በመሆኑ ጸጋውን መቸር ይወዳል። ርኅሩህ በመሆኑም መራራትን ይወዳል . . ቻይ በመሆኑም የፈለገውን ሁሉ ከማስፈጸም የሚያግደው ነገር የለም።

ማይክል፦ በዚህ ስሌት ውስጥ የኛ ስፍራ የትነው?!

ራሽድ፦ በዚህ ውስጥ እኛ የምንይዘው ስፍራ አላህ ﷻ እርሱን እንድናውቀውና ከጉድለቶችና ከእንክዮች ሁሉ እርሱን እንድናጠራው የፈጠረን መሆኑ ነው። እንድንጠቀምባቸውና እንድንደሰትባቸው ብቻ ሳይሆን በተግባር እንድናመለክትና እንዳናባክናቸው ጸጋዎቹን ዘርግቶልናል። አላህ ﷻ፤ መመስገንና መወደስን ይወዳል። ይህ ደግሞ ለርሱ ብቻ መገዛትንና እርሱን ብቻ በቅንነት ማምለክን ግዴታ ያደርጋል። አምልኮት የሚገባው ሲሳይ ሰጭ ፈጣሪ አንድ አምላክ እርሱ ብቻ ነውና።

ራሺቭ፦ አባባልህ ሁለት ነጥቦችን የሚቀሰቅስ ሲሆን፤ አንደኛው አንተ የምትለውን እውን ለማድረግ ሲባል መኖሪያችንን ቤተመቅደስ ውስጥ ማድረግ አለብን ወይ? የሚለው ነው።

ራሽድ፦ ፈጽሞ፤ እደዚያ ማለቴ አይደለም። ለአምልኮተ አላህ (ለዕባዳ) የሚሰጠውን እንዲህ ዓይነቱን ቁንጽል ትርጉም የኔ ሃይማኖት የሆነው እስላም አይቀበለውም። ለአላህ መገዛትና እርሱን ብቻ ማምለክ፤ ምድሪቱን ማልማትና መገንባትን፤ እንዲሁም ሰብአዊ ሥላሳጣኔ ማነጽን ባጠቃለለ መልኩ ሁሉንም የሕይወት ፈርጆች የሚያቅፍ ሁለንተናዊ ትርጉም አለው።

ማይክል፦ እኛ ግን ሃይማኖትን ማማከር ሳያስፈልገን አገር እንገነባለን፤ ልማት እንሰራለን፤ ዘመናዊውን ስልጣኔም እናንጸለን።

ራሽድ፦ ለዚህ ነው የዚህ ሥልጣኔ ውጤት የሆኑና የሰውን ልጅ ደስተኛ እንዳይሆን የሚያደርጉ፤ የጭንቀትና የውጥረት መሰረራጨትን፤ ራስን የማጥፋት ሁኔታዎች መስፋፋትን፤ ያፈነገጠና ተፈጥሮን የሚጸረር ወሲብን፤ የማሕበራዊና ቤተሰባዊ ሕይወት መፈረካክስን፤ የሰው በሰው መበዝበዝንና ግፍን የመሳሰሉ . . የመርገምት ገጽታዎችን እናንተ ዘንድ የምናስተውለው። በእነዚህ የሚገለጽ ሥልጣኔ፤ ሥልጣኔ ከመሆን ይልቅ ከሰብአዊ ጎኖች በተራቆተ ሁኔታ አዳዲስ ነገሮችን መፈልሰፍ ማበልጸግና ማጎልበትን የሚያካትት ቁሳዊ ዕድገትን የማዘመን ሥርዓት ነው። ሰብአዊ ጎኖችን ግምት ውስጥ ካስገባን ሰውን ሰው የሚያሰኙ ገጽታዎቹን መመልከት ግድ ይላል። በቅድሚያ የምናገኘውም

መንፈሳዊ ገጽታውን ሲሆን፤ ሥልጣኔና ሰብአዊ እንቅስቃሴ ከሰው ልጅ ፈጣሪ ጋር የተሳሰረ በሚሆንበት ጊዜ በሁሉም ጎኖቹ ከሰው ልጅ ሰብእና ጋር የተጣጣመ ይሆናል። ከዚህ አልፎ ከመላው የሰው ዘርና ከዩኒቨርሱ ሁሉ ጋር የተናበበና የተቀናጀ ይሆናል። በቀላሉ ለማስቀመጥ ይህን ሰብአዊ ፍጡርና ፍጥረት ዓለሙን የፈጠረው፤ ምን እንደሚጠቅማቸውና ምን እንደሚጎዳቸው በፍጹምነት የሚያውቅ ነውና።

ማይክል፦ ለምሳሌ ኢንጂነር ራሺቭ ሥራው የተዋጣለት ይሆን ዘንድ የሃይማኖት መጽሐፎችን ማማከር አለበት ማለት ነው? . . እንዴት ነው ሊሆን የሚችለው? በተጨማሪም የተናገርከውን አምነን ብንቀበል ሕይወታችን የተቃና ይሆን ዘንድ እግዚአብሔር ከኛ የሚፈልገውን እንዴት ነው ማወቅ የምንችለው?

ራሽድ፦ ሃይማኖት በሳይንስና በዓለማዊ እንቅስቃሴ ቴክኒካዊ ጉዳዮች ውስጥ ጣልቃ ይገባል ማለቴ አይደለም። የሚያደርገው ነገር ቢኖር ለሕይወት እንቅስቃሴዎች የስነምግባር ማእቀፎችንና መርሆዎችን ማስቀመጥ፤ ለተለያዩ የኑሮ ዘርፎችም ሥርዓቶችን ማኖር ነው። በተጨማሪም የሰው ልጅ ከሌሎች ሰዎች ጋር፤ ከማሕበረሰቡ ጋር፤ ማሕበረሰቦችም እርስ በርሳቸው አንዱ ከሌላው ጋር ያላቸውን ግንኙነቶች ያደራጃል። ይህ ሰብአዊ ፍጡር በዚህ ዩኒቨርስ ውስጥ የሚይዘውን ስፍራና ከፈጣሪ ጌታው ጋር ያለውን ግንኙነት ለሰው ልጅ ያሳውቃል።

ለማብራራት ያህል ሁለት ምሳሌዎችን ልስጣችሁ። አላህ ﷻ እኛን ፈጥሮን መሬትንና በሳይዋ ላይ ያለውን ሁሉ ፈጥሯል። ከሰማይ ባወረደው ውሃ ከምድር ቀለብ አብቅሎልናል። ከባቀለው እጽዋት ከፊሉን መድኃኒት ከፊሉን ገዳይ መርዝ አድርጓል። ለምግብ የሚሆነውን ጠቃሚ ከጎጂው ማወቅ የሚያስችለን አእምሮ አድሎናል። ልምዳችንን ተጠቀመን ከነዚህ እጽዋት መድኃኒቶችንና ቅመሞችን . . ማመንጨት የሚያስችለን ብቃትም ሰጥቶናል። ከዚያም በሃይማኖቱ ውስጥ መሰረታዊ መርሕ ያስቀመጠልን ሲሆን፤ እኛን የሚጎዳን ወይም ሌሎችን የሚጎዳ ማንኛውንም ነገር መጠቀምም ሆነ መፈጸም ለኛ ፈጽሞ የተከለከለ መሆኑን ደንግገንልን።

ሌላው ምሳሌ፤ የሰው ልጆች ፍትሕ መልካም ነገር መሆኑንና ግፍና ፍርድ ገምድልነት መጥፎ ነገር መሆኑን ሙሉ በሙሉ ይስማሙበታል። ፍትሕን በሚመለከቱ ዝርዝር ጉዳዮች ውስጥ ሲገባ ግን ብዙ ልዩነቶች መኖራቸውን አንገነዘባለን። ይህ የሚሆነው ሰዎች በአስተሳሰብ በዓላማና በግባቸው የሚለያዩ ከመሆናቸውም በላይ፤ በተለያዩ ቡድኖች መካከል የጥቅም ግጭት በመኖሩ ነው። ስለዚህም የዚህ ፍትሕ ምንጭና መገኛ ከሰው ልጆች

በላይና የከፍተኛ ሥልጣን ባለቤት ከሆነ፤ መላውን የሰው ዘር በእኩልነት ከሚመለከት፤ ከወገንተኝነት፤ ከአስመሳይነት፤ ከግላዊ ዝንባሌና ስሜት፤ ከእድልና ከግላዊ ጥቅም ፈጽሞ ከጸዳ መሆን ይኖርበታል።

አላህ ﷻ ከእኛ የሚፈልገውን ነገር ማወቅ የምንችለው እንዴት እንደሆነ በሚመለከት፤ ይህም ከአላህ ﷻ ባሕርያት ጋር የተያዘ ነው። እርሱ ንጉሥና ጥበበኛ ነው . . . በውይይታችን መጀመሪያ ላይ አላህ ﷻ ይህን ዩኒቨርስ የፈጠረው ለከንቱ ሳይሆን ለታላቅ ጥበብ መሆኑን ስንገለጽ ካነሳነው ጋርም ተያያዥነት አለው . . . ለምሳሌ ያህል አንድ ኩባንያ ያለ ሥርዓት፤ ያለ ሥራ ዝርዝር፤ ያለ መተዳደሪያ ደንብና ያለ አመራር፤ ድርጅቶቹንና ተቋሞቹን . . . መስርቶ ሠራተኞቹን አሰማርቶ ማምረትና መሸጥ አስተዋይነትና ጥበብ ነው ብለህ ታስባለህ?!

ማይክል፦ በእርግጥ አላስብም።

ራሻድ፦ ይህን ዩኒቨርስና ፍጥረተ ዓለም በተመለከተም ነገሩ ሳይታለም የተፈታ ነው . . . ። ስለዚህም አላህ ﷻ የሰው ልጆችን ለሃይማኖታቸውና ለዓለማዊ ሕይወታቸው ወደሚበጃቸው መንገድ ይመሯቸውና ያደርሷቸው ዘንድ፤ መጽሐፎቹንና መለኮታዊ ሰነዶቹን በርሱና በአገልጋዮቹ መካከል አምባሳደሮቹ ባደረጋቸው ነብያትና መልእክተኞች አማካይነት አስተላልፎላቸዋል። ነብያትና መልእክተኞች፤ በአላህ ﷻ እና በፍጠራ መካከል ትእዛዝና እገዳውን አስመልክተው የሰው ልጆችን ከጌታቸው ጋር የሚያስተዋውቁ፤ የፍትሕን መገለጫዎችና የግፍን ጉዳዮች የሚያመላክቷቸው፤ በዛሬው ሕይወታቸውም ሆነ በወዲያኛው ሕይወታቸው የሚጠቅማቸውንና የሚጎዷቸውን ያብራሩላቸው ዘንድ አገናኞች ተደርገው ተልከዋል።

የሰው ልጅ በሁለት እንቅስቃሴዎች መካከል ማለትም ጥቅም በሚያስገኝለት እንቅስቃሴና ጉዳት በሚያስወግድለት እንቅስቃሴ መካከል በመሆኑ፤ መለኮታዊ መልእክትና መመሪያ የግድ ያስፈልገዋል። መልእክቱ የሚጠቅመውን ከሚጎዳው የሚለይበት ብርሃን ሲሆን፤ ለምድሪቱ የፈነጠቀ የአላህ ﷻ ብርሃንና በአገልጋዩ መካከል የርሱ ፍትሕ ነው።

የመለኮታዊው መልእክት ዓላማ ጠቃሚውን ከጎጂው በደመነፍስ መለየት አይደለም፤ ይህንን እንስሳትም ያደርጉታል። ለምሳሌ ያህል አህያ ገብስና አፈርን ለይታ ታውቃለች። ተፈላጊው ዓላማ በዛሬውም ሆነ በወዲያኛው ሕይወቱ አድራጊውን የሚጎዱትን ድርጊቶች፤ በዛሬው ሕይወቱም ሆነ በወዲያኛው ከሚጠቅሙት ድርጊቶች መለየት ነው። መለኮታዊው መልእክት ባይኖር ኖሮ

የሰው ልጅ አእምሮ በሕይወቱ ውስጥ የሚጎዱትንና የሚጠቅሙትን ነገሮች ዝርዝር ለማወቅ ባልተመራ ነበር።

ራሻድ፦ ሁለተኛው ነጥብ ደግሞ፤ ሰዎች ለጌታ አምላክ ባላቸው አቋምና ለርሱ ባላቸው የተገኘነት ደረጃ የተለያዩ መሆናቸውን እንመለከታለን። ታዲያ በርሱ ጸጋ በመታደልና በመጠቀም እንዴት እኩል መሆን ይችላሉ?!

ራሻድ፦ ይህ በጌታቸው ላይ ያላቸው አቋም ይገለጥ ዘንድ የመፈተኛና የመሞከሪያ ጥበቡ የወሰነው ነገር ነው። ይሁን እንጂ በተዘጋጀላቸው ሽልማትና በፍጻሜው ውጤት ግን ፈጽሞ እኩል አይሆኑም። የሽልማቱ መሰረት እንደ ውስጠ ደንቦችና ሰነዶች በማመሳከሪያ ዋቢነት የሚታዩት የመልእክተኞችና የነብያት መልእክቶች ናቸው።

ማይክል፦ ሦስተኛ ነጥብ ልጩምር፤ የሰው ልጆች በመካከላቸው አታላይ፤ ግፈኛና ውሽታም የሚገኝባቸውና አንዳንዶቹም ሕግ ሳይፈጽሙባቸው ከሕብረተሰቡ ቅጣት ሊያመልጡ የሚችሉ እየሆኑ፤ ሁሉም በእግዚአብሔር ጸጋዎች ተጠቃሚዎችና ተቋዳሾች የሚሆኑት እንዴት ነው?!

ራሻድ፦ ይህም እንደዚሁ የመፈተኛና የመሞከሪያ ጥበቡ መገለጫ ነው። እነዚህ ሰዎች ከሕግና ሕብረተሰቡ ከሚጥልባቸው መቀጫ ቢያመልጡ ግን፤ ከሚወርድባቸው መለኮታዊ ፍርድና ከፍትሐዊ ቅጣቱ ፈጽሞ ማምለጥ አይችሉም። ይህ ከሞት በኋላ ዳግም መቀስቀስ፤ በሰሩት ነገር መመርመርና በፍርዱ ቀን ዘላለማዊውን ውሳኔ ማግኘት የተደራጀበትን ጥበብ የሚገልጽ ነው። በዚህ የፍርድ ቀን የሰው ልጅ ራሱን፤ ፈጣሪ አምላኩንና ሌሎች ፍጡራንን አስመልክቶ በሠራት እያንዳንዱ ጥሩም ሆነች ክፉ ሥራ ተገቢ ፍትሐዊ ዋጋውን ያገኛል።

ሰዎች የሚፋረዱበትና የሚገኙበት ተለይቶ የታወቀ መፋረጃ ግን የግድ መኖር ይኖርበታል . . . እዚህ ላይም የሰው ልጆችን በምን መሰረት ላይ እንደሚጠየቁና እንደሚመረመሩ፤ በያዙት አቋሞቻቸው ወይም ይህን መሰረት በመጸረራቸው ሊያስከትልባቸው የሚችለውን ነገር የሚያሳውቋቸው የአላህ ﷻ መልእክተኞች ሚና ይመጣል። መልእክተኞቹ የወዲያኛው የኣክራ ሕይወት ዘላለማዊ ተድላና ደስታ ወይም ዘላለማዊ ሥቃይና ቅጣት እንዴት እንደሚሆንም ያሳውቋቸዋል።

ራሻድ፦ ራሻድ፤ በእውነተኛው ሃይማኖት መለያ ባሕርያት ላይ መነጋገር ግድ ነው ማለታችንን ታስታውሳለህ?

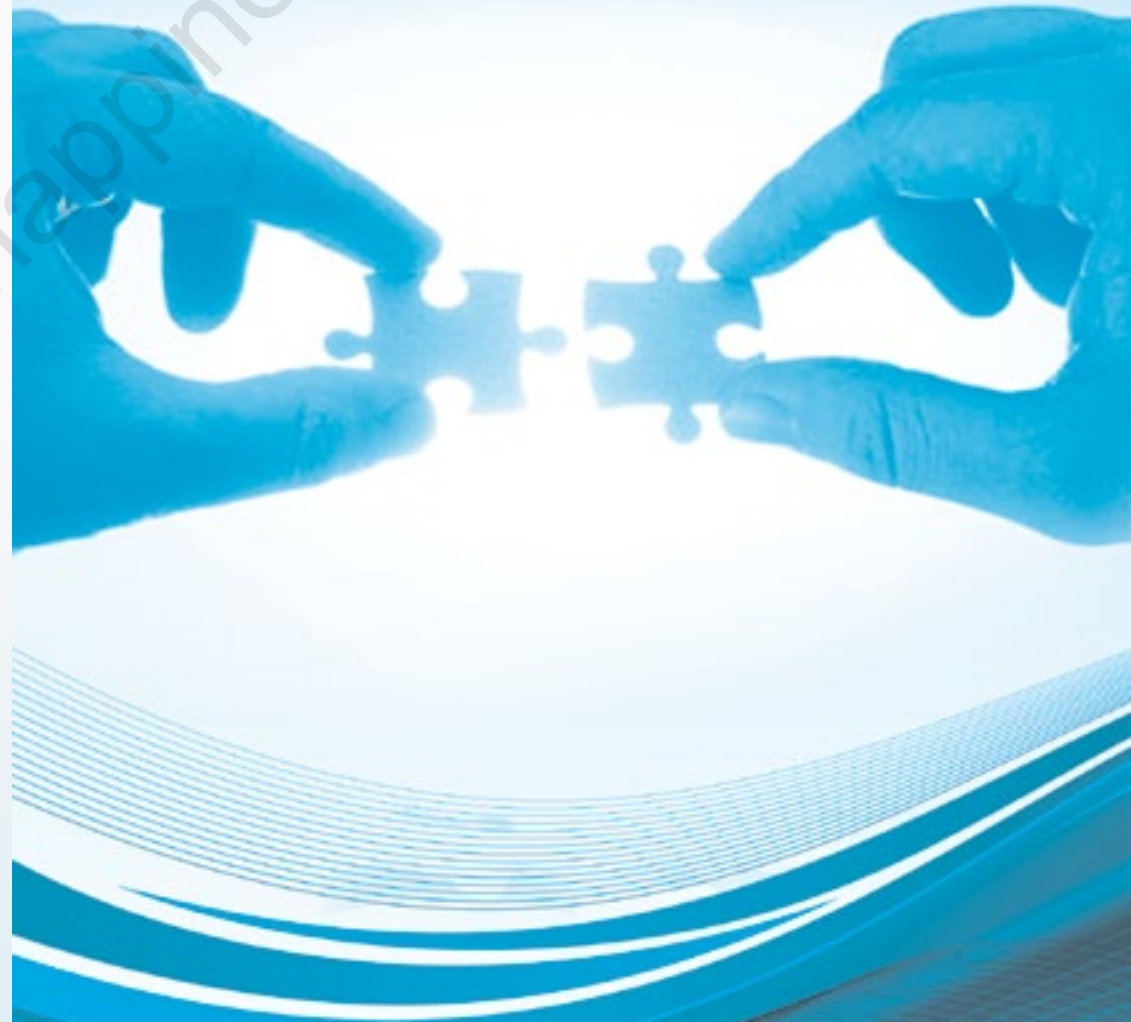

ራሽድ፦ ልክ ነው፤ አስታውሳለሁ።

ራጂቭ፦ የዚህ ርእሰ ጉዳይ ፋይል የሚከፈትበት ተገቢ ጊዜ አሁን ይመስለኛል።

ማይክል፦ ራጂቭ እውነትህን ነው . . ቀጣዩን ውይታችንን በተለይ ለዚህ ርእሰ ጉዳይ እንመድብ ባይ ነኝ።

የእውነተኛው ሃይማኖት መገለጫ
ባሕርያት

የእውነተኛው ሃይማኖት መገለጫ ባሕርያት

በተስማማው መሰረት ራሽድ ወዳጆቹን ሉብሮ ቤተመዘክር መግቢያ በር ላይ ተቀባላቸው፤ እንዲህ በማለትም ቤተመዘክሩን ለመጎብኘት ጠየቃቸው፡-

እዚህ እንድንገናኝ የመረጥኩት፤ ዛሬ የምንወያይበትን ርእሰ ከመጀመራችን በፊት የሰው ልጆችን ታሪክ አንዱን ጎን ወደኋላ መለስ ብለን እንመልከት ዘንድ ቤተመዘክሩን እንድንጎበኝ ጥሪ ላደርግላችሁ አስቤ ነው . . በሀሳቡ ላይ ምን አስተያየት አላችሁ? ይቅር ካላችሁ መሰረዝ እንችላለን . .

ማይክል፦ አንተ ራሽድ፤ በጣም ትገርማለህ . . እዚህ ከተገኝን በኋላ ነው አስተያየታችንን የምትጠይቀው? ሳንመጣ ልታማክረን ይገባ ነበር . . ለማንኛውም በኔ በኩል ችግር የለውም . . ራጂቭ ምን ትላለህ?

ራጂቭ፦ በኔ በኩልም ችግር የለውም፤ ይሁን እንጂ በተስማማነው መሰረት ውይታችንን ማስኬድ ከፈለግን ጉብኝቱን አጭርና ፈጣን ማድረግ ይኖርብናል። የሉብሮ ቤተመዘክር በጣም ትልቅ በመሆኑ ማዳረሱ ጊዜና ጉልበታችንን የሚሻማ ነው።

ራሽድ፦ ለፈጸምኩት ስህተት ይቅርታ እጠይቃለሁ። ሀሳቤ ያልጠበቃችሁ ዱብ እዳ አድርጌ ላስደስታችሁ ነበር፤ በአካሄዴ ተሳስቻለሁ።

ማይክል፦ ምንም አይደለም፤ ቀላል ነው። አሁን ቀልጠፍ ማለት አለብን። የቤተመዘክሩ አዳራሾች ጠቅላላ ስፋት ወደ13 ካሬ ኪሎ ሜትር ሲሆን፤ ከአንድ ሚሊዮን የሚበልጡ ቅርሶች አሉበት።

ራሽድ፦ የጉብኝቱ ዓላማ የሉብሮን ቤተመዘክር ማየት ሳይሆን አሁን በምንወያይበት ርእሰ ላይ አንዳንድ ሕያው መረጃዎችን ከዚህ ለመሰነቅ ብቻ ነው . . ትኩረታችን በጥንታዊ ሥልጣኔዎች ቅርሶች ላይ ያነጣጠረ ይሆናል ብዬ አስባለሁ። እነዚህ የሚገኙት በቤተመዘክሩ ምድርቤትና በአንደኛው ፎቅ ላይ ነው . .

ከሁለት ሰዓት ያህል ቆይታ በኋላ ሦስቱ ወዳጆች ቤተመዘክሩን ለቀው ሲወጡ ድካም ብጤ ከፊታቸው ይነበብ ነበር።

ራሽድ፦ አሁን ማረፍና ምሳ መብላት እንችላለን። ከቤተመዘክሩ ቅርብ ርቀት ላይ አንድ ሬስቴራንት መኖሩን ከኢንተርኔት ላይ ተመልክቻለሁና ወደዚያ እናመራለን።

ወደዚያ በመጓዝ ላይ እያሉ ራሽድ ንግግሩን ቀጠለ፡-
የተመለከታናቸውና ከተለያዩ ሥልጣኔዎች የተገኙ አብዛኞቹ ቅርሶች፤ በአንድ ወይም በሌላ መንገድ ከሃይማኖት ጋር ተያያዥነት አላቸው። ታዲያ ይህ ታሪኩ ወይም ቦታው ምንም ይሁን ምን፤ ሃይማኖት በሰው ልጆች ዘንድ የሚይዘውን ስፍራ አመላካች አይደለምን?!

ራጂቭ፦ የተናገርከው ከሞላ ጎደል በአንትሮፖሎጂ ሊቃውንት ዘንድ ተቀባይነት ያለው ነገር ነው። የሰውን ልጅ አመጣጥ ታሪክና ቅርሶቹን በማጥናት ደረሰንበት እንደሚሉት ፋብሪካና እንዲሁትሪ የሌላቸው ስልጣኔዎች፤ ሕንጻና ግንባታ የሌላቸው ሥልጣኔዎች፤ ሳይንስና ፍልስፍና የሌላቸው ሥልጣኔዎች ሊኖሩ ይችላሉ . . ይሁን እንጂ የአምልኮ ቦታ የሌላቸው ሥልጣኔዎችን አላገኙም።

ማይክል፦ እውነቱን ለመናገር ማንም አርቆ አስተዋይ ሰው ሃይማኖት መጥፎ ነገር አይደለም ይላል። ለሰው ልጆች ሕልውና ከመሰረታዊ የሥልጣኔ መገንቢያ አሃዶች አንዱ ነው። እዚህ ላይ ችግሩ የሚመጣው ግን ሁሉም የሃይማኖት ባለቤቶች እነርሱ የሚከተሉትን ሃይማኖት ብቻ እውነተኛው ሃይማኖት አድርገው የሚያምኑ በመሆኑ ነው። ሁሉም ወደየራሳቸው ሃይማኖት ጥሪ ያደርጋሉ። ሰዎች ሁሉ እምነታቸውን እንዲቀበሉ፤ የሃይማኖታቸውን መሪ እንዲከቱሉና እንዲያከብሩት ያስተምራሉ። ሁሉም እውነተኛው ሃይማኖት የኔ ሃይማኖት ብቻ ነው ብሎ ሲያምን ሰው ግራ ይጋባል። እናም እውነተኛው ሃይማኖት ይሁዳዊነት ነውን? ክርስትና ነውን? ቡድሂዝም ነውን? ወይም እስላም ነውን? . . . እውነተኛው የትኛው እንደሆነ ማወቅ የሚቻለውስ እንዴት ነው?! ወይስ ፍላጎታቸውን እስካሟላ ድረስ አማኞች የሚከተሉት ሃይማኖት ሁሉ ትክክለኛ መንገድ ነው እንበል?! . . በጣም ግራ የሚያጋባ ነገር ነው፤ አይመስላችሁም?!

ራሽድ፦ ልክ ነው፤ ግራ ያጋባል። ይሁን እንጂ ጥቂት በማስተዋልና በማመዘዝ ብቻ ከዚህ ግራ መጋባት መውጣት እንችላለን . . አሁን እኛ በጣም እየራበን ለሰው ልጅ ወይም ለእንስሳት ተስማሚ ይሁን አይሁን ሳናውቅ ያገኘነውን ምግብ ሁሉ መብላትንና ሆዳችንን ማስታገስን አንፈልግም፤ አንቀበልምም። ረሃቡን ለማስታገስ ብለን ማንኛውንም ነገር አንበላም . . ሥጋዊ ፍላጎታችንን ለማሟላት አቋማችን ይህ ከሆነ፤ መንፈሳዊ ሕሊናዊ ፍላጎታችንን ለማርካት የምንወስደው ጥንቃቄና አቋም ምን መሆን እንዳለበት ሳይታለም የተፈታ ነው . . እናም ተገቢውንና ተስማሚውን ቀለብ መምረጥ ግድ ይለናል . .

እውነት ብዙ ሊሆን የማይችል አንድና አንድ ብቻ በመሆኑ፤ ሁሉም በእውነተኛው መንገድ ላይ ናቸው ብሎ ማሰብ ፈጽሞ ሊሆን የሚችል አይደለም። እነዚህ ሁሉ ሃይማኖቶች፤ እምነቶችና ቡድኖች ከአላህ ዘንድ የመጡና ሁሉም ትክክለኞች ሊሆኑ አይችሉም። እውነት አንድ ከሆነና ሃይማኖቶች ደግሞ ብዙ ከሆኑ፤ እውነተኛው የትኛው ነው? የሚለው ጥያቄ እንደተደቀነ ይቆያል። ስለዚህም እውነተኛውን ሃይማኖት ከሐሰተኛው ሃይማኖት ለይተን የምናውቅባቸውና የምናበጥርባቸው መስፈርቶች የግድ ያስፈልጉናል። አንድ ሃይማኖት መስፈርቶቹን ሙሉ በሙሉ አሟልቶ ከተገኘ እውነተኛው ሃይማኖት እርሱ መሆኑን እውቅን ማለት ነው። መስፈርቶቹን በሙሉም ሆነ በከፊል ሳያሟላ የቀረ ማንኛውም ሃይማኖት ደግሞ ሐሰተኛ ሃይማኖት መሆኑን እውቅን ማለት ነው።

ራጂብ፦ አሁን በተናገርከው ይዘት ውስጥ የመጀመሪያውን መስፈርት ማለት ሃይማኖቱ ከእግዚአብሔር ዘንድ የተላለፈ መሆን እንዳለበት በተዘዋዋሪ ገልጸዋል። እናም ሃይማኖቱ የግድ መለኮታዊ መሆን ይኖርበታል ማለት ነው? በዓለም ላይ ቡድኒዝም፣ ህንዳይዝም፣ ኮንፊሽዝምና የመሳሰሉ ሌሎች መለኮታዊ ያልሆኑ ብዙ ሚሊዮን ሰዎች የሚከተሏቸው ሃይማኖቶች ይገኛሉ . .

ራሽድ፦ የማንኛውም ሃይማኖት መሰረት አምላክን ወይም አማልክትን ማምለክ በመሆኑ፣ ይህ በጣም ግልጽ ነው። ዩኒቨርስንና ሰውን የፈጠረው አምላክ አንድ ብቻ መሆኑን፣ በምድር ያለውን ሁሉ ለሰው ልጆች የገራው፣ ሲሳይና ጸጋዎቹን የችራቸው መሆኑን በእውነት የምናረጋግጥ ከሆን፣ እውነተኛው አምልኮ የሚገባው እርሱ ብቻ መሆኑን ማረጋገጥ ግድ ይለናል። ምንም ተቀናቃኝና ተጋሪ ሽሪክ ሳይኖረው እርሱ ብቻ ሊመለክ ይገባል። ፈጣሪና ሲሳይ ሰጭ እርሱ ብቻ ሆኖ እያለ፣ ከእርሱ በስተቀር ሌላ እንዴት ሊመሰገንና ለመለክ ይችላል?! በተጨማሪም እውነተኛው ሃይማኖት አንድ ፈጣሪ አምላክን ብቻ ለማምለክ የግድ ጥሪ ማድረግ ይኖርበታል። የእውነተኛውን አምላክ ባሕርያት ሊያረጋግጥለትና ከእርሱ የተላኩ መልእክተኞችን ማላቅና ማክበርም ይኖርበታል።

ባለፈው ወይይታችን የእውነተኛው አምላክ ባሕርያትና የሰው ልጆች ፍላጎት፣ ሰዎችን የሚመራና ሕይወታቸውን የሚያደራጅ፣ ተደላና ደስታን እውን የሚያደርግላቸው መመሪያ እንዲኖር የሚጠይቁ መሆናቸውን ተስማምተንበታል። ይህ መመሪያም ስለፈጠራቸው ፍጡራን ከማንም በላይ የሚያውቀው ፈጣሪ የሚወደው ሃይማኖት እንጂ ሌላ ሊሆን አይችልም።

በተጨማሪም ሰዎች በሠሩት ሥራ የሚጠየቁበትና ሁሉም ዋጋውን የሚያገኝበት የፍርድ ቀን መኖር ግድ መሆኑንም ተስማምተንበታል። በትንሣኤው ቀን ፍጡራንን ሁሉ የሚመረምረውና የሚፈርደው እርሱ ብቻ ከሆነ ዘንዳ፣ ፍርድና ምርመራቸው እርሱ ራሱ ባስተላለፈው ሃይማኖት መሠረት መሆን ያለበት መሆኑም የግድ ነው። በዚህ መሰረትም አንድ ሰው ይዞ መጥቶ ከራሱ ጋር የሚያስተሳስረው ማንኛውም ሃይማኖት የግድ ውድቅና ተቀባይነት የሌለው ሃይማኖት ነው።

እዚህ ላይ መጠቀም የምፈልገው ነጥብ፣ አብዛኞቹ የሃይማኖቶች ተከታዮች የእምነታቸው ማስረጃ ምን እንደሆነ ሲጠየቁ፣ የሚሰጡት መልስ አባቶቻችን ይህን ሃይማኖት ሲከተሉና በዚህ መንገድ ሲጓዙ ስላገኘናቸው ነው። የሚል መሆኑን ነው። በማስከተልም መሰረት የሌላቸውን ትረካዎችና ንግሮች ይጠቃቅሳሉ። ማን እንደተናገራቸውም ሆነ ማን እንደ ጻፋቸው፣ በየትኛው ቋንቋ መጀመሪያ እንደተጻፉም ሆነ፣ በየትኛው አገር መጀመሪያ እንደተገኙ በማይታወቁ መጽሐፎች ላይም ይመረከባሉ። ዋቢ መጣቀሻ አድርገው የሚይዟቸው እነዚህ አንድ ላይ የተሰባሰቡ የተለያዩ ቅይጦች እንጂ ሌላ ሳይሆኑ ከበሬታ ተሰጥቷቸው አንዳች ሳይንሳዊ ብጠራ ሳይደረግባቸው ከትውልድ ወደ ትውልድ

ሲወራረሱ የመጡ ናቸው። ይህ በጣም ልንጠነቀቀው የሚገባን ነገር ነው። ከዚህ ስንሳም፣ ከእውነተኛው ሃይማኖት አበይት መገለጫ ባሕርያት መካከል አንዱ ከምንጩ ጋር ያለው ትስስር የጸና እና የተረጋገጠ መሆኑና ከአላህ ተልኮ ሃይማኖቱን የሚያደርሰው መልክተኛ (ነብይ) ማስረጃዎች ትክክለኛነት ነው።

ራጂብ፦ መልካም፣ እንግዲያውስ መነሳት ያለብን ከተስማማንባቸው መሰረቶች ነው። የማስረጃዎች አቀራረብን፣ አእምሮን፣ ሳይንስንና ተፈጥሯዊ ግንዛቤን መጠቀምን በተመለከተም ሆነ፣ ቀደም ሲል የተስማማንባቸውን እውነታዎች ማለትም የፈጣሪ አምላክ መኖርንና የእውነተኛው አምላክ ባሕርያትን፣ እንዲሁም የሰው ልጆች ለምን የግድ መለኮታዊ መመሪያ እንደሚያስፈልጋቸው መተንተንን በተመለከተ ከዚያው መንደርደር አለብን ማለቴ ነው።

ማይክል፦ በዚህ ላይ ከተስማማን፣ ቀጣይ ነጥቦች ሃይማኖት ከእግዚአብሔር ዘንድ የተላለፈ መሆኑን፣ እርሱ ብቻ እንደ ማንም የማይመለክ መሆኑን፣ ሃይማኖት ሳይንስን ማጉላት እንጂ የማይጻረረው መሆኑን ከሚዘናዊ አስተዋይ አእምሮ ጋርም የሚጣጣም መሆን ናቸው። እውነተኛው ሃይማኖት የእግዚአብሔር ሃይማኖት ነው፣ አስተዋይ ሚዘናዊ አእምሮም የአላህ ፍጡር ነው ብለን ካልን፣ ከእግዚአብሔር የተላለፈ ሃይማኖት ከእርሱ ፍጡር (አእምሮ) ጋር ይጻረራል ማለት የማይታሰብ ነው።

ራሽድ፦ በዚህ እስማማለሁ፣ ግና ለሁለት ጉዳዮች አጽንኦት ከመስጠት ጋር ነው።

አንደኛው፦ ቀደም ሲል የተቀበልነውና አእምሮ ሊሆን አይችልም ብሎ በሚቆርጠው ወይም ሊሆን ይችላል ብሎ በሚያረጋግጠው ነገርና አእምሮ ጭራሹን ለማሰብ በሚሳነው ነገር መካከል ያለው ልዩነት ነው። በሃይማኖት ማእቀፍ ውስጥ የሰው ልጅ አእምሮ ትክክለኛ ምንነቱንና አካሄዱን አስቦ ከግንዛቤው ስር ማዋል የሚቻል ክፍል ሲኖር፣ እርሱም ከሕዋሳዊ ግንዛቤ በላይ የሆነው (ጓይብ) ነው . . ለምሳሌ ያህል የመለክትና የሰይጣናት መኖር፣ የሰው ልጅ ወደ ሆነው መልክተኛ የአላህ መልእክት እንዴት እንደሚተላለፍ፣ የትንሳኤው ቀን ዝርዝር ጉዳዮች . . እነዚህ ነገሮች ግን አእምሮ በቁርጠኝነት ሊሆን ወይም ሊከሰት አይችልም ብሎ ከሚያስተባብለው ነገር ይለያሉ . .

ለምሳሌ ያህል፣ ከአንድ መቶ ዓመት በፊት የሰው ልጅ ጨረቃ ላይ ሊያርፍ ቀርቶ መንኲራኩር እንኳ ሊልክ፣ በብዙ ሺህ ኪሎ ሜትሮች ርቀት ላይ የሚገኘውን ሌላ ሰው መስማት ወይም ማየት ይችላል ብሎ ማሰብ ለአእምሮ የሚከብድ ነገር ነበር። ይሁን እንጂ ያን ለማመን የሚያስቸግረውን ነገር ፈጽሞ ሊሆን አይችልም ብሎ የመደምደም ሀሳብ አእምሮ ውስጥ የለም። በተጻራሪው ግን ሰው ራሱ በአካሉ በአንድ ጊዜ በሁለት የተለያዩ ቦታዎች ይገኛል፣ ወይም 1+1+1=1 ካልን አእምሮ ይህ ፈጽሞ ሊሆን አይችልም ብሎ ይደመድማል።

ሁለተኛው፡ በላይኛው ነጥብ ላይ በመመርኮዝ፣ አንዳንድ የሃይማኖት ዝርዝር ጉዳዮች ከአእምሯችን ጋር ባይጋጩም አእምሯዊ ምክንያታዊ ትንተናቸው ለኛ ግልጽ ላይሆን ይችላል። እዚህ ላይ እምነታችንን በጤናማ የአስረጅነት መሰረት ላይ ያቆምን እስከሆነ ድረስ፣ እምነትን መቀበል ግዴታ ነው። ለምሳሌ አንድን ግለሰብ በአእምሮህ 100% እምነት የሚጣልበት መሆኑን ከተገነዘብክና ለተአማኒነቱ ቅንጣት ጥርጣሬ የማይኖርህ ከሆነ፣ ይህ ግለሰብ አንተ በርሱ ላይ ያለህን መተማመን ለመፈተን ፈልጎ «በነዚህ ባዶ ወረቀቶች ላይ ፈርምልኝ» የሚል ጥያቄ ቢያቀርብልህ፣ የወረቀቱን ምንነት ሳትጠይቀው ትፈርማለህ። በርሱ ላይ ያለህ እምነት የተሟላ ካልሆነ ግን ወረቀቱ ምን እንደሆነ ትጠይቀዋለህ። በተመሳሳይ መልኩ «ኢማን ወይም ዐቂዳ» በአእምሮና በእሳቤ አማካይነት በአላህ ﷻ ላይ እምነት መጣልና በርሱ መተማመን ነው። «የሃይማኖት ዝርዝር ጉዳዮች ደግሞ በአላህ ላይ ስላለህ አመኔታና መተማመንህ የምታቀርበው ማስረጃ ነው።

ማይክል፡ ስለዚህም ከአውነተኛው ሃይማኖት መገለጫ ባሕርያት መካከል፣ እርስ በርሱ የሚጋጭና የሚጸረር አለመሆን፣ አንድ ነገር እያዘዘ በሌላ ትእዛዝ ደግሞ የማይከለክል፣ አንድን ነገር የተፈቀደ አድርጎ ተመሳሳይ የሆነ ሌላ ነገር ደግሞ ያለ ምክንያት እርም አድርጎ የማይከለክል፣ አንድን ነገር ለአንድ ቡድን የተከለከለ ወይም የተፈቀደ አድርጎ ለሌላው ቡድን ደግሞ የተከለከለ የማያደርግ መሆን ይገኙበታል ማለት ነው።

ራጂቭ፡ ይህ ሃይማኖት ፈጣሪያቸው ከነርሱ የሚፈልገውን አስመልክቶ ለሰው ልጆች እንደ መመሪያ ነው ብለን ካልን፣ ሃይማኖቱ እግዚአብሔር እንዴት እንደሚመለከት፣ ከሰው ልጅ ምን እንደሚፈልግና ሰዎች ሊከተሉት የሚገባው ሥርዓት የቱ እንደሆነ የግድ መንገዱን ማሳየትና ማመላከት ይኖርበታል። ለሰው ልጅ ታላላቆቹ የሕይወት ጥያቄዎች ሁሉ መልስ በመስጠት፣ ከየት እንደ መጣና መጨረሻው ወዴት እንደሆነ መንገር መቻል ይጠበቅበታል።

ማይክል፡ ሃይማኖቱ ወደ ሰናይ ተግባራትና መልካም ስነምግባራት ጥሪ ማድረግ፣ ከመጥፎና እኩይ ድርጊቶች መከልከል፣ በደሉ መብቶችን በመጋፋትም ይሁን በምዝበራ ወይም ታላላቆች ታናናሾችን በማጥመም፣ ፍጡራን እርስ በርሳቸውም ሆነ ራሳቸውን እንዳይበድሉ ርኅሩህ መሆን አለበት ብዬ አስባለሁ።

ራሽድ፡ የዘነጋነው አንድ አስፈላጊ መስፈርት አለ፣ ያም ሃይማኖቱ እነዚህን መገለጫ ባሕርያት በሙሉ አንድ ላይ አካቶ መያዝና አንድም ባሕሪ የማይጎድል መሆን ነው።

ማይክል፡ ራሽድ፣ እባክህን ስለ ሃይማኖትህ ዘርዘር አድርገህ እንድትነግረን እፈልጋለሁ። ስለ ሃይማኖቱ ያለኝ መረጃ አነስተኛ መሆኑንና ከፊሉም የተዛባ መሆኑን አሁን ገና ተረድቻለሁ።

ማይክል፡ በቀጣዩ ግንኙነታችን ያንን ለማድረግ ቃል እገባልሃለሁ።

በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ የታላቆች ታላቅ

በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ የታላቆች ታላቅ

ራሽድ በንቁ መንፈስና ስሜት በጉያው መጽሐፍ እንደ ሸጎጠ ላጥቶቹን ተሸክሞ ወደ ወዳጆቹ አቀና . . ቀረብ እንዳለም በችኮላ ሠላምታ አቀረበላቸውና ምላሽ ሳይጠብቅ መናገር ጀመረ።

ዛሬ ለወዳጄ ለማይክል ጥያቄ ምላሽ መስጠት እጅምራለሁ . . እነሆ የእስላምን አበይት መገለጫዎች አብራራላችኋለሁ። ከነዚህ አበይት መሰረታዊ ጉዳዮች መካከል አንደኛው በእስላም ነቢይና መልአክተኛ በሙሐመድ ﷺ ማመን መሆኑን ማንም አለ አይልም . . አንድ ምዕራባዊ ርእዮተኛ ስለ ሙሐመድ የጻፈውን ታነቡት ዘንድ መጽሐፉን አምጥቼላችኋለሁ . . ጸሐፊው የሚለውን ስሙት . .

ማይክል፦ ውድ ወዳጄ ራሽድ ተረጋጋማ . . እስላም በተለይ የሚታወቅበት ዋነኛው መገለጫ ስለ አምላክ ያለው እሳቤ ነው ብዬ እገምት ነበር።

ራሽድ፦ በአጠቃላይ አነጋገር ያልከው ትክክል ነው . . ያንን ትቼ ያለፍኩት በብዙ ምክንያቶች ሲሆን ዋነኞቹ የሚከተሉት ናቸው።

እስላም የመልአክተኛው ﷺ መልአክት ከመሆኑ አንጻር፣ አምላክን አስመልክቶ የሚያራምደውን እሳቤ የእስላም ነቢይ ያመጡት አዲስ ግኝት ነው አይልም። እሳቤው ከኣደም ጀምሮ እስከ አልመሲሕ እና ሙሐመድ]በሁሉም ላይ የአላህ እዝነትና ሠላም ይውረድ [ድረስ የሁሉም ነቢያት ሃይማኖት መሆኑን ነው እስላም የሚያረጋግጠው። ይልቁንም እሳቤው የመላው የሰው ልጆች ሃይማኖት ስረ መሰረት ነው . . የሃይማኖት ስረ መሰረት ይህ ሆኖ ሳለ ግን የሰው ልጆች ናቸው ከዚህ ሃይማኖት የተሳተፉትና እሳቤውንም እንዲዛባ ያደረጉት። እስላም ሲመጣ የተዛባውን እሳቤ በማረም በአላህ ማመንን መልሶ፣ መላው የሰው ልጅ ወደ አላህ ﷻ ተውሒድ ተመልሶ እንዲመጣና በአምልኮ ክርሱ ጋር ማንንም ምንንም እንዳያሻርኩ ጥሪ አደረገ . . በአላህ ማመንና ተውሒድ እስላም ውስጥ፣ ከሰው ልጅ መፈጠር ጋር የጀመረና በዓለም ፍጻሜ ምድሪቱን እስኪሰናበት ድረስ የሚቀጥል፣ በመላው የሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ተያይዞ በተዘረጋ ሸንሰለት ውስጥ የሕዳሴ ዘለበት ነው . . የእስላም ነቢይ ﷺ ከመወለዳቸው በፊት የነበረ ሃይማኖት ነው።

ሁለተኛው ነጥብ ደግሞ ባለፉት ወይይቶች የተስማማንባቸው ነገሮች፣ ይህን ነጥብ ተራምደን ለማለፍ በቂ ያደርጋሉ የሚል እሳቤ ማሳደፊ ነው።

ራጂቭ፦ ቀደም ሲል የተነጋገርንበትን የእውነተኛው ሃይማኖት መስፈርት የሚያሟላው እስላም ነው ማለት ነው የፈለግኸው?

ራሽድ፦ አዎ፣ ትክክል ነው!

ራጂቭ፦ እንግዲያውስ ማቅረብ ወደምትፈለገው ከመሸጋገርህ በፊት፣ እስላም ስለ አምላክ ያለውን እሳቤ አጠር አድርገህ ብትነግረን መልካም ነው።

ራሽድ፦ ጥሩ . . በእስላም አመለካከት የሰውን ልጅና ዓለማትን ሁሉ ካለመኖር አውጥቶ የፈጠረው አንድ አምላክ ብቻ ነው። በዓለማትና በፍጥረታት ውስጥ ካሉት እርሱን የሚመስል ምንም ነገር የለም። «የተፈጥሮ ሕግጋት» ብለን የምንጠራቸውን የዩኒቨርስ ሕግጋትን ያኖረው እርሱ ነው። ነገሮችን ሁሉ በልካቸውና በመጠናቸው ወስኖ፣ ነገሮችን ሁሉ በልካቸውና በመጠናቸው አቀናጅቶና አቀናባብሮ የዘረጋው እርሱ ነው። እርሱ ከሁሉም በላይ ኃይል፣ ከሁሉም በላይ ታላቅና ከሁሉም ነገር በላይ ነው . .

በእርሱነቱ፣ በባሕርያቱና በተግባሮቹ እርሱን የሚመስለው ምንም ነገር የለም። የፍጹማዊ ምሉእነት ባለቤት ሲሆን፣ በየትኛውም በኩል ፈጽሞ እንከን ወይም ጉድለት አይጠናወተውም። ጥራት ይገባውና አልወለደም፣ አልተወለደም፣ አንድም ብጤ ሆነ አቻ የለውም። የሚያኖርና የሚገድል እርሱ ብቻ ነው። በማንምና በምንም ፍጥረታቱ ውስጥ አይሰርጽም፣ ማንምና ምንም ነገር ፈጽሞ በእርሱነቱ ውስጥ አይሰርጽም . .

ይህ ፈጣሪ ጌታ ክርሱ በስተቀር ሌላ ፈጽሞ ሊመለከ የማይገባ አንድያ ብቸኛ እውነተኛ አምላክ ነው። በንግሥናው ምንም ሽሪክ፣ ተጋሪም ሆነ ተጠሪ፣ አጋዥም ሆነ አማካሪ የሌለው፣ ክርሱ ፈቃድ ውጭ እርሱ ዘንድ ማንም አገናኝም ሆነ አማላጅ ተቀባይነት የሌለው፣ አምልኮት (ዕባዳ) በሁሉም መልኮቹና መገለጫዎቹ ሙሉ በሙሉ ለርሱ ብቻ የሆነ አንድ አምላክ ነው።

ማይክል፦ ያመጣኸው መጽሐፍ ስለምን የሚያወራ ነው?

ራሽድ፦ በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ ስለታዩት ታላቅ ሰዎች ነው የሚናገረው። የተጻፈው በአሜሪካ የጠፈር ምርምር ተቋም ናሳ ውስጥ ይሠራ በነበረ የስነፈለክና የማቴማቲክስ ሊቅ በዶክተር ማይክል ሃርት ነው።

ማይክል፦ ታዲያ በታሪክ ጥናት ውስጥ ምን ያለው?

ራሽድ፦ የታሪክ ጥናት የዚህ ምሁር ተወዳጅ ሆኖ ነው። ምሁሩ ከብዙ ሺህ ሚሊዮን ሰዎች ውስጥ ኢንሳይክሎፔዲያዎች ውስጥ ስማቸው የተወሳው ሃያ ሺህ ግለሰቦች ብቻ መሆናቸውን አስተውሎ፣ ከነዚህ መካከል የታላቆች ታላቅ የሆነ አንድ ሕያው ሰብእና ለመምረጥ መስፈርቶችን አስቀመጠ። ከመስፈርቱ ውስጥ ዋነኞቹ፣ ግለሰቡ ተረታዊ ወይም የማይታወቅ ሳይሆን ተጨባጭ ታሪካዊ ሰው መሆን፣ ገንቢም ይሁን አፍራሽ ጥልቅ የሆነ ተጽእኖ ያሳደረ፣ ተጽእኖውና አሻራውም ዓለም አቀፋዊ የሆነ፣ የተጽእኖው አሻራ በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ ሁሉ የማቋርጥና ቀጣይነት ያለው . . የሚሉ ናቸው። ለርእሱ የሚመጥን ግሩም መስፈርት ይመስለኛል።

ራጂቭ፦ በዚህ ጸሐፊ አመለካከት የታላቆች ታላቅ ሆኖ ያገኘው ታሪካዊው ሕያው ግለሰብ ማነው?!

ራሽድ፦ ጸሐፊው በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ ታላቆቹ አድርጎ ከመረጣቸው አንድ መቶ ሕያው ባለ ታሪኮች መካከል የእስላም ነቢይ የሆኑትን ሙሐመድን

ቁጥር አንድ የታላቆች ታላቅ አድርጓቸዋል። ለዚህ ምርጫው እርሱ ራሱ ያብራራቸው ምክንያቶች አሉት . .

በመቀጠል ራሽድ መጽሐፉን ይከፍትና ያነባል፦

«በዚህ ዝርዝር ውስጥ ሙሐመድን ቁጥር አንድ አድርጌ መርጫለሁ። ብዙዎች በዚህ ምርጫ እንደሚገረሙ እሙን ነው፤ ለዚህም እውነት አላቸው። ዳሩ ግና ሙሐመድ ﷺ በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ በሃይማኖታዊም ሆነ በዓለማዊው መስክ ፍጹም የሆነ ስኬታማነትን ያስመዘገበ ብቸኛው ሰው ነው።

ወደ እስላም ጥሪ አድርጎ ከታላላቅ ሃይማኖቶች ውስጥ አንዱ እስኪሆን ድረስ አስራጭቶታል። ፖለቲካዊ፣ ወታደራዊ እና ሃይማኖታዊ መሪ ሆኗል . . ከሕልፈቱ ከ13 ምእተ ዓመታት በኋላ የሙሐመድ ﷺ ተጽእኖና አሻራው ዛሬም ጠንካራና ታዳሽ ሆኖ ቀጥሏል።»

« . . የክርስቲያኖች ቁጥር የሙስሊሞች ቁጥር እጥፍ ቢሆንም፣ የሙሐመድ በዚህ ዝርዝር ቁንጮ ላይ መቀመጥ ምናልባት እንግዳ ነገር መስሎ ሊታይ ይችላል ይሆናል። ምናልባትም ዒሳ ጭቅ ቁጥር 3 ላይ፣ ሙሳ ጭቅ ቁጥር 16 ላይ ሲቀመጥ፣ በዚህ ዝርዝር ውስጥ ነብዩ ሙሐመድ ﷺ ቁጥር አንድ መሆኑ አስገራሚ መስሎ ታይቶ ይሆናል።

ይህ ግንዮራሱ ምክንያቶች አሉት። ዋነኞቹ እስላምን በማስራጨት፣ በማጠናከርና የሽሪዓውን መሠረቶች በመትከል ላይ የመልእክተኛው የሙሐመድ ሚና፣ በክርስትና ሃይማኖት ውስጥ ኢየሱስ ከነበረው ሚና ይበልጥ ከባድና ይበልጥ ታላቅ የነበረ መሆኑ ነው። በክርስትና ውስጥ ኢየሱስ የስነምግባር መርሆዎች መሪ ቢሆንም፣ ለክርስትና ሕግና ሥርዓት መሠረቶችን ያነጸው ቅዱስ ጳውሎስ ነው። በተጨማሪም በአዲስ ኪዳን መጽሐፎች ውስጥ ለቀረቡት ብዙ ጉዳዮች መጻፍም ኃላፊነቱ የርሱ ነው።

መልእክተኛው ነቢዩ ሙሐመድን በተመለከተ ግን፣ የእስላምን መሠረቶች ለማቆም፣ የሽሪዓውን ሕግጋት ለመደንገግ፣ ማሕበራዊና ሞራላዊ ስነምግባራትን ለማነጻጻ፣ የሰዎችን ሃይማኖታዊና ዓለማዊ ሕይወት የሚያደራጁና የሚመሩ የበይነሰባዊ ግንኙነት መርሆዎችን ለማኖር የመጀመሪያውና ብቸኛው ኃላፊነት የነቢዩ ﷺ ነበር። ቅዱስ ቁርኣንም የወረደው በነቢዩ ላይ ብቻ ሲሆን፣ ሙስሊሞች ለዓለማዊ ሕይወታቸውም ሆነ ለወዲያኛው የአክራሪ ሕይወታቸው የሚያስፈልጋቸውን ሁሉ ያገኙት ከርሱ [ከቁርኣን] ነው። . . » በዚህ አነጋገር አልተገረማችሁም?!

ራጂቭ፦ በእርግጥ ቆም ተብሎ ሊስተዋል የሚገባ አነጋገር ነው። መልካም ፈቃድህ ይሁንና፣ ይህ ጸሐፊ ግን የሰብአዊ ሳይንሶች ጥናት ባለሙያ አይደለም።

ራሽድ፦ የሰብአዊ ሳይንሶች ጥናት ባለሙያ ባይሆን እንኳ፣ አነጋገሩ አሳማኝና በተጨማሪ መሠረቶች ላይ የተገነባ ነው። ይሁሉ በመሆኑ ለሙሐመድ ﷺ የሚያዳላ ወገንተኛ ነው ተብሎ የሚታመም አይደለም። የሌሎችን ምስክርነት

የምትፈልግ ከሆነም ፍቀድልኝና የአንዳንዶቹን ልደርድርልህ . .

ራሽድ ላጥቶቹን አውጥቶ ፋይሎቹን እያነበበ እንዲህ አለ፦
የኔ ወንድም ተመልከት፦

ፈረንሳዊው ባለቅኔ ላ ማርቲን እንዲህ ይላል፦ «ከሰው ልጅ ታላቅነት ደረጃ ሙሐመድ ከደረሰበት የደረሰ የትኛው ሰው ነው?! እርሱ ከደረሰበት የመጠቀ የምሉእነት ደረጃ የትኛው የሰው ልጅ ነው የደረሰው?! በፈጣሪና በፍጡር መካከል አገኛኝና አማላጅ የሚይዙ የተሳሳቱ እምነቶችን መልእክተኛው ደምስሷቸዋል።»

ተቀዳሚው ጀርመናዊ ባለቅኔ ጎቴህ ደግሞ ፦ «ለሰው ልጅ ምጡቅ የሆነ ምሉእ ተምሳሌት የሚሆን ሰብእና ለማግኘት ታሪክን ፈትሼ፣ ዐረባዊውን ነቢይ ሙሐመድን ﷺ አገኘሁ» ይላል።

ሩሲያዊው ዓለም አቀፍ የጥበብ ሰው ሊዮ ቶልስቶይ ፦ «የመለኮታዊ መልክቶች ማጠቃለያ የርሱ መልክት እንዲሆንና እርሱ ራሱም የነቢያት መደምደሚያ ይሆን ዘንድ አላህ በመረጠው በነቢዩ ሙሐመድ በእጅጉ ከተደመሙ ሰዎች መካከል እኔ አንዱ ነኝ» ይላል።

የኖቤል የስነጽሑፍ ሽልማትን አልቀበልም ያለው፣ አይርላንዳዊው ጸሐፊና ፈላስፋ ጆርጅ ቤርናንድ ሾው ደግሞ ፦

«የእስላምን ነቢይ የሕይወት ታሪክ በሚገባና ደጋግሜ አንብቤያለሁ። መሆን የሚገባውን ታላቅ ስነምግባር እንጂ ሌላ አላገኘሁበትም። እስላም የዓለም መንገድ ይሆን ዘንድም በጽኑ ተመኘሁ። እጅግ አስደናቂ ሰው ከመሆኑ አንጻር ሙሐመድን አጥንቻለሁ። ኢየሱስን ከመቀናቀን በጣም የራቀ ሆኖ ነው ያገኘሁት፤ ይልቅዬም «የሰው ልጆች መድሀኒ» ተብሎ መጠራት ይገባዋል» ብሏል።

ማይክል፦ አሁን የምትናገረው በሙሐመድ ታላቅነት ላይ ያጠነጠነ ነው። ይሁንና ሙሐመድ በተጨማሪም የአላህ መልእክተኛ ስለመሆኑ ማረጋገጫው ምንድነው?

ራሽድ፦ ወዳጄ፣ ስዊዘርላንዳዊው የስነመለኮት ሊቅ ሃንዝ ኮንግ የሚናገሩትን አዳምጥ፦ «ሙሐመድ በትክክለኛው የቃሉ ትርጉም እውነተኛው ነቢይ ነው። ወደ መድሀኒ መንገድ የሚያደርስ መሪ እርሱ መሆኑን ማስተባበል የምንችልበት መንገድም ፈጽሞ የለም።»

ሙሐመድ ﷺ በእውነት የአላህ መልእክተኛ መሆናቸውን የሚያረጋግጡ ብዙ ማስረጃዎች ይገኛሉ።

ማይክል፦ የምታስታውሳቸው ከሆነ ቢያንስ አንዳንዶቹን ጥቀስልን።

ራሽድ በኮምፒውተር ላይ ያሉትን ፋይሎች እያገለበጠ መናገር ቀጠለ፦

ሙሐመድ ﷺ በእውነት የአላህ መልእክተኛ መሆናቸውን ከሚያረጋግጡት ማስረጃዎች መካከል፣ ወደፊት እንደሚመጡ በቀደምት መለኮታዊ መጽሐፍት ውስጥ የሰፈረው ብሥራት አንዱ ነው። ኦሪት ዘግግም ውስጥ እግዚአብሔር

የማሳረጊያው ቃል

ለሙሴ ﷺ እንዲህ ብሏል፡ «ከወንድሞቻቸው መካከል እንደ አንተ ያለ ነቢይ አስነሣላቸዋለሁ፤ ቃሌንም በአፋ አደርጋለሁ፤ ያዘዝሁትንም ቃል ሁሉ ይነግራቸዋል፤ በስሜም የሚናገረውን ቃሌን የማይሰማውን ሰው እኔ አበቀልለታለሁ፡፡» ዘዳግም 18፣ 15-30 እንደሚታወቀው ሁሉ የእስራኤላውያን ወንድሞች የእስማዒል ጳጳሮች (ዐረቦች) ናቸው፡፡ በተጨማሪም በሙሴ ጳጳሩ እና በሙሐመድ ﷺ መካከል ያለው ተመሳሳሪ ክሌላ ማንኛውም መልእክተኛ ነቢይ ጋር ካለው ተመሳሳሪ በጣም የበዛ ነው፡፡ «ቃሌንም በአፋ አደርጋለሁ» የሚለው አባባልም ነቢዩ ሙሐመድ ﷺ የማያነቡና የማይጽፉ ነቢይ መሆናቸውን የሚጠቁም ነው፡፡

አዲስ ኪዳን ውስጥ ደግሞ ሚክተለውን እናገኛለን፡ «ብትወዱኝ ትእዛዜን ጠብቁ፡፡ እኔም አብን እለምናለሁ ለዘላለም ከናንተ ጋር እንዲኖር ሌላ አጽናኝ]ጳራቅሊጦስ[ይሰጣችኋል፤» (ዮሐ. 4፣ 15) PERIQLYTOS የሚለው የግሪክ ቃል ብዙ የተመሰገነ፣ ምስጋና የሚል ትርጉም ያለው አበላላጭ ቅጽል ሲሆን፣ ትርጉሙ «አሕመድ» ከሚለው የዐረብኛው የነቢዩ ሙሐመድ ስም ጋር ተመሳሳይ ነው፡፡

በተጨማሪም «እርሱ ስለ እኔ ይመስክራል፤ እናንተም ደግሞ ከመጀመሪያ ከእኔ ጋር ኖራችኋልና ትመስክራላችሁ፡፡» (ዮሐ. 15፣ 26) የሚለውንና «ግን እርሱ የእውነት መንፈስ በመጣ ጊዜ ወደ እውነት ሁሉ ይመራችኋል፤ የሚሰማውን ሁሉ ይናገራል እንጂ ከራሱ አይናገርምና፤ የሚመጣውንም ይነግራችኋል፡፡» (ዮሐ. 16፣ 13-14) የሚለውንም እናገኛለን፡፡

ነቢዩ ﷺ ራሳቸው በተግባር የተፈጸሙ ብዙ ትንቢቶችን መናገራቸው፣ የመልእክታቸው ሳይንሳዊ ታምራት፣ ጽናት ያላቸው ሕግጋቱ . . ተጨማሪ ማስረጃዎች ናቸው፡፡

ማይክል፡ የት አለ? . . ይህ ሁሉ ወዴት ነው ያለው?! ምሳሌዎችን አቅርቧልን፡፡

ራሽድ፡ ከአላህ ወደ ሙሐመድ ﷺ በተላለፈውና የነቢዩ ታላቁ ተአምር በሆነው ቁርአን ውስጥ በብዛት ቀርቦዋል፡፡

ራጂቭ፡ እንግዲያውስ ከዚህ ቁርአን ጋር መተዋወቅ በጣም አስፈላጊ ይሆናል ማለት ነው፡፡ በርሱ አማካይነት የነቢያችሁ እውነተኛነት እስከምን እንደሆነና የዚህ ሃይማኖት መሰረታዊ መርሆዎች ምን እንደሆኑ ማወቅ እንችላለን፡፡

ራሽድ፡ ይህ ትክክል ነው፤ ይሁን እንጂ ርእስ ጉዳዩን ለሚቀጥለው ወይይታችን እንድናቆየው ሀሳብ አቀርባለሁ፡፡

ማይክል፡ ከመለያየታችን በፊት የያዝከውን መጽሐፍ እንዴት ማግኘት እንደምችል ባውቅ ደስ ይለኛል፡፡

ራሽድ፡ ይህ መጽሐፍ አብሮኝ ብዙ የኖረ የቆየ እትም ነው፡፡ ካረፍንበት ማእከል በቅርብ ርቀት ላይ በሚገኝ አንድ መጽሐፍ መሸጣ ውስጥ የመጽሐፉን አዲስ እትም አይቻለሁና ከሚቀጥለው ወይይት በፊት መጎብኘት እንችላለን፡፡

የማሳረጊያው ቃል

ሦስቱ ወዳጆች እንግዳ ማረፊያ ማእከሉ መግቢያ በር ላይ በቀጠሯቸው መሠረት ተገናኙ . . ራሽድ «መቶ ታላላቅ ሕያው የታሪክ ሰዎች - መሐመድ የታላቆቹ ታላቅ» በሚል ርእስ የታተመው መጽሐፍ አዲስ እትም ወደሚገኝበት መጽሐፍት መሸጫ ይዟቸው ሄደ። በጋዜጦች መሸጫ ጥጉ ቆሞ ርእሶችን ያነብ የነበረው ማይክል በድንገት ራሽድን በመጣራት እንዲህ አለው፦

ራሽድ . . ይህን አሰገራሚ ርእስ አንብብማ . . ዛሬ ከምናደርገው ውይይት ጋር ተያያዥነት አለው . . «እስራኤል ውስጥ በሚገኝ አንድ ቤተ መጽሐፍ ውስጥ በእጅ የተጻፈ ጥንታዊ የብራና ቁርካን ተገኘ» ይላል . .

ራሽድ፦ ጥንታዊ የብራና ጽሑፉ ወደ እስራኤል ቤተ መጽሐፍት እንዴት እንደ ደረሰ መጠየቅህ ነው? . . ይህን ዜና ትናንትና በአንድ ድረገጽ ላይ አንብቤያለሁ . . ይህ ጥንታዊ ቅርስ በአሜሪካ መራሹ ጦር ከተወረረች በኋላ ከዕራቅ የተሰረቀ መሆኑን አንዳንድ ትንተናዎች ያመለክታሉ።

ማይክል፦ አይደለም . . አይደለም . . ማለት የፈለግሁት ዛሬ በእጃችሁ ከሚገኘው ቁርካን ጥንታዊነት ጋር ያለውን ግንኙነት፣ ከቁርካን ተአማኒነትና ከትክክለኛነቱ ጋር ምን ተያያዥነት እንዳለው ነው። ዜናው እንደሚለው ጽሑፉ ከ1200 ዓመታት ያህል በፊት የተጻፈ ነው፤ ይህም የመጀመሪያው የቁርካን ቅጂ በጽሑፍ ከተጠናቀረ ከ200 ዓመታት በኋላ ብቻ ሲሆን አሰደናቂ ዜና ነው።

ራሽድ፦ አንደኛው ይህ እስካሁን ከተገኙት የቁርካን ጥንታዊ ቅጂዎች በጣም ጥንታዊው አይደለም። ሩሲያውያን በዓለም ላይ በጣም ጥንታዊ የሆነው የቁርካን ቅጂ በነርሱ እጅ እንደሚገኝ ይናገራሉ። ሩሲያው ተመራማሪ የፊም ሪድዋን ሆላንድ ውስጥ በተደረገ የካርቦን ጨረር ትንተና፣ በእጃቸው የሚገኘው የቁርካን ቅጂ ዘመኑ ስምንተኛውና ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን መሆኑን እንደሚያሳይ አረጋግጧል።

በሌላ በኩል ደግሞ ግብጻውያን እጅግ ጥንታዊ የሆነው የቁርካን ቅጂ እነርሱ ዘንድ በካይሮው የሐሰይን መሳለሚያ የሚገኘው ነው ይላሉ። የቅጂው ዕድሜ ወደ 1400 ዓመት የሚቃረብ ሲሆን፣ በሦስተኛው ኸለፋ በውሥማን ብን ዐፋን ትእዛዝ፣ ቁርካንን በቋሚነትና ወጥ በሆነ ሁኔታ ለማስጠበቅ ሲሉ እንዲጻፉ ከተደረጉት ስድስት መጽሐፎች አንዱ ነው።

በየመን ደግሞ በ1972 ሰንዓ የሚገኘው ታላቁ መስጊድ እድሳት ሲደረግለት በመጀመሪያው ኸለፋ በአቡ በክር አስሲዲቅ ዘመን የተጻፈ ጥንታዊ የቁርካን ቅጂ ነገኙቱን ይናገራሉ።

ተጽፈው ወደየአገሩ የተላኩ የቁርካን ቅጂዎች ብዙ የነበሩ በመሆናቸው፣ ይህ ሁሉ ትክክለኛ ሊሆን ይችላል።

ሁለተኛ- ዛሬ በሙስሊሞች እጅ የሚገኘው በነቢዩ ዘመን የነበረው ያው አንድና ተመሳሳይ ቅጂ መሆኑ በሃይማኖቶች ተመራማሪ ሊቃውንት ዘንድ የጸና እና የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። አሪዮንታሊስቶችም አምነው ይቀበሉታል፤ ከአላህ ዘንድ የተላለፈ መሆኑን ግን አይቀበሉም። መጽሐፍ ቅዱስ ግን ዛሬ ባሉት በሁለቱም ኪዳኖቹ ታላማኒነቱና ስረ መሰረቱ የተረጋገጠና ጸና አይደለም።

ፈረንሳዊው አሪዮንታሊስትና የሕብረተሰብ ሳይንስ ሊቅ አርኒስት ሬይናን ፦ «ቁርካን ምንም ዓይነት መለዋወጥም ሆነ መዛባት አልደረሰበትም . . » ይላል።

አሁን መጽሐፉን ለመግዛት የመጣነው አሜሪካዊው ዶክተር ማይክል ሃርት ደግሞ ፦ «በሃይማኖቶች ታሪክ ውስጥ ቃላቱንና ፊደላቱን ሳይዛቡና ሳይታረሙ እንዳሉ ጠብቆ የቆየ ብቸኛ መጽሐፍ፣ መሐመድ ያስተላለፈው ቁርካን ብቻ ነው።» ብሏል። ጀርመናዊው ባለቅኔ ጎቴህ ግን ከዚህ አልፎ በመሄድ ፦ «ቁርካን የመጽሐፎች ሁሉ መጽሐፍ ነው፤ እያንዳንዱ ሙስሊም እንደሚያምነው ነው እኔም በዚህ የማምነው» ብሏል። ጎቴ በዚህ ብቻ ሳይወሰን ዕድሜው ሰባ ዓመት በሞላ ጊዜ ቅዱስ ቁርካን ወደ ነቢዩ ሙሐመድ የወረደባትን ያችን የተቀደሰች ሌሌት በጽሞና እና በተመስጦ ለማክበር መቁረጡን በአደባባይ አውጇል።

ራጂቭ፦ ይህ የዛሬው ርእሳችን ነው . . ቁርካን በእርግጥ ከእግዚአብሔር ዘንድ የተላለፈ ለመሆኑና እስላም ከሰማይ የመጣ መለኮታዊ ሃይማኖት ስለመሆኑ ማረጋገጫው ምንድነው?

ራሽድ፦ ከአላህ ዘንድ የተላለፈ ሃይማኖት ብቻ ሳይሆን . . ዛሬ ያለው ብቸኛው ትክክለኛ ሃይማኖትም ጭምር ነው . .

ማይክል፦ በድምጻችን የመጽሐፍ ቤቱን ደንበኞች እንዳንረብሽ ወደዚያ ገለል እንበል።

ራጂቭ (ተያይዘው ለውይይት ወደተመደው ጥግ ሲያመሩ ራሽድን እያናገረ)፦ ያልከው ነገር ይሁንልህና ማረጋገጫው ምንድነው?!

ራሽድ፦ ጊዜው እስከበቃን ድረስ ማረጋገጫውን እሰጣችኋለሁ። እውነቱን ለመናገር ቁርካን የአላህ ቃል እንጂ የሙሐመድ ቃል አይደለም። የሰውንና የዘመንን ወሰን ጥሶ የሚያልፈውን የአላህን ሁለንተናዊ ፍጹማዊ ዕውቀት የሚያሳየውን አንዳንድ ተአምራዊ ጎኖቹን አብራራላችኋለሁ።

ማይክል፦ እኛ የምናምንበትንና የተስማማንበትን ነው የምትነግረን። በዕውቀት በአእምሮና በምክንያት ላይ ብቻ ተንተርሰህ ንገረን።

ራሽድ፦ የአብያተ ክርስቲያናት ተከታዮች የሃይማኖታቸውን መጽሐፍ፣ መጽሐፍ ቅዱስ ብለው ይጠራሉ። ቅድስና ደግሞ ከስህተትና ከእርስ በርስ መፋለስ ጋር ይጋጫል። የመጽሐፉ መዛባትና እርስ በርሱ መፋለስም ለአምላክነት ተገቢ

ይሆን ዘንድ፣ ከእንክንና ከጉድለት ሁሉ የጠራ ምሉእ መሆን ከሚገባው የእውነተኛው አምላክ ባሕርያት ጋር ይጋጫል . . ቤተክርስቲያን በሳይንስ ላይ ያላትን አቋምና የመጽሐፍ ቅዱስ ይዘት ከሳይንስ ጋር በመጋጨቱ ምክንያት በርሷና በሳይንቲስቶች መካከል ስለነበረው ትግል አላወራም። ግና በዚህ መስክ ቁርካን ያለውን አቋም እንመልከት፦

ከዘመናችን ሙስሊም ዑለማእ አንዱ የሆኑት ሸይኽ ዐብዱልመጂድ አዝዘንዳኒ፣ በአሜሪካው የኖርዝ ዊስቶን ዩኒቨርሲቲ የሴቶች በሽታዎችና የስነ ተዋልዶ ፕሮፌሰር ከሆኑት ጆሊ ሳምሶን ጋር፣ ስለ ጽንሰ የመጀመሪያዎቹ የዕድገት ደረጃዎች፣ ቁርካን ሰው የሚጸነሰው ከሁለቱ የዘር ፍሬዎች ውሕደት በኋላ መሆኑን፣ ከዚያ ቀጥሎ ያሉትን የሰው የጽንሰት ዕድገት ዝርዝር ጉዳዮችን፣ የዓይን ቀለም፣ የቆዳ ቀለም፣ የጸጉር ቀለም . . እንዴት እንደ አረጋገጠ ተነጋግረዋል። ዘመናዊው ሳይንስ የሰው ልጅ ጂኖች ዝርዝር ሳይጸነስ ገና የዘር ጠብታ ደረጃ ላይ እያለ ተለይቶ የሚወሰን መሆኑን ያረጋገጠ ሲሆን፣ ይህም ቀጥሎ ከሰፈረው የአላህ ፩ ቃል ጋር የተጣጣመ ነው ፦

«ሰው ተረገመ፤ ምን ከሐዲ አደረገው? (ጌታው) ከምን ነገር ፈጠረው? (አያስብምን?) ከፍትውት ጠብታ ፈጠረው፤ መጠነውም።»]ዐበሰ፡ 17-19 [. . ፕሮፌሰሩ ይህን ካዳመጡ በኋላ በአንድ ስብሰባ ላይ በዚህ ጉዳይ ላይ ሀሳባቸውን ሲገልጹ ፦ «ቁርካን ከብዙ ምእተ ዓመታት በፊት አሁን ያነሳነውን የሚደግፍ ሀሳብ ይዞ ነው የመጣው፤ ይህም ቁርካን በእርግጥ የአላህ ቃል መሆኑን ያመለክታል . . » ብለዋል።

ማስረጃዎቹን በትክክል ማንበብ እችላለን ዘንድ ኮምቴውተሬን ልክፈትማ . . በስምንት የዓለም ቋንቋዎች የተተረጎመው ዓለም አቀፍ ሳይንሳዊ ማጣቀሻ የሆነው የ The Developing Human መጽሐፍ ደራሲ ፕሮፌሰር ኪሥ ሙር፣ በአንድ ዓለም አቀፍ ስብሰባ ላይ ፦ «በቅዱስ ቁርካን ውስጥ የቀረበውን የጽንሰት ሂደት ገለጻዎችን በሰባተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በነበረው ሳይንሳዊ ዕውቀት ላይ መመስረት የሚቻል አይደለም።

የማያነብና የማይጽፍ ሰው ስለነበረ እንዲህ ያሉ ዝርዝር ጉዳዮችን ማወቅ የሚችል ያልነበረ በመሆኑና ስለዚህም ሳይንሳዊ ስልጠና ያላገኘ በመሆኑ፣ ብቸኛው ምክንያታዊ ማጠቃለያ እነዚህ ገለጻዎች ከእግዚአብሔር ወደ ሙሐመድ የተላለፉ መሆናቸው ነው» ብለዋል። ዶክተር ሙር በዚህ ብቻ ሳወሰኑ፣ ስለ ጽንሰ ዕድገት ደረጃዎች እውነታ የሚናገር ቁርካንና አንቀጾችንና ነቢያዊ ሐዲሃችን በያንዳንዱ የመጽሐፋቸው ገጽ ላይ አስፍረዋል።

የቶኪዮ ጠፈር ምርምር ጣቢያ ዳይሬክተር የሆኑት ፕሮፌሰር ዮሸዮዲ ኮዛን ደግሞ ፦ «ቁርካን የአላህ ቃል መሆኑን እምኖ ለመቀበል ችግር የለብኝም። ቁርካን ውስጥ የቀረበው የጽንሰ ገለጻ በሰባተኛው ክፍለ ዘመን በነበረው የሰው ልጅ የሳይንሳዊ ዕውቀት ደረጃ ላይ ከቶም ሊመሰረት አይችልም። ሊደረስበት

የሚችለው ብቸኛው ማጠቃለያ እነዚያ ገለጻዎች ከእግዚአብሔር ለሙሐመድ የተገለጡ ናቸው የሚለው ብቻ ነው» ብለዋል።

ራጂቭ፦ ቁርካን ውስጥ በሌሎች የዕውቀት መስኮች ላይ የቀረበ ገለጻ ይኖራል?

ራሽድ፦ በተለያዩ ብዙ መስኮች ላይ አያሌ አንቀጾች ይገኛሉ . . ለምሳሌ ያህል ዛሬ በዘመናዊ ዕውቀት ስለተረጋገጡ ታሪካዊ እውነታዎች የሚናገሩ አንቀጾችን እናገኛለን። የሙሴንና የፈርዖን ታሪክ አስመልክቶ ፈርዖን ሰጥሞ መሞቱንና ለመጭው ትልድ መገሰጫ ይሆን ዘንድ በድኑ መትረፉን ቁርካን ተርኳል። ይህም ቀጣይ ትውልዶች ይህን ታሪክ በተጨማሪ ማየትና ማስተማሪያነቱን ማስታወስ ይችላሉ ማለት ነው። አላህ ፩ እንዲህ ብሏል፦

«ዛሬማ፣ ከኋላህ ላሉት ታምር ትኾን ዘንድ፣ በድን ኾነህ (ከባሕሩ) እናወጣሃለን፤ (ተባለ)፤ ከሰዎችም ብዙዎቹ ከታምራታችን በእርግጥ ዘንጊዎች ናቸው።» [ዮሱስ፡ 92] እዚህ ላይ ሦስት ነገሮች ተጠቁመዋል፦

1. ፈርዖ የሞተው በውሃ ሰጥሞ መሆኑ።
2. በድኑ ከውሃው የወጣ መሆኑ።
3. ይህ በድን ሰዎች መመልከት በሚችሉበት ሁኔታ የተጠበቀ (ደርቆ የተገነዘ) መሆኑ።

ይህ በ1898 በተገኘ የፈርዖው መሚ (የደረቀ የተገነዘ ሬሳ) አማካይነት በዘመናዊ ሳይንስ በተጨማሪ የተረጋገጠ ሲሆን፣ ይህም ከነቢዩ ሙሐመድ ፩ ሕልት ከ1200 ዓመት በኋላ መሆኑ ነው። ፈርዖው የሞተው በውሃ ሰጥሞ መሆኑ የተረጋገጠው ግን በ1981 በመሚው ላይ በተካሄደ ሳይንሳዊ ምርመራ ነበር። ምርመራው የሙስሊሞች መጽሐፍ ቁርካን ይህን የሚያረጋግጥ መሆኑን ሲያወቁ ስልመው እስላምን በተቀበሉት ፕሮፌሰር ሞሪስ ቡካይ በተመራ የፈረንሳይ ሳይንቲስቶች አማካይነት በተራቀቁ መሳሪያዎችና ውስብስብ በሆኑ ሂደቶች የተከናወነ ነበር። ፕሮፌሰር ቡካይም ከሰለሙ በኋላ «ቅዱስ ቁርካን መጽሐፍ ቅዱስና ዘመናዊው ሳይንስ . . መለኮታዊ መጽሐፍት በዘመናዊ ሳይንስ መነጽር ሲመረመሩ» የሚለውን ድንቅ መጽሐፋቸውን ጽፈዋል።

በተጨማሪም ቁርካን ውስጥ በተለያዩ መስኮች የቀረቡ አያሌ ታኦምራዊ አንቀጾች የሚገኙ ሲሆን የሚከተለው አንዱ ነው። አላህ ፩ ርማውያንና ፋርሶችን አስመልክቶ እንዲህ ብሏል፦

«አ. ለ. መ. (አሊፍ ላም ሚም)። ሩም ተሸነፈች። በጣም ቅርብ በኾነችው ምድር። እነርሱም ከመሸነፋቸው በኋላ በእርግጥ ያሸንፋሉ።»]አልሩም፡ 1-3 [. . እዚህ ላይ ሁለት ተአምራዊ ገጽታዎች ይታያሉ። አንደኛው ርማውያን በፋሪሶች ከተሸነፉ በኋላ እስከ ዘጠኝ ዓመት ባለው ጊዜ ውስጥ ዳግም እንደሚያሸንፉ ቅዱስ ቁርካን አስቀድሞ መናገሩ ነው። በቁርካን የተነገረው ትንቢትም ከሰባት ዓመት በኋላ በ627 ዓመተ ልደት በሁለቱ ወገኖች መካከል በተደረገው ጦርነት

ርማውያን ድል በመቀዳጀታቸው ተፈጽሟል።

ሁለተኛው የአንቀጽ ተአምራዊ ገበጽታ ደግሞ፤ በዘመኑ የማይታወቀውን ጂኦግራፊያዊ እውነታ ያረጋገጠ መሆኑ ሲሆን፤ ይህም ውጊያው የተካሄደው በጣም ቅርብ በሆነ ምድር መሆኑን ማመልከቱ ነው። በጣም ቅርብ (አድና) የሚለው የዐረብኛ ቃል ሁለት ትርጉሞች ያሉት ሲሆን ቅርበትና ዝቅ ማለትን ይገልጻል። የጦርነቱ ቦታ በአንድ በኩል ለዐረቢያ ደሴት አካል በጣም የቀረበ አካባቢ ሲሆን፤ በሌላ በኩል ደግሞ ቦታው ከባሕር ጠለል በታች 1312 ሜ (400 ሜትር ያህል) በመሆኑ በምድር ላይ በጣም ዝቅተኛ ከፍታ ያለው ቦታ ነው። በብሪታኒካ ዐውደ ጥበብ እንደተጠቀሰው በሳተላይት የተመዘገበ በምድር ላይ የሚገኝ የመጨረሻው የየብስ ዝቅተኛ ስፍራ ነው። ጦርነቱ የተካሄደው በሙት ባሕር አካባቢ በሚገኘውና በዓለም ላይ በጣም ዝቅተኛ በሆነው ቦታ ላይ መሆኑን ታሪካዊው እውነታ ይመሰክራል። የቦታን ከፍታ ዛሬ ያሉት ዘመናዊ መሳሪያዎች በሌሉበት በሰባተኛው ክፍለ ዘመንን እንዲህ መገለጹ ተአምር ነው።

ማይክል፦ ራሽድ ይህ በቂ ይመስለኛል።

ራጂቭ፦ እኔ ግን ቁርኣን ስለ ሌሎች የሳይንስ መስኮች፤ ለምሳሌ ስለ ስነፈለክ፤ ስለ ስነምድር፤ ስለ ባሕር . . ተናግሮ እንደሆነ ማወቅ አፈልጋለሁ።

ራሽድ፦ አዎ ተናግሯል፤ እነዚህንና ሌሎች የሳይንስ መስኮችን የሚመለከቱ ጥቆማዎች ቁርኣን ውስጥ ይገኛሉ። ስለ ዩኒቨርስ አፈጣጠር፤ ስለ ሰው ልጅ አፈጣጠር፤ ስለ ሕክምና ሳይንስ፤ ስለ እጽዋት ሳይንስ፤ ስለ እንስሳት ሳይንስ፤ ስለ ፊዚክስ፤ ስለ ብርሃን ሳይንስ . . እንደዚሁም ከቋንቋዊ ምጥቀቱና ሕግ ነክ ተአምራቱ ጎን ታሪካዊና አጋዛዊ ተአምራትን የሚመለከቱ ጥቆማዎችንም አካቷል።

ማይክል፦ ልንነጋግርባቸው የሚገቡ ርእሰ ጉዳዮች ብዙ ናቸው። የመልስ ጉዞአችን ነገ በመሆኑ ከወዳጆችን ራጂቭ የምንለያየው እያዘን ነው።

ራጂቭ፦ እኔም በጣም እየዘንኩ ነው የምለያችሁ፤ ከናንተ ጋር በመተዋወቁ ዕድለኛ ነኝ፤ ከናንተ ጋር በነበሩኝ ወይቶችም በእጅጉ ተጠቅሜያለሁ . . በኢንተርኔት ማሕበራዊ ድረገጾች አማካይነት ግንኙነታችንና ወይይታችንን መቀጠል እንችላለን።

ራሽድ፦ ድንቅ ሀሳብ ነው። ሌላ ሀሳብም እንካችሁ . . ይህን አጋጣሚ በማይረሳ ትዝታ ለመቋጨት የስንብት ፕሮግራም ቢኖረን ምን ይመስላችኋል?

ማይክልና ራጂቭ፦ ግሩም ሀሳብ ነው።

የመዳኛው ጥግ

የመጻፍ ጥግ

ራሽድና ማይክል ወደ ለንደን ለመመለስ በባቡር ተሳፈሩ፤ ባቡሩ ጉዞ ከጀመረ በኋላ ማይክል ራሽድን ማናገር ጀመረ፡-

በንግግሮችህ ውስጥ ብዙ ጊዜ የምታነሳውና በሚገባ ያልተብራራ ግን አስፈላጊ መስሎ የሚታኝ አንድ ነጥብ ነበር . . «የሰው ልጅ የተፈጠረበት ግብና ዓለማ» የሚለውን ብዙ ትደጋግም ነበር። የተፈጠረው እግዚአብሔርን ለማመምለክ ዓላማ መሆኑንም አንዴ መጥቀስህን አስታውሳለሁ . . ይህ እኔንም ሆነ የማውቃቸውን ብዙ ሰዎች የሚያሳስበን ጥያቄ ነው . . እኔ በዚህ ዓለም ላይ የተገኘሁት ለምንድነው? ይህ ሁሉ ጭንቀትና ሲቃይስ ለምንድነው? በሰው ልጆች መካከል እርስ በርስ የሚካሄደውና በሰውና በፍጥረት ዓለም መካከል የሚታየው ፍጥጫስ ለምንድነው? . . እነዚህ ሁሉ በጣም አሳሳቢ ጥያቄዎች አይደሉምን?

ራሽድ፡- በእርግጥ ናቸው። ለዚህ መነሻው የምዕራቡ ዓለም ሰው እሴታዊና ባህላዊ እነጻጽ አስተሳሰብ ይመስለኛል። ትግልና ፍጥጫ የምዕራቡ ዓለም ቁሳዊ ባሕል ከታነጸባቸው የመሰረት ድንጋዮች አንዱ ሲሆን፤ ዘመናዊው የምዕራባውያን ባህል በፍርስራሻቸው ላይ ከቆመው ከጥንታዊዎቹ የሮማንና የግሪክ ባሕል የተወረሰ ነው። «የትግልና የፍጥኝ አይቀሬነት» በሁለቱ ሥልጣኔዎች ዘንድ ከመሰረታዊ እሳቤዎች አንዱ የነበረ ሲሆን፤ በአማልክት መካከል ፍጥጫ፤ በሰውና በአምላክ መካከል ፍጥጫ፤ በሰው ልጅና በተፈጥሮ መካከል ፍጥጫ፤ በበጎና እኩይ ኃይሎች መካከል ፍጥጫ፤ ከሁሉም ጋር ፍጥጫና ትግል ነው። የዘመናዊው የምዕራቡ ዓለም ቁሳዊ ሥልጣኔ ዓይነተኛ መገለጫና ውጤት የሆነው መንፈሳዊ ባዶነትም ሌላው ነው።

ማይክል፡- ለሰው ልጅ ልታቀርብለት የምትችለው አንዳች ዓይነት ምትሃታዊ ተለዋጭ መፍትሔ በእጅህ እንዳለህ ሆነህ ነው የምትናገረው።

ራሽድ፡- ትክክለኛ እምነት ባለው አንድ ሙስሊም ዘንድ ጉዳዩ እንዲህ በግራ መጋባትና በብኩንነት የጨፈገገ አይደለም። ማንኛውም ሙስሊም በእስላማዊ ሃይማኖቱ አማካይነት ከየት እንደመጣ፤ መጨረሻው ምን እንደሆነ፤ የሚኖርባት ይህችን ዓለም ምንነት፤ የሕይወት ዓላማ ምን እንደሆነ፤ የሰው ልጅ የሕይወት ተልእኮ ምን እንደሆነ ያውቃል።

ማይክል፡- ጥያቄዬ አልተመለሰም፤ እንዲያውም ተጨማሪ ጥቂዎችን እንዳክልበት ነው ያደረገኝ። እስላም ለነዚህ ጥያቄዎች ምላሽ ያለው እሳቤ ምንድነው?

ራሽድ፡- ሙስሊም ሰው ከዩኒቨርስና በውስጡ ካሉት ጋር በመጣጣም ሁኔታ ላይ መሆኑ ይሰማዋል። ፍጥረት ዓለሙ በመላ ለአላህ ተገዥ በመሆንና እርሱን

በማወደስ ረገድ ቅኑን የአላህ ተገዥ ይጋራል። አምልኮውና ውዳሴው ግን በሰው ልጆች ዓለም እንዳለው በምርጫና በተወሰነ የአፈጻጸም መንገድ፤ ወይም እኛ በማናውቀው ተፈጥሯዊ መንገድ ሊሆን ይችላል . . በዩኒቨርስ ውስጥ ያለው ሁሉ እርሱን የሚያጠራና የሚያወድሰው መሆኑ ቁርኣን ውስጥ ማጥራት «ተስቢሕ» በሚል ቃል ከሰላሳ ጊዜ በላይ ተደጋግሟል። በሌላ አገላለጽም ብዙ ጊዜ ተጠቀሷል። በዚህ መልኩ ነው ንቁው ሙስሊም አላህን ሕይወቱን በማጥራትና በማወደስ የሚያዘመው ዩኒቨርሳል ዝማሬ ቡድን አባል መሆኑን የሚገነዘበው። እናም ከፍጥረት ዓለም ጋር በሚጣጣምና በሚናበብ ሁኔታ ላይ እንጂ በማጭትና በፍጥጫ ሁኔታ ውስጥ አይደለም።

ለተፈጥሮ ያለው ስሜትና ዝንባሌ የመላመድ የመጣጣምና የወዳጅነት እንጂ ጥላቻና የመራራቅ ስሜት አይደለም። በዩኒቨርስ ውስጥ ያለው ሁሉ ለሰው ልጆች አገልግሎት የተገራ መሆኑን ቁርኣን ያረጋግጣል። ይህ «መግራት» በሚለው አገላለጽ ቁርኣን ውስጥ ከሃያ ጊዜ በላይ ተደጋግሞ የተጠቀሰ ሲሆን በሌሎች አገላለጾችም ብዙ ጊዜ ተደጋግሟል።

ማይክል፡- ከዚህ ጀርባ ያለው ዓለማ ምንድነው? . . በዚህ ላይ ምን ይመሰረታል?

ራሽድ፡- የሰው ልጅ ልቦናው እንዲረጋጋ፤ የአእምሮ ሰላም አግኝቶ በደስታና በእርካታ ለመኖር ምን ይፈልጋል? የሚለውን ስንመለከት . . የሚያስፈልጉት ነገሮች በአምስት ቃላት የሚወክሉ ሆነው እናገኛለን። እነሱም፡ መስለም፤ ተገዥነት፤ ታዛዥነት፤ ፍጹምነት እና እርጋታ ናቸው። ይህ በተግባር እውን የሚሆነው የሰው ልጅ መላውን ዩኒቨርስ በሚያካትተው የአላህ ሕይወት (ዕባዳ) ጥላ ስር ሲጠለል ነው። እነዚህ አምስት ቃላትም የእስላም ትርጉም መሆናቸውን እናስተውላለን።

ማይክል፡- የበለጠ እንድታብራራው እፈልጋለሁ።

ራሽድ፡- የሰው ልጅ ከተፈጥሮ ጋር ያለውን ትስስር ከሚመለከተው ከዚህ እሳቤ ዋነኛ ውጤቶች አንዱ ከገዛ ራሱና በዙፊያው ካሉት ጋር የሚኖረውና የሚሰማው ውስጣዊ ስሜትና የአንድነትን መርሕ በተግባር መኖሩን በአማኝ ላይ ማንጸባረቁ ነው። ይህም ከስሜት አንድነት ወደ ቅንጅትና ስነምግባር አንድነት የሚደረገውን ሽግግር ቀላል ያደርግለታል። በሕይወቱ ውስጥ ሁሉንም የሰበአዊነት ገጽታዎች፤ መንፈሳዊውን፤ ሕሊናዊውንና አካላዊውን ጎኖች ሁሉ ግምት ውስጥ የሚያስገባ ሚዘናዊነት እንዲኖር ያደርጋል።

አላህ ሕይወቱ ፡ «እርሱ ያ በምድር ያለውን ሁሉ ለናንተ የፈጠረ ነው፤ ከዚያም ወደ ሰማይ አስቦ፤ ሰባት ሰማያትም አደረጋቸው፤ እርሱም በነገሩ ሁሉ ዐዋቂ ነው።» [አልበቀራሁ፡ 29]

«ለናንተም በሰማያት ያለውንና በምድርም ያለውን በመላ ክርሱ ሲኾን የገራላችሁ

ነው፤ በዚህ ለሚያስተነትኑ ሕዝቦች ታምራት አለበት፡፡»]አልጃሂያ፡ 13 [በማለት አላህ ጴጥ በምድር ያለውን ሁሉ የገራልን መሆኑን የሚያውቀው ሙስሊም፤ አላህ ጴጥ ለኛ ከፈጠረና ለአገልግሎታችን የተገራ ካደረገው በኋላ ከተፈጥሮ ጋር ምንም ግንኙነትም ሆነ ትስስር እንዳያረን እንደማያደርግም ያውቃል! ስለዚህም የሰው ልጅ አላህ ከገራለት ተፈጥሮ ጋር የሚኖረውን ግንኙነት ማብራራት አይቀሬ ይሆናል፡፡ ነገሩ እንዲያ ከሆነ ደግሞ በሰው ልጅና በነዚህ ፍጥረታት መካከል ያለውን ግንኙነት የሚገዛበትን ዕውቀት ማስተላለፉም አይቀሬ ነው፡፡ አላህ ጴጥ እንዲህ ብሏልና ፦

«ጌታችሁ ያ ሰማያትንና ምድርን በስድስት ቀኖች ውስጥ የፈጠረ አላህ ነው፤ ከዚያም በዐርሹ (በዙፋኑ) ላይ ተደላደለ፤፡፡»[አልአዕራፍ፡54] በተጨማሪም እንዲህ ብሏል፦ «ሰው ስድ ሾኖ መትተውን ይጠረጥራልን?»[አልቅያማ፡36]

ይህም የሰው ልጅ በዚህ ዓለም ላይ ያለ መመሪያ ያለ ትእዛዝና እገዳ እንዲሁ ያሻውን እንዲሰራ ነጻ የተለቀቀ አይምሰለው ማለት ነው፡፡ ነገሩ እንደዚህ ከሆነ ዘንዳም ሙስሊሙ በምድሪቱ ላይ ዩኒቨርሲቲና ሽሪግዊ ፍትሕን ማረጋገጥ የሚያስችለውን ዕውቀት መማርና ሃይማኖቱን ማስተንተን ይኖርበታል፡፡

እስላም ከዚህ መነሻ በመንደርደር የተሟላ የሕይወት መመሪያ ያቀርባል፡፡ ሙስሊሙ ከፈጣሪ ጌታው ጋር ያለውን ግንኙነት፤ በመንፈሳዊ አምልኮታዊ ጎኑም ሆነ ጋብቻን፤ ፍችን፤ ሽያጭና ግብይትን፤ ምግብና መጠጡን፤ እንቅልፉን፤ አለባበሱን፤ ቤት መግባትና መውጣትን፤ ግላዊ ንጽሕናው እንኳ ሳይቀር የሚመለከቱ ስነምግባሮችን . . ያደራጃል፡፡ በተጨማሪም ከሕብረተሰቡ ጋር ያለውን ግንኙነት፤ ከመንግስቱ ጋር ያለውን ግንኙነት፤ ከሌሎች ማሕበረሰቦች ጋር ያለውን ግንኙነት፤ ሁሉንም የተለያዩ መሰረታዊ የሕይወት ፈርጆች ሕጋዊውን፤ ኢኮኖሚያዊውን፤ ፖለቲካዊውን፤ ባህላዊውንና ማሕበራዊውን ባካተተ መልኩ ሁሉ አቀፍ እንዲሆን ያደርጋል . . እስላም ከዚህ የሚንደረደረው የተሟላ ወጥና ሁሉ አቀፍ ሥርዓት ለማነጽ ነው፡፡

እስላም የሙስሊሙን ስሜትና ዝንባሌውን እንደሚመራ ሁሉ፤ ሕግጋትን ይደነግግለታል፡፡ የፍትሕና የርትእ ሚዛን ያቆምለታል፡፡ ምድርን እንዲያለማና እንዲገነባት፤ የተፈጥሮን አድማሳትና ራስን የመፈተሽ የማያቋርጥ ጥረትና አሰሳ እንዲያደርግ ያዘዋል . . ይህ ሁሉ የሚንደረደረው ከአላህ ጴጥ በሚኖረው ግንኙነትና ለርሱ በሚደረገው አምልኮና ተገኝነት ማእቀፍ ውስጥ ነው፡፡ እነዚህ የተለመዱ የአለታዊ ኑሮ እንቅስቃሴዎች ከአላህ ሕግና መመሪያ ጋር የተሳሰሩ በሚሆኑበት ጊዜ፤ ወደ ዕባዳ (አምልኮተ አላህ) ይለወጣሉ፡፡

ማይክል፦ ያነሳኸው ነጥብ ግን ወደ ማክረርና ወደ አጥባቂነት ማዘንበል እንዳይሆን የሚል ስጋት ያሳደስርብኛል፡፡ ግልጽ ለመሆን ሃይማኖት ሁሉንም የሕይወት ፈርጆች የሚቆጣጠር እንዳይሆን ስጋት አለኝ፡፡

ራሽድ፦ ሁሉም ነገር በውስጡ ያሉትን አቀናጅቶና አደራጅቶ የሚመራበት ሥርዓት ያለው ሲሆን፤ በውስጡ የታቀፉት ሁሉ የየራሳቸው ሚና እና ፋይዳ አላቸው፡፡ እነዚህን ሁሉ እርስ በርስ በማስተሳሰርና በተሟላ መልኩ በማቀናጀት ነው የሥርዓቱ ፋይዳ በተግባር የሚታውና ሁለንተናዊ ዓላማው የሚረጋገጠው፡፡ ይህም አላህ ጴጥ በቀጣዩ ቁርአናዊ አንቀጽ ውስጥ ሚዛን ብሎ የሰየመው ነው፦

«ሰማይንም አንናት፤ ትክክለኛነትንም ደነገን፡፡ በሚዛን (ስትመዝን) እንዳትበድሉ፡፡ መመዘንንም በትክክል መዝን፤ ተመዘኙንም አታንድሉ፡፡»[አልረሕማን፡7-9] ሚዛን በሁሉም ነገር ውስጥ መንጸባረቅ ያለበት ፍትሕ ማለት ነው፡፡ ይህ ዩኒቨርስ በሚዛን በእቅድና በልክ ላይ የቆመ እንደሆነ ሁሉ አጠቃላይና ዝርዝሩ ሥርዓትም በዚሁ ላይ ይቆማል፡፡ ከዚህ ዩኒቨርስ ፈጣሪ የተላለፈው ይህ ሃይማኖትም እንዲሁ በሚዛንና በፍትሕ መሰረት ላይ የቆመ ነው፡፡

ሚዘናዊነትና የመብቶች እርስ በርስ አለመገፋፋት የእስላም አጠቃላይ መገለጫ ሲሆን፤ የሰው ልጅ በራሱና ከሌሎች ጋር በሚኖረው በይነሰባዊ ግንኙነት ውስጥም በፍትሐዊነት በመካከለኛነትና በለዘብተኝነት የሚገለጽ ነው . .

የሰው ልጅ ስለራሱ ባለው እሳቤና በሚሰጠው ብያኔ ላይ የሚኖረው ሚዘናዊነትና መካከለኛነት ብዙውን ጊዜ ስለ ሌሎች በሚኖረው እሳቤና በሚሰጠው ብያኔ ላይም አሻራውን ያሳርፋል፡፡ ቀጣዮቹ አንቀጾችም ይህንኑ ሚዘናዊነትና መካከለኛነት ያመለክታሉ፡፡ አላህ ጴጥ እንዲህ ብሏል፦

«ከነርሱም ውስጥ፦ ጌታችን ሆይ! በምድረ ዓለም ደግን ነገር (ጸጋን)፤ በመጨረሻይቱም አገር ደግን ነገር (ገነትን)፤ ስጠን፤ የእሳትንም ቅጣት ጠብቀን የሚሉ ሰዎች አልሉ፡፡»[አልቀራህ፡201]

«አላህም በሰጠህ ሀብት የመጨረሻይቱን አገር ፈልግ፤ ከቅርቢቱም ዓለም ፋንታህን አትርሳ፤ አላህም ወደ አንተ መልካምን እንዳደረገ ሁሉ አንተም መልካምን አድርግ፤ በምድርም ውስጥ ማጥፋትን አትፈልግ፤ አላህ አጥፊዎችን አይወድምና፤ (አሉት)፡፡»[አልቀራህ፡77]

«እነዚያም፤ በለገሱ ጊዜ የማያባክኑት፤ የማይቆጥቡትም ናቸው፤ በዚህም መካከል (ልግስናቸው) ትክክለኛ የሆነ ነው፡፡»[አልፋርቃን፡67]

«እጅህንም ወደ አንገትህ የታሠረች አታድርግ፤ መዘርጋትንም ሁሉ፤ አትዘርጋት፤ የተወቀስክ፤ የተቆጨህ፤ ትሆናለህና፡፡»[አልአስራአ፡29]

ራሽድ፦ በተጨማሪም ሌላ እንቅልፍ የሚነሳኝ ጉዳይ አለ፡፡ የሰው ልጅ የወንድሙን ደም በማፍሰስ ደም መጣጭ ሆኗል፡፡ ሞራላዊ ስነምግባሩ ክፉኛ አሽቆልሏል፡፡ እግዚአብሔር የሰጠውን አቅምና ኃይል ለብልጽግና ለሰላም ለልማትና ለተደላደለ ሕይወት . . ከማዋል ይልቅ ለጥፋትና ለውድመት እየተገለገለበት ነው፡፡ እስላም

ይህን ችግር እንዴት ይመለከታል?

ራሽድ፦ ይህችን ዓለም የሰው ልጅ በገዛ ራሱ የመቀጣጫ አገር አድርጎ አዘጋጅቷታል። ይህም የሰው ልጅ እንዴት እንደሚሰራና የንኡሳን ክፍሎቹን አሰራር የሚመለከት ዕውቀት የሌለውን ማሽን ለማሰራት በከንቱ በመሞከሩ የመጣ ጣጣ ነው። የዚህን ሰብአዊ ማሽን ምስጢሮች የሚያውቀው የሠራውና የፈጠረው ብቻ ሲሆን፤ ስለ ተፈጥሮውና ስለ ባሕርይውም ክርሱ በስተቀር የሚያውቅ የለም። በቅንጅትና በተጣጣመ ሁኔታ እንዴት እንደሚሠራ የሚያውቀውም እርሱ ብቻ ነው። አሁን የሰው ልጅ ይህን ጅልነት ከመፈጸም ራሱን ከገታና ማሽኑን የሰራው ፈጣሪ የደነገገውን ሕግና መመሪያ ለመከተል ከወሰነ፤ እስካሁን ያበላሸውን ዳግም የማስተካከል ተስፋ ይኖረዋል። ካልሆነ ግን አሁን ካለበት መከራና ሰቃይት ውድመትና ጥፋት፣ ዋይታና ኡኡታ. . የሚገላግለው መፍትሔ አይኖርም።

ማይክል፦ የእስላምን መርሕ ከመከተል ውጭ መድሀን የለም፤ አልያ የሰው ዘር በዚህ የሰቃይ ሁኔታ ውስጥ መኖሩን ይቀጥላል ማለትህ ነው?!

ራሽድ፦ ይህ በጣም ግልጽ ነው። በግለሰብ ደረጃም ሆነ በሕብረተሰብ ደረጃ፤ በዱንያም ሆነ በኣክራ፤ ያለበት ኃላፊነት ግዴታ የሚሰማው ካልሆነ በስተቀር የሰውን ልጅ በዚህች ዓለም ላይ ከሚፈጽመው እብሪት ሊገታው የሚችል ነገር የለም። አንድ ግለሰብ በዚህ ዓለም ላይ በሚሠራው ነገር ለምን ብሎ የሚጠይቀውና የሚቀጣው የበላይ ኃይል የለም ብሎ ያሻውን የሚሰራ ከሆነ፤ ለጥፋቱና ለእብሪቱ ገደብም ሆነ ልንም አይኖረውም። ይህ ግለሰብን በሚመለከት ትክክል ከሆነ፤ ቤተሰብን ሕብረተሰብን ሕዝብንና መላውን የምድር ነዋሪ በተመለከተም እውነት ነው። እናም ለሁላችን የቀረበ ፈተና ነው ማለት ነው። ለፈጠረንና ለሚገዛን አምላካችን ያለን ተገዥነትና ተመሪነት የሚሞክርበት መፈተኛችን ነው።

እኔና አንተም፤ የአላህ ﷻ በምድሪቱ ላይ ያመቻቸላቸው ሁሉም ይህን ፈተና በጋራ እንጋፈጣለን። ሁላችንም በአእምሯችን፤ በሰብእናችን፤ በኃላፊነት ስሜታችንና በታማኝነታችን ተፈታኞች ነን። እናም እያንዳንዳችን ለእውነተኛው ገዥ አምላኩ በእውነት ታማኝ ነኝ ወይስ ከሐዲ ነኝ? የሚለውን መወሰን ይኖርብናል።

እኔ በበኩሌ የታላላቅነትና የታማኝነት መንገድ ለመከተል ወስኛለሁ። በአላህ ﷻ ትእዛዝ ላይ ካመጸውና ክርሱ ተገዥነት ከወጣ ሰው ትእዛዝና ተገዥነትም ወጥቻለሁ . . የመዳኛው ጥግም ይኸ ነው።

ማይክል፦ ባቡሩ ወደ መጨረሻው ጣቢያ ደርሷል . . በል እንውረድ።

መለኮታዊ ሽሪዓ

መለኮታዊ ሽሪዓ

በቀጠሮው መሰረት ከተገናኙ በኋላ ማይክል ውይይቱን ለመጀመር ጠየቀ፦

ዛሬ በአንድ የኦሪየንታሊስት ሙያተኛ የተጻፈና እስላማዊ ሕግና ሽሪዓን አስመልክቶ አያሌ ጉዳዮች የተነሱበትን አነጋጋሪ መጽሐፍ አንብቤያለሁ። በዚህ ላይ ከናንተ ጋር መነጋገር እፈልጋለሁ።

ራጂቭ፦ እጅግ በጣም አስፈላጊ የሆነ ርዕስ ነው።

ራሽድ፦ ለውይይት ያመቸን ዘንድ ከተቻለ ያልካቸውን ነገሮች አንድ በአንድ ብታስቀምጣቸው ጥሩ ይሆናል።

ማይክል፦ መልካም፣ትኩረቱን ይበልጥ የሰበውን እጠቅሳለሁ። ራጂቭም ከመጽሐፉ ውጭ ከርእሱ ጋር ተያያዥነት ያለው ጥያቄ ካለው ማቅረብ ይችላል።

ራሽድ፦ አሽ ቀጥል።

ማይክል፦ መጽሐፉ የእስላም ሽሪዓ ከሮማውያን ሕግ የተቀዳ መሆኑን፣በውስጡ ያሉት አንዳንድ ዝርዝር ጉዳዮችም ተመሳሳይነት እንዳላቸው ይጠቅሳል።

ራሽድ፦ መልካም ፈቃዳችሁ ይሁንና ይህ በጣም የቆየና ዛሬ በሚገኙት ብዙኃኑ ኦሪየንታሊስቶች ዘንድ ተቀባይነት የሌለው አባባል ነው። እኔ ራሴ ከታላላቅ ኦሪየንታሊስቶች አንዱና የሕግና የእስላማዊ ሽሪዓ ኤክስፐርት የሆኑትን ሩሲያዊውን ሊዮኔድ ሶኪያኒንን በዚህ ጉዳይ ላይ አነጋገራለሁ። ቃል በቃል እንዲህ ነበር ያሉኝ፦ «ዛሬ እስላማዊው ሽሪዓ ከሮማውያን ሕግ የተቀዳ ነው የሚለውን እሳቤ የሚያራምድ ከምዕራባውያን ተመራማሪዎች መካከል አንድም ሰው የለም። ይህ በአስራ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነበረ ሲሆን፣እሳቤው በአንዳንድ ምዕራባውያን ተመራማሪዎች ዘንድ ይራመድ ነበር። ዛሬ ግን ምዕራባዊው የሕግ እሳቤ ያለ ምንም ገደብ እስላማዊው ሽሪዓ ራሱን የቻለ የሕግ ሥርዓት መሆኑንና የሮማዊው ሕግ አሻራ የሌለበት መሆኑን ሙሉ በሙሉ አምኖ ይቀበላል።»

ይህ አንደኛው ነው፤ ሁለተኛው ነጥብ የእስላማዊ ሕግ ምንጭ ከተቀሩት ሌሎች ሕጎች ሙሉ በሙሉ የተለየ መሆኑ ነው። ደጋግሜ እንዳልኳችሁ እስላም የተሟላና ሁሉ አቀፍ የሆነ ሥርዓት ነው። የሕግ ሥርዓቱንም በተመለከተ የተፈጠሩበትን ዓላማ እውን ለማድረግ በፍጥረታቱ ላይ ከሚኖረው የፈጣሪ መብትና በግዛቱ ውስጥ የሚኖሩ ተገዥዎች ከመሆናቸው አንጻር ከትእዛዙ ውጭ እንዳይሆኑ ካለው መብቱ ጋር የተሳሰረ ነው። በመሆኑም የእስላም መሰረታዊ የሕግ ምንጭ በቁርኣንና በነቢዩ ﷺ ሱንና የሚወከለው ወሕይ (መለኮታዊ መገለጥ) ነው። ነቢዩ ﷺ የማያነቡና የማይጽፉ ሰው እንደነበሩ

ሁላችንም የምናውቀው ነውና በርሳቸው ሁኔታ ላይ ለነበረ ሰው ሕጉን መገልበጥ ቀርቶ መኖሩንም የማወቅ ዕድል በተለይም የተባለው ምንጭ የባዕድ ምንጭ በሚሆንበት ጊዜ ሊኖር እንደማይችል በጣም ግልጽ ነው።

ኦሪየንታሊስቱ ተመራማሪ ዴቪድ ዴ ሳንቲላና በትክክል ያስቀመጠውም ይህንኑ እውነታ ነው፦ «ሰፍኖ ከቆየው እሳቤ የተነሳ ሁለቱ የምሥራቅና የምዕራብ]እስላማዊውና ሮማዊው [ሕግ የሚገናኙበትን አንድ ምንጭ ለማግኘት በከንቱ እንለፋለን። እስላማዊው ሕግ ተለይቶ የተወሰነ ገደብና የጸኑ መርሆዎች ያሉት ከመሆኑም በላይ ሃይማኖታዊ ሕግ በመሆኑ ከእኛ እሳቤ ከነአካቴው የሚለይ ነውና ከእኛ ሕጎችና ሥርዓቶች ጋር ማስተሳሰርም ሆነ ወደዚያ ማዛመድ የማይቻል ነው . . »

በተለያዩ የሕግ ሥርዓቶች መካከል ሊኖር የሚችለውን አንዳንድ ተመሳስሎ በተመለከተ ግን መነሻው፣የሰው ልጆች ችግሮች ተመሳሳይ ከመሆናቸው አኳያ መፍትሔ ማፈላለጊያውም ተመሳሳይ ሊሆን ስለሚችል፣በዚህ ረገድ መሰረቱ ተመሳሳይነት ባላቸው አካባቢዎች ውስጥ ጥቅም ማስገኘትና ችግር ማስወገድ ከሆነ ወይም የሰውን ልጅ ተፈጥሯዊ ጉዳዮች የሚመለከት ተመሳሳሉ ሊኖር ይችላል። ይህም ነቢዩ ﷺ ፦ «ማስረጃ ማቅረብ የከላሽ ግዴታ ሲሆን መሐላ ደግሞ ያስተባበለ (የተከላሸ) ሰው ግዴታ ነው።» እንዳሉት ዓይነት ማለት ነው።

ማይክል፦ ይሁን እንጂ ከእስላም በፊት የነበሩ መለኮታዊ ሃይማኖቶች ከመሆናቸው አንጻር፣እስላማዊው ሕግ ከአይሁድ ወይም ከክርስትና ሕግ ወስዷል የሚል ግምት ሊኖር ይችላል።

ራሽድ፦ በመስኩ አንቱ የተባሉ ታዋቂ ትውልደ ጀርመናዊ ኦሪየንታሊስት ሊቅ ጆዜፍ ሻኸት በተናገሩት ቃል ነው መልስ የምስጥሁ፦ «እስላማዊ ሽሪዓ ሃይማኖታዊ ሕግ ተብሎ ሊጠራ ለሚችለው የራሱ የሆነ ልዩ መለያ ያለው ተምሳሌት ተደርጎ ይወሰዳል። ይህ ብቻ ሳይሆን የሃይማኖታዊ ሕግ ሞዴል ተደርገው የሚቆጠሩት የተቀሩት ሁለቱ ቅዱሳን ሕጎች - የአይሁድ ሕግና የቤተክርስቲያን ሕግ - ከታሪክና ከመልክአምድር አኳያ ለእስላማዊው ሽሪዓ የቀረቡ ሲሆኑ፣በይዘታቸው ግን ከእስላማዊው ሕግ ተጨባጭ የሆነ ልዩነት አላቸው። ይህም እስላማዊው ሕግ ከተጠቀሱት ሁለቱ ሕጎች በዓይነት የበዛ ይዘት ያለው በመሆኑና አንድ ገጽታ ብቻ ከመያዝ የራቁ የሕግ ርዕስ ጉዳዮችን ከሃይማኖት አንጻር በጥልቀት በመመልከትና በመመርመር የተገኘ ውጤት በመሆኑ ነው . . »

ከዚህም አልፎ አንተ ያቀረብከውን ግምት በመጻረር እንዲህ ይላል፦ « . . ከሜዲትራኒያን ባሕር ወዲያ ማዶ እስላማዊው ሽሪዓ በሁሉም የሕግ ዘርፎችና ቅርንጫፎች ላይ ጥልቀት ያለው አሻራ አሳርፎ እናገኘዋለን . . እስላማዊው ሕግ በሌሎች ሃይማኖቶች ተከታዮች የእስላም መቻቻልና ገርነቱ

አቅፎአቸው በእስላማዊው መንግስት ስር በኖሩት አይሁዶችና ክርስቲያኖች ሕጎች ላይ የራሱን አሻራ አሳርፏል . . የምሥራቅ ቤተክርስቲያን ሁለቱ ትላልቅ ቅርንጫፎች ማለትም ያቆወያንና ነስቦራውያን ነጻ ሆነው ከእስላማዊው ሽሪዓ መርሆዎችን ለመቅዳት ያላቅማሙ መሆናቸው ጥርጥር የለውም። የተዋሏቸው ነገሮችም አንድ ሰው በሙስሊሙ ዳኛ (ቃዲ) ምልክታ ውስጥ የሚገቡ ናቸው ብሎ ከሚገምታቸው ርእሰ ጉዳዮች ሁሉ ነው . . »

ራዲቭ፦ እናም በእስላማዊው ሽሪዓ በሌሎች ሕጎች መካከል ያሉትን ልዩነቶች ትነግረናለህ ብለን እንጠብቃለን።

ራሽድ፦ አንድ የተለየ የሕግ ሥርዓትን ጠቅሰህ ለንጽጽር አላቀረብክምና ልዩነቶቹን መንገር ያስቸግራል። አጠቃላይን የእስላማዊ ሕግ መለያ ባሕርያት እጠቅስልህና አንተ ከሌሎቹ ጋር ታነጻጽራለህ።

ራዲቭ፦ ይሁን።

ራሽድ፦ ዋነኞቹ የእስላማዊ ሽሪዓ መለያ ባሕርያት የሚከተሉት ናቸው፦

1. የምንጩ መለኮታዊነት - እንደ ጠቀስኩላችሁ ሕጉ ከሁለት መሰረታዊ ምንጮች ማለትም ከቅዱስ ቁርኣንና ከነቢዩ ﷺ ሱንና የተቀዳ ነው። በዚህ ውስጥ የሰው ልጅ ሚና ከመሰረቶቹ ሕግጋትና ድንጋጌዎችን በማመንጨትና በመቅረጽ፣ ከተጨባጩ የሕይወት ሁኔታ ጋር በማጣጣም የመተግበር ሚና ነው። ከምንጩ መለኮታዊነት መገለጫዎች አንደኛው ሕግጋቱ ሰዎችን ከፈጣሪ አምላካቸው ጋር ማስተሳሰርን ዲላማ የሚያደርጉ መሆናቸው ነው።
2. ጽናትና ልስላሴን የሚያጣምር መሆኑ - የጽናቱ ገጽታ በመሰረታዊ መርሆዎቹ፣ በሁለንተናዊ ጎኖቹና ሊለወጡ ሊቀየሩም ሆነ መሻሻል ሊደረግባቸው በማይችሉ ፍጹም በጸኑ ሕጎች የሚወከል ሲሆን፣ ይህም በሌሎች የሕግ ሥርዓቶች ውስጥ ከመቅለጥና የቦይ ውሃ ከመሆን ጠብቆ የሚያቆየው ነው። ልስላሴው ደግሞ እንደ ሁኔታው ድንጋጌዎችን የማመንጨት አቅም የሚሰጠውና ዘመኑ ለሚጠይቃቸው አዳዲስ ደራሽ ጉዳዮች ሁሉ ምላሽ መስጠት በሚያስችሉት ቅርንጫፎቹ፣ ንኡሳን ክፍሎቹና ግምቶቹ የሚገለጽ ነው።
3. ከጊዜ ከሰፍራ ከሰውና ከድንጋጌ አኳያ ሁለንተናዊ መሆኑ - ከዘመን አንጻር በሁሉም ዘመናት ተፈጻሚነት ያለው ሽሪዓ መሆኑ ሲሆን፣ ከሰፍራ አኳያ ተፈጻሚነቱና አመቺነቱ በወሰን ክልልና በመልክክ ምድራዊ ድንበር የማይገደብ መሆኑ ነው። ከሰው አኳያ ሕጎቹ ለመላው የሰው ዘር የመጣ ዩኒቨርሲቲ ሽሪዓ መሆኑን ያመለክታል። ከብያኔና ከድንጋጌ አንጻር ደግሞ ሁሉን አቀፍና ሁሉንም የሕይወት ፈርጆች የሚያጠቃልል፣ ጽንሰ ሆኖ፣ ሕጻን ሆኖ፣ ወጣት ሆኖ፣ ጎልማሳና አረጋዊ ሆኖም በሁሉም እርከኖች ከሰው ልጅ

ጋር መሆኑን ያመለክታል። ሲሞትም ያከብረዋል። በዚህም የሰው ልጅ ከፈጣሪው ከገዛ ራሱና ከሌሎች ጋር ያሉትን ግንኙነቶች ሁሉ ይገዛል።

4. ተጨባጭነቱ - ድንጋጌዎች ሲወጡ የሰዎችን ተጨባጭ ሁኔታ ግምት ውስጥ በማስገባትና በሚያደርግላቸው አያያዝ የሚገለጽ ነው። ሕጎቹን ሲቀርጽ የሰው ልጆችን አካላዊ፣ መንፈሳዊ፣ ሕሊናዊ፣ ግላዊና ማሕበራዊ . . ሁለንተናዊ ጎኖችን ግንዛቤ ውስጥ ያስገባል። ሲተገበርም የግለሰቦችንና የማህበረሰቦችን አቅም ችላ አይልም።
5. ሚዘናዊነቱና መካከለኛነቱ - ይህ ደግሞ የሽሪዓ ሕግጋት ሁሉም ከተነጻጻሪ ነገሮች ሁሉ ከመሀል በመሆን የሚዘናዊነትን ነጥቦች የሚጠብቁ በመሆናቸው የሚገለጽ ሲሆን፣ ይህም ጥንካሬና ዘላቂነትን ያላብሳቸዋል። ለምሳሌ ያህል ሽሪዓው የግል ሀብት ባለቤትነትን በሚመለከት በኮሙኒዝም ዘንድ እንዳለው ሙሉ በሙሉ ውድቅ ከማድረግም ሆነ በካፒታሊዝም ዘንድ እንዳለው በምንም ያልተገደበ ልቅ ከመሆን በተለየ ሚዘናዊ በሆነ ሁኔታ በሕግ የሚመራ የግል ንብረት ባለቤትነት መብትን ይደነግጋል። በፈሪነትና በጅብደኝነት መካከል ጀግንነትን ያበረታታል። በንፋግነትና በብኩንነት መካከል የሆነውን ለጋስነት ያዛል . . እንዲህ እያለም ይቀጥላል።
6. የዛሬውን ሕይወት ቅጣት ከወዲያኛው ሕይወት ቅጣት ጋር የሚያጣምር መሆኑ - ሽሪዓው ሕጎቹን በሚጥሱት ላይ በዛሬው ሕይወት ቅጣት በመደንገግ ረገድ ከተቀሩት የሕግ ሥርዓቶች ጋር ይስማማል። ሰው ሰራሽ ሕጎች አጥፊውን በወዲያኛው ዘላለማዊ ሕይወቱ የማስቀጣት አቅም የሌላቸው ሲሆን፣ የሽሪዓ ሕግ ግን አጥፊዎችን በወዲያኛው ዓለም ቅጣትና ሲቃይ ያስጠነቅቃል፤ በዚህም ሁለቱንም ቅጣቶች አንድ ላይ ያጣምራል።
7. ለጥቅሞች ትኩረት የሚሰጥ መሆኑና ተያያዥነት ባላቸው ጉዳዮች ላይ ከሳይንስ ጋር የማይጋጭ መሆኑ።

ማይክል፦ አንተ ራሽድ ሁሉም በስልትና በብልጠት የሃይማኖትህን ገጽታ ለማሳመር ትጥራለህ።

ራሽድ፦ ወዳጄ ጉዳዩ ለሃይማኖት የመወገን ጉዳይ አይደለም። እንደዚያ ቢሆን ኖሮ ታላቁ ጀርመናዊ ባለቅኔ ጎቱህ፦ «ከእስላማዊ ትምሕርቶች አንጻር በምዕራቡ ዓለም የሚገኘው ሕግ ጎደሎ ነው። እኛ የአውሮፓ ሰዎች ባሉን ግንዛቤዎቻችን ሁሉ ሙሉ መድ ከደረሰበት ገና አልደረሰንበትም፤ የሚቀድመው ማንም አይኖርም።» ብሎ ሲናገር ምን ትለዋለህ? ጎቱህ እንደዚህ የሚለው እርሱም ሙስሊም ስለሆነ ነው?!

ራዲቭ፦ ከሽሪዓው መለያ ባሕርያት መካከል የጠቀስኩው የመጨረሻው ነጥብ ማብራሪያ ያሸዋል።

ራሽድ፦ ሸሪዓ ከሳይንስ ጋር የማይጋጭ ስለመሆኑ አንድ ምሳሌ ልስጥህ። የእስላም ሸሪዓ ከሚታወቅባቸው ነገሮች አንዱ ለምግብ የሚታረዱ እንስሳት በተለየ መንገድ እንዲታረዱ የሚደነግግ መሆኑ ነው። እንስሳቱንም በተለየ ዓይነቶች ብቻ የተወሰኑ ያደርጋል። ለእርዳ መሟላት ያለባቸውን መስፈርትም ያስቀምጣል። እዚህ ላይ የማነሳው ግን የአስተራረዱን መንገድ ብቻ ይሆናል።

እስላማዊው የአስተራረድ መንገድ እንስሳው ሕያው ሆኖ በአንገቱ በኩል ጉሮሮውና የደም ጋኖቹ ከጎን እስከ ጎን አንገቱ ሳይቆረጥ እንዲታረድ ያዛል። ይህም ከእርዳ በኋላ የእንስሳው ጡንቻዎች በነጻ እንዲንቀሳቀሱ የሚያደርግ ሲሆን፤ እንቅስቃሴው ከፍተኛ መጠን ያለው ደም ከገላው ወደ ውጭ እንዲፈስ ያደርጋል። እስላማዊ ባልሆነ አስተራረድ ግን እንስሳው የአላህ ስም ሳይወሳበት በተሳሳተ መንገድ በጋዝ በማፈን ወይም በኤሌክትሪክ ንዝረት፤ ወይም በጥይት እንዲገደል ይደረጋል። እነዚህ መንገዶች የእንስሳው የጡንቻዎች እንቅስቃሴ እንዳይኖር በማድረግ ደሙ ወደ ውጭ እንዳይፈስ ምክንያት ይሆናሉ። ውስጥ ታምቆ የቀረው ደምም የተለያዩ ጀርሞችና ተዋሕሲያን መፍለቂያ በመሆን ወደመርዛምነት ይለወጥና ሥጋውን ተመጋቢ ይመርዛል። በተጨማሪም እነዚህ የአስተራረድ መንገዶች የእንስሳውን ስቃይ ይጨምራሉ።

ሌላም ልጩምርልህ። ሲታረድ የአላህን ስም ማውሳት አንዱ መስፈርት ነው። ቁሳዊው አመለካከት ግን እንስሳውን ወደ ምግብነት ከመለወጥ ውጭ የሚታየው ሌላ ነገር የለም። እስላም ዘንድ ግን ሁሉም ነገር ከአላህ ﷻ ተውሒድ ጋር የተያያዘ ነው። ሕግጋትና ድንጋጌዎችም፤ «አላህ - ዩኒቨርስ - ሰው - መመለሻው» እንደሚለው የታላላቆቹ ጥያቄዎች ምላሽ ሁሉ ከሃይማኖቱ ሁለንተናዊ ሥርዓት ጋር የተሳሰሩ ናቸው። በዚህ ሁኔታ የሰው ልጅ ከአላህ ﷻ ፍጥረታት አንዱ ከመሆኑ አንጻር በሌላው ፍጡር ላይ ግፍ መፈጸምና ከፈጣሪው ፈቃድ ውጭ ነፍሱን መግደል የለበትም፤ ያን የሚያደርገው የራሱን ሕይወት ለማቆየት ቢሆን እንኳ ተገቢ አይሆንም። ከዚህ ስንሳም ሲያርዱ የአላህን ﷻ ስም ማውሳት (ብስምላህ) ማለት የአላህን ﷻ ኃይልነትና ልዕልናውን ማወጅ ሲሆን፤ መስለሙ ይህን ድርጊት የሚፈጽመው ይህን የተፈቀደ (ሐላል) ባደረገለት ፈጣሪው ፈቃድ ብቻ መሆኑንና መስለሙ ለርሱ ፍጹም ተገዥ መሆኑን ለማመልከት ነው።

ማይክል፦ የእስላምን ሸሪዓ በደንብ ማወቅና ምስጢራቱንና ውስጠቱን መረዳት ሰፊ ጥናትና ጥልቅ ምርምር የሚያስፈልግ መሆኑን አምኜ ተቀብያለሁ።

የስልጣኔ እውነታዎች

የስልጣኔ እውነታዎች

ራጂቭ ከወዳጆቹ ጋር እንደተቀላቀለ በቅርቡ ያነሳቸውን ፎቶግራፎች እያሳየ ማብራራት ጀመረ።

እነዚህ ፎቶዎች አንድ ወዳጅ ባደረገልኝ ግብዣ ቱርክን ስገበኝ ያነሳኝቸው ናቸው። በዚህ ታሪካዊ አገር ያየሁት የስልጣኔ አሻራዎችና ገጽታዎች በጣሙን አስደምጥኛል። ወዳጄ በአገሩ ስለሚገኙት የእስላማዊ ስልጣን ገጽታዎች ያቀረበልኝ መረጃ በአገሪ በሕንድ ካየኝቸው ጋር እንዳይገጸር አድርጎኛል።

ማይክል፦ እኔ ግን እስላማዊ ስልጣኔን በተመለከተ ሌላ ገጽታውን የሚወክሉ መረጃዎች አሉኝ።

ራሽድ፦ በቅድሚያ የስልጣኔ ጽንሰ ሀሳብ ራሱ ምን እንደሆነ እንወስንና አስፈላጊ ሆኖ ካገኘነው እስላማዊውን ስልጣኔ ገምግሙን እንመዝን የሚል ሀሳብ አለኝ።

ማይክል፦ በጽንሰ ሀሳቡ ላይ የተስማማን ይመስለኛል!

ራሽድ፦ ችግር የለውም፤ መጀመሪያ የጽንሰ ሀሳቡን ምንነት ለይተን እናስቀምጥና በውል ከተስማማንበት ከዚያ መንደር እንችላለን።

ማይክል፦ ስልጣኔ አንድ ሕብረተሰብ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ ፈጠራዎቹንና እድገቱን የሚገልጽበት የሰው ልጆች ቁሳዊና ርዕዮታዊ እንቅስቃሴ ውጤት ነው።

ራሽድ፦ ማይክል በተናገረው ላይ ጥቂት ማብራሪያ ልጨምር። ስልጣኔ የሰው ልጅ ባህላዊ ምርቱን እንዲያሳድግ የሚረዳ ማሕበረሰባዊ ሥርዓት ሲሆን፤ ከአራት ነገሮች ይመሰረታል። እነሱም ኢኮኖሚያዊ ሀብት፣ ፖለቲካዊ ሥርዓት፣ ስነምግባራዊ ልማዶችና ሳይንስና ስነጥበብን የሚከተል መሆን ናቸው።

ስልጣኔ የሚቆመው በመጀመሪያ ደረጃ በሳይንሳዊና ቴክኒካዊ ምርምርና በቁሳዊ ጥበብ ላይ ሲሆን፤ ሳይንሳዊ ጎኑ በቴክኖሎጂ ፈጠራዎችና በሰብአዊ ሳይንስ ይወካል። ቴክኒካዊ ጥበባዊ ጎኑ ደግሞ በኪነ ሕንጻ በቀረጸና ለእድገት አስተዋጽኦ በሚኖራቸው ጥበቦች ይወካል። እናም ሳይንስና ጥበብ ማንኛውንም ስልጣኔ የሚመሩ ሁለት የማይነጣጠሉ ግብአቶች ናቸው።

ራሽድ፦ መጀመሪያ ወዳጄ ማይክል በተናገረው ላይ አስተያየት ልስጥ። በጽንሰ ሀሳቡ ምንነት ላይ ከተስማማን ስልጣኔ ከሁሉም በፊት የሰው ልጅ እንቅስቃሴ ውጤት መሆኑን አስምሮ ማለፍ ግድ ይላል። ከዚህ ስንኳን ደግሞ የሰብአዊነት ግብአቶችን አንዱንም ችላ ሳንል ሁሉንም ገጽታዎቻቸውን አስተውለን መመልከት ይኖርብናል። ይህን ካላደረግን ግን ስልጣኔው ጎደሎ ወይም ጭራሹን ስልጣኔ ሊባል የማችል ይሆናል። ይኸ አንደኛው ነው።

ሁለተኛው - የስልጣኔ መገለጫዎችን በተመለከተ ሕብረተሰቡ የተመሰረተባቸው እሴቶች ነጻብራቅ ከመሆናቸው አንጻር ከሕብረተሰብ ሕብረተሰብ ሊለያዩ ይችላሉ።

በመሆኑም እነዚህ እሴቶች ትክክል ወይም ስህተት መሆን አለመሆናቸው፤ አሰው ልጅ ሰብአዊነት ጋር የሚስማሙ መሆን አለመሆናቸው፤ ከሚኖርበት አካባቢ ጋር የሚጣጣሙ መሆን አለመሆናቸው፤ ለአንድ ስልጣኔ በጎነት ወይም መጥፎነት . . መለኪያ ሚዛን ነው። ይህም በተለያዩ ስልጣኔዎች መካከል ያለውን ሰፊ ልዩነትና በተለይም የሰው ልጆች በዘመናዊው የምዕራብ ስልጣኔ ውስጥ የሚመሩትን የመከራና የሰቆቃ ሕይወት በግልጽ የሚያሳየን ነው።

ማይክል፦ ራሽድ የእስላማዊውን ስልጣኔ የጨፈገጉ ጎኖች አንስተን እንዳንነጋገርባቸው እየሸሸ ይመስለኛል።

ራሽድ፦ አባባልህ የእስላማዊ ስልጣኔ አበይት ባሕርያትንና ክሌሎች ስልጣኔዎች የሚለይባቸውን ገጽታዎች ይነግረን ዘንድ ለራሽድ ጥያቄ እንድናቀርብ ያደርገናል።

ራሽድ፦ መልካም፤ እስላማዊ ስልጣኔ እስላማዊ እሳቤ ስለ ሰው ልጅ፤ ስለ ዩኒቨርስና ስለ ሕይወት ባለው ግንዛቤ ላይ ይመሰረታል። አበይት መለያ ባሕርያቱን እጠቅስላችኋለሁ። ግና እነዚህን ባሕርያት በዘመናዊው ምዕራባዊ ስልጣኔ ውስጥ ካሉት መስሎቻቸው ጋር እያነጻጸርኩ እንዳቀርባቸው ፍቀዱልኝ።

የእስላማዊ ስልጣኔ አበይት መለያ ባሕርያት በሚከተሉት ውስጥ ይጠቃለላል፦

- የዚህ ስልጣኔ መሰረት በሆነው እስላማዊ እሳቤ ውስጥ የሰው ልጅ ፈጣሪ ጌታ ያለው፤ በዚህ ምድር ላይ ተጠሪነት (ክላፋ) የተሰጠው፤ ለአላህ ﷻ ሕግና ትእዛዛት የታመነ፤ ነጻና ምርጫ ያለው ተገዥ የሆነ ፍጡር ነው። ስለዚህም በዚህ የአላህ ﷻ ሕግና መመሪያ ላይ የተንተራሰ መልካም ሥራ እንዲሠራ የታዘዘ ሲሆን፤ ፈልጎና አቅዶ በሚፈጽማቸው ነገሮች ሁሉ በዚህ ዓለምም ሆነ በወዲያኛውም ተጠያቂ ነው።

በዘመናዊው የምዕራብ ስልጣኔ ውስጥ ግን የሰው ልጅ የዩኒቨርስ ጌታ በመሆኑ፤ የራሱና የፍጥረተ ዓለሙ ጌታ ከመሆኑ አንጻር እርሱ ራሱ ከሚወስነው ውጭ ምንም የማይገድበው፤ ዋነኛ ትክረቱ ከተቀሩት እንስሳት ጋር በሚጋራቸው ቁሳዊ ፍላጎቶችና እርካታዎቹ ዙሪያ የሚያጠነጥን ፍጡር ነው። በምዕራባዊው ስልጣኔ እይታ የሰው ልጅም እንዲሁ ለከንቱ የተፈጠረ በመሆኑ እርሱ ራሱ ከሚወስነው ማእቀፍ ውጭ ተጠያቂነት የለበትም። በምዕራባውያኑ አመለካከት የሰው ልጅ ዓለማዎች ሁሉ ቅርብና ዓለማዊ የዱንያ ሕይወትን ብቻ የሚመለከቱ ናቸው።

- በእስላማዊ እሳቤ ዩኒቨርስም እንደ ሰው ሁሉ ተገዥና ታዛዥ የሆነ ፍጡር ነው። ይሁን እንጂ ለሰው ልጆች ግልጋሎት የተገራ ነው። ከዚህ በመነሳትም የአላህን ሕግና መመሪያውን የሚከተለው የሰው ልጅ፤ ከዚህ ዩኒቨርስ ጋር ይናበባል፤ ይጣጣማል፤ ከእርሱ ጋር በሚኖረው ግንኙነትም ሰላም ይሰማዋል።

የምዕራቡ ስልጣኔ ለዩኒቨርስ ያለው አመለካከት ግን፤ በሰውና በፍጥረተ ዓለሙ መካከል ያለው ግንኙነት የመናበብና የመጣጣም ሳይሆን የትግልና የፍጥጫ ግንኙነት ነው በሚል እሳቤ ላይ የተመሰረተ ነው። ስለዚህም በሁለቱ

መካከል የሚካሄደው ፍልሚያ ሁሌም የተፋፋመ ነው።

• በእስላማዊ እሳቤ ሕይወት የሰው ልጅና የዩኒቨርሱ ፈጣሪ ጌታ ንብረት ናት። የዛሬው ሕይወት አሁን ከምናየው እጅግ የገዘፈ የመጪው ሕይወት አንዱ ጣቢያ ሲሆን፤ የመጀመሪያው በሁሉም የሰው ልጆች ዓለማዊ ፍጻሜ ያበቃና ቀጣዩ ዘላለማዊ ሕይወት ከሞት በኋላ ይጠበቀናል። የሰው ልጅ ሰውን ዩኒቨርስንና ሕይወትን የፈጠረውን አላህን በሚያስደስት መንገድ ይህችን መሬት እንዲያለማና እንዲገነባት ታዟል። ምድራዊ ሕይወት ለወዲያኛው ዘላለማዊ ሕይወቱ የሚያስፈልገውን የሚዘራበት ማሳው ስትሆን፤ በዚህች ምድር ላይ ለፈጸማቸው ነገሮች ሁሉ ይጠየቃል፤ የሥራውን ዋጋም ከፈጣሪ አምላኩ ያገኛል።

የምዕራቡ ስልጣኔ ግን፤ ሕይወትን የሚመለከተው በዚህችው የዱንያ ዓለማዊ በሚወሰን ጠባቢ ጥግ ሲሆን በመጪው ዘላለማዊ የወዲያኛው ሕይወት፤ በሠሩት ሥራ መጠየቅ፤ መሸለምም ሆነ መቀጣት በመኖሩ አያምንም። በመሆኑም የሰው ልጅ ዕድልና አጋጣሚ በዚህች ዓለም ላይ ብቻ የተወሰነ ነው።

ከዚህ ሁሉ የምንደርስበት ማጠቃለያ የምዕራቡ ስልጣኔ ከእስላማዊው ስልጣኔ ጋር ሊገናኙ የማይችሉና በተቃራኒ ጫፎች ላይ የሚገኙ መሆናቸውን ነው።

ማይክል፦ ይሁንና ራሽያ በተናገርከው ላይ ሁለት ነጥቦችን እንዳነሳ ፍቀድልኝ፦

አንደኛ - ከምዕራቡ ስልጣኔ ውስጥ በጣም አስፈላጊ የሆነውን አንድ ጎን የክርስትናን ሃይማኖትና አይሁዳዊነትንም ጭምር ችላ ብለሃል። ለምሳሌ ያህል የምዕራቡ ስልጣኔ ስለ ሕይወት የሚያራምደው እሳቤ በየወዲያኛው ሕይወት፤ በሠሩት ሥራ መጠየቅ፤ መሸለምም ሆነ መቀጣት በመኖሩ አያምንም ብለሃል። ይህ ግን ስህተት ነው። በእምነቱ ዝርዝር ጉዳዮች ላይ አንዱ ከሌላው የሚለይ ቢሆንም ሁለቱም ሃይማኖቶች በወዲያኛው ሕይወት ያምናሉ።

ሁለተኛ - የነገርከን እስላማዊው ስልጣኔ የቆመባቸውን መሠረቶች ከምዕራባዊው ስልጣኔ ጋር በማነጻጸር ነው። ወዳጆችን ራጁብ በጠየቀህ መሰረት የእስላማዊውን ስልጣኔ መለያ ባሕርያት አላነሳህም።

ራሽያ፦ በመጀመሪያው አስተያየትህ ከአንተ አለያለሁ። አንድ ስልጣኔ በሚቆምባቸው መሠረቶችና ይህን ስልጣኔ ባመነጨው ሕብረተሰብ ስብጥር መካከል ልዩነት አለ። በምዕራባዊው ስልጣኔ ውስጥ የክርስትና እና የአይሁድ ሃይማኖት አሻራ መኖሩ ጥርጥር የለውም። ይሁን እንጂ የምዕራቡ ስልጣኔ በነዚህ ሁለት ሃይማኖቶች መሠረት ላይ የታነጸ ነው ማለት ግን ፈጽሞ የሚቻል አይደለም። ይልቁንም ተቃራኒውን መሉ በመሉ ማረጋገጥ እንችላለን። ስልጣኔው የታነጸው በአጠቃላይ ሃይማኖትን በመጻረር፤ በተለይ ደግሞ የቤተ ክርስቲያንን የበላይ ተቆጣጣሪነት በመቃወም ላይ ነው። በነጠረ የአእምሮ እሳቤ (rationalism) በዓለማዊ ጉዳዮች ላይ የተመሰረተ ስልጣኔ

ነው ማለት ነው። ይህም ሃይማኖትን መሉ በመሉ ከሕይወት በሚነጥለው ዓለማዊነት (secularism) ጎልቶ የወጣ ሲሆን፤ ሁለታችሁም በዚህ ላይ ከኔ ጋር ትስማማላችሁ ብዬ አስባለሁ።

ሁለተኛውን አስተያየትህን ግን እቀበላለሁ። ግና ከነዚህ የእስላማዊ ስልጣኔ መለያ ባሕርያት የሚከተሉት ነጥቦች ተጨምቀው የሚወጡ መሆናቸውን መጨመር እፈልጋለሁ።

• በእስላማዊ ስልጣኔ ውስጥ ከባድ እንዳስትሪ የሰውን ልጅ አብቅቶ ማምረት ነው። ይህም ለተፈጥሯዊ ስብጥሩ ትኩረት በመስጠት፤ ሰብአዊ ፍላጎቶችን በማርካት፤ ከዩኒቨርስ ጋር ያለውን መጣጣም እውን በማድረግ፤ የተፈጠረለት ግብና ዓለማዊ በማሳካት ላይ ያነጣጠረ ቀረጽና እነጻ ነው።

• በአንድ በኩል ሃይማኖትና ዓለማዊ ሕይወትን (ዲንና ዱንያን) ማስተሳሰርና ማስባጠር፤ በሌላ በኩል ደግሞ ሃይማኖትን አእምሮንና ሳይንስን ማጣጣምና ማስተሳሰር ሲሆን፤ በዚህ መሠረት ላይ ስነምግባርና የስልጣኔ ክንዋኔን ማነጽ ነው።

• በሰው ልጅ የዕውቀት ምንጮች ላይ የሚዘናወድ፤ የወጥነትና የመጣጣም ሁኔታ እንዲኖር ማድረግ ነው። ከቁሳዊው ጋር የተያያዙም ሆኑ ከዚያ ውጭ ካለው ጋር የተያያዙ እውነታዎች ሁሉ ሰው ሊደርስባቸው የሚችሉ ሲሆኑ፤ በተሰጡትና እርስ በርሳቸው በሚደጋገፉ የተለያዩ የግንዛቤ መሳሪያዎች ሊደርስባቸው ይችላል . . ከደመናፍሳዊ ግንዛቤው ጀርባ ሕዋሳዊ ግንዛቤ፤ ከሕዋሳዊ ግንዛቤው ጀርባ ደግሞ አእምሯዊ ግንዛቤው፤ በወሕይ (መለኮታዊ መገለጥ) በኩል የሚመጣውን ዕውቀት ለመቀበል ወደሚያዘጋጁት ከሕዋሳት ግንዛቤ በላይ (ጓደብ) ወደሆኑ የሩቅ ግንዛቤ መቅድሞች ያደርሰውና አምኖ ለመቀበልና ለመታዘዝ ያበቃዋል።

• ተጽእኖ በማሳደርም ሆነ በመቀበል ለሌሎች ስልጣኔዎችና ባህሎች ራሱን ክፍት ማድረግ። ይህም ከሌሎች ሕዝቦች የተገኘውንና ከእስላማዊ ስልጣኔ ጋር የሚጣጣመውን ከራሱ ጋር በማሳለጥ፤ ሌሎች ሕዝቦችም ከእስላማዊ ስልጣኔ ውጤቶችና መከሰቻዎች ይቋደሱ ዘንድ በሩን በመክፈት ነው።

ራጁብ፦ ራሽያ ይቅርታ አድርግልኝ፤ ማይክል ቅድም የእስላማዊ ስልጣኔን ጨፍጋጋ ጎን የሚመለከት መረጃ እንዳለው ተናግሯልና ስዕሉ የተሟላ ይሆን ዘንድ ፍቀድለትና እናዳምጠው።

ማይክል፦ በዚህ ላይ የሚቀርበው ዋነኛው ትችት በዚህ ስልጣኔ ላይ የቆመው መንግስት የተመሰረተው በሰይፍ በጎራዴ ነው፤ ከማስገደድና ከጋይል እርምጃ ጋር የተሳሰረ ነው የሚለው ነው።

ራሽያ፦ ወዳጄ፤ ለስልጣኔ ማበብ አንዱ ዋነኛ መስፈርት ሠላምና መረጋጋት በመሆኑ ጎራዴ ከቶም ስልጣኔን አይመስርትም። ይህ ደግሞ ከዕረቦች ሁኔታ ጋር ፈጽሞ የማይጣጣም ነው። ወታደራዊ ድልም እንዲሁ የግድ በእሳቤ በባህልና በስልጣኔ መስክም ድልን መቀዳጀት ማለት አይደለም። የተታሮችን

የመንግሥታዊነትና የሌሎችንም ሕዝቦች ታሪክ መለስ ብለህ ብታስተውል፤ አከርካሪ የሚሰብር ብርቱ ወታደራዊ አቅም የነበራቸው ሲሆን በዚህ አቅማቸው ግን ስልጣኔን አልመሰረቱም . .

እስላም በጦር በጎራዴ በጅሃድ ነው የተስፋፋው የሚለውን አሉባልታ ማለትህ ከሆነ ግን፤ እስላም የሙስሊሞች ጦር ባልደረሰባቸው ሰፋፊ የዓለም ክፍሎች ውስጥም ስልጣኔውን የመሰረተ መሆኑን ብቻ ልጠቅስልህ እፈልጋለሁ። ይህ ርእስ ጉዳይ ብዙ ዝርዝር ጉዳዮችን የሚያካትት ነው። ለማንኛውም ግን ብዙ ታላላቅ ምዕራባውያን ሊቃውንት ወደሰጡት ምስክርነት እወስደሃለሁ። The New World of Islam የተሰኘው መጽሐፍ ደራሲ የሆኑት አሜሪካዊው ጸሐፊ ሎሥሮፕ እስቶዳርድ እንዲህ ይላሉ፦ «ዐረቦች ፈጽሞ ደም ማፍሰስን የሚወድ፣ ጥፋትና ውድመትንም የሚፈልግ ሕዝብ ሆነው አያውቁም። የዚህ ሁሉ ተቃራኒ የሆኑ፣ የከበረ ስነምግባርና ሰብእና የነበረው፣ ዕውቀት መገባዎትን የሚናፍቅ፣ ከቀደሙት ስልጣኔዎች ለደረሰው የእነጻና የመገራት ጸጋ ግምት የሚሰጡጥና ተሰጥኦ ያለው ሕዝብ ነበሩ። በአሸናፊዎችና በተሸናፊዎች መካከል የእሳቤዎች መጣጣምና መሳለጥ የተንሰራፋ ከሆነ እርስ በርሳቸው በቀላሉና በፍጥነት ይቀላቀላሉ፤ ደባለቃሉ። ከዚህ ቅልቅልና መቀያየጥ ነው አዲሱ ስልጣኔ - የዐረቦች ስልጣኔ ያበበው።»

የፈረንሳይ ጦር የቀድሞ መኮንን የሆነው ኮንት ሄንሪ ዴ ካስትራ ደግሞ እንዲህ ይላል፦ « . . ይህ ሃይማኖት ዛሬ የሚገኝበትን ሁኔታ መፈተሽ፣ በጎራዴ ነው የተሰራጨው የሚሉትን ወገኖች አሉባልታ መድረሻ ያሳጣዋል ብለን እናምናለን። የሙሐመድ ﷺ ሃይማኖት በኃይልና በማስገደድ የተስፋፋ ቢሆን ኖሮ፣ ስርጭቱ ከድል አድራጊ ሙስሊሞች ፍጻሜ ጋር ባከተመ ነበር። የምንመለከተው እውነታ ግን ቁርኣን አሁንም ክንፎቹን በምድሪቱ ጥጎች ሁሉ እንደዘረጋ መቀጠሉን ነው . . »

እስላማዊው ስልጣኔ በሰው ልጅ ታሪክ ላይ የተወውን አሻራ ከሚገልጹ ከፈረንሳዊው የታሪክ ሊቅ ከጉስታፍ ሊቦን ቃላት የተሻለ እውነተኛ አገላለጽ አላገኝም፤ እንዲህ ይላሉ፦

«በታሪክ ውስጥ እንደ ዐረቦች ጉልህ የሆነ አሻራ ያሳረፈ ሌላ ሕዝብ አናገኝም፤ ከዐረቦች ጋር ትስስር የነበራቸው ሕዝቦች ሁሉ ለተወሰነ ዘመን ቢሆን እንኳ ስልጣኔያቸውን ወስደዋል . . »

በመጨረሻም ዛሬ ባለው ስልጣኔ ጥላ ስር፣ ሰብአዊ መለያ ባሕርያቱን በማውደም አማካይነት በሰው ልጅ ላይ ያንዣበበው አደጋ ምን እንደሚመስል መመልከት የናንተ ፈንታ ነው። የተጋረጠው አደጋም የእስላማዊ ሕብረተሰብ ምስረታን ሰብአዊና ተፈጥሯዊ ግዴታ የሚያደርግ ነው።

የሙስሊሞች ፀሐይ ለሰው ልጆች ስት ፈነጥቅ

የሙስሊሞች ፀሐይ ለሰው ልጆች ስትፈነጥቅ

ሰላምታ ከተለዋወጡ በኋላ፤ ራጂቭና ራሽድ ማይክል የውይይቱ ጀማሪ ለመሆን እንደጓጓ አስተዋሉና ራሽድ አንዲህ ሲል ቀለደበት፡-

ማይክል በል ቀጥል፤ ለዚህ ወይይት የምታስፈነጥራቸውን ቀስቶች አዘጋጅተህ የለም? እንዳያገኙኝ ከአስክሪት ፊት ገለል ልበል መሰለኝ!!

ማይክል፦ በፍጹም፤ ምንም አልተኩስም፤ ተረጋጋ . . ያለ ስጋት እስክሪንህ ላይ ማፍጠጥ ትችላለህ . . ። እውነቱን ለመናገር ያለፈው ወይይት ባህልና ስልጣኔዎችን ይበልጥ እንድፈትሽና ሙስሊሞች ለሰው ልጆች ምን እንዳበረከቱ ለማወቅ ጥረት እንዳደርግ አድርጎኛል። በዚህም «አንድ ሺህ አንድ ፈጠራና የምስጢራት ቤተመጽሐፍ» በሚል ርእስ የተዘጋጀ ፊልም አግኝቻለሁ። ፊልሙ የሚወስደው ጊዜ አጭር ሲሆን 13 ደቂቃ ብቻ ነው። በይዘቱ ግን በርእስ ጉዳዩ ላይ አርኪና ማራኪ ነው . . እስላማዊው ስልጣኔ በዘመናዊው የሰው ልጆች እድገት ውስጥ ያለውን አበርክቶ የሚተርክ ሲሆን፤ ከሃያ የሚበልጡ ዓለም አቀፍ ሽልማቶችን ያሸነፈ ፊልም ነው።

ፊልሙ በአቀራረቡ የአጭር ትረካን ስልት የተከተለ ሆኖ በአንድ ቤተ መጽሐፍት በትምሕርታዊ ሽርሽር ላይ የነበሩ ሕጻናት ተማሪዎች በኃላፊው እየተመሩ ጉብኝት ሲያደርጉ፤ የጨለማው ዘመን በመባል የሚታወቅ ዘመን በአውሮፓ እንደነበረ ለመጀመሪያ ጊዜ ይሰማሉ። የእስክሪት መሪ ተዋናይ የቤተ መጽሐፉን ኃላፊ ገጸባሕሪ ተላብሶ የሚጫወተው «ሴር ብን ኪንግዝሊ» ሲሆን ቀጥሎም ሙስሊሙን ሊቅ አልጀዘሪን መስሎ ይተውናል። በዚያ ዘመን የኖሩ አንዳንድ ሙስሊም ሊቃውንትን ለተማሪዎቹ ያስተዋውቃል። በወቅቱ ሙስሊሞች የደረሱበትን ከፍተኛ የሳይንስና የዕውቀት ደረጃ፤ ከሰባተኛው እስከ አስራ ሰባተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ባለው ጊዜ ውስጥ ፈጠራዎቻቸውንና ለዓለም ያበረከቱትን ሳይንሳዊ ግኝቶች እየዘረዘረ ያስረዳቸዋል። ይህ ዘመን ከታሪክ አኳያ በጣም አስደናቂ ተደርጎ የሚቆጠር ሲሆን ተገቢ የሆነ ትኩረትና ክብር ግን አልተሰጠውም።

ራሽድ፦ የፊልሙ ዓለማ ምንድነው?

ማይክል፦ የፊልሙ ዓለማ በአውሮፓ ለሕዳሴው ዘመን መጀመር ዋነኛ መንስኤና ምክንያት የሆነው፤ በሙስሊሙ ዓለም የተፈጠረውና የተለያየ ሃይማኖት በነበራቸው ሳይንቲስቶችና የፈጠራ ሰዎች አማካይነት እውን የተደረጉ ሳይንሳዊና ቴክኒካዊ ግኝቶች መሆናቸውን ማረጋገጥ ነው። ይህ ግንዛቤ በከፍተኛ ደረጃ የተዘነጋ ታሪካዊ እውነታ መሆኑን ፊልሙ ይጠቁማል።

ራጂቭ፦ ማይክል የምትናገረውን ነገር በዝርዝር እንዳውቀው የበለጠ አንግተኸኛል።

ማይክል፦ በዚህ ረገድ ብዙ ዝርዝር ጉዳዮች ሲኖሩ ጥቂቶቹን እነሆ፦ አልጀዘሪ በታሪክ ውስጥ ከታላላቅ መሐንዲሶች፤ ኬሚስቶችና የፈጠራ ባለቤቶች አንዱ ሲሆን፤ አንደ ትንግርት የሚጠቀሰውን የዝሆን ሰዓት ፈጥሯል። በመላው ዓለም ላይ ሰዎች በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ውስጥ የሚጠቀሙባቸውን አያሌ የመገልገያ መሳሪያዎችንም ሰርቷል። በጥንቶቹ ዝርዝር አስራራቸው መሰረት የተሰሩ ሜካኒካል መሳሪያዎች፤ የነፋስና የውሃን ኃይል መጠቀም በእርሻ መስክ ስርነቀል ለውጥ እንዴት ማስገኘት እንዳስቻለ ያብራራሉ . . በተጨማሪም አንዱ ላይ ወረቀት ለቀዶ ጥገና ሕክምና የሚውሉ በመቶዎች የሚቆጠሩ መሳሪያዎችንና መገልገያ እቃዎችን ከአንድ ሺህ ዓመታት በፊት ለመፍጠር ችሏል። ፈጠራዎቹ አንዳንድ ቀዶ ጥገናዊ ነገሮችን ግንዛቤ ውስጥ ከማድረግ ጋር ዛሬም ድረስ በዘመናዊ ሆስፒታሎች ውስጥ የሕመማችንን ሕይወት በመታደግ ላይ ይገኛሉ . . ሌላው ሳይንቲስት ሐሰን ብን አልሀይሠም፤ ዐይን እንዴት እንደሚሠራ ያብራራ ሰው ነው። የምስል ቀረጻና አፈጻጸሙን እብን አልሀይሠም እንዴት እንዳስቀመጠ እንደናውቅ ትንሹ ቀዳዳ ያለው ግዙፍ የካሜራ ሞዴል ፊልሙ ላይ እንመለከታለን።

ራጂቭ፦ ማይክል በጣም ጠቃሚ የሆነ መረጃ ነው ያመጣኸው፤ ነገር ግን በዚህ ጉዳይ ላይ ትኩረት አድርገህ ፍተሻ ያካሄድክ አንተ ብቻ አይደለህም። እኔም የበኩሉን ጥረት አድርጌ አንዳንድ ነገሮችን አግኝቻለሁ። ዘግሪድ ሆንክህ በተባለች ጀርመናዊት ጸሐፊ «የእግዚአብሔር ሐፀሐይ ለምዕራቡ ዓለም ስትፈነጥቅ» በሚል ርእስ የተዘጋጀ አስደናቂ መጽሐፍ አጋጥሞኛል።

ማይክል፦ ምን አዲስ ነገር አገኘህበት?

ራጂቭ፦ ያልጠበቅኳቸው ብዙ ነገሮች ትኩረቴን ስበዋል። በአውሮፓ ቋንቋዎች ውስጥ የሚገኙ ብዙ የተውሶ ቃላት መሰረታቸው ዐረብኛ መሆኑን ታውቃለህ?!

ማይክል፦ በእርግጥ የሚገርም ነው! የምርህን ነው?!

ራጂቭ፦ የምሬን ነው። ለምሳሌ (Coffee) የሚለውን የእንግሊዝኛና የሌሎች የአውሮፓ ቋንቋዎች ቃል ውሰድ፤ «ቀህዋህ» ከሚለው የዐረብኛ ቃል የተዋሰነ ነው። ካፌ የሚለው ቡና የሚጠጣበት ቦታም ከዚሁ የወጣ ነው . . (Rice) የሚለው ቃልም «አሩዝ» ከሚለው የተወረሰ ነው። (Sofa) የሚለው ቃልም እንዲሁ ከዐረብኛ የተወሰደ ነው . . (Alcohol) የሚለውን የመሳሰሉ ሳይንሳዊ ይዘት ያላቸውን አያሌ ቃላትም ከዐረብኛው ንበት ጋር የሚጣጣሙ ሆነው አግኝቻለሁ . .

መጽሐፉ ብዙ የማላውቃቸውን እውነታዎች አሳውቆኛል። ጸሐፊዋ ይህንን ጠቅላላ አድርጋ ስታስቀምጥ እንዲህ ትላለች ፦ «አውሮፓ ለዐረቦችና ለዐረብ ስልጣኔ ባለዕዳ ነች። በአውሮፓና በሌሎችም ክፍለ አሕጉራት ጫንቃ ላይ ያለው የዐረቦች ብድራት እጅግ የበዛ ነው። አውሮፓ ለዚህ ከባድ ውለታ ከረዥም ጊዜ በፊት እውቅና መስጠት ይገባት ነበር። ይሁን እንጂ ጭፍን ወገንተኝነትና የእምነቶች መለያየት ዐይኖቻችንን አሳውረው ጋርደውብናል።»

ራሽያ፦ ራሺያ ትኩረትህን የሳቡ እነዚህን እውነታዎች የበለጠ ለማወቅ እኔንም በጣም አንግተኸኛል።

ራሺያ፦ ከዚህ መካከል ለማሳሌ ያህል የሚከተለውን እናገኛለን፦ የጋሊኖስን (Galen) ስሕተቶች መጀመሪያ ያስተዋለውና የደም ዝውውር ሥርዓትን ያስተዋወቀው የእስፔኑ ሳርቪቶስም ሆነ እንግሊዛዊው ሃርቪይ ሳይሆን፤ በአስራ ሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የኖረው ዐረባዊው እብን አንነፊስ መሆኑን አላውቅም ነበር። እብን አንነፊስ በሰው ልጅ ታሪክና በሕክምና ጥበብ ታሪክ ውስጥ የሚይዘውን ይህን ታላቅ ግኝት ያስመዘገበው ከሃርቪይ በፊት አራት መቶ ከሳርቪቶስ ደግሞ ሦስት መቶ ዓመታት ቀደም ብሎ ነበር . የእቅሊዶስንና የበጥሊሞስን (Patolmy) ስሕተት በቅድሚያ ያስተዋለው ዐረባዊው ሙስሊም ሊቅ እብን አልሀይሠም መሆኑንም አላውቅም ነበር። ዐይን ማየት ወደሚፈልገው ነገር ጨረር ይልክና ነጥሮ የሚመለሰውን ነጸብራቅ ይመለከታል፤ የሚለው የሁለቱ ግሪካውያን እሳቤ ከዐይን የሚወጣ ጨረር አለመኖሩን በማረጋገጥና በተቃራኒው ዐይን ከነገሮች የሚንጸባረቀውን በሌንሱ አማካይነት የሚመለከት መሆኑን እብን አልሀይሠም ደርሶበታል . በተጨማሪም መሬት በፀሐይና በራሷ ዙሪያ የምትሸከረከር መሆኗን ያገኘው በስፋት እንደሚነገረው ኮፐርኒክስም ሆነ ሌላ ሳይሆን፤ ዐረባዊው ሙስሊም ሳይንቲስት አልበይሩኒ መሆኑንም አላውቅም ነበር . ይህች አስደናቂ ኦሪየንታሊስት እንደገለጸችው ሙስሊሙ የሕክምና ሊቅ አልራዚ በሁሉም ታሪክ ጸሐፊዎች ዘንድ በሁሉም ዘመናት ከታላላቆቹ የሕክምና ጠበብቶች አንዱ ሲሆን፤ በፈንጣጣና በኩፍኝ ላይ የተጻፉ መጣጥፎቹ ተላላፊ በሽታዎችን የሚመለከቱ የመጀመሪያዎቹ ሁነኛ ሥራዎች ተደርገው የሚወሰዱ ናቸው። ጽሑፎቹ በአስተውሎ፤ በበሽታዎች ምርመራና ትንተና ልዩ አቅም ያላቸው ሲሆኑ ከ1489 ዓል እስከ 1866 ዓል ድረስ አውሮፓ ውስጥ በእንግሊዝኛ ቋንቋ አርባ ጊዜ ታትመዋል . በአውሮፓ የጨለማው ዘመን በመባል በሚታወቀው በዚህ ዘመን ዐረቦች የቅርብ ዘመን ፈጠራ ተደርጎ የሚገመተውን የሕክምና ማደንዘዣን ያውቁ እንደነበረም ጸሐፊዋ ገልጿለች። እውነታው እንደሚናገረውና ታሪክ እንደሚመሰክረው የእስፓንያ ማደንዘዣ ጥበብ ማንም ያልቀደማቸው አንጡራ ግኝታቸው ነው . እንዲህ ባለው አጭር ወይይት ላይ ማቅረብ የሚያስችግሩ ሌሎች በጣም ብዙ ዝርዝር ነገሮችም ይገኛሉ።

ራሽያ፦ አሁን የጠቀስኳቸው ነጥቦች ዐረቦችና ሙስሊሞች፤ ለሰው ልጆች በተለይም በተግባራዊ ሳይንስ መስክ የጨመሩት አዲስ ነገር የለም ለሚሉና የታሪክን እውነታዎች ለማያውቁ ወይም ለሚያስተባብሉ አንዳንድ ወገኖች አሉባልታ አጥጋቢ ምላሽ ነው። እንደ እውነታው ከሆነ ግን የሰው ልጆች ተግባራዊና ሙከራዊ ስልትን በዐረቦችና በሙስሊሞች አማካይነት እንጂ አላውቀንም። በዚህ ረገድ የአንዳንድ ምዕራባውያን ሳይንቲስቶችን ቃል እንድጠቅስላችሁ ፍቀዱልኝ።

ፈረንሳዊው ኦሪየንታሊስት ክሎድ ካህን እንዲህ ይላል፦ « . . ሙስሊም ሊቃውንት -ርእዮታዊ ዝንባሌያቸው እንዳለም ሆኖ - በረቂቃዊነት ኃይል ከግሪኮች አነስ ያሉ ሲሆን፤ ይህንን ያካካሉት ግን ለተግባራዊነት ባላቸው ብርቱ ዝንባሌያቸው ነው። ቀጥሎ የመጣው ሳይንሳዊ እድገት የዚህን ዝንባሌ አስፈላጊነትና ፋይዳውን አሳይቷል። ዐረቦች ያበረከቱት ዕውቀት በዕለታዊ ሕይወታቸው ውስጥ የተገበሩት ዕውቀት ነው። ለዚህም ነው መኖር የቀጠለውና ቀጣይነትን ማረጋገጥ የቻለው። አልራዚ (ከታላላቅ ሊቃውንት አንዱ ነው)፤ ሳይንሳዊ እድገት ቀጣይነት ሊኖረው እንደሚችል በጣም ግልጽ በሆነ አባባል ተናግሯል። ይህ በብዙኃኑ የመካከለኛው ዘመን ሊቃውንት ዘንድ እንግዳ የሆነ መርህ ነው . . » ጣልያንያዊ ተመራማሪ ሎራ ቪሽያ ቫግሌሪ ደግሞ እንዲህ ትጠይቃለች፦ « . . ቤይክን አስፈላጊነቱን ከማወጃ ከረጅም ዘመን በፊት የትግበራና የሙከራ ስልቶችን ያስገኙት ዐረቦች አልነበሩምን?! የኬሚስትሪና የስነፈለክ እመርታ፤ የግሪኮች ዕውቀት ስርጭት፤ የሕክምና ሳይንስ መጎልበት፤ የተለያዩ የፊዚክስ ሕጎች ግኝት፤ . . እነዚህ ሁሉ ዐረቦች ከተውልን የተገኙ አይደሉምን? » . . አሜሪካዊው ታሪክ ጸሐፊ ዎል ዲዮራንት ደግሞ እንዲህ ይላል፦ « . . ዐረባዊ ዕውቀት በኬሚስትሪ ሳይንስ ውስጥ ሳይንሳዊው የሙከራ ስልት እንዲያቆጠቁጥ አድርጓል፤ ይህም የዘመኑ አእምሮ አንዱ ዐቢይ መሳሪያና ታላቅ መመኪያው ነው . . ስልቱን ጃብር [እብን ሐያን] ካስተዋወቀው ከአምስት መቶ ዓመት በኋላ ሮገር ቤይክን ለአውሮፓ ወደዚያ የመራው ከአንዱሉስ ዐረቦች የፈነጠቀለት ብርሃን መንገዱን ያበራለት በመሆኑ ነበር። ይህ የብርሃን ወገግታ ራሱም ቢሆን በምሥራቁ ዓለም ከሚገኙ ሙስሊሞች የተወሰደ እንጂ ሌላ አልነበረም »።

ይህ ዐረባዊ እስላማዊ ስልጣኔ በፈጠራ መስክ ለሰው ልጆች ካበረከታቸው አስተዋጽኦዎች ኢምንቱ ብቻ ነው።

ማይክል፦ በእርግጥ ይህ ሊስተባበል የማይችል ትልቅ አበርክቶ ነው። ግና ይህ ስልጣኔም እንደ ግሪክ ስልጣኔ ካሉ የቀደሙ ስልጣኔዎች የተጠቀመ መሆኑን መካድ አይቻልም።

ራሽያ፦ ወዳጄ፤ ይህ የሳይንሳዊ እድገት ባሕሪ ነው። ሳይንስ በጥቅሉ ሲታይ በባሕሪው የሰው ልጅ ስኬቶች የተያያዘ ሰንሰለት ሲሆን፤ ይህም የስልጣኔ

ዑደቶች በመባል የሚታወቀው ነው። ፈረንሳዊው አሪዮንታሊስት አልዶ ሜይኦ፡ « . . ይህ የዐረቦች ሳይንስ ጥንታዊውን ስልጣኔ ከአዲሱ ዓለም ጋር የሚያስተሳስረውን የግንኙነትና የቀጣይነት ቀለበት የሚመሰርት ነው።ያንን ዐረባዊ ዕውቀት ካላገኘነውና ካልተገነዘብነው በስተቀር ምንነቱን ለመተንተን አስቸጋሪ የሚሆን ከፍተኛ በቀድሞዎቹ ስልጣኔዎችና በዘመናዊው ስልጣኔያችን መካከል ያጋጥመናል።»

«የዘመናዊ ሳይንስ ጎሕ . . እስላም - ቻይና - ምዕራቡ ዓለም» የተሰኘ መጽሐፍ ደራሲ በሆኑት የሃርቫርድ ዩኒቨርሲቲው የታሪክ ፕሮፌሰርበዶክተር ቶቢ ሃፍ አመለካከት፣በዐረባዊ እስላማዊ ስልጣኔ ውስጥ የተነሳበረውና የተከማቸው ሳይንሳዊና ፍስፍናዊ ዕውቀት፣የመካከለኞቹ ክፍለ ዘመናት አውሮፓውያን ባከናወኑት ታላቅ የትርጉም ሥራ አማካይነት ወደ ምዕራቡ ዓለም መሸጋገር፣ለምዕራቡ ዓለም የእሳቤ እድገት አካሄድ ላይ ትልቅ አሻራ ነበረው።

የዐረባዊ እስላማዊ ስልጣኔ ስኬቶች ግን የትኛውም ሌላ ስልጣኔ የሌለው ልዩ ባሕርያት አሉት። ከነዚህም ዋነኞቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

እስላማዊው ዕውቀት ከሃይማኖት ፈጽሞ ተለይቶ አያውቅም። ይልቅዬ ሃይማኖት ዋነኛ መጋቢውና አነቃቂ ኃይሉ ነው።

የሙስሊሞች ዕውቀትም እንደ ምስጢራት ተቆጥሮ አያውቅም። ይልቁንም እንደየትስስራቸው በመላው የሰው ዘር መካከል ለማሰራጨት ይጓጉም ነበር። የሙስሊም ዩኒቨርሲቲዎችም ዕውቀት ፍለጋ ወደነሱ ለሚሰደዱ አውሮፓውያን ተማሪዎች ክፍት ነበሩ . .

እናም እኔ በዚያ ስልጣኔ እምኮራ ነኝ።

ሰብአዊ ፍጡር . . እንዲገለል ሲደረግ

ሰብአዊ ፍጡር . . እንዲገለል ሲደረግ

ራጂቭና ራሽድ ከማይክል ቀድመው ወደ ውይይት ክፍሉ ገቡ። በራጂቭ የተጀመረው ቀጣዩ ምልልስ በሁለቱ መካከል ቀጠለ።

ራጂቭ፦ ልንገጋገርበት የምፈልገውና በነገሩ ላይ እስላም ያለው አቋም ምን እንደሆነ ማወቅ የምሻው ጉዳይ አለኝ።

ራሽድ፦ በጣም ደስ እያለኝ፣ ቀጥል . .

ራጂቭ፦ በአገሬ በሕንድ የተገለለ (ካስት) በመባል የሚታወቅ የሕብረተሰብ መደብ ይገኛል። ዛሬ እንኳ «ሃሪጃን» ወይም የእግዚአብሔር ልጆች የሚል መጠሪያ ተሰጥቷቸዋል። መጠሪያውን የሰጣቸው ታሪካዊው የሕንድ መሪ ማሃተማ ጋንዲ ነው . . የሕንድ መንግስት ከ1949 ዓል ጀምሮ «ካስት» የሚለውን ቃል መጠቀም ያገደ ቢሆንም፣ ተጨባጭ ሁኔታውና ጥናቶችም ጭምር በሕንድ የገጠር አካባቢዎችና በትናንሽ ከተሞች ማግለል ዛሬም ድረስ እንደቀጠለ መሆኑን ያመለክታሉ።

ራሽድ፦ ለመሆኑ የማግለል ችግር ምንድነው?

ራጂቭ፦ ማግለል ተራ ችግር ሳይሆን አስከፊ ሰቆቃ ነው . . የሰው ልጅ ሰብአዊነትና መብቶቹ በአስከፊ ሁኔታ የሚረገጡበት ሰብአዊ ቀውስ ነው . .

እዚህ ላይ ማይክል ይቀላቀላቸውና ሰላምታ ያቀርብላቸዋል . .

ራሽድ፦ ሰላም ማይክል፤ ራጂቭ ከአፍታ በፊት ውይይቱን ከፍቷል። ራጂቭ በመናገር ላይ እያለ ርእሰ ጉዳዩን ማወቅ ትችላለህ . . ራጂቭ ቀጥል . .

ራጂቭ፦ የችግሩ መንስኤ ሕብረተሰቡን በመደቦች የሚከፋፍለው የሕንዱ ሃይማኖት ነው። ከሁሉም የበለጠ ከበሬታ የሚሰጠው መደብ የበራህሞች መደብ ሲሆን፣ በእምነቱ መሰረት እነዚህን የፈጠራቸው በራህማ አምላክ በአፋ ነው። መምሕር፣ ካህንና ዳኛ ከነርሱ መደብ ነው። በደረጃ የሚከተሉት ካሽተሮች ናቸው። እነዚህ ደግሞ አምላክ ከሁለት ክንዶቹ የፈጠራቸው ሲሆኑ፣ ይማራሉ፤ መስዋዳቶችን ያቀርባሉ፤ ለመዋጋት መሰሪያ ይታጠቃሉ። ከዚህ የሚቀጥለው ወይሾች ሲሆኑ፣ አምላክ ከጭኑ የፈጠራቸው ናቸው። ያርሳሉ፤ ይነግዳሉ፤ ገንዘብ ይሰበስባሉ፤ ለሃይማኖታዊ ትምህርት ቤቶች ወጭ ያወጣሉ። የታችኛውን ደረጃ የሚይዙት ደግሞ ሹደሮች ሲሆኑ፣ አምላክ ከሁለት እግሮቹ የፈጠራቸው ናቸው። ከአገር በቀል ጥቁሮች ጋር የካስቶችን (የተገለሉትን) የሚወክሉት ሹደሮች ናቸው። የነርሱ ሥራ ከላይ የተጠቀሱ ሦስቱን የተከበሩ መደቦችን ማገልገል ሲሆን፣ የተናቁና የወረዱ ሥራዎችን በመስራት ላይ ይሰማራሉ።

ራሽድ፦ ማለት ያሰብከው ገብቶኛል . .

ራጂቭ፦ ይቅርታ፣ ገና አላወቅህም።

ማይክል፦ ከዚህ የከፋ ሌላ ነገር አለ ማለት ነው? ይህ የመደብ ክፍፍል ዛሬም ድረስ ይሠራበታል?!

ራጂቭ፦ አዎ፤ ካስቶች በዚህ ክፍፍል መሰረት የሚስተናገዱበት ሁኔታ ዛሬም ድረስ በተለይም በገጠር አካባቢዎች መኖሩን ለራሽድ ነግራ ነበር። በዚህ መደብ ላይ የሚፈጸመው ግፍና ኢሰብአዊ ጭቆና ለማሰብ የሚከብድ ነው። ከልደት በፊት በሦስተኛው ምእተ ዓመት የተጻፈው የሕንዱ መኖ ሕጎች የተመሰረቱት የሹደርና የካስቶችን መደብ በማንቋሽሽ ላይ ነው። በሕጎቹ መሰረት ለምሳሌ ያህል የሕንዱን ሃይማኖታዊ ጉዳዮችን ለሹደራዊ ያስተማረ ማንኛውም ሰው፣ ከሹደራዊው ጋር ወደ ገሀነም ይሄዳል . . ካስቶችም ከመንደሩ ወጣ ብለው መኖር ሲኖርባቸው፣ ያልተሰበሩ ደህና እቃዎችንም ከመጠቀም ይከለክላሉ። ከውሾችና ከአህያዮች በስተቀር ምንም ዓነት ንብረት ሊኖራቸው አይችልም። የሙታን ሰዎችን ልብሶች ብቻ እንጂ ሌላ መልበስ አይችሉም። ሁሌም ያለ ጫማ መሄድ አለባቸው። የሴቶቻቸው ጌጣጌጥም ከብረት ብቻ የተሠራ መሆን ይኖርበታል። ሁሉም ግንኙነቶቻቸው እርስ በርሳቸው መካከል ብቻ የተወሰነ መሆን ይገባል። አንድ ሹደር ስለ ሃይማኖት ጉዳዮች ከተናገረ የፈላ ዘይት አፋ ውስጥ ይጨመራል!! . . ከዚህ ይበልጥ አስከፊውና መራራው ደግሞ፣ ዛሬም ድረስ ከጧቱ ሦስት ሰዓት በፊትና ከሰዓት ከዘጠኝ ሰዓት በኋላ የካስቶች ጥላ በነዚህ ወቅቶች ረጅም ስለሚሆንና በራህማዎችን ጥላው አርፎባቸው እንዳያረክሳቸው ስለሚፈሩ ካስቶቹ ከቤቶቻቸው እንዳይወጡ ይከለክላሉ . . በራህማው የካስቱ ጥላ ከበከለው ከርክስቱ ሳይታጠብ መብላትም ሆነ መጠጣት አይችልም!! . .

ማይክል፦ የማይታመን ነው! እንዲህ ያለ ነገር በዛሬው ዘመናችን ይከሰታል?! ከሕንድ ማህበረሰብ ምን ያህል መቶኛ ይይዛሉ?

ራጂቭ፦ ካስቶች ከሕዝቡ ቀጥር 45% ማለትም ከሕንዱ እምነት ተከታዮች 80% ይሆናሉ። የተቀሩት ሦስቱ የሕንዱ መደቦች ግን 11% ብቻ ናቸው።

ራሽድ፦ ካለፈው ክፍለ ዘመን አርባዎቹ ጀምሮ የሕንድ መንግስት «ካስት» የሚለውን ቃል መጠቀም ከልክሏል ብለህ ነበር። እናም ድርጊቱም የተከለከለና በሕግም የሚያስጠይቅ ነው ማለት ነው።

ራጂቭ፦ ትክክል ነው። ችግሩ ያለው የጠራ ዘርና ያልጠራ ዘር በሚለው ላይ የሚመረከዘው የዘረኝነት ቋጠሮ ከሕንዱ ሃይማኖት አበይት መሰረቶች አንዱ ተደርጎ የሚወሰድ በመሆኑ ላይ ነው። ከሕንዱና ከሦስቱ «ምርጥ» መደቦች ውጭ የሆነውን ሰው የረከሰና ያልጠራ አድርገው ይቆጥሩታል።

ራሽድ፦ በእርግጥ በግፍና የሰውን ልጅ ሰብእና በሚያራክስ፣ በምንም መልኩ ሰው ተጠያቂ ባልሆነበት ነገር አድልዎ በማድረግ ላይ የቆመ አስቀያሚ ሥርዓት ነው። ይሁንና ያልከውን ነገር እስላም በዚህ ላይ ከሚኖረው እሳቤና ከሚያራምደው አቋም ጋር ምን ያያይዘዋል?

ራጂቭ፦ የተገለሉ ካስቶች በተለይም ከነገርኳችሁ እገዳ በፊት የክርስትና ሃይማኖት ተከታይ በሆኑት እንግሊዞች ቅኝ አገዛዝ ስር እየኖሩ፣ ክርስትናን የሚሰብኩ ቁጥራቸው የበዛ የሚሰዩን ተቋማትም እያሉክርስትናን ሳይመርጡ አብዛኞቻቸው እስላምን መርጠው በመቀበል ይሰልሙ ነበር።

ራሽድ፦ ምናልባት እስላም ለሰው ልጅ ያለውን ከበሬታ በተግባር በማስተዋለቸው ሊሆን ይችላል። የእስላምን እውነታና ሰብአዊ መብት በሃይማኖቱ ውስጥ የሚይዘውን ደረጃ ያወቁትን ሽንፈት ትልቁን፣ ደሃና ሀብታሙን፣ ሁሉንም በእኩልነት የሚያስተናግድና ለሰው ልጆች የሚሰጣቸውን ነጻነቶች የተረዳ ሰው፣ ወደዚህ ሃይማኖት ማቅናቱና ሃይማኖቱን መቀበሉ አይቀሬ ነው . . ከሙስሊሞች ጋር አብረው በመኖራቸው ይህን ሁሉ በተግባር ስለተመለከቱ ነው ብዬ አስባለሁ።

ማይክል፦ እስላም ነጻነቶችንና ሰብአዊ መብቶችን ያከብራል ብለህ ልታሳምኑን ትፈልጋለህ? . . ነጻነቶችና ሰብአዊ መብቶች የታወቁት በሃይማኖቶች አማካይነት ሳይሆን፣ መሰረታቸውን በጣሉት ምዕራባውያን ፈላስፎችና ርእዮተኞች አማካይነት ነው። እውን የሆኑትም ሕዝቦች ነጻነቶቻቸውንና መብቶቻቸውን ለማስከበር በግፍና በጭቆና ላይ ባካሄዱት ረዥምና መራራ ትግል ነው . . እነዚህ መብቶች እስላም ውስጥ የሉም፣ የእምነት ነጻነትና እስላምን በመተው ወደ ሌላ ሃይማኖት የመለወጥ መብት የት አለ? ሀሳብን በነጻነት የመግለጽ መብትስ? የሴቶች መብትስ የት አለ? . . እባክህን በሃይማኖትህ ላይ ያለህ ጽኑ እምነት እውነቱን እንትሸሽግ አያድርግህ . .

ራሽድ፦ ውድ ወዳጄ፣ የፍልስፍና ክርክር ሰፊ ግንባር ነው የከፈትከው . . ምዕራቡ ዓለም በሰብአዊ መብቶች ጥበቃ ወደ ፍጹማዊ ምሳሌነት ማማ የደረሰ ይመስል፣ ሙሉ በሙሉ በራሱ በሚተማመን ድል አድራጊ ቅላጼ እየተናገርክ መሆኑን እየታዘብኩ ነው . . ምዕራቡ ዓለም ይህን ተምሳሌታዊ ደረጃ ተቆናጥጦ ከሆነ፣ በአይሁዶች ላይ የተፈጸመውን ሰቃይ ስለባዎች ቁጥር አሳንሰው በማቅረብ ወይም ክስተቱን ከነጭራሹ በማስተባበል «ሀሳባቸውን በመግለጻቸው» ብቻ፣ በብዙ ተመራማሪዎች፣ ጸሐፊትና የታሪክ ጠበብቶች ላይ በፍርድ ቤቶች የተላለፈባቸውን የጥፋተኝነት ውሳኔዎች ምን እንበላቸው? . . ይህ ሀሳብን በነጻነት የመግለጽ፣ መረጃን የማግኘትና የምርምርና የጥናት መብቶችን መንፈግ አይደለምን?! በንጉሳዊቱ እንግሊዝ አንድ ሰው ሪፑብሊካዊ ፓርቲ የመመስረት፣ ወይም በአገረ ጀርመን የናዚን ፓርቲ የማቋም መብት ሊኖረው ይችላልን? እኔ ሙስሊሙ ሃይማኖቴ መብት የሰጠኝ ቢሆንም

እንኳ፣ እንግሊዝ አገር ውስጥ ሕጋዊ በሆነ መንገድ ሁለተኛ ሚስት ማግባት እችላለሁን? መንግስት እነዚህን መብቶች ለማፈንና ነጻነቶችን ለመገደብ ጣልቃ ይገባ የለምን? . .

ማይክል፦ እነዚህ ነጻነቶችና መብቶች በመሰረቱ ከሰብአዊ መብቶች ጋር ይጻረራሉ። መብቶቹ ሁላችንም ልናከብራቸው በሚገቡ ሕጎችና ድንጋጌዎች መልክ ተቀርጸውና ተደራጅተው የጸኑ ናቸው። ሆኖም ስለሕይወት መከላከልን መጠራጠር ማለት በግልባጩ ጸረ ሴማዊነት ማለት በመሆኑ፣ ዘረኝነትና ጥላቻን ማሰራጨት ነው። «ወንድማማችነትን» እና «እኩልነትን»ም ይጻረራሉ። ሌሎች መብቶችን የሚገድቡ ቢሆኑ እንኳ «አይነኬ» እና «የተቀደሱ መርሆዎች» በመሆናቸው ከዚህ መዛነፍ አይቻልም። የጠቀስካቸውን ፓርቲዎች በነዚያ አገራት መመስረትን በተመለከተም ነገሩ ይኸው ነው። ሌላ ሚስት የማግባትህ ጉዳይም ከ«ግላዊ ስሜትና ክራስ ሕሊና» ማእቀፍ ገደብ ውጭ የሆነ፣ የሕግ፣ የማሕበራዊ ውልና አንተ የምትኖርበት ሕብረተሰብ አብላጫው ሕዝብ ወደ የተቀበለውን ሥርዓት የመጣስ ሁኔታ በመሆኑ፣ የሌሎች ግለሰቦችን (ፈቃደኛ ብትሆን እንኳ የሴትን) መብት የሚገፋ በመሆኑም ጭምር፣ በ«እምነት ነጻነት» መብት ውስጥ የሚካተት አይደለም። በዚያውልክ ግን ካስፈለገህ ከጋብቻ ማእቀፍ ውጭ ፈቃደኞች እስከሆኑ ድረስ ከሌሎች ሴቶች ጋር የፍቅር ግንኙነት ማድረግ ይፈቀድልሃል . .

ራሽድ፦ በጣም ጥሩ . . እናም እኔ ጭቆና፣ መብትና ነጻነቴን መጋፋት አድርጌ የምወስደውን አንተ ግፍና መጋፋት የሌለበት ደንብና ሥርዓት አድርገህ ትቆጥራለህ ማለት ነው። ይህ ደግሞ ወዳጃችን ራጂፍ የነገረንና ሁላችንም ተግባራቸውን ያጥላላን የሕንዱ ሃይማኖት ሰዎች በተጨማሪም የሚፈጽሙት ነገር ነው። አድራጎታቸውን የሌሎች ሰዎች መብት መጋፋት አድርገው ይቆጥራሉ ብለህ ታስባለህ? . . በእርግጥ አታስብም . .

ራጂቭ፦ አነጋገርህ ድርጊታቸውና የሚፈጽሙት አስከፊ የመደብ ጭቆና ትክክለኛ ነው የሚል እንደምታ እንዳይኖረው እስጋለሁ።

ራሽድ፦ በፍጹም . . የፈለግሁት መብቶችንና ነጻነቶችን ከመነጨበት የእሴትና የስነምግባር ሥርዓትም ሆነ ከሚቀርጸቸውና ከሚያደራጃቸው አጠቃላይ የሕግ ማእቀፍ ነጥለን መመልከት እንደማንችል ማብራራት ነው። እነዚህን መብቶችና ነጻነቶች የምር ለማጤን ከፈለግን፣ መመርመር ያለብን የቆሙበትን እሴቶችና መርሆዎች እንጂ፣ መተግበሪያዎቻቸውንና የሰዎቹን አድራጎቶች መሆን የለበትም። በዚህ ከተስማማን በሰብአዊ መብትና በነጻነት መስኮች ውስጥ መንጸባረቁ አይቀሬ የሆነ . . መሠረታዊ ልዩነት በእስላማዊው እሳቤና በምዕራባዊው እሳቤ መካከል መኖሩን እንገነዘባለን። የዚህ ልዩነት መነሻ መሰረት፣ የሰውን ልጅ፣ ዩኒቨርሲቲና ሕይወትን በሚያካትተው አጠቃላይ እይታ ውስጥ የ«ሰው»ን

ምንነት፣ የ«መብቶች»ን እና የ«ነጻነት»ን እውነታ የሚመለከተው የእሳቤ ልዩነት ነው። ወዳጄ ማይክል፣ ምዕራባዊው ሰው መብቶችንና ነጻነቶችን አስመልክቶ በሚያራምደው እሳቤ መሰረት የ«ሃይማኖት» የ«ወንድማማችነት» እና የ«አኩልነት» ጽንሰ ሀሳቦችን፣ «የጾታ» እና «የተቀደሰ» ብሎ ሲያቀርብ የሆነውም ይኸው ነው። እስላም ውስጥ ግን እነዚህ ጽንሰ ሀሳቦች ከዚህ የተለዩ ናቸው።

እስላም ውስጥ ስላለው የሰብአዊ መብቶችት መርሕ የምንነጋገን ከሆነ ደግሞ፣ ከሃይማኖታዊ መንገደርደሪያ በመነሳት ሕብረተሰቡ በሙሉ ሊወጣው ወደሚገባ ግዴታነት ደረጃ ከፍተኛ ሆኖ እናገኛለን። እስላም ከሕግ ሥርዓቶችና ከደንቦች በተጨማሪ መብቶች፣ ከአጠቃላይ ስንምግባራት ከአዝዛትና ከመልካም ፀባይ የተቀናጀ ማእቀፍ አኖሯል። ከዚህም አልፎ እስላም ውስጥ መብቶች በሰው ልጆች ብቻ ላይ የሚቆሙ ሳይሆን ወደ እንስሳትም ይሻገራሉ።

ማይክል፦ በሃይማኖታችሁ ውስጥ እንስሳት መብት ይኖራቸዋል ብዬ ጭራሽም አስቤ አላውቅም።

ራሽድ፦ በሰው ልጅ ላይ ጉዳት ማድረሱ የተረጋገጠ ወይም የሚጠበቅ እስካልሆነ ድረስ እንስሳትን መጉዳትና ማወክ እስላም ከልክሏል። ለዲላማ መለማመጃነት ወይም ለማታገል ሲባል እንደሚደረገው፣ ለጨዋታና ለመዝናኛ ብሎ እንስሳትን መግደልም የተከለከለ ነው። ለምግብነት እንዲውል እንጂ እንዳይታረድም ታዟል። አንድ ሙስሊም እንስሳውን ለመብላት በሚያርድበት ጊዜ ያን መፈጸም የሚችለው በፈጣሪ አምላኩ ፈቃድ፣ እርሱ በደነገገው መንገድና ስሙን በማውሳት መሆን ይገባል። አስተራረዱም ቢሆን የሚታረደውን እንስሳ ስሜት ግምት ውስጥ የሚያስገቡ ደንቦች ያሉት ሲሆን፣ ሰዎች ከአላህ መንገድ ሲያፈነግጡና እርስ በርሳቸው ሲተራረዱ እንኳ ይህ ዓይነቱን ደንብ አናይም። የሚታረድበትን ቢላዋ ከፊቱ ሆኖ መሞረድ፣ ሌላውን እንስሳ እያየው ማረድ . . የተከለከለ ነው። ለእንስሳት እንኳ ይህን ሁሉ መብት የሚሰጥ ሃይማኖት የሰው ልጆችን መብት ይጋፋል ብለህ ማሰብ ትችላለህ?!

ራሺድሽ፦ ጉዳዩ በሌላ ወይይት የበለጠ ማብራሪያ ሊሰጥበት የሚገባ ነው ባይ ነኝ።

ሰብአዊ መብቶች በእስላም

ስለሰላም መብቶች በእስላም

ራሽድ ኮምፒውተርን ከፍቶ ወደ ቻት ሩም ሲገባ የሚከተለውን የማይክል መልእክት አገኘ፡ «ለመጨረሻ ውይይት ራስህን አዘጋጅ . . ልንነጋገርባቸው የሚገቡ ከሌላው ጋር የሚኖረውን ግንኙነትን፣ የፍላጎት እመቃን፣ የሀሳብ ነጻነትን . . የሚመለከቱ አስፈላጊ የሆኑ ጉዳዮች አሉን . . ደህና ሁን።»

ራሽድ ሁለቱን ወዳጆቹን ቻት ሩም ውስጥ ሆነው አገኛቸውና ሰላምታ ሰጥቷቸው እንዲህ ሲል ቀጠለ፡

ከስለሰላም መብት ጋር የተያያዙ ጉዳዮች ወዳጄ ማይክል በጠቀሳቸው ላይ ብቻ የሚወሰኑ ሳይሆኑ በጣም ብዙ ናቸው። በመሆኑም የፈለጉትን ያህል ቢለያዩ ወይም ቢራራቁ ጉዳዮቹን መገንዘብ እንችል ዘንድ አጠቃላይ የሆነ ማእቀፍ ውስጥ ማስቀመጥ ግድ ይላል።

ማይክል፡- የምንናገረው ሊተገበር የሚችል ተጨባጭ እንዲሆን፣ በጻፍኩልህ መልእክት እንደጠቀስኩት ዓይነት አንዳንድ ምሳሌዎችን ማቅረብ ክፋት የለውም።

ራሽድ፡- በእርግጥ ችግር የለውም።

ራጂቭ፡- ባለፈው ውይይታችን ላይ መንደርደሪያ ሊሆንን ስለሚችል መሰረታዊ መርህ አንስተህ ነበር። እነዚህን መብቶችና ነጻነቶች የምር ለማጤን ከፈለግን መመርመር ያለብን የቆመበትን እሴቶችና መርሆዎች እንዲ፣መተግበሪያዎቻቸውንና የሰዎቹን አድራጎቶች መሆን የለበትም፣ ብለህ ነበር።

ራሽድ፡- ልክ ነው . . የ«ነጻነቶች» እና የ«ስለሰላም መብት» ጽንሰ ሀሳብ፣ እነዚህ መብቶች ከወጡበት ፍልስፍናዊ ዳራ አንጻር የሚቃኝና በውስጡ ለተገኙ አጠቃላይ ማህበራዊ የእሴቶች ስብስብ የሚገዛ ነው . . እዚህ ላይ ለወዳጄ ለማይክል የማቀርበው ጥያቄ፣ ከምዕራባዊው ግንዛቤ አኳያ ስለሰላም መብቶች የቆመበትን ፍልስፍናዊ ዳራና የእሴቶች ሥርዓትን ብታብራራልን? የሚል ይሆናል።

ማይክል፡- በምዕራቡ ዓለም ነጻነቶችንና መብቶችን ያመነጨትን የፍልስፍናዊና የእሴታዊ ማእቀፍ ገጽታዎችን በሚከተሉት ነጥቦች ማጠቃለል ይቻላል፡

1. የእነዚህ ነጻነቶችና መብቶች መሠረት ነጻ አእምሮ ነው። ይህ ነጻ አእምሮ - ፕሮቴስታንት በሊብራሊዝም ላይ እንደ አሳደረው ተጽእኖ - አንዳንድ ሃይማኖታዊ እሴቶችን ቢዋስ እንኳ፣ እነዚህን እሴቶች ወድቅ ለማድረግም ሆነ ለመቀበል ወሳኙ ግን ነጻው አእምሮ ይሆናል።
2. እነዚህ መብቶችና ነጻነቶች የሚደራጁበት ስልትና መርህ ሴኩላሪዝም (ሃይማኖትን ከሕይወትና ከመንግሥት መነጠል) ነው።
3. «ነጻነት» እና «እኩልነት» የተቀሩት የሕብረተሰቡ እሴቶች የሚመሩባቸውና

ራሳቸውን የሚያስማሙባቸው ሁለቱ የሕብረተሰቡ የበላይ ገዥ እሴቶች ናቸው። ጸንተው የሚኖሩ የተቀደሱና ሊደፈሩ የማይችሉ አይነኬዎች ናቸው።

4. የሕብረተሰቡን ሚና እና ጥቅሞቹን ችላ ካለ ማለት ጎን፣ የግለሰብ ሕይወት ደስታ የሰፈነበትና ይበልጥ የተደላደለ ይሆን ዘንድ ግለሰባዊ እሴትና ግለሰባዊ ጥቅሞችን ከፍ ከፍ ማድረግና ማላቅ።

ራሽድ፡- ግልጽና ቁልጭ ያለ ገለጻ ነው፣ አመሰግናለሁ። እንግዲያውስ የምዕራቡ ዓለም በሁሉም የሕይወት መስኮች ከቤተ ክርስቲያን ጋር ከተቆራረጠ በኋላ፣ የመሪነት ሚናው ለአእምሮና ለተግባራዊ ግንዛቤ ተላልፏል ማለት ነው። እነዚህ መብቶችና ነጻነቶች የፈለቁትም ከዚህ ከአዲሱ አመራር ነው ማለት ነው። በተጨማሪም መብቶቹና ነጻነቶቹ የታነጹበት መሰረትም ሴኩላሪዝም መሆኑ ግልጽ ነው።

እንደዚሁም «ነጻነት» እና «እኩልነት» በዚህ መንደርደሪያ መርህ መሰረት በምዕራቡ ዓለም በጸናው የእሴቶች ቅደም ተከተል ፒራሚድ ውስጥ ቁንጮውን ቦታ ይይዛሉ ማለት እንችላለን። በምዕራባዊው ግንዛቤ መሰረት እነዚህን ሁለት እሴቶች እውን ማድረግ፣ የተቀሩት የሕብረተሰቡ ሁሉም እሴቶች ሊታዘዟቸው የሚገባ፣ ገደብ ሊጣልባቸው ወይም ተኳኋኝ ሊሆኗቸው የሚገባ ፍጹማዊ አስፈላጊነት አለው። ከዚህ የምንረዳው «ነጻነት» እና «እኩልነት» በቋሚና አይነኬ በሆኑ የተቀደሱ መርሆዎች አናት ላይ የተቀመጡ፣ እነርሱን ለማስከበር ሲባል ሌሎች እሴቶችና መብቶች ሊሰው የሚችሉ መሆናቸውን ነው።

ይህ ደግሞ እነዚህን መሰል ጽንሰ ሀሳቦች ወይም ቴክኒካዊ ቃላትን ከያዘው እስላማዊ ዳራ ሙሉ በሙሉ የተለየ ነው።

ራጂቭ፡- ለማነጻጸር እንዲመችን፣ ይህ ጽንሰ ሀሳብ (ስለሰላም መብት) እስላም ውስጥ ያለውን ፍልስፍናዊ ማእቀፍና የሚዋኝበትን እሴታዊ ጎዋ አብራራልን።

ራሽድ፡- በእስላምና በእስላማዊ ሕብረተሰብ ውስጥ ከዚህ ሙሉ በሙሉ የተለየ ማእቀፍ የምናገኝ ሲሆን፣ በሚከተሉት ነጥቦች ማጠቃለል ይቻላል፡

1. ከ«ነጻ አእምሮ» እና ከ«ከተግባራዊ ግንዛቤ» አንጻር፣ የእሴቶች ዋነኛውና ቀዳሚው መስፈርትና ማመሳከሪያ ዋቢ፣ የጸኑ መሰረቶችና የተቀደሱ አይነኬዎች መነሻ የሆነው «ወሕይ» (መለኮታዊ መገለጥ) ሆኖ እንገኛለን። ይህም የራሳቸው በሆነው ክልል ውስጥ አእምሮና ተግባራዊ ግንዛቤ የሚመሰርቱትን ዕውቀታዊ መስፈርት አስፈላጊነት ችላ ሳንል ነው።
2. ከ«ሴኩላሪዝም» አንጻር ደግሞ እስላም ውስጥ «ሽሪዓ» እና የሃይማኖት ከዓለማዊ ሕይወት (ከዱንያ) ጋር መጣጣም፣ ሕብረተሰቡ የሚታነጽባቸው መሰረቶች ሆነው እናገኛለን።
3. ከ«ነጻነት» እና «እኩልነት» አንጻር ደግሞ፣ የአላህ «ተገዥ» መሆንና በሰዎች መካከል «ፍትሕ» ማስፈን (ፍትሕን ማስፈን አንዳንድ ሰዎች

እንደሚያስቡት የግድ እኩልነትን ማስፈን ማለት አይደለም)፤ በእስላማዊው ሕብረተሰብ ውስጥ የእሴቶች ፒራሚድ አናት ላይ ተቀምጠው እናገኛቸዋለን። እነዚህን ሁለት እሴቶች እውን ማድረግና ፈጽሞ አለመጣስ፤ መብቶችንና ነጻነቶችንም ጨምሮ የተቀሩት የሕብረተሰቡ እሴቶች፤ ከነሱ በታች መሆንና በነሱ መገደብ ወይም ከነሱ ጋር መጣጣምና መኳከልን ይገባቸዋል።

4. ከ«ግለሰባዊነት» አንጻር ደግሞ፤ እስላም ውስጥ በግለሰብና በሕብረተሰብ መካከል፤ አንዱ የሌላውን ድንበር ሳይጋፋና መብት ሳይጥስ የጋራ ኃላፊነትና ተራድኦ መኖሩን እንገነዘባለን።

ራጂቭ፦ ሥዕሉ የበለጠ ግልጽ ይሆንልን ዘንድ እነዚህን ሁለት የእሳቤ መንገዶች፤ ስምምነት ካልተደረሰባቸው አንዳንድ መብቶች ጋር እያስተሳሰርን ብንመለከታቸው መልካም ይመስለኛል።

ማይክል፦ በየአንዳንዳቸው ዘንድ ባለውና የሰብአዊ መብቶች መንደርደሪያ በሆነው የእሴቶች ዳራ ላይ በመመርኮዝ፤ እስላማዊውንና ምዕራባዊውን እሳቤ ለማነጻጸር ያህል የእምነት ነጻነትን ርዕስ መውሰድ እንችላለን።

ራሽድ፦ የእምነት ነጻነት ወይም «የሃይማኖት ነጻነት» በእርግጥ ለንጽጽሮቹ የተመቻ መስክ ነው። ርዕሰ ጉዳዩ በሁለቱ እሳቤዎች መካከል ባለው የ«ሃይማኖት» ጽንሰ ሀሳብ ልዩነትና በሁለቱ ሥርዓቶች ውስጥ ሃይማኖት ከእሴቶች ፒራሚድ ጋር ባለው ግንኙነት ላይ የተመረከበ ነው።

በምዕራቡ ዓለም አንድ ሰው የፈለገውን ዓይነት ሃይማኖት የመከተል፤ ኢ-አማኝ (ኢቲስት) መሆን ወይም ሃይማኖቱን መለወጥ መብቱ ነው። ይህ ሁሉ በ«የእምነት ነጻነት» ማእቀፍ ውስጥ የሚካተት ሲሆን፤ «ግለሰባዊ» መብት ነውና ማንም ጣልቃ ሊገባበት አይችልም።

ይሁን እንጂ በምዕራቡ ዓለም አንድ መስሊም ያሻውን «የማመን መብት» አለው ተብሎ የሚጠበቅ ቢሆንም . . በዚህ መብት መሰረት የሚያምንበትን ነገር የመተግበር ነጻነት ግን የለውም። ይህም ማለት ምዕራቡ ዓለም ሕይወቱን በእምነቱ አስተምህሮ መሰረት እንዳይመራ የመስሊሙን መብቱን ይጋፋል ማለት ነው። ለምሳሌ ያህል በብዙ አገሮች ውስጥ መስሊሙ በሽሪላንካ መንገድ የታረደ ሐላል ሥጋ እንዳያገኝ ይከለከላል። ከአንድ በላይ ሚስት እንዳያገባም ይከለከላል። በአንዳንድ አገሮች ውስጥ ደግሞ መስሊም ሴት የእምነቱ ግዴታ ነው ብላ የምታምነውን የአለባበስ ይትባሃል (ሕጃብና ንቃብ) እንዳትለብስ ትከለከላለች። እነዚህን ነገሮች መፈጸም ግን ለአንድ መስሊም የሃይማኖቱ አንድ ክፍል ነው . . ይህንን ማብራራት ትችላለህ?

ማይክል፦ እነዚያ ድርጊቶች ከ«ግላዊ ስሜትና ከራስ ሕሊና» ማእቀፍ የወጡ በመሆናቸው ከ«እምነት ነጻነት» መብት ማእቀፍ ውጭ ስለሆኑ ነው። በተጨማሪም ሕግንና ብዙኃኑ የሕብረተሰብ አባላት የመረጡትን ሃይማኖትን ከሕይወት ጉዳዮች የመለየት ማህበራዊ ውልን መጣስ ነው።

በተመሳሳይ ወቅት ግን ለዚህ መስሊም ከትዳራዊ ሕይወት ውጭ ፈቃደኞች እስከሆኑና በትዳር አልጋ ላይ እስካልሆነ ድረስ፤ ከሌሎች ሴቶች ጋር ወሲባዊ ግንኙነት መፈጸም ሕጉ ይፈቅድለታል እለሃለሁ።

ራሽድ፦ በሕግ የሚፈቀድለት ይህ አድራጎት ግን ከሚያምንበት ሃይማኖት ጋር ይጻረራል!

በነዚህ ድርጊቶችና በሃይማኖት መካከል ትስስር አለ ብላችሁ ጭራሹንም የማታምኑ በመሆኑ፤ እነዚህ ገደቦች መብቶችንና ነጻነቶችን የሚያጎድሉ አድርጋችሁ እንደማትቆጥሩ በእርግጥ አውቃለሁ። ይልቅዬ ይህን ጥሰትና የመብት አፈና፤ የተቀደሱ «አይነኬዎች» ለሆኑት ሲቪል ድሎቻችሁ መጠበቂያና መቆጣጠሪያ አድርጋችሁ ነው የምትወስዱት።

ለዚህ መነሻው፤ የ«እምነት ወይም የሃይማኖት» እሳቤ ሃይማኖትን ከሕይወት ከሚነጥለው የምዕራቡ ሴኩላሪዝም አመለካከት ጋር የተጣጣመ መሆኑ ነው። በዚህ እሳቤ መሰረት ሃይማኖት ግለሰብ እውስጡ ብቻ የሚሰማው ግላዊ ስሜት ወይም የራሱ የሆነ ሕሊናዊ ጉዳይ እንጂ፤ ከሕብረተሰቡ ጋር ምንም ግንኙነት የለውም። በዚህም ቀደም ሲል እንደ አብራራኸው ሃይማኖትን ሙሉ በሙሉ ከተግባራዊ የሕይወት ጉዳዮች የተነጠለ እንዲሆን ያደርገዋል።

ራጂቭ፦ ገና አሁን እስላማዊውን አመለካከትና እሳቤ መገንዘብ ጀምራለሁ።

ራሽድ፦ በእስላማዊ እሳቤ «የእምነት ነጻነት»፤ ለዚህ ሕብረተሰብ የተቀደሰ ላእላይ እሴት (ለአላህ ተገዢና ተመሪ መሆንን) ግንዛቤ ውስጥ በሚያስገባ ማእቀፍ ውስጥ የተረጋገጠ ነው። በዚህም መሰረት እስላማዊ ሕብረተሰብ፤ የአላህን ስልጣን በጥቅሉ ለመቀበል የሚያውጀውንና በዚህ ስልጣን ላይ እምቢ ብሎ የሚያምጸውን ሁሉ ውድቅ ለማድረግ የሚያውጀውን ሁሉ በጥላው ስር ያሰባስባል። ከዚህ የተነሳ ነው እስላማዊው ሕብረተሰብ ለተለያዩ ሃይማኖቶች መኖር ክፍት የሆነው። አይሁዳዊነትንና ክርስትናን ለሚከተሉ ወገኖች የራሳቸውን ግለሰባዊ ጉዳዮች የማደራጀት ነጻነት አውቆላቸው በመቻቻል እንዲኖሩ ሕብረተሰቡ የተቀበለውም ለዚህ ነው። በተቃራኒው ግን ከነዚህ ውጭ ለሚገኙት ጣዖት አምላኪዎች ወይም ኤቲስቶች ክፍት አልሆነም። ይህም አይሁዳዊነትና ክርስትና መለኮታዊ መሰረት የነበራቸውና የአላህን ስልጣን በጥቅሉ ለመቀበል በጥላው ስር ከተጠለሉት ጋር ራሳቸውን የሚያስተሳስሩ መሆናቸውን ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ነው።

በእስላም እይታ፤ የአላህን ስልጣን በጥቅሉ ከመቀበል «የጸና» እውነታ ጋር የሚላተመውና በሁለቱ ሃይማኖቶች ላይ ከጊዜ በኋላ የተከሰተው መዛባትና ተአማኒነትን የማጣት ሁኔታ ግን፤ እነሱን በተመለከተ «ሀሳብን የመግለጽ ነጻነት» አድማስ ከ«እምነት ነጻነት» አድማስ ይበልጥ የጠበበ እንዲሆን ያደርጋል። በመሆኑም ሃይማኖቶቻቸውን የመስበክም ሆነ፤ የተውሒድ መሰረታቸውን የለቀቁ መሆናቸውን የሚጠቁሙ የአምልኮ ስርዓታቸውን ከአማኞቻቸው ክልል ውጭ መግለጽና ማሳየት አይችሉም። የ«ሀሳብን በነጻ የመግለጽ» መብት

ከዚህ ክልል ከወጣ በሕብረተሰቡ የእሴቶች ፒራሚድ አናት ላይ የተቀመጠውን ማሕበራዊ ሥርዓት የሚጥስና የተቀደሰውን ጽኑ አይነኬ መሰረት የሚንድ ይሆናል።

ማይክል፦ እስላም ተከታዮቹ ወደ ሌላ ሃይማኖት እንዳይለወጡ መከልከልን በተመለከተስ?

ራሽድ፦ ይህ ጥያቄም አሁን ካነሳሁት ጋር የሚታይ ነው። ከእስላም የተቀለበሰ (ሙርተድ) ሰው ጉዳይ፤ እስላማዊው አመለካከት ከሚያራምደው የ«እምነት ነጻነት» እሳቤ ጋር የተሳሰረ ነው። እስላም ከመነሻው ሃይማኖቱን ያልተቀበለውን ሰው አይቀጣም፤ ሃይማኖቱን እንዲቀበል ማንንም አያስገድድም። አላህ ﷻ እንዲህ ብሏል፦

«በሃይማኖት ማስገደድ የለም፤ ቅኑ መንገድ ከጠማማው በእርግጥ ተገለጠ፤» [አልበቀራህ:286]

« ፦ እውነቱም፤ ከጌታችሁ ነው፤ የሻም ሰው ይመን፤ የሻም ሰው ይካድ፤ በላቸው፤» [አልከህፍ:29]

«ለናንተ ሃይማኖታችሁ አላችሁ፤ ለኔም ሃይማኖት አለኝ።» [አልካፊራን:6] በተመሳሳይ ወቅት ሃይማኖቱን ትቶ ወደ ሌላ ሃይማኖት መለወጥን ግን የሚከለክልና «የሚቀጣ» ሆኖ እናገኛለን።

ከሃይማኖቱ የተቀለበሰን (ሙርተድ) ሰው በተመለከተ እስላምን ያለውን አቋም መረዳት የምንችለው፤ አድራጊቱ ሕብረተሰቡ የቆመበትን ታላቅ እሴትና የጸና መሰረት መንካት ተደርጎ የሚወሰድ ከመሆኑ አንጻር ነው። በሌላ አነጋገር ይህን ማድረግ የዚህን ሃይማኖት ትክክለኛነት መዝለፍ ወይም ለሰው ልጅ አስፈላጊ አለመሆኑን ማወጅ አድርጎ ይቆጥረዋል። ይህ ደግሞ ሕጋዊነቱንና ዋጪውን በዚህ ሃይማኖት ትክክለኛነት አስፈላጊነት ካለው እምነቱ በሚያመነጨው ሕብረተሰብ ውስጥ ተቀባይነት የለውም።

ይህ በምዕራቡ ዓለም ውስጥ ካለው መብት በመነሳት የ«ጸናውን» እና «የተቀደሰውን» አይነኬ «ነጻነት» ለማፍረስና ለማውደም እንደሚጠይቅ ሰው ልንወስድ እንችላለን። ከአፍቃሪ ነጻነት ሰዎች ወዲያውኑ የሚጠብቀው ዝግጁው ምላሽ «የነጻነት ጠላቶች ነጻነት አይገባቸው» የሚለው የታወቀው መፈክር ነው። ይኸውም ይህ ጥያቄ ነጻነትን ለመግደል ነጻነትን በመሳሪያነት የሚጠቀም ማለትም ሕብረተሰቡ የቆመበትን ታላቅ እሴትና የጸና መሰረት ለመናድ የሚገለገል በመሆኑ ነው።

ማይክል፦ ራሽድ፤ ለሰጠኸን ማብራሪያ ክልብ አመስግናለሁ . . በነዚህ ውይይቶች በጣም ደስተኛ ነኝ፤ ቀጣይነት እንዲኖራቸውም ምኞቴ ነው።

ይቅርታ . . አንዴ!!

ይቅርታ . . አንዴ!!

ማይክል፦ አስር ደቂቃዎች ያለፉ ቢሆንም ራሽድ እስካሁን ብቅ አላለም . . የሚገርም ነው!!

ራጂቭ፦ ልክ ነህ፤ መዘግየቱ በሌሎች ጉዳዮቻችንና ቀጠሮዎቻችን ላይ ጫና ሊፈጥር ይችላል . .

ከአፍታ በኋላ ራሽድ ወደ ቻት ሩም ይገባና ለወዳጆቹ ሰላምታ በማቅረብ እንዲህ አላቸው፦

ሳልገባ በመዘግየቱ ይቅርታ እጠይቃለሁ። መፈጸም የነበረብኝ ሥራ ነው ያስቀረኝ፤ ማስቀረት የሚቻል አልነበረም።

ማይክል፦ ራሽድ ይቅርታ አድርግልኝና ይህች የቀጠሮ ነገር በዐረብና ሙስሊም ሕዝቦች ዘንድ ስር የሰደደ ችግር ነው። እናንተ ዘንድ ለጊዜ ዋጋ አይሰጥም፤ ግልጽነቱ አስከፍቶህ ከሆነ ይቅርታ እጠይቃለሁ።

ራሽድ፦ ያልከው ነገር በአብዛኛው እውነት ነው። እውነቱን ለመናገር ራሳችንን በድለን ሌሎች ስለ እኛ መጥፎ እይታ እንዲኖራቸው ያደረግነው እኛው ራሳችን ነን . . መታረም የሚገባው ግን እነዚህን ድርጊቶች ከእስላም ጋር የማያያዙ ጉዳይ ነው።

ማይክል፦ ከእስላም ጋር ካልተያያዘ ከምን ጋር ሊያያዝ ኖሯል?! ይህን የሚያደርጉት አብዛኞቹ የናንተ አገር ሰዎች መሆናቸውን ነው እምረዳው።

ራሽድ፦ በኛ ሕዝብና በእናንተ ሕዝብ መካከል ሁለት አቢይ ልዩነቶች አሉ። እነሱም ባህልና አካባቢ ናቸው . . እውነቱን ለመናገር እነዚህን ለመሳሰሉት ድርጊቶች ተጠያቂው እስላም ሳይሆን አካባቢ ነው።

ራጂቭ፦ እናንተ ዘንድ ሃይማኖት የባህል ዋነኛ መሰረት ነው ተብሎ የሚጠበቅ ሆኖ እያለ፤ ይኸ እንዴት ሊሆን ይችላል?!

ራሽድ፦ ልክ ነህ። ይሁን እንጂ እውነታው የዘመናችን ብዙ ሙስሊሞች፤ ወይ ባለማወቅ አልያም በቸልተኝነት በሃይማኖታቸው አስተምህሮ መሰረት የማይኖሩና የማይተገብሩት መሆናቸው ነው። በሰው ልጅ ዘንድ የሃይማኖትና

የዐቂዳ አሻራና ዳካቸው እየሳሳ ሲመጣ፤ ለአካባቢ ተጽእኖ ተገዥ ይሆናል።

ማይክል፦ የአካባቢ ተጽእኖ ከምን ወያይበት ርእስ ጉዳይ ጋር ምን ተያያዥነት አለው?

ራሽድ፦ አብራራልሃለሁ። ለምሳሌ ያህል በእናንተ አገር ከጥንት ጀምሮ በጣም ቀዝቃዛ በሆነ የአየር ሁኔታ ውስጥ ትኖራላችሁ። የመኖር ሕግ ለዚህ ከባድ ቅዝቃዜ ተጽእኖዎች ራሳችሁን ማዘጋጀት ግዴታ ስለሚያደርግባችሁ ለክረምቱ ወቅት ቀለብ ታሰናዳላችሁ። ቅዝቃዜውን ለመቋቋም እንጨትና ማገዶ ታዘጋጃላችሁ . . በዚህ መልኩም ከእሳቤና ከቅንጅት በፊት የወቅት መለዋወጥንና የአየር ሁኔታን ግምት ውስጥ ያስገቡ በትክክለኛነትና በጥንቁቅነት የሚገለጹ ስልቶችን እንድትከተሉ አካባቢ አስገድዷችኋል።

የኛ አገሮች ደግሞ በመካከለኛ የአየር ሁኔታ ዞን ወይም በመካከለኛ ሞቃት ዞን ውስጥ የሚገኙ ሲሆኑ፤ በአብዛኞቹ የዓመቱ ወቅቶች መካከለኛና ምቹ የሆነ የአየር ሁኔታ አላቸው። በተፈጥሮ ሀብታቸው ብዛትና ዓይነትም እንዲሁ የታደሉ ናቸው። በመሆኑም ለመኖር እንደ እናንተ ብዙ ቅድመ ጥንቃቄ ዝግጅትና ጥረት ማድረግን አይጠይቃቸውም። ይህ ሁኔታ በነዋሪዎቹ እንቅስቃሴና ምግባር ላይ ተጽእኖ በማሳደሩ ወደ ቸልተኝነት አዘነበሉ፤ ወይም ሞቃቱ የአየር ሁኔታ በሚያባብሰው ስንፍና እና ግድ የለሽነት ተዘፈቁ ማለት ትችላላህ። ስለሆነም ለአየር ሁኔታ ጫና ቅድመ ጥንቃቄ አለማድረግን በሕልውናቸው ላይ ተጽእኖ ይኖረዋል ብለው አላሰቡም።

ራጂቭ፦ አካባቢ በሰው ልጅ ላይ ብርቱ ተጽእኖ እንዳለውና ተጽእኖውን ለመቋቋም ከርሱ የበረታ ተጽእኖ ማሳደር የሚችል ወገን የሚያስፈልግ መሆኑ ጥርጥር የለውም። እናም እስላም ይህን የአካባቢ አፍራሽ ተጽእኖ ያልለወጠው ለጉዳዩ ትኩረት ባለመስጠቱ፤ ወይስ ባለመቻሉ ነው?

ራሽድ፦ አለመቻሉን በተመለከተ፤ አሁን ልንነጋገርባቸው ቦታቸው ያልሆኑ ብዙ መንስኤዎች አሉት። በአጠቃላይ አነጋገር ግን ለሥርዓቱ ተገዥ የሆኑ ተከታዮቹን ሕይወት በሁሉም ጊዜና ቦታ እንዳደረጁ ሁሉ፤ እስላም ርእዮቱን መመሪያቸው ያደረጉ ሕብረተሰቦችን ማደራጀት ችሏል ማለት ይቻላል። በዚህ ረገድ አንጻባራቂ የሆኑ ሞዴሎች ይገኛሉ።

ማይክል፦ ከነዚህ ሞዴሎች መካከል አንዳንዱን ልትጠቅስልን ትችላለህ?

ራሽድ፦ ብዙ ሞዴሎች ያሉን ሲሆን ጥቂቶቹን እነሆ፦

ዐምማራህ ብን ኹዘይማ ብን ሣብት፣ኸሊፋው ዑመር ብን አልኸሂብ ለአባታቸው ለኹዘይማ፦ «መሬትህን እንዳታለማና እንዳትተክል የከለከለህ ምንድነው?» ብለው ሲጠይቁት፣ኹዘይማ፦ «እኔ ያረጀሁ ሽማግሌ ነኝ፣ነገ እሞታለሁ» አሏቸው። ዑመር መልሰው «ትክል አልማ ብየሃለሁ» አሏቸው። ዐምማራህ፣ዑመር ብን አልኸሂብ ከአባታቸው ጋር ሆነው በእጃቸው ሲተክሉ ማየታቸውን ተናግሯል። ታላቁ ሶሐቢይ ዐብዱላህ ብን መስዑድ ፦ «ለዓለማዊ ሕይወቴም ይሁን ለወዲያኛው የኣኽራ ሕይወቴ የሚሆነውን አንዳች ነገር ሳይሠራ ሥራ ፈቶ የሚቀመጥን ሰው ማየት በእርግጥ እጠላለሁ።» ብለዋል። የኢማም አቡ ሓትም አልራዚ ልጅ የሆኑት ዐብዱረሕማን ደግሞ የአባታቸውን ሁኔታ አስመልክተው እንዲህ ይላሉ፦ «ብዙ ጊዜ እየተመገቡም አነብላቸዋለሁ፤እየተጓዙም አነብላቸዋለሁ፤ወደ መጸዳጃ ቤት ገብተውም አነብላቸዋለሁ፤ለሆነ ነገር ወደ ቤት ገብተውም አነብላቸዋለሁ።»

ራጂቭ፦ ለመሆኑ እስላም በአስተምሕሮው ውስጥ በሁሉም ዘመን ለሚከተሉት መመሪያ ሆኖ ይቀጥል ዘንድ፣የጊዜን አስፈላጊነት አጽንኦት ሰጥቶ አስምርበታል?

ራሽድ፦ አዎን፤እስላም የጊዜን ነገር እጅግ ከፍ አድርጎ በቁርኣንና በነቢዩ ሱንና ውስጥ የላቀ ትኩረት ሰጥቶታል። ቁርኣንን፣የነቢዩን ተግባራዊ ሕይወት፣የሶሐባንና የተከታዮቻቸውን . . ታሪክ ያጤነ ሰው ለጊዜ የሚሰጡት ክብርና ግምት፣በሁሉም ሁኔታዎች ውስጥ ቀጠሮን በማክበር ረገድ የነበራቸው ጥንቃቄ እጅግ ከፍተኛ መሆኑን ይገነዘባል። ከዚህ መገለጫዎች መካከል አላህ ቁርኣን ውስጥ ከአንድ ጊዜ በላይ በጊዜ መማሉ አንዱ ሲሆን፣እንዲህ ብሏል፦

«በጎህ እምላለሁ። በዐሥር ሌሊቶችም።»[አልፈጅር፡1-2] በተጨማሪም እንዲህ ብሏል፦

«በሌሊቱ እምላለሁ፣(በጨለማው) በሚሸፍን ጊዜ። በቀኑም፣በተገለጸ [ጊዜ።»አልለይል፡1-2] ከተአምራቱ መካከል የዓመታትን አቆጣጠርና ሂሳብ እናውቅ ዘንድ ፀሐይና ጨረቃን መፍጠሩ አንዱ መሆኑን አመልክቷል።

«በጊዜያቱ እምላለሁ፤»[አልዐስር፡1] ከተአምራቱ መካከል የዓመታትን አቆጣጠርና ሂሳብ እናውቅ ዘንድ ፀሐይና ጨረቃን መፍጠሩ አንዱ መሆኑን አመልክቷል።

ይህ ሁሉ በእስላም የአምልኮ (ዕባዳ) ተግባራት ውስጥ የተተገበረ ሲሆን፣ሁሉም ዕባዳዎች በአጀማመርም ሆነ በአጨራረስ ከጊዜ ጋር የተሳሰሩ ናቸው። ይህ ብቻ ሳይሆን ለያንዳንዱ ዕባዳ የተመደበው ጊዜ፣ዕባዳው ትክክለኛ እንዲሆንና ቀጠልነት እንዲኖረው መሟላት ካለባቸው መስፈርቶች (ሹሩጥ) አንዱ ነው። ለዚህም ነው እስላማዊው ሽሪዓ ለዚህ አስፈላጊ እሴት ማለትም ለጊዜ አጠቃቀምና ቀጠሮን በማክበር ሁሉንም በተወሰነለት ጊዜያቱ ውስጥ ለመፈጸም አጽንኦት የሰጠውና ለዕባዳዎቹ ተቀባይነት ማግኘት እንደ መስፈርት ያስቀመጠው። ለምሳሌ ያህል አላህ እንዲህ ይላል፦

«ሶላት በምእመናን ላይ በጊዜያት የተወሰነች ግዴታ ናትና።» [አልኒሳእ፡ 103] የሃይማኖቱ ምስሃና የጀርባ አጥንት የሆነው የሶላት ግዴታ፣በቀንና በሌሊት ሰዓቶች ውስጥ የተከፋፈለ፣የጸኑና የተወሰኑ ግልጽ ምልክቶች ያሉት ጊዜ አለው። የተቀሩት የእስላም ማዕዘናትም እንደዚሁ ናቸው። ጾም ዓመታዊ የሆነ የጊዜ ወሰን ያለው ሲሆን፣በዚያ የጊዜ ወሰን ውስጥ ጾመኛው ሙስሊም ጥብቅና ተለይተው የተቀመጡ ዕለታዊ ቀጠሮዎችን ማክበር ይኖርበታል። ማሕበራዊ ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት የሆነው ዘክም እንደዚሁ ተለይቶ በሚታወቅ የጊዜ ገደብና የክፍያ ስሌት መጠን የሚገዛ ሲሆን፣በሕጅ ሥርዓተ ጸሎትም ተመሳሳይ ነገር እናገኛለን።

የጊዜን አስፈላጊነትና አጠቃቀሙን አስመልክቶ በነቢዩ ሱንና ውስጥ ብዙ ማስረጃዎችን የምናገኝ ሲሆን፣ቅዱስ ቁርኣን ውስጥ ትኩረት እንደተሰጠው ሁሉ በነቢያዊው ሱንና ውስጥም ተመሳሳይ ነገር እናስተውላለን። ረሱል ፦ «ሙስሊሞች የገቡትን (በሽሪዓው የተፈቀደ) ቃልና ግዴታ ያከብራሉ» ብለዋል። ከሌላ ሰው ጋር ለመገናኘት ወይም ለስብሰባ ጊዜ መወሰን ማለት፣እያንዳንዱ ግለሰብ በቀጠሮው ሰዓት ለመገኘት በራሱ ላይ የወሰነው ግዴታ (ሸርጥ) ነው። ቀጠሮውን ካለከበረ በራሱ ላይ የወሰነውን ግዴታ ጥሷል ማለት ነው። ረሱል ቀጠሮን አለማክበር ከአስመሳይ መናፍቃን ባሕርያት አንዱ መሆኑን ሲናገሩ እንዲህ ብለዋል፦ «የመናፍቅ ሰው ምልክት ሦስት ነው፤ሲናገር ይዋሻል፤ሲቀጥር ያፈርሳል፤ሲታመን ይክዳል።» እናም ቀጠሮ ይዞ በማንከለብኝነት ወይም በንቀት ያፈረሰ ሰው ቀጠሮውን አላከበረም።

ማይክል፦ ለጊዜ ትኩረት መስጠት ግን በሁሉም ባህሎችና ስልጣኔዎች ዘንድ የጋራ የሆነ እሴት ነው። በዚህ እሴት ላይ እስላም ምንድነው የጨመረው?

ራሽድ፦ እስላም በጊዜ አጠቃቀምና በአደረጃጀቱ ፋይዳ ላይ ሦስት አበይት ገጽታዎችን ጨምሯል።

የመጀመሪያው ገጽታ የጊዜ ወሰን (ልኬት) ሲሆን፤ ጊዜ የሰው ልጅ ካፈራው ሁሉ እጅግ በጣም ውዱ ሀብት ነው፤ ጊዜ ሕወቱ ነው። ማስቀደም ማዘግየትም ሆነ መጨመር አይቻልም። አንዴ ከጠፋ የመተካት ተስፋ የለውም። ለዚህ ነው እስላም በተቻለ መጠን እስከ መጨረሻዋ ድቂቃ ማለትም እስከ ሕይወት ፍጻሜ ድረስ ጊዜን በምጣኔ እንድንጠቀም ያበረታታው። ከዚህም አልፎ ጊዜን ከሞት በኋላ ያለውን ዳግም መቀስቀስና ምርመራን ከሚያጠቃልለው የትንሣኤ (ቅያማ) ቀን ጋር አስተሳስሯል። በተጨማሪም አንድ ሙስሊም በጣም አስቸጋሪ በሆነ ሁኔታ ውስጥ እንኳ ቢሆን ጊዜውን አሟጦ እንዲጠቀም እስላም ያሳስባል። ረሱል ﷺ ፦ «አንዳችሁ በእጁ ችግኝ ይዞ የትንሣኤው ቀን ቢጀምር፤ ከቻለ ሳይተክላት አይነሳ።» ብለዋል።

ሁለተኛው ገጽታ ደግሞ አስገዳጅ ማድረግ ነው። እስላም የጊዜ አጠቃቀምንና የምጣኔውን ፋይዳ፤ ይህ አጠቃቀምና ምጣኔ የሙስሊሙ ምርጫና በጎ ፈቃድ ሳይሆን ግዴታው መሆኑን ግምት ውስጥ ከማድረግ የሚመነጭ እንዲሆን አድርጓል። ይህም ዕድሜው - የሥራው ወሰን ጊዜ - የራሱ ግላዊ አንጡራ ንብረት ሳይሆን፤ እርሱን በሚያስደስት ነገር በተገቢው መንገድ ይጠቀምበት ዘንድ ከአላህ ﷻ የተለገሰው ስጦታ ከመሆኑ እውነታ የሚንደረደር ነው። ከዚህ በመነሳትም እስላም ጊዜን የሰው ልጅ እንዴት እንደ ተጠቀመበትና ምን እንደ አመረተበት የሚጠየቅበት ዋና ገንዘብ ወይም ካፒታል አድርጎታል። የአላህ መልክተኛ ﷺ ይህን በማስመልከት እንዲህ ይላሉ፦ «በትንሣኤ ቀን የአንድ ባሪያ እግሮች ስለ አራት ጉዳዮች ሳይጠየቅ ንቅንቅ አይሉም። ስለ ዕድሜው በምን ላይ እንዳጠፋ . . . » በተጨማሪም ረሱል ﷺ ፦ «ሁለት ጸጋዎችን ጤንነትንና ነጻ ጊዜን መጠቀምን በተመለከተ ብዙ ሰዎች ተረፏቸው ናቸው» ብለዋል። ነቢዩ ﷺ በተጨማሪ እንዲህ ብለዋል፦ «አምስት ነገሮችን ከአምስት ነገሮች አስቀድመህ ተጠቀምበት፦ ሕይወትህን ከሞትህ በፊት፤ ጤንነትህን ከሕመምህ በፊት፤ ነጻ ጊዜህን በሥራ ከመጠመድህ በፊት፤ ወጣትነትህን ከሽምግልናህ በፊት፤ ሀብታምነትህን ከድህነትህ በፊት።» ዋና ገንዘብ ወይም ካፒታል ሲጨምር የሂሳብ ሥራ የሚጨምር መሆኑ ጥርጥር የለውም። አላህ ﷻ እንዲህ ይላል፦

«በርሱ ውስጥ ያስታወሰ ሰው የሚገሠጥበትን ዕድሜ አላቆየናችሁምን? አስጠነምቃቂውም መጥቶላችኋል፤» [ፋጢር: 37] ተወዳጁ ነቢይም ﷺ እንዲህ ብለዋል፦ «አላህ አንድን ሰው እስከ ስልሳ ዓመት እድሜ ካኖረው (በጎ ነገር ባለ መስራቱ ወይም ንጢአት በመፈጸሙ) ምንም ማመካኛ አላስቀረለትም።» ሐሰን አልበስሪ (ረ.ዐ) «የአዳም ልጅ ሆይ! አንተኮ ቀናት እንጂ ሌላ አይደለህም፤ አንድ ቀን ባለፈ ቁጥር ከፊልህ ሄዷል ማለት ነው።» ማለታቸው ተዘግቧል። . . ይህ ከፊል ወደ ሰዓታት ድቂቃዎችና ሰከንዶች እየተከፋፈለ ይነጉዳል . . እያንዳንዱ

ደቂቃ ወይም ሰከንድ ባለፈች ቁጥር ከፊልህ እየነጎደ ነው ማለት ነው፤ ጊዜ ሕይወት ነውና።

ሦስተኛው ገጽታ ለዚህ እሴት የሰጠው መትሊያ፤ ሽልማትና ማበረታቻ ነው። ጊዜ ከግለሰቡ ከራሱ በስተቀር ለሌላ ሰው ሥልጣንና ቁጥጥር ከሚያስችግሩ ውጫዊ ተለዋዋጭ ነገሮች አንዱ ነው። ለዚህም ነው እስላም ለሙስሊሙ ግለሰብ ከቁሳዊ ማትሊያዎችና ማበረታቻዎች የላቁና የመጠቁ ውስጣዊ ማትሊያዎችን ያደረገው። ተቀባይነት ያለውን አነስተኛውን የአበርክቶ መጠን ለመወሰን መሰረታዊ መነሻ ከመሆኑ አንጻር፤ የራስ ሕሊናዊ ዳኝነትና ቁጥጥር አስፈላጊነት የሚመጣው እዚህ ላይ ነው። እስላም ውስጥ የገዛ ራስን በራስ መቆጣጠር የፈጣሪን ጥያቄና ምርመራ በመፍራት፤ የርሱን ሽልማትና አጅሩን በማሰብ የሚወክል ሲሆን፤ ይህም ሙስሊሙ ጊዜውን ግለሰብንና ሕዝቡን በሚጠቅም ነገር ላይ እንዲያውል ያደርገዋል።

ማይክል፦ ይህ በእውነት አስደናቂ ሃይማኖት ነው! . . በያንዳንዱ የሰው ሕይወት ጉዳይ ውስጥ ጣልቃ ይገባል። በግላዊ ሕይወቱ ጉዳዮች እንኳ ለሰው ልጅ አማራጭ አይተውለትም።

ራሽድ፦ አይደለም፤ ለሰው ልጆች ምርጫዎችና ለጉራማይቤነት ቦታ ይሰጣል። ዳሩ ግን በራሱ ሥርዓት ማእቀፍ ውስጥ ብቻ ካልሆነ ሌሎች መርሆዎችን እንዲጋፉ ቦታ አይሰጥም። ይህም እስላም ሰውን፤ ዩኒቨርሲቲና ሕይወትን አስመልክቶ ከሚያራምደውና ቀደም ሲል ከፊሉ ካብራራሁላችሁ አመለካከት ጋር የሚጣጣም ነው።

እስላም የጊዜን ፋይዳ የሚመለከተው በአስተዳደራዊ ወይም ኢኮኖሚያዊ ጎኖች ውስጥ ከሚገባው ቁሳዊ አጠቃቀም አኳያ ብቻ አይደለም። እይታው ከዚህ ብዙ የመጠቀና የላቀ ነው። ከእስላማዊ አመለካከት አንጻር የሰው ልጅ በዓለማዊ ወይም ቁሳዊ መስኮች ሠራተኛና አምራች ከመሆኑ በፊት፤ የአላህን ቅጣት የሚፈራሩ ምንዳውን ተስፋ የሚያደርግ፤ በሚሠራውና በሚናገረው ሁሉ የርሱን ቁጥጥር የሚያስብ፤ ለርሱ የተገዛ ሙስሊም ነው። እስላም ውስጥ ጊዜን በአግባቡ መጠቀምና ማደራጀት እንዲሁ ጊዜን ለመጠቀም ብቻ ያለመ፤ ቁሳዊ ትርፍንና ምርታማነትን ለመጨመር የሚያስችል ባዶ እሳቤ አይደለም። መጭውን የአክራ ሕይወት በማሰብ፤ የትንሣኤን ቀን ምርመራና መሪር ቅጣት ከመፍራት የሚንደረደር መንፈሳዊ ዓለማ በመሆኑ ከዚህ በብዙ የመጠቀ ነው።

ራጂቭ፦ የአንዳንድ መስለሞችን ምግባር በተመለከተ ሌላ የምናገለው ነበረኝ።
ይሁን እንጂ ለሚቀጥለው ወይይት ማቆየት መርጫለሁ . . በል ደህና
ሁን።

ይቅርታ አድርግልኝና !!

ይቅርታ አድርግልኝና !!

የሦስቱ ዓደኛዎች የቀጠሮ ሰዓት ከመድረሱ በፊት ራሽድ ኮምፒውተሩ ላይ ሆኖ የራጂቭና የማይክልን መግባት እየጠበቀ ነበር። ከአፍታ በኋላ ሁለቱ በተከታታይ ብቅ አሉ። ሰላምታ ከተለዋወጡ በኋላ ራሽድ ተናገረ።

ራጂቭ፣ ባለፈው ወይይታችን መጨረሻ ላይ፣ ከቀጠሮ አለማክበር በተጨማሪ የአንዳንድ ሙስሊሞችን ስነምግባር በተመለከተ የምትለው ነገር እንዳለህ ጠቅሰህ ነበር።

ራጂቭ፦ ልክ ነው፤ ከሌሎች ጋር በሚኖራችሁ በይነሰባዊ ግንኙነቶች ውስጥ ትኩረት የማትሰጡት ለቀጠሮው ጉዳይ ብቻ ሳይሆን ለሌሎች የሰው ለሰው መግባቢያ ጥበብ ገጽታዎችም ጭምር መሆኑን ይስተዋላል።

ራሽድ፦ እንዴት ማለት? በአያያዜና በምግባራ ተገቢ ያልሆነ ነገር ወይም ከአደብ ያፈነገጠ ነገር አየክብኝንዴ?!

ራጂቭ፦ የለም፣ በፍጹም . . . ይቅርታ አድርግልኝና አንተን በግልህ ማለቴ ሳሆን፣ በሙስሊሞች ዘንድ በጥቅሉ የሚስተዋለውን ሁኔታ ማለቴ ነው። አንድ ራስቶራንት ገብቼ መግቢያው ላይ «ለውሾችና ለዐረቦች መግባት የተከለከለ ነው!» የሚል የተጻፈበት ሰሌዳ አየሁ። በዚህ ተከፍቼ የሬስቶራንቱን ባለቤት ለምን እንደተጻፈ ምክንያቱን ጠየቅኩት . . . ኩራትና ትእቢት ከገጽታው እየተነበበም ቢሆን ለዚህ አድራጊቱ ማለፊያ ምክንያቶችን ደረደረ። ሬስቶራንቱ የላቀ ደረጃ ስላለው ከፍተኛ ባለሥልጣኖች ሚኒስትሮችና ታላላቅ ሰዎች የሚጎበኙት መሆኑን ነገረኝ . . . በአንድ ወቅት ወደ ሬስቶራንቱ የመጡ የዐረብ ወጣቶች ሬስቶራንቱንና ደንበኞቹን የሚጎዳ ተገቢ ያልሆነ ድርጊት ፈጸሙ።

- ወጣቶቹ አንዴ ጠረጴዛዎቹን ሠራተኞች እየከለከሏቸው እንዳሻቸው ከቦታቸው አንስተው ወደሚፈልጉት ቦታ በመውሰድ የሬስቶራንቱን ሰላምና ጸጥታ ያደፈርሳሉ፤ ደንበኞችን በዚህ አድራጊታቸው ያስከፋሉ . . .

- ሌላ ጊዜ ደግሞ በመካከላቸው የሆነ ልዩነት ይፈጠርፈና በጣም ክፍ ባለ ድምጽ በመጫጫህ ሬስቶራንቱን ሰላም ይነሳሉ፤ ይበጠብጣሉ . . .

- አንዳንዶቻቸው ደግሞ በሚያስቀይም ሁኔታ ጣቶቻቸውን ወደ ምግብ ሳህኖች ይዘፍቃሉ፤ በዚህም ሌሎች ደንበኞችን ያስከፋሉ።

- ከዚህም አልፎ አንዳቸው በሾካ ወይም በብላዋ ጀርባውን ሲያክክ ነበር . . .

በዚህ ተገቢ ያልሆነ ስነምግባር ምክንያት ብዙ ታላላቅ ደንበኞቹን ያሳጡት በመሆናቸው ዐረቦች ወደ ሬስቶራንቱ እንዳይገቡ የከለከለ መገኘት ነገረኝ።

ራሽድ፦ ከተናገርካቸው ውስጥ ብዙዎቹ ትክክል ናቸው። ይሁን እንጂ ቀደም ሲል እንደጠቀስኩላችሁ እኛው ራሳችን በአድራጊታችን በራሳችን ላይ ጥፋት ሠርተን ሌሎች ስለኛ ጥሩ አመለካከት እንዳይኖራቸው ያደረግነው እኛው ነን . . . ግና እነዚህን የተሳሳቱ የግለሰቦች አድራጊቶችን ከአስላም ጋር ማያያዝ ስህተት በመሆኑ ሊታረም የሚገባ መሆኑን አሁንም ደግሜ ማስታወስ አፈልጋለሁ።

ማይክል፦ እነዚህን አድራጊቶችም ምናልባት ከአካባቢ ተጽእኖ ጋር ተያይዘው ይሆን?!

ራሽድ፦ በትክክል፤ የጠቀስካቸው ወጣቶች ከታነጹበት የአስተዳደግ ሁኔታ በተጨማሪ፣ የአካባቢን ተጽእኖ ችላ ማለት አልቻልዋል።

ማይክል፦ የተሳሳተ የአስተዳደግ ሁኔታን ተጽእኖ እረዳለሁ፤ እንዲህ ባሉ ጉዳዮች ላይ አካባቢ የሚያሳድረው ተጽእኖ ግን አይገባኝም!

ራሽድ፦ ይህን ተጽእኖ እንድትረዱ ምሳሌ ልስጥሁ። እናንተ በዓለም ላይ በጣም ቀዝቃዛ በሆነ የአየር ንብረት ውስጥ በሚገኝ የምድር ክፍል እንደምትኖሩ ይታወቃል። በዚህ የዓለም ክፍል ያለው የክረምት ወቅት ረጅም፣ ቅዝቃዜው የከፋ፣ በዝናም በበረዶና በቀዝቃዛ ንፋስ የታጀበ አስቸጋሪ ወቅት ነው። በዚህ ዓይነቱ ምቹ ያልሆነ የአየር ንብረት ውስጥ የሚኖር ሰው ይህን ሁሉ ግምት ውስጥ ሳያስገባና ችግሩን ለመቋቋም አስፈላጊውን ጥንቃቄና ዝግጅት ሳያደርግ መኖር አይችልም። ለምሳሌ ያህል፤ መኖሪያ ቤቶችንና ተቋማትን ሲሠሩ ይህን የአየር ንብረት ሁኔታ ግምት ውስጥ በሚያስገባ መልኩ መቀየስ የግድ ነው። ሥራውንም በጥንቃቄ በጥራትና በብቃት መፈጸም የግድ ነው። ጣሪያዎች፣ በሮችና መስኮቶች፣ . . . ፈሳሽና ቀዝቃዛ አየር እንዳያስገቡ በከፍተኛ ጥንቃቄ መሠራት ይኖርባቸዋል። ለዚህ ሁኔታ ተስማሚ የሆነ የማሞቂያ ስልትና ለወቅቱ ፍላጎት በቂ የሆነ ነዳጅና ማገዶ ማዘጋጀትም የማይታለፍ ግዴታ ነው . . . እነዚህ ሁሉ ተደማምረው በጥንቃቄ፣ በብቃት፣ በጥብቅነትና በእቅድ በመመራት ወደሚገለጹ የአፈጻጸም ስነምግባራት ይለወጣል።

በኛ አገር ግን ይህን የመሰለ አስቸጋሪ የአየር ንብረት የለም። በመሆኑም ሰው በሕይወት ለመቆየት እነዚህ የአፈጻጸም እሴቶችና ስነምግባሮች አያስፈልጉትም። በዚህ ሁኔታ ለአካባቢ ተጽእኖ ሲጋለጥ የብዙዎች የአኗኗር ዘይቤ ሥርዓተ አልበኝነትን የተላበሰ ይሆናል። በአብላጫው በራሃማ የሆነው የኛ አካባቢ የድርቀት ሁኔታ ወደ ስሜተ ሽካራነት የመለወጥ እድልም ሊኖረው እንደሚችል አትዘንጋ።

ራጂቭ፦ ታዲያ ይህን ሰው ለአካባቢው ተጽእኖ ሰለባ እንደሆነ፣ ስነምግባራዊ እነጻም ሆነ ለአነዋነዋሩ ሥርዓት ሳናበጅለት፣ ከሌሎች ጋር ያለው በይነሰባዊ ግንኙነቱ ሥርዓት ሳይዝና ሳይገራ በሥርዓተ አልበኝነት እንዲኖር ምክንያት

ልንሰጠው ይገባል?

ራሽድ፦ እንደዚያ አይደለም። ይህ የኔ ትንተና አሁን ለምናስተውለው ሁኔታ እውነተኛው መነሻ ምክንያት ምን እንደሆነ ለማወቅ የተደረገ ሙከራ ነው።

ራጂቭ፦ በምዕራቡ ዓለም ሕዝቦችና በምሥራቁ ወይም በሙስሊሙ ዓለም ሕዝቦች መካከል በአየር ንብረት ሁኔታ ልዩነት የምንመለከት ከሆን፣የሁለቱ ዓለም አብዛኞቹ ሕዝቦች በሚከተሏቸው ሃይማኖቶች መካከልም ልዩነት እናያለን። ታዲያ ለምናነሳቸው ሁኔታዎች እስላም መንስኤ የማይሆንበት ምን ምክንያት አለ?!

ራሽድ፦ ቀደም ሲል እንደጠቀስኩት ሰፋ ባለው የዕባዳ (አምልኮተ አላህ) ጽንሰ ሀሳብ፣ሥራዎቹን ሁሉ ዕባዳ ለማድረግ እስላም የሙስሊሙን ሕይወትና ጊዜ አደራጅቶለታል። ከሌሎች ጋር በሚኖረን ግንኙነት የሚመሩ የስነምግባር (etiquette) ወይም የአዳብ ጥበብ ንድፈ ሀሳቦች አብዛኞቹ እንደሚኖረጋግጡት፣ይህ ጥበብ ምንጩ እስላማዊው ሃይማኖት መሆኑንና በሙስሊሞች አማካይነት ወደ አንዱሉስ (እስፔይን) የደረሰ መሆኑን ብዙዎች አያውቁ ይሆናል። ከአንዱሉስ ውድቀት በኋላ ብዙ አገሮች ከነዚህም መካከል ፈረንሳይ፣እስፔይንና እንግሊዝ ይህን ዕውቀት ከሙስሊሞች ወስደው ከፍተኛ ትኩረት በመስጠት አዳብረውታል፤ዛሬ ባለው መልኩ ለኛ እስኪደርስ ድረስ ሌሎች ዝርዝር ነገሮችንም አክለውበት አደራጅተውታል።

ማይክል (እየሳቀ)፦ እናንተ ሙስሊሞችኮ ለሃይማኖታችሁ ካላችሁ ድንበረ የጣሰ ወገንተኝነት የተነሳ ማንኛውንም መልካም ነገር ከርሱ ጋር ማስተሳሰር ትወዳላችሁ . . ያን ማድረግ ሰፊ ጥናት እንደሚሻ አውቃለሁና ለምትናገረው ነገር ማረጋገጫ አምጣ አልልም፤ምጣይቅህ ነገር ቢኖር እነዚህ የስነምግባር መርሆዎች እስላም ውስጥ መኖራቸውን እንድታረጋግጥልኝ ብቻ ነው።

ራሽድ፦ እስላም የግለሰብን ስነምግባርና ፀባዩን በሁሉም የሕይወቱ ዘርፎች ውስጥ ያሻሻለ ሲሆን፣በቅዱስ ቁርኣንና በነቢያዊ ሱንና ውስጥ በስነምግባር (etiquette) ወይም በአዳብ ጥበብ ስር የሚመደቡ ብዙ መሰረታዊ መርሆዎች ይገኛሉ።

ማይክል፦ ወዳጄ ይህ ድፍን አነጋገር ነው። የምትለው ነገር አሳማኝ እንዲሆን ምሳሌዎችን እንድታቀርብ እፈልጋለሁ።

ራሽድ፦ 'ምናገረውን ለማብራራት አንዳንድ ምሳሌዎችን አቀርብላችኋለሁ። ለምሳሌ ያህል ነቢዩ ﷺ ከባለቤታቸውና ከልጆቻቸው ጋር ባላቸው ግንኙነት ውስጥ የነበራቸውን ስነምግባር እንመልከት፦

ወርዶ ለባለቤቱ የመኪና በር የሚከፍት ወንድ ስናይ እንዴት ያለ ትሁትና በመልካም ስነምግባር የታነጸ ሰው ነው! እንላለን። ረሱል ﷺ ግን መሬት ቁጭ ብለው ባለቤታቸው በእጃቸው ላይ ሆነው ግመል ላይ እንዲቀመጡ ያደርጉ ነበር

::

ረሱል ﷺ ከባለቤቶቻቸው፣ከልጆቻቸውና ከአገልጋዮቻቸው ጋር ባላቸው ግንኙነት ውስጥ የነበራቸው ስነምግባር ፍጹም የሆነ ርህራሄን፣ትዕግስትንና ይቅርባይነትን የተላበሰ ነበር። አንድ ጊዜ ነቢዩ ﷺ ሙስሊሞችን በኢማምነት መርተው እያሰገዱ ሱጁድ ላይ በነበሩበት ሁኔታ፣ከልጅ ልጆቻቸው መካከል አንደኛው ሕጻን ይመጣና ጀርባቸው ላይ ይወጣል። ነቢዩ ግን ለሕጻኑ በመራራት ከጀርባቸው ላይ እስኪወርድ ድረስ አልተንቀሳቀሱም ነበር።

እስላም ለተገራ ስነምግባር፣ለትሁትነትና ለውብ ጸባያት ሁሉ ጥሪ ያደርጋል። የእስላም ረሱል ﷺ ይህን ሁሉ በተግባር ተላብሰዋል። ረሱል ﷺ በሶሐቦቻቸው ዘንድ የተከበሩ ነቢይና የእስላማዊው መንግስት ርእሰ ብሔር ከመሆናቸውም ጋር፣እጅግ በጣም ትሁት የሆኑ ሰው ነበሩ። ከትሕትናቸው ብዛት ልብሳቸውን ለራሳቸው ያጥቡ ነበር። የሚያገለግላቸውን ሰው ከአቅሙ በላይ እንዲሠራ አያዙም ነበር። አገልጋያቸውን አንድ ነገር እንዲሠራ ከጠየቁ አብረውት በመሥራት ያግዙታል። ሙስሊም ካልሆኑት ወገኖች ጋር እንኳ ድንቅ የሆነ ሰብአዊ ስነምግባራዊ አቋም ነበራቸው። አንድ ወቅት የአይሁዳዊ ሰው አስከሬን የተሸከሙ ሰዎች በአጠገባቸው ሲያልፉ ነቢዩ ﷺ ተነስተው ቆሙለት። በዙሪያቸው የነበሩ ሰዎች በአድራጎታቸው ሲገረሙ፣ነቢዩ ﷺ ሁሉም ነፍስ ነውና ለሰው ልጅ አስከሬን ከበሬታ በመስጠት ረገድ በሰዎች መካከል ልዩነት እንደማይደረግ አብራሩላቸው።

ሌላው ቀርቶ እስላም የሰውን አካሄድ ከስነምግባራዊ ጸባዩ ጋር አስተሳስሯል። ቁርኣን የአካሄድን ስነምግባራዊ መሰረት ያስቀመጠ ሲሆን፣አንገትን በጣም ቀና በማድረግ በኩራት ከሰዎች በላይ የመሆን ስሜትን አለማንጸባረቅ፣አንገትን በማዘቀዘቅም ተዋራጅ አለመምሰልን ደንግጋል። አላህ ﷻ እንዲህ ይላል፦

«ጉንጭህንም (በኩራት) ከሰዎች አታዙር፤በምድርም ላይ ተንበጣርረህ አትኺድ፤አላህ ተንበጣራሪን፣ጉረኛን ሁሉ አይወድምና። በአካኼድህም፣መካከለኛ ኹን፤ከድምጽህም ዝቅ አድርግ፤ከድምጾች ሁሉ አስከፊው የአህሆች ድምጽ ነውና።»[ሉቅማን፡18-19]

ራጂቭ፦ ከዚያ ፊስቶራንት ባለቤት ጋር ብገናኝ፣በዓይኑ ካየው ከነዚያ ወጣቶች ድርጊት ተቃራኒ የሆነ ሌላ ገጽታ ላስተላልፍለት እችላለሁ?

ራሽድ፦ በዚያ ቦታም ሆነ በሌለው ቦታ ከጠቀስካቸው ወጣቶችና ከሌሎቹም ኢ-ስነምግባራዊ ድርጊቶች ጋር ተያያዥነት ያላቸውን አንዳንድ እስላማዊ ስነምግባራት እጠቅስልሃለሁ።

ከነዚህ አዳብ መካከል፣እስላም ለሌሎች ሰላምታ ማቅረብን ማዘዙ፣በሕብረተሰቡ ውስጥ ሰላምታ መገዛትን ማበረታታቱ፣ይህን ማድረግ ፍቅርና መዋደድ እንዲሰፍን የሚያደርግ መሆኑን ማስገንዘቡ፣ለሰላምታ ምላሽ መስጠትን

ማሕበራዊ ስነምግባር ብቻ ሳይሆን፤ ሃይማኖታዊ ግዴታ ማድረግ ይገኙበታል። በመመገብ ላይ ለሚገኝ ሰው ምግቡ በአፋ ውስጥ ካለ ሰላምታ ማቅረብን፤ ገና እንቅልፍ እየወሰደው ላለው ሰውም ሰላምታ መስጠትን የከለከለ ሲሆን፤ የተኙ ሰዎች ባሉበት ቦታ ድምጽ መቀነስንም ደንግጓል።

የግድ አስፈላጊ ካልሆነ በስተቀር ድምጽን ከፍ ማድረግ ቁርካኔን አጥላልቶታል። አላህ ﷻ እንዲህ ይላል፦

«በአካሄድህም፤ መካከለኛ ሽንገ፤ ከድምጽህም ገዝቅ አድርግ፤ ከድምጾች ሁሉ አስከፊው የአህዮች ድምጽ ነው።»] ሉቃስ 19 [ከዚህ አልፎ ከቤቱ ውጭ ቆሞ የቤቱን ባለቤት በከፍተኛ ድምጽ የሚጣራውን ሰው በአለዐዋቂነት ገልጾታል። አላህ ﷻ እንዲህ ይላል፦

«እነዚያ ከክፍሎቹ ውጭ ሽነው የሚጠሩህ፤ አብዛኞቻቸው አያውቁም።»] አልሉጁራት፡4 [ነቢዩ ﷺ በማንም ግለሰብ ላይ ጮኸው አያውቁም፤ ድምጻቸው በጩኸት ከፍ ብሎ ፈጽሞ አያውቅም።

እስላም በሁሉም ቦታ፤ በጉባኤ፤ በመመገቢያ ቦታ፤ በመኖርያ ቤት፤ ከቤት ውጭ፤ ቀጣይነት ባለው መልኩ ለንጽሕና ጥሪ አድርጓል። በመብላትና በመጣጣት ላይ ሊከተሉት የሚገባውን ስነምግባርም አስቀምጧል። የሰው ልጆች እንደ ማንኪያ፤ ሹካና ሳህን የመሳሰሉ የመመገቢያ ቁሳቁሶችን ገና ባላወቁበት ጊዜ፤ ረሱል ﷺ ከሦስት በበለጠ ጣቶች መብላትን ከልክሏል . . ሲመገቡ እጅ ማእዱ ላይ እዚያ እዚህ እንዳይልና ይበልጥ ከሚቀርበው በኩል መብላትን፤ ሲጠጡ ውሃን በአንድ ትንፋሽ መጨለጥ ሳይሆን በሦስት ትንፋሾች እንዲሆን ማድረግን፤ ሆድን በምግብና በመጠጥ አለመወጠርን . . እስላም መክሯል። በምግብ ወቅት ሊመሰረት ለሚችል ማሕበራዊና ስሜታዊ ገጽታም ትኩረት በመስጠት፤ የመመገቢያ አጋጣሚን በህብረተሰቡ አባላት መካከል ቅርርብና ውዴታን ለመፍጠር መግቢያ በር አድርጓል። እንዳይቦዝን ወይም ሐፍረት እንዳይሰማው ሲባል፤ ሲመገቡ ከእንግዳ ጋር መጫወትንም አበረታቷል። ታላቁ ነቢያችን ﷺ ባለቤታቸውን በእጃቸው ይመግቡ የነበረ ሲሆን፤ «በላጩ ምጽዋት ባል በሚስቱ አፍ ውስጥ የሚያደርገው ጉርሻ ነው» ብለዋል። ረሱል ﷺ ራሳቸው በጠጡበት መጠጫ ከንፈራቸው ባረፈበት ቦታ ባለቤታቸውን ዓእሻን (ረዕ) ያጠጡ ነበር . . እስላም ምግብን ለአላህ ﷻ ተገዥ ከመሆን ጋር ያስተሳሰረ ሲሆን፤ ከምግብ በፊት የአላህን ስም ማውሳት፤ ከተበላ በኋላ ደግሞ አላህን ማመስገን አዟል።

ማይክል፦ ራሽድ ይቅርታ አድርግልኝና . . በሃይማኖታችሁና በናንተ ድርጊቶች መካከል ትልቅ ልዩነት መኖሩን ልንገርህ። በዚህ መስክ ከናንተ ይልቅ ለሃይማኖታችሁ አስተምሮ የምንቀርበው እኛ ነን።

ራሽድ፦ በጣም አዝናለሁ፤ ያልከው እውነት ነው።

ቁርካኔዊ ስነምግባር

ቁርካናዊ ስነምግባር

ራጂቭ ለማይክልና ለራሽድ፣ እንዲህ በማለት ውይይት ከፈተ፡

ባለፈው ወይይታችን ስለ አንዳንድ ሙስሊሞች ስነምግባር ያነሳናቸው ነገሮች፣ ስነምግባር እስላም ውስጥ ምን እንደሚመስል እንድንነጋገር ይገፋፋናል። እናም ይህ ርእስ ወይይት ሊደረግበት የሚገባ አይመስላችሁም?

ማይክል፡- ልክ ነው። ብዙ ሙስሊሞችን የላቀ ጨዋ ስነምግባር የተላበሱ ሆነው ሳገኛቸው፣ በሌላ በኩል ደግሞ የዚህ ተቃራኒ የሆነ ስነምግባር ያላቸውን አንዳንድ ሙስሊሞች ስመለከት እገረማለሁ።

ራሽድ፡- ለዚህ ሁለት ምክንያቶች አሉ። አንደኛው አንተ ራስህ ስለ ስነምግባር ያለህ እይታ ሲሆን፤ ሁለተኛው ሰዎች ለአንድ የተለየ የስነምግባር ሥርዓት ያላቸው ተገኝተውና ሥርዓቱን በትክክል የሚወክሉበት ደረጃ ነው። ግለሰባዊ ስነምግባሮች፣ ክውርስ በተጨማሪ የአካባቢና የአስተዳደግ ተጽእኖ በግልጽ ይታይባቸዋል። ይህም የእስላም ነቢይ ﷺ ያመለክቱትና በሳይንሳዊ ሙከራና ጥናት የተረጋገጠ ነው።

ራጂቭ፡- ያመለክቱት ምን እንደሆነ ብታብራራው።

ራሽድ፡- ያመለክቱት ነገር ከሁለት የነቢይ ﷺ ሐዲሶች የተጨመቀ ነው። በመጀመሪያው ረሱል ﷺ ለአንዱ ሶሐቢይ ፡ «አላህና መልክተኛው የሚወዷቸው ሁለት ባሕርያት፣ ትእግስትና ቻይነት አሉ።» ሲሉት፣ «የአላህ መልክተኛ ሆይ! እኔ በጥረት የተላበስኳቸው ናቸው ወይስ አላህ በተፈጥሮ ያደለኝ ናቸው?» ሲል ጠየቃቸውና «አላህ በተፈጥሮ ያደለህ ናቸው እንጂ» ያሉት ነው። ይህ ሐዲሶች ትእግስትና ቻይነት፣ ክውርስ (ጀነቲክ) በሆነ ተፈጥሮው አንድ ሰው ሊላበሳቸው ከሚችል ባሕርያት መካከል መሆናቸውን ያረጋግጣል። በሌላኛው ሐዲሶች ደግሞ ረሱል ﷺ ፡ «ዕውቀት የሚገኘው ለመማር በመጣር ነው፤ ትዕግስት የሚገኘው ለመታገስ በመጣር ነው፤ በጎውን ነገር ሆን ብሎ የሚፈልግ ሰው ይሰጣል፤ ክፉውን ሆን ብሎ የሚጠነቀቅ ሰውም ይጠበቃል» ብለዋል። በመጀመሪያው ሐዲሶች ውስጥ የሶሐቢው ውርስ ባሕሪ የነበረው ትዕግስት፣ በፍላጎትና በጥረት ሊገኝ እንደሚችል ሁለተኛው ሐዲሶች ያረጋግጣል። በእርግጥ ይህ እውን የሚሆነው የማህበራዊ እንጻ ሂደትን ተሳትፎ በሚጠይቅ የባህሪ እንጻና ቀረጻ አማካይነት ነው።

ማይክል፡- ይህ ጥልቀትና ብዙ ዝርዝሮች ወዳሉት ፍልስፍና ነክ ርእስ ጉዳይ ይወስደናል። የፍልስፍና ብዥታዎቹን ወደ ጎን ብለን፣ አንደኛ በሰው ልጅ ዘንድ ያለው ሞራላዊ ስነምግባራዊ ስሜት፣ አንዳንዱን ባሕርያት እንዲወድና ሌሎቹን እንዲጠላ የሚያደርገው ተፈጥሯዊ ስሜት መሆኑን ላስምርበት

እፈልጋለሁ። በዓይነትና በመጠኑ ከሰው ሰው የሚለያይ ቢሆንም፣ በአጠቃላይ ሲታይ ግን የሰው ልጅ በሁሉም ዘመንና ስፍራ አንዳንዶቹን ባህርያት ሰናይ ባሕርያት፣ አንዳንዶቹን ደግሞ እኩይ ባሕርያት አድርጎ መፈረጁን አላቋረጠም። ለምሳሌ ያህል እውነተኝነት፣ ታማኝነት፣ ፍትሐዊነት፣ ቀጠሮ አክባሪነት . . እነዚህ ሁሉ በሁሉም ደረጃዎች በሰው ልጆች ዘንድ በአድናቆት መታየት የሚገባቸው ምጡቅ ስነምግባራት ተደርገው ይወሰዳሉ። የሰው ልጆች ውሸትን፣ ግፍን፣ ክህደትን፣ እምነት ማጉደልን፣ . . ምንጊዜም ቢሆን በበጎነት ተቀብሎ አያውቅም። የመተሳሰብ፣ የመተዛዘን፣ የደግነት፣ የመቻቻልና የልበ ሰፊነት ነገርም እንዲሁ ነው።

በዚህ ረገድ እስላም ከተቀሩት የሰው ልጆች ይለያል ማለት እንችላለን? እስላም ከተቀሩት የስነምግባር ሥርዓቶች የተለየ የራሱ የሆነ የስነምግባር ሥርዓት አለው ብሎ ማለት ይቻላል ወይ?

ራሽድ፡- በአቀራቢክው ገለጻና የሰናይና እኩይ ስነምግባራትን ይዘት እውነታ በተመለከተ በጠቀስከው ላይ ተአቅቦ ቢኖረኝም፣ በተናገርከው ላይ የሚከተለውን ማክል እፈልጋለሁ፡- ያምሆኖ ግን በእስላም ዘንድ ብቻ ሳይሆን በሁሉም ሃይማኖቶችና ሰው ሰራሽ ማሕበራዊ ሥርዓቶች ዘንድም የተለያዩ የስነምግባር ሥርዓቶች ተመስርተዋል። ይህ የሆነው ሁሉም በስነምግባር ውስጥ የሰናይነትና የእኩይነት መመዘኛንና ጥሩውና መጥፎው የሚታወቅበትን መንገድ በመወሰን ረገድ የሚለያዩ በመሆናቸው ነው። በተጨማሪም ከሕግ በስተጀርባ ሆኖ የሚሰራውን አስፈጻሚ ኃይል በመወሰኑ ላይም ልዩነት አላቸው። የልዩነቱ ምክንያት ለዚህ ዩኒቨርስና በተንጣለለው ሥርዓቱ፣ በውስጡ የሰው ልጅ በሚኖረው ስፍራና በሕይወት ዓላማ ላይ ያላቸው እሳቤ የተለያዩ መሆኑ ነው።

ለምሳሌ ያህል፣ ብዙዎቹ የስነምግባር ንድፈ ሀሳቦች ራስ ወዳድነትን መነሻ መሰረታቸው ያደርጋሉ። በአውሮፓ ዘመነ ሕዳሴ፣ ሆፕፕል እና እስፒኖሳ በየፊናቸው በተለያዩ መንገድ፣ ሰናይነት የራስን ሕልውና ማቆየት መሆኑን ያስምሩበታል። ፍሮይድ ደግሞ ከቀዳሚ ጽሑፎቹ ጀምሮ የብዙዎቹን ምዕራባውያን ስነምግባራት እስካሁንም ድረስ በመቅረጽ ላይ የሚገኘውን ንድፈ ሀሳብ ያቀረበ ሲሆን፣ ራስን ማስደለትና ወሲባዊ ፍላጎትን ማርካት የሚመለከተው ሀሳብ ሙሉ በሙሉ ጥላውን ያጠላበት ንድፈ ሀሳብ ነው። በዚህ ብቻ ሳይወሰን ይህን ጽንሰ ሀሳብ ከተቀሩት የስነልቦና ጽንሰ ሀሳቦች በመጀመሪያው ፈድፍ ላይ ያስቀመጠ ሲሆን፣ ስለ ሌሎች ማሰብና ደግነትን፣ የሚኖራቸውን ተጽእኖ የሚያመነጩት የራስን ግላዊ ፍላጎት ከማርካት የተለያዩ ገጽታዎች ጋር የተሳሰሩ ከመሆናቸው አንጻር የሁለተኛ ደረጃ ክስተቶች ያደርጋቸዋል።

ከነዚህ ግላዊ ስነምግባሮች ስብስቦችና ሕብረተሰቡን መሰረት ያደረገ የስነምግባር ስርዓት ይዋቀራል። እንዲህ ዓይነቱ ስነምግባር ከግለሰብ ይልቅ

ለቡድን አስፈላጊነት ከፍተኛ ግምት ከሚሰጡ ንድፈ ሀሳቦች ይመሰረታል።

ማይክል፦ እስላም በተጨማሪ ከሌሎች የሚለየው የስነምግባር ሥርዓት አለው ብለን ካልን፣ ሥርዓቱ በምን መሰረት ላይ ይቆማል? ልዩ መገለጫዎቹና ባሕርያቱስ ምንድናቸው?

ራሽድ፦ ባለፉት ወይይቶች እንደ ገለጽኩት ሁሉ፣ እስላም ለመላው የሰው ልጆች የተሰጠ የተሟላ የአካላዊ ሥርዓት ነው። የዩኒቨርስን ምንነት የሚተነትንና በዚህ ዩኒቨርስ ውስጥ የሰው ልጅ የሚይዘውን ስፍራ የሚወስን የሰውን ልጅ የሕይወት ተልእኮና የተፈጠረበትን ዓላማ ለይቶ የሚያስቀምጥ . . የእምነት እሳቤን ያካተተ መርሕ ያለው ሥርዓት ነው። ከዚህ የዐቂዳ እሳቤ የሚመነጩ ተጨባጭ መዋቅሮችና አደረጃጀቶች ያሉት ሲሆን፣ በሰው ልጆች ሕይወት ውስጥ ተጨባጭ ገጽታዎች ያሏቸው የስነምግባር ሥርዓቱን ምንጩን፣ የሚቆምባቸው መሰረቶቹን፣ ከዚህ የሚመነጩ ሥልጣን፣ የፖለቲካ ሥርዓቱን ቅርጽና ባሕርያቱን፣ ማሕባራዊ ሥርዓቱን መሰረቶቹንና ማእዘናቱን፣ ኢኮኖሚያዊ ሥርዓቱን ፍልስፍናውንና አወቃቀሩን፣ ዓለም አቀፍ ግንኙነቱንና ትስስሮቹን . . ያቀፈ ሁለንተናዊ ሥርዓት ነው።

ይህም የሕይወታቸውን ረዥም ዘመን በአንገሊካን ቤተክርስቲያን በቀስነት ያገለገሉት ዶክተር ኤም. ኤች. ዱራኒ እንዲህ በማለት የገለጹት ነው ፦

«እስላም የራሱ የሆነ ሥርዓት፣ ሕግና ስነምግባርን አጠቃሎ የያዘ ነው። በግለሰቦች ላይ በግዴታነት የተደነገጉ ሃይማኖታዊ ስነሥርዓቶች ስነምግባራዊ ዓላማ አላቸው . . በስነምግባራዊና መንፈሳዊ ጎነ አሳማኝ በሆነ መንገድ ግለሰብን ለማነጽ የሚያነጣጥሩ ሲሆኑ፣ አብረውት ለሚኖሩ ሌሎች ሰዎች ያለበትን ግዴታ በአግባቡ ይወጣ ዘንድ አእምሮውን ማጥራት፣ ማጽዳትና ማጠናከርም ሌላው ግባቸው ነው። እስላም ንድፈ ሀሳባዊና ተግባራዊ ከመሆኑ አኳያ፣ በክርስትና እምነት ውስጥ እንዳለው ዓይነት ነፍስ አልባ በሆኑ መርሆዎችና ስውር ምስጢራት እንዲያምን ሰውን የማይጠይቅ ብቸኛው ሃይማኖት ነው። ይህም እስላም የሕይወትን መንፈሳዊና ቁሳዊ ገጽታዎች በእኩልነት የሚቀበል፣ ሁሉንም በተገቢ ቦታቸው የሚያስቀምጥና ሁሉንም የሰው ልጅ የሕይወት ፈርጆች በሚሸፍን መሰረት ላይ ፍልስፍናውን የሚያንጽ በመሆኑ ነው።»

ራሺቭ፦ የእስላም የስነምግባር ሥርዓት የሚቆምበት መሰረት ይህ ነው ካልን፣ የዚህን ሥርዓት አበይት ባሕርያትና ከሌላው የሚለዩትን ጉዳዮች መጥቀስ አስፈላጊ ይመስለኛል።

ራሽድ፦ እስላማዊውን የስነምግባር ሥርዓት መገለጫ ባሕርያትን እንደሚከተለው ማጠቃለል ይቻላል፦

የዐቂዳ መሠረት፦ ይህ የሰው ልጅ ለፈጣሪ አምላኩ ተገዥ የሆነ

ፍጡር በመሆኑ፣ ለርሱ የሚበጀውን ከማንም በላይ የሚያውቀው ፈጣሪው በመሆኑ፣ ፈጣሪው እንዲሁ ያልተወደደና መልክቱንና ትምሕርቶቹን የሚያደርሱለት፣ መንገዱንም የሚያሳውቁት መልእክተኞችን የላከለት በመሆኑ፣ የሰው ልጅ ከሞት በኋላ በሌላ ሕይወት ዳግም በመቀስቀስ በመጀመሪያ ሕይወቱ በሠራው በጎና ክፉ ሥራዎች ተመርምሮ የሚሸለም ወይም የሚቀጣ በመሆኑ የሚገለጽ ነው። ይህ ደግሞ የሳይንስና የሕይወትን ከቤተክርስቲያን መነጠል ተከትሎ፣ ከሃይማኖት በተነጠለው የዛሬው የምዕራቡ ዓለም ውስጥ ካለው ስነምግባር ጋር የሚጸረር ነው።

ጽናት፦ እስላማዊ ስነምግባራት፣ የሰውን ልጅ፣ ሕይወትንና ዩኒቨርስን ከሚመለከቱ የጸኑ መሠረቶችና እሳቤዎች የመነጩ፣ የጸኑ መርሆዎችና እሴቶች መገለጫዎች ናቸው። ዓላማቸው የሰው ልጆች ሲሆኑ፣ በቤሪያቸው ያሉት የሕይወት ሁኔታዎችና ክስተቶች ቢለዋወጡ እንኳ ምንጊዜም እውነታቸው የማይለዋወጥና ይዘታቸው የማይቀያየር ነው። እውነተኛነት፣ ታማኝነትና ታጋሽነት ዝንተናለም ትሩፋት እንደሆኑ ይቀጥላሉ። መዋሸት፣ ማሳበቅና ሐሜት ደግሞ ዝንተናለም እኩይ ባሕርያት እንደሆኑ ይኖራሉ። ጋጠወጥና አፈንጋጭ ባህርያትም እንደዚሁ፣ በሰዎች መካከል መሰራጨታቸው ወይም በአንዳንድ መንግስታት ዘንድ የተፈቀዱ እንዲሆኑ መደረጋቸው፣ የሰው የአካላዊ ዘይቤ የፈለገውን ያህል ቢለወጥ እኩይና ተልካሻ ባርያት መሆናቸውን ቅንጣት ታህል አይለውጥም።

ተጨባጭነትን የተላበሰ ተምሳሌታዊነት፦ እስላማዊ ስነምግባራትን የማያውቁ አንዳንድ ወገኖች ተምሳሌታዊ ብሎ የሚጠሩ ከሆኑ፣ እውነታው ግን የሰውን ልጆች ተጨባጭ ሁኔታና አቅማቸውን ግንዛቤ ውስጥ የሚያስገቡ ተጨባጭነትን የተላበሰ ተምሳሌታዊነት ያላቸው መሆኑ ነው። እያንዳንዱ ግለሰብ ሊተገብራቸውና ሊላበሳቸው የሚችል ስነምግባራት ሲሆኑ፣ ክቡር ፍጡር ከመሆኑ አንጻር የግለሰብን ሕይወት የሚጠብቁ፣ ሕይወቱን ያለ እንቅፋትና መሰናክል እንዲመራ የሚያደርጉ፣ ከሰው ልጆች ተፈጥሮ ጋር የማይጋጨና የማይፋለሱ፣ ይልቁንም የሚጣጣሙና የሚቀናጁ ስነምግባሮች ናቸው። እስላማዊው እሳቤ አይሁዳዊነት ትኩረት የሰጠውን ሕጋዊ ገጽታና ክርስትና አጽንኦት የሚሰጠውን መንፈሳዊ ገጽታ በጥምረት የያዘ ሲሆን፣ ሕንዳዊው ጸሐፊ ፔጂ ራዴሪክ ይህን ጥምረት እንደሚከተለው ገልጾታል፦

«የእስላም ስነምግባራዊ ትምሕርቶች ተምሳሌታዊነትንና ተጨባጭ ተግባራዊነትን በተሟላ መልኩ አንድ ላይ ያጠመሩና ያጣጣሙ ናቸው። በመሆኑም አንድ ሰው በትምሕርቶቹ አማካይነት በዕለታዊ ሕይወቱ ጉዳዮች ውስጥ ተጠምዶ እያለ፣ አላህን አውቆ ትጉህ መንፈሳዊ ሰው መሆንም ይችላል . . . »

ቁርጠኝነት፦ ይህ ደግሞ አንድ ሰው መላው የሰው ዘር ቢጋፈጠው እንኳ ለዚህ ስነምግባር በቁርጠኝነት ተገዥ ለመሆን የሚገባው ቃል ኪዳን ነው። ይህም የሰው ልጅ በዚህች ዓለማዊ የዱንያ ሕይወቱ ኃላፊነት የተጣለበት፣ ተልእኮ ያለውና አደራን የተሸከመ፣ ሥራዎቹን የሚገዛና የሽልማት ወይም የቅጣት መነሻ የሆነ የፍላጎት ነጻነት ያለው ፍጡር ከመሆኑ አንጻር ነው። ለዚህም ነው የስነምግባር ተገዥነትና ጽናት ከግለሰባዊ ኃላፊነትና ከጠጠያቂነት ገጽታዎች ዋነኛው የሆነው።

ተጠያቂነት፦ አንድ ሰው የኃላፊነት ስሜት የሚፈጠርበት ሳይሆን የትሩፋትና የመልካም ስነምግባር ባለቤት መሆን አይችልም። እዚህ ላይ ተጠያቂነት ወይም ኃላፊነት ሲባል ግለሰቡ የራሱን ድርጊቶች አውቆ ኃላፊነት መውሰድ፣ የሚያስከትሉትን ውጤቶች ለመቀበል፣ ለውሳኔዎቹና ለምርጫዎቹ ገንቢም ሆኑ አፍራሽ በአላህ ፊት፣ ለገዛ ሕሊናውና ለሕብረተሰቡም ተጠያቂ ለመሆን ዝግጁ መሆን ማለት ነው።

የተጠያቂነት ገደብ ከተጠያቂነት ጋር የተያያዘ ሲሆን፣ እስላም ውስጥ ኃላፊነትና ተጠያቂነት የተግባሩን ወይም የውሳኔውን ባለቤት ብቻ የሚመለከት ግለሰባዊ ኃላፊነት ነው። በድርጊቱ ወይም በውሳኔ አሰጣጡ ላይ ከአንድ የበለጡ ግለሰቦች ተሳታፊ ከሆኑ ግን፣ ኃላፊነቱ የጋራ ይሆናል። ግለሰብና ሕብረተሰብም አንዱ ለሌላው ኃላፊነትና ተጠያቂነት አለባቸው። መርሁ ግን አንድ ግለሰብ ለሌላው ግለሰብ ድርጊት ወይም ውሳኔ ኃላፊና ተጠያቂ የማይደረግ መሆኑ ነው።

ስነምግባርን ከአጠቃላይ ማሕበራዊ ሥርዓት ከማስተሳሰር ጋር የሕሊናን ውስጣዊ ግፊት ማጎልበት፦ ውስጣዊ ዓለሙን የሚመሰርተው ሰው ራሱ ነው። ከዚህ ዓለም ነው ለስነምግባር የመገዛት እውነተኛው ግፊት የሚወለደው። እስላም፣ «ንይያህ» በመባል በሚታወቀውና አንድ ሰው ለሚሠራው ሥራ የተወሰነ ሕጋዊና ተገቢ የሆነ ቁርጠኛ ውስጣዊ ፍላጎት ማሳደር ለሆነው፣ በሁሉም ሁኔታ ውስጥ አጽንኦት በመስጠት አማካይነት ይህን ውስጣዊ ግፊት ለማጎልበት ይሠራል። ይሁን እንጂ የሰው ልጅ ምሉእ ወይም ከስህተት የተጠበቀ አለመሆኑን፣ በዙሪያው ባሉት ላይ ተጽእኖ የሚያሳድር ድክመት ሊያገኘው እንደሚችልም እስላም ይገነዘባል። በመሆኑም የሰውን ልጅ ለውስጣዊ ግፊቱና ለሕሊናው ዳኝነት ሳይተወው፣ በደነገጋቸው ማሕበራዊና ሕጋዊ መቀጫዎች፣ ማረሚያዎችና ከመርሆዎቹ ለሚያፈነግጡ በተሰናዱት የወዲያኛው የኣክራ ሕይወት ቅጣቶች አማካይነት፣ ግለሰቦች ለስነምግባራዊ መርሆዎች ያላቸውን ተገዥነት እስላም አጠናክሯል።

ራጂቭ፦ በእውነት ሊጤንና ከበሬታ ሊቸረው የሚገባ ሥርዓት ነው።

እስላማዊ መንግሥት . . ለሰው ልጆች የግድ የሚ ያስፈልግ ሥርዓት

አስላማዊ መንግሥት . . ለሰው ልጆች የግድ የሚያስፈልግ ሥርዓት

ሦስቱ ወዳጆች ወይይታቸውን ለመቀጠል ሲገናኙ ማይክልና ራጂቭ ከራሽድ ድምጽ ጀርባ የሚረብሽ ባእድ ድምጽ መኖሩን አስተውለው ምን እንደሆነ ጠየቁ። ራሽድም ዜና እያዳመጠ መሆኑንና ለጥቂት ደቂቃ እንዲታገሱት ጠየቃቸው . . ከአፍታ በኋላ እንዲህ በማለት ቀጠለ፦

ይቅርታ፣ በዚህ ሰሞን ዜናዎችን መከታተል ቢያንስ ለኔ ምን ያህል አስፈላጊ እንደሆነ እንደምትረዱልኝ ተስፋ አደርጋለሁ . . በዚህ ሰሞን በአገሬ በመከሰት ላይ ያሉትን ሁኔታዎች ትከታተላላችሁ?

ራጂቭ፦ አዎ፣ ትከረት የሚስቡ ዜናዎች ናቸው፤ ክስተቶቹም ፈጣንና ተከታታይ ናቸው።

ማይክል፦ ምናልባት ትከረቱን ይበልጥ የሳበው አስላማውያን የሚባሉት ወደ መድረኩ እየመጡ መሆናቸውና የመንግሥቱን ሥርዓት ወደ አስላማዊ መንግሥትነት ለመለወጥ ጥረት እያደረጉ የመሆናቸው ሁኔታ ሳይሆን አይቀርም . . በእርግጥ አሳሳቢ ነገር ነው።

ራሽድ፦ አሳሳቢነቱ ምኑ ላይ ነው?

ማይክል፦ የሰው ልጆች ሃይማኖታዊ መንግስትን ሞክረውት ውድቀት ገጥሟቸዋል። መራራ ተሞክሮ ነበር። እናም ሃይማኖታዊ መንግስት ያበቃለት ሲሆን ዘመኑም ከመካከለኞቹ ክፍለ ዘመናት ፍጻሜ ጋር ተደምድሟል።

ራሽድ፦ ለመሆኑ ሃይማኖታዊ መንግስት ስትል ምን ማለትህ ነው?

ማይክል፦ ገዥው መደብ በአምላክ ስም እንናገራለን የሚሉ የሃይማኖት መሪዎች የሆኑበት መንግሥት ነው . . ከሃይማኖታዊ መንግሥት አበይት አደጋዎች አንዱ በእግዚአብሔር ስም መብትና እውነታን ለራሱ በሞኖፖሊ የሚቆጣጠር መሆኑ ነው። ይህም ስዩመ እግዚአብሔር ነን፣በርሱ የተመረጠን ነን፣በርሱ ስም እንናገራለን በማለት ቅድስና እና አይነኬነትን ለራሳቸው ስለሚሰጡ ሲሆን፣እነርሱን መቃወም እግዚአብሔርን ተደርጎ ስለሚታይ ያሻቸውን ቢሰሩ ተጠያቂነት የለባቸውም።

ራሽድ፦ በጣም የሚያሳዝነው በአስላማዊ መንግሥት ላይ ያለውን የተሳሳተ እሳቤ ያመጣው ባህላዊ ብሽርታ መሆኑ ነው። ሃይማኖታዊ መንግሥትን በተመለከተ በጠቀስከው ሁሉ ከአንተ ጋር እስማማለሁ። ይህም ቀሳውስትና ካህናት በአምላክ ወይም በጣዖታት ስም የሚገዙበት የመንግሥት ሥርዓትና ቲአክራሲ (theocracy) በመባል የሚታወቀው ሲሆን፣ሥርዓቱ ሕግና ሥርዓቱን ብቻ

ሳይሆን ኃይልና ሥልጣኑንም ከሃይማኖት ያመነጫል . . አውሮፓ በመካከለኞቹ ክፍለ ዘመናት በቤተክርስቲያን በተመራው በዚህ ሥርዓት አገዛዝ የከፋ መከራ የደረሰባት ከሆነ፣አስላም ግን እንዲህ ያለውን አገዛዝ አላየም፤እውቅና ሰጥቶትም አያውቅም። አስላም ውስጥ የሃይማኖት መሪዎች አገዛዝ ሥርዓት ብቻ ሳይሆን የሃይማኖት መሪ ወይም የካህናት መደብ የሚባል የሕብረተሰብ ክፍልም የለም። ያለው ነገር ሊያጠፋና ሊያለሙ የሚችሉ፣ሊተቹ ሊጠየቁ፣ሊቀጡና አስፈላጊ ሲሆን ሊወገዱ በሚችሉ ሰብአዊ ፍጡራን አማካይነት የሚተገበር በሃይማኖትታዊ ርእዮት ላይ የሚመረኮዝ አስላማዊ አስተዳደር ብቻ ነው። እዚህ ላይ ያለው መሰረታዊ ልዩነት አስላማዊ መንግሥት ርእዮተ ዓለማዊ መሰረቱ አስላም የሆነ ምንም ዓይነት ቅድስናም ሆነ ተከህኖ በሌላቸው ሰዎች የሚመራ ሥርዓት መሆኑ ነው። ሕጋዊነቱንና ሥልጣኑን በመለኮታዊ ውክልና አገኘሁ የሚል መሪ አስላም ውስጥ የለም። እንዲገዛ ውክልና የሚሰጠው የግድ ሕዝቡ መሆን ይኖርበታል።

በተጨማሪም በሙስሊሙ ዓለም የታየው የአስላማዊ መንግሥት ተሞክሮ፣በአውሮፓ ከነበረው ሃይማኖታዊ ቤተክህነታዊ መንግሥት በተቃራኒ፣በዘመኑ የበለጸገና የተደላደለ መንግሥትን ያስገኘ የተሳካ ተሞክሮ ነበር።

ራጂቭ፦ በአስላማዊ መንግሥትና በሃይማኖታዊ መንግሥት መካከል ያለውን ልዩነት አውቀናል። በአስላማዊ መንግሥትና ሃይማኖታዊ ባልሆነው መንግሥት መካከል ያለው ልዩነትስ ምን ይመስላል?

ራሽድ፦ ልዩነቱ ሰፊና መሰረታዊ ነው። የማተኩረው ግን፣ዩኒቨርስን፣ሕይወትንና የሰውን ልጅ አስመልክቶ በአስላማዊው እሳቤና በዓለማዊው ሴኩላር እሳቤ መካከል ባለው የልዩነቱ መነሻ መሠረት ላይ ነው። አስላም ውስጥ የመንግሥት ሥርዓት የሚመነጨው፣ሃይማኖትና ሕይወት ተጣጥመውና ተቀናጅተው ሙስሊሙ የሚመራበትንና የሚኖርለትን፣የግለሰብ፣የሕዝብና የመንግሥት ሚና እርስ በርስ የሚደጋገፍበትንና ተጣጥሞ የሚቀናጅበትን የተሟላ ሥርዓት ከሚመሰርት፣አስላማዊ እሳቤ ነው።

ይህን ለመገንዘብ በአላህ ۞ ግዛት ውስጥ እውነተኛው ቦታችን ምን እንደሆነ ማወቅ ይኖርብናል። የፈጠረን አላህ ۞ ነው ብለን የምናምን ከሆነ፣ይህች መሬትና ሰማያቱ ሁሉ የርሱ ንብረት መሆናቸውን የምናረጋግጥ ከሆነ፣በዚህ ግዛቱ ውስጥ ሊተገበር የሚገባው ፍላጎት ሕግና ሥርዓት የርሱ ብቻ መሆን እንዳለበት ማረጋገጥ ይኖርብናል። የፈጠረንና ሲሳይ የሚሰጠን አላህ ۞ ብቻ መሆኑን አምነን የምናረጋግጥ ከሆን፣የርሱ ተገዥ አገልጋዮች ከመሆን ውጭ ምንም ቦታ አይኖረንም . . አላህ ۞ የኛና በዚህ ዩኒቨርስ ውስጥ ላሉት ሁሉ ብቸኛው ገዥና አስተዳዳሪ ከሆነ ዘንዳ፣ሙሉ በሙሉ ለርሱ ከመገዛትና ለርሱ

ከመታዘዝ ውጭ በዚህ ዓለም ውስጥ ምንም እውነተኛ ስፍራ የለንም።

ማይክል፦ ይሁንና ግን፣ ብዙ ችግሮች ያሉበትንና ብዙ የተወራበትን ተሞክሮ ዳግም እንድንጎትት የሚያደርገን ምንድነው? እንዴት መኖር እንዳለበት፣ ደስተኛ ሕይወትን መምራት የሚያስችለው ምን እንደሆነ፣ ሕይወቱን ለማደራጀትና ለመምራት የሚያስፈልገው ሥርዓትና ቅርጹ ምን እንደሆነ፣ የሰው ልጅ በገዛ ራሱ መወሰን ይችላል። ከዚያም ነገሮችን ከተሞክሮው እያየ ማሻሻልን የሚከለክለው የለም።

ራሽድ፦ መሰረታዊው እውነተኛ ጥያቄ፣ የሰው ልጅ ፍጹማዊ ጌታ የመሆን፣ ወይም የሕግና የአስተዳደር ምንጭ የመሆን ብቃት አለውን? የሚለው ነው። ማንኛውንም መሳሪያ እንዴት እንደሚሠራ የማያውቅ ሰው፣ የማስራቱን ኃላፊነት ከወሰደ መሳሪያው ለብልሽት መዳረጉ አይቀሬ መሆኑን እናውቃለን . . ለምሳሌ መንዳት የማይችል ሰው መኪና ከነዳ የዚህ ጅል ሥራ ውጤት ምን ሊሆን እንደሚችል በእርግጠኝነት እናውቃለን። እንዲህ ያለውን አነስተኛ መሳሪያ ያለ ትክክለኛ ዕውቀት ማስራት የማይቻል ከሆነ፣ ፈርጆ ብዙ ገጸ ብዙ ውስብስብ የሆነውን፣ ቁጥር ስፍር የሌላቸው ገጽታዎች ያሏቸው የሕይወትና የመኖር ጉዳዮች ያሉትን፣ እያንዳንዱ ፈርጆ ቁጥር ስፍር በሌላቸው ውስብስብ ችግሮች የተተበተበ የሆነውን . . የሰብአዊ ፍጡር መሳሪያ የሆነውን ሰው፣ ሌላው ቀርቶ ራሳቸውንም በሚገባ የማያውቁ መሰሉ የሆኑ ሰብአዊ ፍጡራን እንዴት አድርገው ሊያሰሩትና ሊመሩት ይችላሉ?!

ሌላው ነጥብ ደግሞ፣ ፍትሕ ማግኘት የሚቻለው የሰው ልጆች የአነዋነዋር ሥርዓት፣ መላውን የሰው ዘር እርሱ ዘንድ እኩል አድርጎ ከሚመለከት ፈጣሪ አምላክ የተሰጠ ከሆነ ብቻ ነው። መብቶቻቸውን ሊያረጋግጥላቸው የሚችለውም፣ ከማንኛውም ዓይነት ግላዊ ዓላማና ግላዊ ጥቅም በላይ የሆነ፣ ለአንድ የተለየ ግለሰብ፣ ቤተሰብ፣ መደብ፣ አገር ወይም ሕዝብ ያልወገነ . . ፈጣሪ አምላክ ብቻ ነው። በምድር ላይ ፍትሕ ሊሰፍን የሚችለው በዚህና በዚህ መንገድ ብቻ ነው።

የሰው ልጅ ከግላዊ ዓላማና ጥቅም ሊጠራ አይችልም። ይህ በሁሉም ዘመንና ስፍራ የተቆራኘው ሰብአዊ ድክመት ነው። ፖለቲካ መሪዎችን፣ የሃይማኖት መሪ በራህማዎችን፣ ፓትርያርኮችን፣ የሱፊ ጠሪቃ ሸይኾችን፣ ተጽእኖ አሳዳሪ ባለሀብቶችን እንመልከት። ሁሉም ራሳቸውን በተጽእኖ የልዩ መብቶች ባለቤቶች ማድረጋቸውን እናስተውላለን። ከዚህ ስንነሳም በዓለም ላይ ያሉት ህጎችና ደንቦች ሁሉ በነርሱ ተጽእኖና በሥልጣናቸው ስር በመሆኑ ለተራው ሕዝብ የማይሰጡ መብቶች ይሰጣቸዋል። ይህንኑ በተለያየ መንገድ ደንብና ሥርዓት አድርገው ይደነግጋሉ። በሚዲያዎቻቸው ይህ መደበኛው ሁኔታ እንደሆነ አድርገው ሕዝቦችን ያታልላሉ። እናም እንዲህ ያሉ ሰዎች በሚቆጣጠሩት ሕብረተሰብ ውስጥ ፍትሐዊ ለሆነ መንግሥትና ሚዘናዊ ለሆነ ሕብረተሰብ ግንባታ መሰረት

መጣል ይቻላልን?!

በኃይላቸው በመመካት ሌሎች ሕዝቦችን በቀጥታም ይሁን በተዘዋዋሪ መንገድ ተገዥ ያደረጉ ኃያላን መንግስታትን እንመልከት። የትኛው ሕጋቸው፣ የትኛው ተቋማቸውና የትኛው ሥርዓታቸው ነው በደም ስሩ ውስጥ ወገንተኝነትና አድልዎ የማይዘዋወርበት? እነዚህ በፍትሕና በእኩልነት መርሕ ላይ የተመሰረቱ ሕግጋትና ሥርዓቶችን ለሰው ልጆች ያኖራሉ ተብሎ ተስፋ ማድረግ ይቻላል?!

ራሺቭ፦ ወዳጄ ራሽድ፣ ለመሆኑ ከእስላም የተለየ የተለያዩ እምነቶችን የሚከተሉና በአገራችሁ የሚኖሩ ንዑሳን ወገኖችን ምን ማድረግ ነው የምታስቡት? . . ለምሳሌ በኛ አገር ሕንድ ውስጥ በመቶዎች ሚቶጠሩ ንዑሳን ሃይማኖቶች ይገኛሉ። እናንተ የመንግሥትን ርእዮተ ዓለማዊ መሰረት እስላም በምታተደርጉ ጊዜ የራሳቸው ያልሆነውን ሃማኖት እንዲቀበሉ ታስገድዳላችሁ ማለት ነው።

ራሽድ፦ ይህን ጉዳይ ማንሳትህ መልካም ነው። በዚህ ረገድ ሦስት ነጥቦችን ማብራራት እፈልጋለሁ። እነሱም፦

አንደኛ፦ ሙስሊም ያልሆነ ሰው፣ የራሱ የሆነ መንግስት ምድር ላይ እንዲመሰረት ሃይማኖቱ የማይጠይቀው እየሆነ፣ ርእዮተ ዓለማዊ መሰረቱ እስላም በሆነ መንግስት ጥላ ስር መኖሩን ለምን እንደምትቃወሙ ይገርመናል . . በሌላ በኩል ግን ሙስሊሙ በሴኩላር መንግስት ጥላ ስር ሲኖር፣ ሃይማኖቱን የሚቃረኑ ሥርዓቶችን እንዲታዘዝ ታስገድዳላችሁ፤ ሃይማኖቱ የማይፈቅድለት እየሆነ ዐቂዳውንና እምነቱን የሚጸረር ርእዮተ ዓለም እንዲቀበል ታደርጋላችሁ።

ሁለተኛ፦ እስላምን የመንግስት ርእዮተ ዓለማዊ መሰረት አድርጎ መውሰድ ሙስሊም ያልሆኑ ዜጎች እስላምን እንዲቀበሉ ማስገደድ ማለት አይደለም። ይህ ተቃውሞ የመነጨው ሃይማኖትን በግለሰባዊ እምነትና በውስጣዊ ስሜትነት ክልል ውስጥ አጥሮ ከሚያስቀረው ሴኩላሪዝም እሳቤ ነው። እስላም ግን ሃይማኖትን ከሰው ልጆች ሁለንተናዊ ሕይወት ነጥሎ በዚህ ጠባብ ክልል ውስጥ አይወስነውም። እስላም ለአንድ ሙስሊም አምልኮ፣ ሕግጋትና የሕይወት መመሪያ (ሽሪዓ) ነው። የስልጣኔና የባሕል ርእዮተ ዓለማዊ መሰረት ነው። ሙስሊም ያልሆነው ዜጋ ግን፣ ሃይማኖቱን መቀበል ሳይኖርበት እስላምን የስልጣኔና የባሕል ርእዮተ ዓለማዊ መሰረት አድርጎ ለሕጎቹና ለሥርዓቱ ተገዥ መሆን ይችላል . . ልክ ሊብራሊዝምን ወይም ሶሻሊዝምን የተለያዩ እምነቶችንና መንገዶችን በሚከተሉ ርእዮቶቹ ባልወጡባቸው ሕብረተሰቦች ውስጥ መተግበር ይቻላል እንደምትሉት ዓይነት ማለት ነው።

ሦስተኛ፦ መንግስትን በእስላማዊ ርእዮተ ዓለም ላይ መመሰረት ማለት የንዑሳን ዜጎችን መብቶች መድፈቅ ወይም በራሳቸው ሃይማኖታዊ ሕጎች ውስጥ ጣልቃ መግባት ማለት አይደለም። እስላም ለንዑሳን መብቶች መከበር ዋስትና ይሰጣል፤ ግለሰባዊ ጉዳዮቻቸውን በተመለከተ በሃይማኖቶቻቸው መሰረት

መዳኘታቸውንም አይከለክልም።

ማይክል፦ ዛሬ የምንኖረው ግን እስላም ከተነሳበትና የመንግስት ተሞክሮው ከተተገበረበት ዘመን በተለየ ዘመን ውስጥ ነው። ይህ ጥረት ቢሳካ ወደ ኋላ መቀልበስና የአድጋሪነት እርምጃ ተደርጎ የሚቆጠር ነው! . . እናንተ በዚህ አእምሯችንን ቆልፈን በዛሬው ዘመን አዲስ ሕይወት ውስጥ ተቀባይነትም ሆነ ምክንያታዊነት ወደ ሌለው ሁኔታ ልትወስዱን ትፈልጋላችሁ።

ለምሳሌ ያህል፣ አራጣንና ወለድን ዛሬም ድረስ የተከለከለ ሐራም ማድረጋችሁን ቀጥላችሁበታል። ወለድና አራጣ ግን ለማንኛውም ዘመናዊ መንግስት ግዴታና አይቀሬ የሆነ የኢኮኖሚ ሥርዓቱ አካል ነው።

ራሽድ፦ ወዳጄ አነጋገርህ በዚህ ምሳሌና በሌሎችም ምሳሌዎች እውነታ በጎደላቸው መነሻዎች ላይ የተመሰረተ፣ የመንግስትን ቅርጽና ዓለም አቀፉን ሥርዓት በተመለከተም ከአንድ የተወሰነ እሳቤ የተንደረደረ ነው። ያም ዛሬ ራሱን በራሱ በኛ ላይ በተጨባጭ ሁኔታነት ጭኖ የምንኖርበት ዓለም አቀፋዊው ሥርዓት ሲሆን፣ የኢኮኖሚ ሥርዓቱ ከወለድና ከአራጣ ጋር መቆራኘት፣ በሰው ልጆች ላይ ያስከተላቸውን ጣጣዎችና የበዙ አፍራሽ ተጽእኖዎችን ችላ የሚል ምሳሌም ነው።

እርግጥ ነው እስላም አራጣና ወለድን እርም አድርጎ ይከለክላል፤ ይሁን እንጂ አራጣና ወለድ ግን የኢኮኖሚ አይቀሬ ግዴታዎች አይደሉም።

ለአራጣና ለወለድ ጥሪ ሚያደርጉት በዓለም ያሉ ታላላቅ ካፒታሊስቶችና ሞኖፖሊስቶች ሲሆኑ፣ አይቀሬ ግዴታ አስመስለው ሕዝቦችን ያጭበረብራሉ። እውነቱ ግን ግዴታነቱ በራሳቸው ካፒታሊስት ዓለም ውስጥ ብቻ መሆኑ ነው። ያም ሆኖ ግን በምዕራቡ ካፒታሊስት ዓለም ሚገኙ አንቱ የተባሉ ታላላቅ የምጣኔ ሀብት ኤክስፐርቶች፣ የወለድ ሥርዓቱን በመኮነን አይቀሬ ውጤቱ፣ በጊዜ ሂደት በከባድ የኢኮኖሚና የፋይናንስ ቀውሶች ውስጥ መዘፈቅና ሀብት በጥቂቶች እጅ ብቻ በመከማቸቱና ብዙኃኑ አጦች ቁጥራቸው እተበራከተ በመሄዱ የሚያስከትሉትን ማሕበራዊ ቀውሶች መጋፈጥ ብቻ መሆኑን ያስጠነቅቃሉ። በቅርቡ የተከሰተው ዓለም አቀፍ የፋይናንስ ቀውስ፣ ያስከተላቸው ዘርፈ ብዙ ችግሮችና አደጋዎች፣ ባለፈው ክፍለ ዘመን ሰላሳዎቹ ውስጥ ተከስቶ የነበረው የኢኮኖሚ ቀውስ . . እነዚህን ሁሉ ካስተዋልን የአደጋውን ግዝፈት መገመት እንችላለን።

ከእስላማዊው ሥርዓት ተአምራት አንዱ የካፒታሊዝም ሁለት ማእዘናት የሆኑትን ወለድና ሞኖፖሊን፣ የካፒታሊዝም ሥርዓት ከማቆጥቆጡ አንድ ሺ ዓመት ያህል አስቀድሞ እርም አድርጎ መከልከሉ ነው . . ወደ ወዳጄ፣ ስለዚህም እስላማዊ መንግስት ሽሪዓዊ እስላማዊ ግዴታ ብቻ ሳይሆን ሰዋዊ ሰብአዊ ግዴታም ጭምር ነው።

የዘላለማዊነት ጉዞ

የዘላለማዊነት ጉዞ

ማይክል ወደ ቻት ሩም እንደገባ ለሁለቱ ወዳጆቹ ሰላምታ አቀረበ። ራጂቭ ሰላምታውን ሲመልስ ራሽድ ግን እንዲህ ሲል መናገር ቀጠለ፦

ትንሽ ታገሱኝማ! . . ትኩረት የሚስብ ትእይንት ትመለከቱ ዘንድ አዘጋጅላችኋለሁ . . የሊቮርኖ ቡድን ተጫዋች የሆነው ሞሪስኒ በኢጣሊያ ላሊጋ ከቢስካራ ክለብ ጋር ሲጫወቱ እንዴት እንደወደቀ አይታችኋል? . . ሜዳው ላይ ወድቆ ወዲያውኑ ሕይወቱ አልፋለች . . በሰላም ሲጫወት ቆይቶ በድንገት ወድቆ በመሞቱ ጨዋታውን ሲከታተሉ በነበሩ ተመልካቾች ላይ ትእይንቱ ከፍተኛ ድንጋጤ ፈጥሮ ነበር።

ማይክል፦ ከዚህ ይበልጥ የሚገርመው ግን የቦልተን ቡድን ተጫዋች የሆነው ምዋምባ በእንግሊዝ ፕሪሚየር ሊግ ውድድር ከቶተንሃም ጋር ሲጫወቱ የወደቀው አወዳደቅ ነው። ተጫዋቹ ልቡ በመቆሙ ምክንያት ራሱን ስቶ ሲወድቅ ሁሉም ሰው ሞቷል ብሎ ደምድሞ ነበር። በጣም አልፎ አልፎ ብቻ በሚከሰት አጋጣሚ ልቡ ሥራውን ሙሉ በሙሉ ካቆመ ከ78 ደቂቃዎች በኋላ ዳግም መሥራት ቀጠለ። ሁኔታውን ሐኪሞች ለ78 ደቂቃ የቆየ ሞት አድርገው ሲወስዱት፣የቡድኑ ሐኪም «የማይታመን ነው፤ ምዋምባ በዚህ ሁኔታ ይድናል ብለን ከቶም አልጠበቅንም ነበር» በማለት አግራሞታቸውን ገልጸዋል። እናም ምዋምባ ከሞተ በኋላ ዳግም ወደ ሕይወት ተመልሷል!

ራሽድ፦ ሞት መላው የሰው ልጅ የሚስማማበትና እውቅና የሚሰጠው ብቸኛው እውነታ ነው . . ግና ከሞት በኋላ ምን ይኖር ይሆን? የሁሉም ነገር ፍጻሜ ይሆን ወይስ ብዙ ሰዎች እንደሚያምኑት የወዲያኛው የኣኽራ ዘላለማዊ ሕይወት መጀመሪያ ይሆን?

ራጂቭ፦ በወዲያኛው መጨረሻ ሕይወት ማመን የሰው ልጅ ከተፈጠረበትና ምድር ላይ ከኖረበት ጊዜ ጀምሮ አብሮት የኖረ ጥንታዊ እምነት ነው። በቁፋሮ የተገኙ ቅርሶችና የታሪክ ማስረጃዎች ይህ እምነት በጥንታዊ ሥልጣኔዎች ውስጥ የነበረ መሆኑን ያመለክታሉ። የጥንት ግብጻውያን፣የማያ ነገዶች፣ሮማውያን፣በጤግሮስና ኤፍራጠስ ሸለቆ የኖሩ ሕዝቦችና ሌሎችም . . ያውቁት ነበር። እምነቱን በውስጣቸው ያካተቱት መለኮታዊ ሃይማኖቶች ብቻ ሳይሆኑ፣እንደ ሕንዱይዝም፣ቡድሂዝምም፣ ኮንፍሺያኒዝም፣ዞሪስትሪያኒዝምና ሳቢያኒዝም ያሉ . . ሰው ሠራሽ እምነቶችም ያውቁታል።

ራሽድ፦ ያልከው ትክክል ነው። የተቀሩት ነቢያትና መልእክተኞች ለሕዝቦቻቸው እንዳቀረቡት ሁሉ፣የእስላም ነቢይም ለዚህ እምነት ጥሪ አድርገዋል። በዚህ ዐቂዳ ማመን በሁሉም ዘመንና ስፍራ ከእስላም የእምነት ማእዛናት አንዱ ነው። ይህ እምነት በማይኖርበት ሁኔታ በአላህ፣በመለኮታዊ መጻሕፍትና በመልእክተኞቹ

ማመን ትርጉም የለሽ ይሆናል።

ማይክል፦ ይሁን እንጂ እምነቱ በሰዎች ሕይወት ውስጥ የሚያሳድረው ተጽእኖ የተለያየ መሆኑን ነው ያስተዋልኩት። በስነምግባራቸውና በግንዛቤያቸው ውስጥ የእምነቱ አሻራ የሚታይባቸው ሰዎች ቁጥርም አነስተኛ ነው።

ራሽድ፦ ልክ ነህ፤በንድፈ ሀሳባዊ እምነት ደረጃ ሰው ሁሉ አምኖ ይቀበለዋል፤የዚህን ዐቂዳ ተጨባጭ ሕይወት ገጽታ አእምሯቸው ውስጥ የሚያመላልሱት ግን ጥቂቶች ብቻ ናቸው . . ለዚህ አስረጅ የሚሆነው፦ በጦርነት ወቅት የአየር ጥቃት መኖሩን የሚያስጠነቅቅ የአደጋ ሳይረን ሲያስተጋባ . . ጎዳናዎች በሙሉ ከአግረኞችና ከተሽከርካሪዎች ነጻ ይሆናሉ ተብሎ ይታሰባል። ይህን የማያደርግ ሰው ካለ እንኳ እንደ እብድ ሊቆጠር ይችላል . . ይህ ሁሉ ለዚች ዓለም ትንሹ አደጋ ለመጠንቀቅ ከሆነ፣ከዚህ እጅግ ለከፋና ለገዘፈ አደጋስ? መምጫው አይቀሬ መሆኑን ሰዎች ለሚያምኑበትና የዚህ ዩኒቨርስ ፈጣሪ አምላክ ያስጠነቀቀው፣በሁሉም ነቢያትና መልእክተኞቹ አንደበት ያሳወጀውና ያረጋገጠው አደጋ ጉዳይስ? ምክንያታዊ የሚሆነው ለዚህ የአምላክ ማስጠንቀቂያ የሚሰጠው ምላሽ ከሁሉም የላቀና የበረታ መሆን ያለበት መሆኑ ነው።

ማይክል፦ እንደሚመስለኝ የማስጠንቀቂያ ሳይረኖች የሚያስጠነቅቁትን አደጋ ሰዎች ያያሉ ይሰማሉ። በተግባር ባያዩት እንኳ በሌሎች ሁኔታዎችና ስፍራዎች በተከሰቱት አደጋዎች ውጤቱን አይተው አስተውለውትም ሊሆን ይችላል። መጨረሻውን የወዲያኛ ዓለም በተመለከተ ግን እንዳናየው በመካከላችን ያለው የሞት መጋረጃ ስለሚጋርደን ዛሬ አይታየንም . . በሁለቱ ሁኔታዎች መካከል ያለውን የእርግጠኝነት ልዩነት የፈጠረው ይህ ነው።

ራሽድ፦ የተናገርከው ትክክል ነው። ነገር ግን የሰው ልጅ በስሜት ሕዋሳቱ ብቻ ሳይሆን በአእምሮውም ወደ እውነታዎች ደርሶ እርግጠኛ መሆን ይችላል ተብሎ ይታሰባል። በነዚህ ሰዎች ዘንድ ለሚስተዋለው እርግጠኛ ያለመሆን ድክመት፣መንስኤው አእምሯቸውን አለመጠቀማቸውና አለማስተንተናቸው ነው። ነገሮችን በአንክሮ ቢመለከቱ፣ቢያስተውሉና አእምሯቸውን አሰርተው ቢያስቡበት ግን፣በዓይናቸው የሚመለከቱት ከእይታቸው ከራቀው የበለጠ እርግጠኝነት እንደሌለው ይገነዘቡ ነበር።

በተጨማሪም በዓይን እነሱን ለመመልከት ወይም በተግባር ለመሞከር መጠበቅ ማለት፣አንዴ ብቻ ተከስተው ከማለፍ ውጭ ሌላ መሆን የማይችሉ በመሆናቸው ለባለቤቱ ጥፋትና አደጋ ማለት የሆኑ ብዙ ነገሮች አሉ። አንድ ሰው ለሌላው ሰው ከሰማይ ጠቀስ ሕንጻ ላይ ራሴን ወርውሬ ምንም ሳልሆን መሬት አርፋለሁ ቢለውና ሞክርና እንደው! ቢባል ሙከራው የመጀመሪያውና የመጨረሻው ከመሆኑም በላይ የሞካሪው ፍጻሜም ነው የሚሆነው። የሰውየውን አባባል ትክክለኛነት ወይም ስህተተኛነት የምናረጋግጠው በዚህ ሙከራ ሳይሆን፣አእምሮን በማሰራት፣በማስተንተን፣ በማስተዋል፣ከቀዳሚ ሙከራዎች

ጋር በማነጻጸር፤ ሊሆን የሚችለውን አስቀድመን በማስላት ሙከራውን ማድረግ ሳያስፈልግ ውጤቱ ምን እንደሚሆን በመገንዘብ ነው።

ራጂቭ፦ ስለዚህም ወደ እርግጠኝነት ለመድረስ ይህን ዐቂዳ በአእምሮ ማስረጃዎችና በሳይንሳዊ ንጽጽሮች በመጠቀም ማስረዳት ይኖርብናል ማለት ነው።

ራሽድ፦ ያን ማድረግ ችግር የለውም። እኔ 'ምለው ግን ከሁሉም የበለጠ ዋነኛው ማስረጃ ይህን በነገረን ወገን እውነተኛነት ላይ የሚኖረን መተማመን መሆኑን ነው። በመልእክተኞቹ አንደበት የነገረን አላህ ﷻ ነው። በአላህ ﷻ ማመን የሚጠይቀው ግዴታም የሚያስከትለው ውጤትም ይኸው ነው። እርሱ ከኛ ይበልጥ ለኛ የሚበጀውንና የሚጠቅመን የሚያውቅና ለጥቅማችን ከማንም በላይ የሚጓጓ ነው።

የጠየቅኸውን የአእምሮ ማስረጃና ሳይንሳዊ ንጽጽሮች ብዛት ያለው ሲሆን፤ ጥቂቱን ብቻ ቀጥሎ አቀርባለሁ።

የመጀመሪያው ማስረጃ፦ መጀመሪያውኑ ከምንም ፈጥሮ ማስገኘትን ራሱን ዳግም ከሞት ለማስነሳት አስረጅ አድርጎ መውሰድ ነው። መጀመሪያ የፈጠረን አላህ ﷻ መሆኑን አምነን የምንቀበል ከሆነ፤ መጀመሪያ ከምንም ፈጥሮ ያስገኘን ከሞት በኋላ ዳግም ሕይወት ዘርቶብን ሊቀሰቅስን ቻይ ነው። ይህም ብቻ ሳይሆን የሁለተኛው ሕይወት መከሰት የመቻሉ ሁኔታ ከጋንደፈ ሀሳብ አኳያ ከመጀመሪያው ሕይወት ይበልጥ የጠነከረ ነው . .

ሁለተኛው ማስረጃ፦ የቀሶችና የንጥረ ነገሮች ከአንድ ሁኔታ ወደ ሌላ ሁኔታ መለወጥ፤ ከአንድ ባህርይ ወደ ሌላ ባህርይ መቀየር ነው። ቁርኣን ለዚህ ማንም ሰው በተግባር ማስተዋል የሚችለውን ምሳሌ አቅርቧል። ያም ከእርጥብ አረንጓዴ ዛፍ እሳት ማውጣት ሲሆን፤ አንድን ነገር ከተቃራኒው የሚያስገኝ፤ የፍጥረታት ሁሉ ቀሶችና ንጥረ ነገሮች የሚታዘዙለትና የሚገዙለት ምንም የማይሳነው ፈጣሪ ጌታ፤ አጥንቶችን በስብሰው ትቢያ ከሆኑ በኋላ ዳግም ሕያው ለማድረግ ቻይ ነው።

ሦስተኛው ማስረጃ፦ ፍጥረታትን ካንዱ ወደ ሌላው ሁኔታ መገለባበጥ ነው። ሞት ከዚያ ሕይወት፤ እንደገና ሞትና ከዚያ በኋላ ደግሞ ሌላ ሕይወት። ከግዑዝ ደረቅ የዘር ፍሬ በቅሎና ለምልሞ፤ አብቦና ፍሬ የሚያፈራ ተክል ሆኖ ይወጣል፤ ከዚህ ፍሬ ደግሞ ግዑዝ የሆነ ደረቅ የዘር ፍሬ ይወጣል። ከሚያድጉ ሕያው አዕዋፍ ግዑዝ የሆነው እንቁላል ይወጣል፤ ከዚህ ግዑዝ እንቁላል ዳግም ሕያውና ተንቀሳቃሽ የሆነ ጫጩት ይወጣል። ግዑዝና ሙት አድርገን በምንገምተው ነገር ውስጥ ሕይወት ሰርጾ እናገኛለን . . የሰው ልጅና የሁሉም እንስሳት ሁኔታም ይኸው ነው።

አራተኛው ማስረጃ፦ በሰው ልጅ በእንስሳትና በእጽዋት ውስጥ ያለውን የሕይወት

ሕዳሴ ክስተት ማስተዋል ነው። መደበኛ የሰው ገላ በ260,000,000,000,000,000 ሕዋሳት የተገነባ ሲሆን፤ ሕዋሳቱ በየሰከንዱ በመተካካት በፍጥነት ይቀንሳሉ። ጉድለቱ በምግብ አማካይነት የሚካካስ ሲሆን የሰው ገላ ልክ እንደ ወራጅ ውሃ ራሱን በራሱ ቀጣይነት ባለው ሁኔታ ይለውጣል። አንዲት ነባር ሕዋስ እንኳ በውስጣችን በማትቀርበት ሁኔታ የሰራ ገላችን በዚህ መልኩ በማያቋርጥ የለውጥ ሂደት ውስጥ ይኖራል . . ሂደቱ በወጣቶችና በሕጻናት ዘንድ በፍጥነት የሚደጋገም ሲሆን፤ በጎልማሶች ዘንድ ግን በዝግታ ይቀጥላል . . ይህ ሙሉ ሕዳሴ በአማካይ በየአስር ዓመቱ አንድ ጊዜ ይከናወናል።

ከዚህ ሁኔታ የምንደርስበት ማጠቃለያ፤ የሰው ልጅ ቁሳዊ አካላዊ ለውጥ ቀጣይነት ያለው ሲሆን፤ ውስጣዊ ማንነቱና ሰብእናው የማይለወጥ መሆኑን ነው። ዕውቀቱ፤ ልማዶቹ፤ ትውስታዎቹ፤ ምኞትና ተስፋው፤ ሀሳቦቹ . . ግን አይተካኩም፤ አይቀያየሩም፤ ሁሉም ባሉበት ይቀጥላሉ። የሰው ልጅ በገላው መጥፋትና በአካሉ መፍረስ የሚጠፋ ቢሆን ኖሮ፤ ቢያንስ ቢያንስ የሕዋሳቱ መፍረስና ሙሉ በሙሉ መለወጥ የግድ ጫና ሊፈጥርበት ይገባ ነበር . . ይህም የሰው ልጅ ሕይወትና ሰብእናው ከአካሉና ከገላው የተለየ ነገር መሆኑን የሚያረጋግጥ ሲሆን፤ በሕዋሳቱ መሞትና በማያቋርጥ ሁኔታ መለወጥ ገላው ቢጠፋና ቢፈርስ እንኳ እርሱነቱ ግን ቀሪ መሆኑን ያመለክታል።

አምስተኛው ማስረጃ፦ ዘመናዊው ሳይንስ፤ የዩኒቨርስ የተፈጥሮ መሳሪያዎች የሰውን ልጅ ሥራዎች ሙሉ በሙሉ የሚመዘገቡና ቀርጸው የሚያስቀሩ መሆናቸውን የሚያመለክት መሆኑ ነው። ከወዲያኛው የኣክራ ሕይወት አበይት ግቦች አንዱ፤ ሰዎች በዚህ የዱንያ ሕይወታቸው በሠሩት ጥሩም ሆነ መጥፎ ሥራ፤ ተመዝግቦ በተያዘባቸው መሰረት የሚሸለሙ ወይም የሚቀጡ መሆናቸው ነው። ምዝገባውና ቀረጸው የሰውን ቁርጠኛ ፍላጎት (ንይያህ)፤ ቃልና ተግባሩን . . የሚያካትት ሲሆን፤ እነዚህም ገጦች (dimensions) ጠፍተው በከንቱ የማይቀሩ መሆናቸው ብቻ ሳይሆን፤ ካበቁ በኋላም ክስተቶቹን ዳግም መልሶ ማምጣትና ማጠናጠን እንደሚቻል ሳይንሳዊ ማስረጃዎች ያረጋግጣሉ።

የሆኑ ሀሳቦችና እቅዶች አእምሯችን ውስጥ ይመላለሱና ከዚያ እንረሳቸዋለን . . በሆነ ጊዜ ግን በሕልም እናያቸዋለን፤ ራሳችንን ስንስት ወይም በቅዠት ሁኔታዎች ውስጥ ሆነን ሳናውቅ እናያቸዋለን ወይም ስለነሱ እንናገራለን። ይህም፤ አእምሮ ወይም ትውስታ መዝጋቢ፤ መኖሩን የምናውቀውና የምንገነዘብበት ብቻ አለመሆኑን፤ መኖራቸው የማይለማንና የራሳቸው ነጻ ሕልውና ያላቸው፤ ዘመናዊው ሳይንስ ልንደመስሳቸው እንደማንችል ያረጋጋጠ የዚህ ትውስታ መዝጋቢ ሌሎች ገጽታዎች መኖራቸውን፤ ቁርጥ ባለ ሁኔታ የሚያረጋግጥ ነው።

ዘመናዊው ሳይንስ የምንሰማቸው ድምፆች አየር ውስጥ የሚገኙ ሞገዶች መሆናቸውን የሚያረጋግጥ መሆኑን በተመለከተ፤ እነዚህ የድምጽ ሞገዶች

መጀመሪያ ከተፈጠሩ በኋላ ሕዋው ውስጥ ቀርተው የሚኖሩ መሆናቸው፤ ሳይንቲስቶች እስካሁን ድረስ መተግበር ባይችሉም፤ ዘመናት ካለፉ በኋላ ድምጾቹን እንደገና መልሶ ማዳመጥ የሚቻል መሆኑ መሆኑ በመሆኑ የተረጋገጠ ነው።

በተግባርም የወዲያኛው የኣክራ ሕይወት መከሰት ስለ መቻሉ አስገራሚ በሆነ መልኩ እርግጠኛ መሆን ይቻላል። በብርሃንም ሆነ በጨለማ ጊዜ የምንፈጽማቸው ሁሉም እንቅስቃሴዎቻችንና ሁሉም ሥራዎቻችን በምሥል መልክ ሕዋው ውስጥ መኖራቸውንና እነዚያን ምስሎች በማንኛውም ጊዜ አንድ ላይ አሰባስቦ ማገጣጠም የሚቻል መሆኑን ዘመናዊው ሳይንስ ያረጋግጣል። ቋሚም ሆኑ ተንቀሳቃሽ ከሆኑ አካላት በማያቋርጥ ሁኔታ መቀት ይወጣል፤ ከነሱ የሚመነጨው መቀት በተራው የአካላቱን ቅርጽና ቁመና የሚያንጸባርቅ ሲሆን፤ ከማንኛውም ነገር የሚወጡትን የመቀት ሞገዶች ፎቶ የሚያነሳ የተራቀቀ ካሜራም ተሰርቷል። ይሁን እንጂ መሳሪያው የመቀት ሞገዶቹን መቅረጽ የሚችለው ክስተቱ በተፈጸመ በጥቂት ሰዓታት ውስጥ ብቻ ነው።

ማይክል፦ የመጨረሻው ቀንና ትንሣኤ መምጣቱ አይቀሬ ግዴታ ነው ብለን ከወሰድን፤ እስላም ውስጥ ያለውን ስፍራም ካወቅን፤ የዚህ እምነት ወይም ዐቂዳ አበይት መገለጫዎች ምንድናቸው?

ራሽድ፦ እስላም ውስጥ የዚህ እምነት ዝርዝር ጉዳዮች፤ በተቀሩት አብዛኞቹ ሌሎች ሃይማኖቶች ውስጥ ከተመለከቱት በብዙ ይለያሉ። በደምሳሳው ግን በሚከተሉት ነጥቦች ማጠቃለል ይቻላል፦

1. አላህ ﷻ ይህን ዓለምና በውስጡ ያሉትን ፍጥረታት ሁሉ የትንሣኤ (ቅያማ) ቀን በመባል በሚታወቅ ቀን መሆኑ በመሆኑ ያጠፋል።
2. ከዚያም ዳግም ሕያው አድርጎ ይቀስቅሳቸውና ለፍርድ ከፊቱ ያቆማቸዋል። ይህም ሕይወት ዘርቶ በመቀስቀስ መነዳት (ሐሽር) ነው።
3. ከዚያም ሰዎች በመጀመሪያው የዱንያ ሕይወታቸው የሠሯቸው በጎም ሆኑ እኩይ ሥራዎች ሁሉ ሳይቀንሱና ሳይጨምሩ አላህ ﷻ ፊት በመለኮታዊ ችሎቱ ለፍርድ ይቀርባሉ።
4. አላህ ﷻ የሰዎችን እያንዳንዱን በጎና እኩይ ሥራ ይመዝናል። መልካም ሥራው ሚዛን የደፋለት ሰው ምሕረት ያገኛል፤ መጥፎ ሥራው ሚዛን የደፋ ሰው ደግሞ ይቀጣል።
5. ምሕረት የሚደረግላቸው ወደ ጀነት ይገባሉ፤ የሚቀጡት ደግሞ ወደ እሳተ ጀህንም ይገባሉ።

ራሺቭ፦ እውነቱን ለመናገር፤ ነገሩ እጅግ በጣም አሳሳቢ ነው።

እስላምና ሽብርተኝነት

እስላምና ሽብርተኝነት

ውይይታቸውን በተስማሙበት የቻት ሩም ለመጀመር በቀጠሮው መሰረት ማይክል ራሽድና ራጂቭ ተገናኙ . . ለወዳጆቹ ስላምታ ካቀረበ በኋላ ማይክል ውይይቱን ከፈተ።

ማይክል፦ ራሽድ ባለፉት ውይይቶች ያቀረባቸው ነገሮች ስለ ሃይማኖቱ በግልጽ ከሚታወቀው ጋር የሚጻረር ስለሆነ መበጠርና መፈተሽ ያስፈልጋቸዋል። ወዳጆችን ራሽድ የሃይማኖቱን አንጻባራቂ ጎኖች ብቻ ለማቅረብ ነው የሞከረው፤ ጨፍጋጋ ጎኖቹን ግን በቸልታ አልፏል . . ዛሬ ዓለምን በማተራመስ ላይ የሚገኘው ሽብርተኝነት በዋናነት እስላማዊ ሽብርተኝነት መሆኑን በዓይናችን የምናየው እውነታ ነው።

ራጂቭ፦ በክፊል ከአንተ ጋር እስማማለሁ። ይሁን እንጂ ሽብርተኝነት ከአንድ ሃይማኖት፣ ሕዝብ፣ ብሔር ወይም ዘር ጋር በተለይ የተያያዘ ድርጊት ተፈርጎ መታየት አይገባውም። ይህ በአገሪቱ በሕንድ በተግባር ያየሁት እውነታ ነው። የኃይል እርምጃዎችና የጥቃት ክስተቶች በተለያዩ አያሌ ምክንያቶች በሁሉም ዘንድ ሲፈጸሙ ይታያሉ። ለመከራከር እንዲረዳን አንተ ያነሳኸው ነጥብ በምን ላይ የተመሰረተ ነው?

ማይክል፦ በትክክል ማንሳት የፈለኩትም ይህንኑ ነው። እኔ እንደማምነው ሽብርተኝነት በራሱ በእስላም ውስጥ የሰረጸ የሃይማኖቱ ተፈጥሮ ነው። እንደሚታወቀው ሁሉ የተስፋፋው በሰይፍ በጎራዴ ነው . . ወዳጆችን ራሽድ ይህን ታስተባብላለህንዴ?

ራሽድ፦ በእርግጥ አስተባብላለሁ። እኔ ብቻ ሳልሆን እውነታዎችም እንዲሁ ያስተባብሉታል።

ማይክል፦ የትኞቹን እውነታዎች ማለትህ ነው?

ራሽድ፦ ሃይማኖታዊ እውነታዎችን፣ ታሪካዊ እውነታዎችን፣ ተጨባጭ እውነታዎችን . . ማለቴ ነው። ከሁሉ አስቀድሜ ግን፣ ሚዲያውና ጥቅመኞች እንዳሻቸው አእምሯችንን ከሚቀርጹባቸው መሰረት የለሽ የሰበካ አሉባልታዎችና የሀሰት መረጃዎች ነጻ ማድረግ ይኖርብናል በሚለው ላይ ማስመር እፈልጋለሁ።

ራጂቭ፦ የምንኖረው በነጻ ሕብረተሰብ ውስጥ ይመስለኛል። አእምሯችንን ሌሎች በሚፈልጉት መንገድ ለመቅረጽ ተጽእኖና ጫና ይደረግብናል ብዬ አላስብም።

ራሽድ፦ እርግጥ ነው የመምረጥ ነጻነት ስላለን ጫና አይደረግብንም፤ ይሁን እንጂ ዘር ዘር የምንመርጠው ግን ሚዲያውን የሚቆጣጠሩ ወገኖች የሚያቀርቡልንን ነው፤ የምንነዳውም ፖለቲከኞችና ጥቅመኞች ሎቢዎች ወደሚነዱን አማራጮች ብቻ ነው። ምዕራባውያን ፖለቲከኞችና ልሂቃን ሽብርተኝነትንና ከእስላም ጋር ያለውን ትስስር አስመልክተው የሚሰጡት መግለጫ፤ «ሽብርተኝነትን መዋጋት» በሚል ሽፋን ለዳግም የመስቀል ጦርነት የሚጎስሙት ነጋሪት፣ ዘመቻው መቻቻልና ፍትሐዊነት መገለጫ ባህሪው ነው የሚሉትን የምዕራቡን ሥልጣኔ ለማደን ነው የሚለው አሉባልታቸው ሁሌም እንደ ቀጠለ ይገኛል።

ማይክል፦ ምንጩ የትም ይሆን፣ ባሕርይውና ዓይነቱ ምንም ይሁን ምን፣ እውነታን ብቻ እየፈለግን በነበርንበት የመደማመጥ ሁኔታ ለመቀጠል ቃል እገባልሃለሁ።

ራሽድ፦ እስላም በተፈጥሮው አጥቂ ሃይማኖት ሆኖ በሰይፍ የተስፋፋ ከሆነ፣ ምዕራቡ ዓለም እከተለዋለሁ የሚለው ክርስትና የመቻቻል ሃይማኖት ከሆነ፣ ወዳጄ «ሰይፍ» የሚለው ቃል ቅዱስ ቁርኣን ውስጥ ስንት ጊዜ እንደ ተደጋገመና መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ስንት ጊዜ እንደተደጋገመ ታውቃለህ?

ማይክል፦ ስንት እንደሆነ በትክክል አላውቅም፤ ይሁን እንጂ በእርግጠኝነት መናገር ምችለው ግን መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከተጠቀሰው በበለጠ ቁርኣን ውስጥ ብዙ ጊዜ የተጠቀሰ መሆኑን ነው።

ራሽድ፦ እንግዲያውስ እንካችሁ ዱብዳ . . ቅዱስ ቁርኣን 114 ምዕራፎች፣ 6236 አንቀጾች፣ 77439 ቃላት ያሉት ሲሆን፣ «ሰይፍ» የሚለው ቃልም ሆነ ወይም ዐረብኛ ቋንቋ ውስጥ ካሉት 60 ያህል አቶ ቃላት ውስጥ አንዱ፣ አንድም ጊዜ እንኳን ቁርኣን ውስጥ አልተጠቀሰም። መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ግን «ሰይፍ» የሚለው ቃል ከ200 ጊዜ በላይ ተደጋግሞ ተጠቅሷል።

ማይክል፦ አህ . . በእርግጥም ዱብዳ ነው . . ሃይማኖታዊ እውነታዎች ስትል ማለት የፈለግኸው ይህንን ኖሯል?

ራሽድ፦ ይህ ሌሎቹን እውነታዎች ለመጠቀስ ጊዜ እንዳይሻማኝ በመስጋት ያቀረብክት፣ ከሃይማኖታዊ እውነታዎች መካከል አንዱ እውነታ ብቻ ነው።

ራጂቭ፡- ከነዚህ እውነታዎች መካከል ዋነኞቹ የትኞቹ ናቸው?

ራሽድ፡- ወዳጄ ራጂቭ፣ ከነዚህ እውነታዎች ዋነኛውን በከፊል ታውቀዋለህ የሚል እምነት አለኝ። ይኸውም ሙስሊሞች በብዛት ከሚኖርባቸው የዓለም አካባቢዎች ውስጥ ምሥራቃዊና ምዕራባዊ የኤሽያ አካባቢዎች በቀዳሚነት የሚጠቀሱ ሲሆን፣ እንደሚታወቀው ሁሉ የሙስሊሞች ሠራዊት ወደ እነዚህ አካባቢዎች ፈጽሞ ደርሶ አያውቅም። ስፋት ያላቸው የአፍሪካ አካባቢዎችም እንደዚሁ ናቸው።

ማይክል፡- የጠቀስኳቸውን የአንዳንድ ታሪክ ጸሐፊዎች አባባል እንዳለ ሆኖ፣ የዚህ ተቃራኒ የሚናገሩ ሌሎች ታሪክ ጸሐፊዎችን እኔም መጥቀስ እችላለሁ። እናም ለምትለው ነገር ማስረጃው ምንድነው?

ራሽድ፡- የተናገርኩትን የሚያረጋግጡ አያሌ ማስረጃዎች ይገኛሉ።

አንደኛ፡- ሙስሊሞች በጦር ኃይል ድል አድርገው ከገቡባቸው አካባቢዎች በአብዛኞቹ ውስጥ፣ የአገሩ ሰዎች በሙስሊሞች አስተዳደር ስር የቀድሞ ሃይማኖቶቻቸውን እንደያዙ ዘልቀዋል። አንዳንዶቹ አገሮች ዛሬም ድረስ የቀድሞ ሃይማኖታቸውን እንደያዙ ይገኛሉ። ይህ በግብጽ፣ በፍልስጥኤም፣ በሊባኖስ፣ በጋሪባን፣ በሕንድ . . . የምናስተውለው ተጨባጭ እውነታ ነው። ክርስቲያኖች በጦር ኃይል ድል አድርገው አንዱሉን፣ እየሩሳሌምን፣ ፊሊፒንስን . . . ሲቆጣጠሩ በሃይማኖት በሚለዩዋቸው ነዋሪዎች ላይ የፈጸሙት ግን ከዚህ ሙሉ በሙሉ ተቃራኒ በሆነ ሁኔታ የጅምላ ፍጅት፣ ዘር ማጥራት፣ አስገደዶ ማጥመቅ፣ ወይም በግዳጅ እንዲሰደዱ ማድረግ ነበር።

ሁለተኛ፡- በድል አድራጊነት በገቡባቸው አገሮች ውስጥ የሙስሊሞች ወታደራዊ ኃይል ሕልውና ባበቃበትና የሙስሊሞችም ሆነ የሌላ ወገን ተጽእኖ ባልነበረበት ጊዜ፣ እነዚህ ሕዝቦች የእስላም ሃይማኖታቸውን ሲተው አላስተዋልንም። ከዚህ በተቃራኒው በቀድሞዋ የሶቭየት ሕብረት አገዛዝ ስር የነበሩ ሙስሊሞች በኮሙኒዝም የግፍና የጭቆና ሥርዓት ውስጥ እየማቀቁ በምስጢር የእስላም ሃይማኖታቸውን ጠብቀው ለመኖር መቻላቸውን አስተውለናል።

ሦስተኛ፡- የሙስሊሞችን ምድር በመውረር ወታደራዊ ኃይሉን ሰብረው ሰፊ ግዛቱን ስለያዙ ሕዝቦች ሁኔታ ታሪክ ብዙ ነገሮችን ተርኮልናል . . . እነዚያ ሙስሊም ያልነበሩ ተታሮችንና ቱርኮችን የመሳሰሉ ድል አድራጊ ሕዝቦች ሃይማኖቱን ሲያዩና አብረውት ሲኖሩ እስላምን ተቀብለው ሙሉ በሙሉ ስልመዋል።

ማይክል፡- እስላም በሰይፍ አልተስፋፋም ብዬ ከአንተ ጋር አምኜ ልቀበል፤ ግና የታሪኩን ጉዳይ ተውና በአሁኑ በዛሬው ተጨባጭ ሁኔታ ላይ እንነጋገር። ዛሬ ዓለምን በመምታት ላይ ያለው ሽብርተኝነት የለየለት እስላማዊ ሽብርተኝነት ነው በሚለው አባባሌ አትስማማም?!

ራሽድ፡- በቅድሚያ ግን «ሽብርተኝነት» የሚለውን ቃል ትርጉምና ምንነት እንወስን። ከዚያ በአሁኑ ዘመን ሽብርተኝነት በማን እንደሚወከል ለማየት በዓለም ላይ ያለውን የሽብርተኝነት ካርታ እንመርምር።

ራጂቭ፡- የዓለም አገሮችም ሆኑ ዓለም አቀፍ ድርጅቶች የሽብርተኝነትን ትርጉምና ምንነት ለይቶ መወሰንን በተመለከተ ስምምነት ላይ አልደረሱም። ይሁን እንጂ «በፍላጎታቸው ላይ ተጽእኖ ለማሳደር፣ ወይም ፖለቲካዊ ወይም ኢኮኖሚያዊ ጥቅምና ፋይዳ ለአጥቂው ወገን ለማስገኘት ዓለማ ሰላማዊ ሰዎችን በማንኛውም መልኩ ማሸበር ነው» በሚለው ትርጉም መስማማት እንችላለን።

ራሽድ፡- ቁርጥ ባለ አንድ ትርጉም ላይ ለመድረስ ያልተቻለው፣ አንዳንድ አገሮች ጽንሰ ሀሳቡን እንዳሻቸው ለመጠቀም ተለጣጭ ሆኖ እንዲቆይ ሆን ብለው ስለፈለጉ ነው። አንተ በሰጠኸው ትርጓሜ ላይ ግን «ጥቃት አድራሽ ግለሰብ፣ ቡድንም ይሁን መንግሥት» የሚል እጨምራለሁ።

ማይክል፡- መጨመሩ ችግር የለውም። በዚህ መሰረት ዓለም አቀፍ ክስተቶችን ብናስተነትን፣ በ1994 በኒውዮርክ ሁለት መንትያ የዓለም ንግድ ማዕከል ሕንጻዎች ላይ የተፈጸመው ጥቃት፣ ከዚያ በኋላ የተከሰተው የማድሪዱ የባቡር ፍንዳታ፣ በምዕራባውያን ቱሪስቶች በሚዘወተረው የእንዶኔዥያው የባሊ የመዝናኛ ስፍራ የደረሱ ፍንዳታዎች፣ ፍልስጥኤማውያን በአይሁዶች ላይ የሚያካሄዷቸው ጥቃቶች . . . እነዚህ ሁሉ በሙስሊሞች የተፈጸሙ የሽብር ድርጊቶች ናቸው።

ራሽድ፡- ወዳጄ ረጋ በል፣ ፍልስጥኤማውያን በአይሁዶች ላይ የሚያካሄዷቸው ጥቃቶች በወራሪ ኃይል ላይ የሚደረግ ሕጋዊ ተቃውሞና የነጻነት ትግል ነው። ጥቁር የሽብር ታሪክ ባለው ወራሪ ኃይል ላይ የሚካሄድ ተጋድሎ ነው። ሕዝቡን ከግዛ መሬቱ በወረራ አባርሮ አስከፊ ጭፍጨፋዎችን የሚያካሄድባቸውን አሸባሪ ወራሪ ኃይል በዝምታ መመልከት እንዴት ይቻላል? በጽዮናውያን ሰፋሪዎች በፍልስጥኤም ሕዝብ ላይ ከተፈጸሙት የጅምላ ፍጅቶች ውስጥ ጥቂቶቹን ልጥቀስላችሁ።

- እ.አ.አ በ31/12/1948 600 ንጹታን ሲቪሎች በመኖሪያ ቤታቸው ውስጥ እንዳሉ የተገደሉበት የአልቪይቭ መንደር የጅምላ ፍጅት።
- እ.አ.አ በ11/4/1948 ከመንደሩ ነዋሪዎች ከግማሽ በላይ የሚሆኑት በጅምላ የተጨፈጨፉበት የደብር ያሲን መንደር ፍጅት።
- እ.አ.አ በ11/7/1948 በመንደሩ መስጊድ ውስጥ ተሸሽገው የነበሩ 426 ንጹታን ሲቪሎችን ጽዮናውያን ወራሪዎች መስጊዱን ሰብረው በመግባት የጨፈጨፉበት የአልለድ ፍጅት።
- በ10/1965 በክፈር ቃሲም 94 ሴቶችና ሕጻናት የተጨፈጨፉበት የጅምላ ፍጅት።
- በ18/9/1982 በጦር ወንጀለኛው ጽዮናዊ አሸባሪ በኤርያል ሻሮን ጦር፣ በሊባኖሱ የክርስቲያን ፈላጊዎች ሚሊሽያዎች ተባባሪነት የተፈጸመው ዘግናኙ የሰብራና ሻቲላ ጭፍጨፋ። 72 ሰዓታትን በፈጀው በዚህ የዘር ማጥራት ሽብር አብዛኞቻቸው ሴቶች ሕጻናትና በዕድሜ የገፉ ሽማግሌዎች የሆኑ 3500 ፍልስጥኤማውያንና ሊባኖሳውያን በአሳላማዊ ማንነታቸው ምክንያት ብቻ በዘግናኝ ሁኔታ ተጨፍጭፈዋል።
- በ25/4/1994 የተፈጸመው የአልአብራሂሚ መስጊድ ጭፍጨፋ። አንድ የአስራኤል ጦር ወታደር ከጽዮናውያን ሰፋሪዎች ጋር በመተባበር በፈጸመው የሽብር ጥቃት መስጊዱ ውስጥ በመስገድ ላይ የነበሩ 29 ሰጋጆችና ከመስጊዱ ውጭ የነበሩ 5 ሰዎች ሲገደሉ ከ350 የሚበልጡ ሰጋጆች ደግሞ ቆስለዋል።

እይታህ ሁለንተናዊ ይሆን ዘንድ፣ በ1995 በአክላሆማ ሲቲ በፌዴራል መንግስት ሕንጻ ላይ የተፈጸመውን 168 ሰዎች የተገደሉበትና ሌሎች 500 ሰዎች የቆሰሉበትን ፍንዳታ፣ በ7/2011 በአስሎና በቶያ ደሴት በተመሳሳይ ወቅት የተፈጸመውን፣ ከ92 ሰዎች በላይ የሞቱበትንና 90 ሰዎች የቆሰሉበትን ሁለቱን የሽብር ጥቃቶችም በዚህ ላይ መደመር ትችላለህ። ሁለቱ ጥቃቶች የተፈጸሙት በለየላቸው አክራሪና ዘረኛ ክርስቲያን አሸባሪዎች ነበር።

በተጨማሪም ሽብርተኝነት ከአንድ ሃይማኖት ወይም ባሕልና ሥልጣኔ ጋር ያለውን ትስስር የምንፈትሽ ከሆነ፣ የሚከተሉትን እውነታዎች በቸልታ ማለፍ አንችልም። እነሱም፦

- አሁን ባለንበት ዘመን ውስጥ አንድ ሙስሊም አገር አንድን የምዕራብ አገር ወርሮ አያውቅም። በተቃራኒው ግን ጥንታዊውም ሆነ አዲሱ ዓለም የምዕራባውያን ኃይሎች የወረራና የዘመቻ ዒላማ ሆኖ መኖሩን ታሪክ ይመሰክራል።
- የአሜሪካ ቀይ ሕንዶች የምዕራባውያንን የሥልጣኔ አርማ በሚያውለበልቡ አውሮፓውያን ወራሪዎች እጅ የጅምላ ጭፍጨፋ የተካሄደባቸው ሲሆን፣ የገዛ ክፍለ አህጉራቸውን ከመነጠቃቸውም በላይ ቁጥራቸው ከአስር ሚሊዮን ወደ 200 ሺህ አሽቆልቅሏል።
- ምዕራባውያን «ሁለቱ የዓለም ጦርነቶች» ብለው በለየሚቸውና በተጨባጭ ግን የአውሮፓውያኑ የራሳቸው በሆኑት ሁለት ታላላቅ ጦርነቶች ምክንያት በዓለማችን ላይ አስከፊ አደጋ ደርሷል። በአንደኛው ጦርነት ወደ ሃያ ሚሊዮን የሚጠጉ ሰዎች የተገደሉ ሲሆን፣ ተመሳሳይ ቁጥር ያላቸው ሰዎች ቁስለኛና አካለ ስንኩል ሆነዋል። በሁለተኛው ጦርነት ደግሞ 55 ሚሊዮን ያህል ሲገደሉ፣ 53 ሚሊዮን ሰዎች ቆስለው ሦስት ሚሊዮን የደረሱበት ሳይታወቅ ቀርቷል። የአውሮፓውያን ተዋጊዎች የጎላ ባህሪ የጠላትን ቅስም ለመስበር ሲባል ሲቪሎችን ዒላማ ማድረግ ስለነበረ፣ የጦርነቶቹ አብዛኞቹ ሰለባዎች የቅኝ ተገዥ አገር ሲቪሎች ነበሩ።

እንደዚሁም ደግሞ በንጹሃን ላይ የሚፈጸመውን ጥቃት በመከነንና ወንጀል መሆኑን በማረጋገጥ መርሕ ላይ ከተስማማን፣ በአንጻሩ እነዚህን የሽብር ድርጊቶች የሚፈጽሙትን ወገኖች ወደዚህ የሚገፋፋቸውን ነገርም ችላ ማለት አንችልም። አሜሪካና ምዕራባውያን በሙስሊሞች ላይ ለሚፈጽሙት የማያቋርጥ ጥቃትና ሽብር፣ በተለይም በዕራቅ ላይ በጣሉትና በወቅቱ ሁለት ሚሊዮን ሕጻናት እንዲያልቁ ምክንያት ለሆነው ማዕቀብ፣ በተጨማሪም በፍልስጥኤም ሕዝብ ላይ በጽዮናውያን ወራሪዎች የሚፈጸመውን ወንጀል በመደገፋቸው ምክንያት የሚሰጥ ምላሽ ነው የሚል ማመካኛ ያቀርባሉ።

ራጂቭ፦ እናም ልንደርስበት የምንችለው ማጠቃለያ፣ ሽብርተኝነት ሃይማኖት፣ ባህልም ሆነ ሥልጣኔ የለውም የሚለው ነው።

ራሽድ፦ ሃይማኖት የለውም በሚለው ላይ መስማማት እችል ይሆናል። ነገር ግን፣ በትግልና በፍጥጫ መርሕና ኃይልን በማምለክ ላይ የቆመውን የምዕራቡን ሥልጣኔ መንደርደሪያዎችና ይህም ከሚፈጽሙት የጥቃት ድርጊቶቻቸው ጋር ያለውን ትስስር ቆሞ ብለን ማጤን ይገባል ባይ ነኝ። ዘመናዊው የምዕራብ

ሥልጣኔ ያቆጠቆጠውና እሳቤውን የወረሰው ወሳኝ በሆነ መልኩ ከቀደሙት ሁለቱ የግሪክና የሮማውያን ሥልጣኔ ቅርሶች ነው። የበላይነት ቋጠሮ፣ የኃይልና የጉልበት አምልኮ፣ የትግልና የፍጥጫ አይቀሬነትን የመሳሰሉ . . . እሳቤዎችን ዘመናዊው የአውሮፓውያን ሥልጣኔ የወረሰው ከግሪካውያንና ከሮማውያን ሥልጣኔዎች ነው። የክርስትና ትምሕርቶችም እነዚያን እሳቤዎች፣ ራሷን አውሮፓንና መላውን ዓለም ያጥለቀለቁ፣ አስከፊ ድርጊቶችና አስበርጋጊ የሽብር ጥቃቶች መልክ ይዘው ወደ ተግባር ከመለወጥ ማስቆም አልቻሉም።

ማይክል፦ በሌላ ወይይት እስክንገናኝ ድህና ሁኑ።

መጨረሻው ዘመን የእስላም ነው

መጨረሻ ዘመን የእስላም ነው

ያለልማዱ ከቀጠሮው ሰዓት ዘግይቶ የነበረውን ራጂቭን በኮምፒውተሩ ስክሪን ላይ ገና ብቅ ብሎ ሲመለከት ወዳጁ ማይክል እንዲህ እያለ ተቀበለው፦

ራጂቭ እንኳን ደህና መጣህ፤ በቀጠሮ መገኘትን ነበር የለመድንብህ፤ የዘገየኸው ችግር ገጥሞህ እንደማይሆን ተስፋ አደርጋለሁ።

ራጂቭ፦ ወዳጆቼ በጣም ይቅርታ፤ ችግር እንኳ አላጋጠመኝም፤ ግና ላቀርብላችሁ ያሰብኩትን አንድ ጥናት ብጤ ማጠናቀቅ ጊዜ ወስዶብኝ ነው።

ማይክል፦ በጣም ጥሩ፤ እንግዲያውስ ውይይቱ የጎለበተና ጥልቀት ያለው ይሆናል፤ ለመሆኑ ጥናትህ በምን ዙሪያ የሚያጠነጥን ነው?

ራጂቭ፦ እውነቱን ለመናገር በውይይቶቻችን ውስጥ እስላምን አስመልክተው በቀረቡ መረጃዎች ትኩረቱ በጣም በመሳቡ፤ ይህ ሃይማኖት ከስርጭት አንጻር ዛሬ በዓለም ላይ ያለበት ሁኔታ ምን ይመስላል የሚለውን ለማየት ነው የሞከርኩት።

ማይክል፦ እኔንም እንዳጠናው የገፋፋኝ ይኸው ነው። የኔ ጥናት ግን ሌሎች ገጽታዎቹን ዳሰሰ፤ በጥልቀት የምንመለከታቸውን ጎኖቹን ከመደበኛ ምንጮቻቸው በመፈተሽ ላይ ያነጣጠረ ነው . . ለመሆኑ በጥናትህ ምን አዲስ ነገር አገኘህ? . . ራሽድ !! ከኛ ጋር ነህ? እየተከታተልክን ነው አይደለ?

ራሽድ፦ አዎ፤ አዎ፤ እየተከታተልኳችሁ ነው።

ራጂቭ፦ ሁሉም ምንጮችና መረጃዎች እስላም በዓለም ላይ ስርጭቱ ከቀን ወደ ቀን እየጨመረ በመሄድ ላይ የሚገኝ ሃይማኖት መሆኑን የሚያሳዩ ሆነው አግኝቻለሁ። በጥናቴ እንደ ደረሰኩበት በዓለም ላይ ከ4200 የሚበልጡ የእምነት ቡድኖችና ጎራዎች የሚገኙ ሲሆን፤ አካዛዊ መረጃዎች እንደሚያመለክቱት እስላም ከተቀሩት ሃይማኖቶች ሁሉ ይበልጥ በፍጥነት በመስራጨት ላይ የሚገኝ ሃይማኖት ነው! ዛሬ በሁሉም ክፍለ አህጉራት ትኩረት በሚሰጥ ሁኔታ በፍጥነት በመስፋፋት ላይ ሲሆን፤ የሙስሊሞችን እድገት ከክርስቲያኖች እድገት መቶኛ ጋር ስናነጻጽር ልዩነቱ ብዙ መሆኑን እንረዳለን። የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት አካዛዊ መረጃ እንደሚያመለክተው፤ በዓለም ላይ የሙስሊሞች ዓመታዊ አማካይ እድገት 6.4% ሲሆን፤ የክርስቲያኖች ዓመታዊ አማካይ እድገት ግን ከ

1% የሚያልፍ አይደለም።

ጥናቴ አውሮፓ ላይ በተለይ ያተኮረ ሲሆን፤ ለምሳሌ ያህል እስላም በእስፔይን፤ በፈረንሳይና በእንግሊዝ ሁለተኛው ትልቅ ሃይማኖት ሆኖ ነው ያገኘሁት።

በጀርመንም የሙስሊሞች ቁጥር እየጨመረ በመሄድ ላይ ሲሆን፤ በጀርመኑ ዕለታዊ ጋዜጣ «ዲቬልት» ዘገባ መሰረት፤ እስላም ጀርመን ውስጥ በፈጣን ሁኔታ በነስራጨት ላይ ይገኛል።

የፈረንሳይ የአገር ውስጥ ጉዳይ ሚኒስቴር ባዘጋጀው ጥናት፤ በየዓመቱ ከ3600 የሚበልጡ ሰዎች እስላምን ተቀብለው ይሰልማሉ። ጥናቴ ፈረንሳይ ውስጥ 2300 መስጊዶችና 7 ሚሊዮን ሙስሊሞች የሚገኙ መሆኑን፤ በ2025 ሙስሊሞች ከፈረንሳይ ሕዝብ ቁጥር 25%ውን እንደሚይዙ፤ በአውሮፓ ደግሞ በ2025 የሙስሊሞች ቁጥር 20% እንደሚደርስ ግምቶች መኖራቸውን አመልክቷል። በ2040 ሙስሊሞች በአውሮፓ አብላጫውን ቁጥር እንደሚይዙ የሚያመለክቱ ሌሎች አካዛዊ መረጃዎችም አሉ።

ከአስር ዓመት በኋላ ከሆላንድ ሕዝብ አንድ ሦስተኛው ሙስሊም እንደሚሆን አካዛዊ መረጃዎች ይናገራሉ። አንድ ጥናት በስዊድን ሕዝብ መካከል እስላም በሚያስገርም ሁኔታ በመስራጨት ላይ መሆኑን ያረጋገጠ ሲሆን፤ ዛሬ ከ120 ሺህ እንደሚበልጥ የተገመተው የሙስሊሞች ቁጥር በማያቋርጥ ስርጭት ላይ መሆኑን አፋሪላዊ አካዛዊ መረጃዎች ያመለክታሉ።

የመስጊዶች በብዛት መገንባት የሙስሊሞች ቁጥር በተለይም ሃይማኖታቸውን የሚተገብሩ ሙስሊሞች ቁጥር እየጨመረ በመሄድ ላይ መሆኑን የሚጠቁም ሲሆን፤ በከፍተኛ ቁጥር ሙስሊሞች የሚጎርፉባቸው ከ25 ሺህ የሚበልጡ መስጊዶች ድፍን አውሮፓ ውስጥ መኖራቸውን አካዛዊ መረጃዎች ያሳያሉ።

በተቃራኒው ግን ወደ ቤተ ክርስቲያኖች የሚሄዱ ሰዎች ቁጥር እያሽቆለቆለ በመሄድ ላይ መሆኑን ጥናቶች ያረጋገጡ ሲሆን፤ «ደረስድን ባንክ» ያካሄደው ጥናት በመጨረሻ ዓመታት ውስጥ ጀርመን ውስጥ የቤተክርስቲያኖች ቁጥር እያሽቆለቆለ እንደሚሄድ፤ «አይስን አገረ ስብከት» ስር ካሉት 350 ቤተ ክርስቲያኖች ውስጥ በ96ቱ ቅዳሴዎች እንደሚቆሙና የቤተክርስቲያኖቹ ሕንጻዎቹ ለሌላ አገልግሎት እንደሚውሉ የሚጠበቅ መሆኑን አመልክቷል። ይህም ወደ አብያተ ክርስቲያናቱ የሚመጡ ምእመናን ቁጥር እየቀነሰ በመምጣቱና ገቢው

በማሽቆልቆሉ ምክንያት ነው።

ክርስቲያኖች በከፍተኛ ደረጃ ከቤተክርስቲያኖቻቸው እየራቁ መሄዳቸውን ከሚያሳዩ ክስተቶች አንዱ፣ በአንዲት የአውሮፓ አገር ውስጥ የምእመናን ቁጥር በጣም በማነሱ ሰዎች ወደ ቤተክርስቲያን መጥተው እንዲጸልዩ ለመሳብ መኪኖችን የሚያሸልም የሽልማት ኩፖን እስከማደል የተደረሰበት ሁኔታ መኖሩ ነው!!

ማይክል፦ ይህ እስላምን ለማፈን፣ በሃይማኖቱና በመርሆዎቹ በማፈዝ፣ በተከታዮቹና በመሪዎቹ ላይ ጥቃት በመፈጸም፣ ከዚህም አልፎ መስለሞች ከመላዋ አውሮፓ ለቀው እንዲወጡ እስከመጠየቅ የደረሱት፣ ቀኝ አክራሪ ፓርቲዎችና የዘረኛ ቡድኖች በዚህ መልኩ ሲራወጡ የምናስተውልበትን እውነታ የሚያብራራ ሊሆን ይችላል። ለመሆኑ ለዚህ ስርጭት ምክንያቶቹ ምን ይሆኑ? . . ወዳጃችን ራሽድ አንተም ከለመድንብህ በተቃራኒ ስለምክንያቱ ስታነሳ አልሰማንህም!

ራሽድ፦ በእርግጥ በምስማው ነገር ደስተኛ ነኝ። ለዚህ ነው የበለጠ ለማዳመጥ ዝምታን የመረጥኩት . . በኔ እምነት የእስላም የራሱ የሆኑ ምክንያቶች፣ የምዕራቡ ሕብረተሰብ የሆኑ የራሱ ምክንያቶች፣ እንደዚሁም ከተጨባጭ ሁኔታ ጋር የተያያዙ ምክንያቶች ይገኛሉ . . እነዚህ ሁሉ ተጣምረውና ተደጋግፈው ለእስላም መስፋፋትና መሰራጨት መንስኤ ሆነዋል . . ማለት 'ምፈልገው ግን ፍጥረት ከተጀመረበት ጊዜ አንስቶ ከአደም ፤ ጀምሮ እስካሁን ድረስ ያልተቋረጠ ጥልቅ ታሪካዊ መሰረትና ሰንሰለት ላለው ሃይማኖት ይህ እንግዳ ነገር አለመሆኑን ነው።

ራሽድ፦ ወዳጃችን ራሽድ፣ እኛ የምናውቀው እስላም የመጣው ከአንድ ሺህ አራት መቶ ዓመት ወዲህ ብቻ መሆኑን ነው። በተጨማሪም አይሁዳዊነትንና ክርስትናን የመሳሰሉ ሌሎች ሃይማኖቶችም ነበሩ፤ ይህን ታስተባብላለህ?

ራሽድ፦ በዚህ ረገድ ሊታረም የሚገባ ተሳሳተ ግንዛቤና ጽንሰ ሀሳብ አለ። እሱም የአላህ ሃይማኖት አንድ ብቻ እንጂ ብዙ አለመሆኑ ነው። ፍጥረታትን ከፈጠረው ከአንድ ምንጭ ከአላህ ۞ የመነጨ በመሆኑ ሃይማኖት በመሰረቱ አንድ ብቻ ነው። ይሁን እንጂ ይህ አንድ ሃይማኖት ግምት ውስጥ የሚያስገባቸው አንዳንድ ሁኔታዎች ሲኖሩ፣ ይህም እነዚህን ሁኔታዎች ወይም ሕዝቦች የሚመለከቱ የተለዩ አንዳንድ ሕግጋትን መኖር ይጠይቃሉ። እንደዚሁም ከመልእክቱ ምንጭ በዘመን ርዝመት ምክንያት ከሚኖረው ርቀት የተነሳ ከዚህ ሃይማኖት የመዛነፍ

ሁኔታም ሊያጋጥም ይችላል። ይህ ሲሆን ደግሞ የዚህን ሃይማኖት ስረ መሰረቶችና መርሆዎችን የሚያረጋግጥ ነቢይ መልእክተኛ በመላክ ሃይማኖታዊ ተሐድሶ ማድረግን ይጠይቃል። የእስላም ነቢይ ۞ ፦ «ነቢያት በአባት አንድ የሆኑ ከብዙ እናቶች የተወለዱ ወንድማማቾች ናቸው፤ ሃይማኖታቸው አንድ ሲሆን እናቶቻቸው የተለያዩ ናቸው» ያሉት ለዚህ ነው። ይህም ዘመናቸውና ሕጎቻቸው (ሽሪዓቸው) ብዙና የተለያዩ ናቸው ማለት ነው . . በእስላም ነቢይ ۞ ዘመን የሰው ልጅ ወደ ጉልምስና ዘመኑ የደረሰ በመሆኑ፣ የዚህ ረሱል ۞ መልእክት ይህን ሃይማኖት ከጥፋትና ከመዛባት የሚጠብቁት፣ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ተሐድሶ በማድረግ ወደ መሰረታዊ ጥራቱ የሚመልሱት የራሱ የሆኑ ውስጣዊ ምክንያቶችን ያካተተ እንዲሆን ተደርጓል። በመሆኑም ይህ ሃይማኖት የሰው ልጆች ፈጣሪ ጌታ የመረጠላቸው የማጠቃለያው ሃይማኖት እንደ መሆኑ ፈጽሞ አይቋረጥም። ሕልውናውና ታሪካዊ ሰንሰለቱ እስከ ሰው ልጆች ፍጻሜ ድረስ ይቀጥላል። ሰዎችን የፈጠረ አምላክ ነውና የሚስማማቸውንና ከተፈጥሯቸው ጋር የሚጣጣመውን ሃይማኖት የሚመርጥላቸው መሆኑም ሳይታለም የተፈታ ነው። ነገሮች እንደ ወረዱ በራሳቸው ተፈጥሯዊ መንገድ እንዲሄዱ ከተተወ፣ እንዲህ ያለው የሃይማኖቱ የስርጭትና የመስፋፋት ሁኔታ መኖሩም እንደዚሁ ተፈጥሯዊ ነው ።

ራጂቭ፦ ይህ ድንቅ ጽንሰ ሀሳብና ለኔ ደግሞ አስገራሚም ነው። እንግዲያውስ ወዳጃችን ራሽድ፣ ስትጠቃቅሳቸው ወደነበረው የእስላም መሰራጨት ምክንያቶች እንመለስ።

ራሽድ፦ እሽ፣ የራሱ የሆነውን የእስላምን ውስጣዊ ምክንያቶች በተመለከተ ልዩ ባሕርያቱ ለዚህ ዓይነቱ ስርጭት ብቁ ያደርጉታል፤ በሚለው ውስጥ ይጠቃለላል። እሱም ፦

በአወቃቀሩ ቀለል ያለ፣ በይዘቱ ጥልቀት ያለው፣ ጽንሰ ሀሳቦቹ ግልጽ የሆኑ፣ በአመለካከቱ ምሉእና ሁለንተናዊ የሆኑ፣ በትምሕርቶቹ ገርና ቀላል የሆኑ፣ ለማወቅና ለመረዳት ጭቆና ያለ የአእምሮ ችሎታና የግንዛቤ ብቃትን የማይጠይቅ፣ ምስጢራትና ሽፍንፍንነት፣ ድብቅነትና ውስብስብነት የሌለበት ሃይማኖት መሆኑ ነው።

ስብአዊና ሰውኛ የሆኑ የሰውን ተፈጥሮ የሚያናግር፣ እንደ ሁኔታዎቹ የሚይዘውና የሚያስተናግደው፣ ለፍላጎቶቹ ምላሽ የሚሰጥ፣ ችግሮቹን የሚፈታ፣ ጥያቄዎቹን የሚመልስ፣ ያካተታቸውን እውነታዎች ከሕይወት ተጨባጭ ሁኔታ ጋር በተቀናጀና በተደራጀ መንገድ በማጣጣም የሚያስተሳስር፣ ሁሉንም

ዓይነት ማህበራዊ ጭቆና እና ግፍ እርምጃ የሚያደርግ በዘር ግንዛቸው በቆዳ ቀለማቸው በቋንቋና በብሔራቸው በማህበራዊ ደረጃቸው . . ምንም ዓይነት ልዩነት ሳያደርግ በሰው ልጆች መካከል ፍትሕና እኩልነትን የሚያረጋግጥ ሃይማኖት ነው።

ከሰው ልጆች ተጨባጭ ሁኔታ በላይ ራሱን የማያስቀምጥ በዚያ ውስጥ ቀልጦና ሚዎቶ የማይቀር ተጨባጭ ተግባራዊ ሃይማኖት ነው። ከዚህ ተጨባጭነት በመነሳትም ዱንያን ከኣክራ ጋር የሚያጣምርና በሁለቱ መካከል ግጭት መኖሩን የማይቀበል ሃይማኖት ነው።

ሰብአዊ አእምሮን የሚያከብር፣ ለሰው ልጅ እሳቤ ግምት የሚሰጥ፣ አእምሯዊና ምክንያታዊ ማስረጃዎችን የሚያቀርብ፣ ለመግባባት፣ ለውይይትና ለጠቃሚ ክርክር ሎጂካዊ ስልቶችን የሚያስቀምጥ ሃይማኖት ነው።

ሳይንሳዊና ዕድገትን የሚያበረታታ እንጂ የማይዋጋ፣ ዘመናዊው ሳይንስ ከደረሰባቸው የተረጋገጡና የጸኑ ሳይንሳዊ እውነታዎች፣ እነዚያን መስኮች ከሚመለከቱና ከአስራ አራት ምእተ ዓመታት በፊት ከተላለፉ ቁርካናዊ ገለጻዎች ጋር የተጣጣሙበት ሃይማኖት ነው።

ከእድገትና መሻሻል ንቅናቄ ጋር ተጣጥሞ የሚጓዝ ሃይማኖት ነው። እስላም በጊዜና ስፍራ መለዋወጥ ምክንያት ሕይወትን ከሚያጋጥሙ አዳዲስና ተለዋዋጭ ማሕበራዊ ሁኔታዎች ሁሉ ጋር ራሱን የማጣጣምና የማገናዘብ ብቃቱን አረጋግጧል።

የሰው ልጅ ራሱን በፍጹምነት ለፈጣሪ አምላኩ ተገዥ ካለደረገ በስተቀር በምጡቅ ትርጉሞቹ እውን መሆን የማይችለውን እውነተኛውን የሰው ልጆች ነጻነት እውን የሚያደርግ ሃይማኖት ነው። የሰው ልጅ ይህን ሲያደርግ ለማንም ሰው ሆነ ለሌላ ማንኛውም ፍጡር ተገዥ አይሆንም።

ለሌሎች ሥልጣኔዎችና ባህሎች ክፍት ሆኖ የኖረና በዚያው የቀጠለ ሃይማኖት ነው።

ማይክል፦ እኔ ደግሞ በምዕራቡ ሕብረተሰብ በራሱ ውስጥ ስለታቀፉ ምክንያቶች ላብራራ፦

የምዕራቡ ሕብረተሰባችን በተለይም ከተገባደደው ምእተ ዓመት መጀመሪያዎችና ከዚያም ቀደም ካለው ጊዜ አንስቶ የምር በሆነ የእሳቤና የአመለካከት ቀውስ ውስጥ ይናራል። ይህ ቀውስ የመነጨው ሕብረተሰባችን ከሳለፋቸው አያሌ ትግሎችና ፍጥጫዎች በተለይም በቤተክርስቲያንና በሳይንስ፣ ከዚያም በተለያዩ የፍልስፍና ጎራዎችና በተለያዩ የሕብረተሰቡ መደቦች መካከል በተካሄዱ ትግሎችና ፍጥጫዎች ነው። ይህ ሁሉ የእሴቶችን መፍረክረክ፣ ግራ የመጋባትንና የማንነት ቀውስ ስሜትን ፈጥሯል።

በተጨማሪም የእሴቶች መናጋትና የመንፈስ ባዶነት ስሜት የምዕራቡን ሰው ሰብእና እንደ ነቀዝ በልቶታል . . የሰውን ልጅ መንፈስ የሚያፍን፣ በሰው ልጅ ውስጥ የሰብእና እሴቱን የሚያወድም፣ የሰውነት መለያ ባህርያቱን የሚያዘቅጥ ባዶነት ገጥሞታል . . የሰው ልጅ መገልገያ መሳሪያ ወይም የግዙፍ መሳሪያ አንድ አካል እስኪሆን ድረስ ሰብእናው እዘቀጠ፣ የቁሳቁሶች ዋጋና እሴት እያሻቀበና እየወጣ ሄዶ ከሁሉም የሰው ልጅ እሴቶች በላይ ሆኗል።

ሌላው ምክንያት ደግሞ ብዙዎቹ ምዕራባውያን በሃይማኖታቸው ላይ ያላቸው ጥርጣሬ፣ ብዙዎቹ ላይ ላዩን ለሃይማኖታቸው ቀናኢዎች መስለው ለመታየት ቢሞክሩም፣ በእምነቶቻቸው ውስጥ የሚያስተውሉት እርስ በርስ የመጣረስና የጉድለት ሁኔታዎች መኖር ነው። በተጨማሪም ቤተክርስቲያን የንጽሕና እና የመድሀን መንገድ አድርጋ የምትወስደውን የምናኔና የምንኩስና መንገድ፣ ብዙዎቻችን የሰውን ልጅ ተፈጥሮ የሚጸረርና ከሕይወት ተልእኮ ጋር የሚጋጭ አድርገን የምንቆጥር መሆኑም ሌላው ምክንያት ነው።

የስነምግባር መላሸቅንና የቤተሰብ መበተንን፣ በአጠቃላይ የምዕራቡ ሕብረተሰብ እጣ ፈንታ የሆነውን የማሕበረሰባዊ መዋቅሮች መናድን በቸልታ ማለፍ አንችልም።

ራሽድ፦ ስለተጨባጭ ሁኔታ ምክንያቶች መናገር ከፈለግን ደግሞ፣ እስላምን ለማጠልሸት የሚካሄዱ የተቋቋሙና ዘመቻዎች፣ በተከታዮቹ ላይ የሚፈጸመው ግፍና ጭቆና፣ ያልተጠበቀ የተገላቢጦሽ ውጤት የሚያስከትል ሊሆን የመቻሉ ሁኔታ ነው። ገጽታን የማበላሸትና የማጠልሸት ዘመቻዎቹ ይህን ሃይማኖት ለማወቅ የሚፈልጉ ሰዎችን ግብረመልስ ማስከተሉ ሌላው የስርጭቱ ምክንያት ነው።

የሙስሊም ንዑስ ስብስቦች በምዕራቡ ዓለም መገኘት የሚኖረውን በጎ ተጽእኖም መዘንጋት የለብንም። ሙስሊሞች በአውሮፓውያን መካከል በአብሮነት መኖራቸው ምዕራባውያን እስላምን በቅርበት እንዲያውቁ መልካም አጋጣሚን የሚፈጥርላቸው ሲሆን፤ እስላማዊ ጽንሰ ሀሳቦችን ለማወቅና የሙስሊሞችን የአነዋጥር ዘይቤ በተጨማሪም እንዲያጤኑ መንገዱን ያመቻቻል።

ይህ ሁሉ፤ መጻሕፍት ዘመን የዚህ ሃይማኖት መሆኑን የሚያረጋግጥ በተስፋ የተሞላ ብሩህ ስሜት እንዲሰማኝ ያደርገኛል።

أهم المراجع

- القرآن الكريم
- كتب السنة النبوية
- د. إبراهيم خليل:
- لماذا أسلم صديقي؟ ورأي الفاتيكاني في تحديات القرآن
- د. إبراهيم محمد إبراهيم:
- الأديان الوضعية في مصادرها المقدسة وموقف الإسلام منها
- أبو الأعلى المودودي:
- الإسلام في مواجهة التحديات المعاصرة
- الإسلام والمدنية الحديثة
- الحجاب
- حول تطبيق الشريعة في العصر الحاضر
- مبادئ الإسلام
- نحن والحضارة الغربية
- نظام الحياة في الإسلام
- أبو عبد الملك وليد بن فهد الودعان:
- رسالة إلى كل من يؤمن بعيسى عليه السلام
- أحمد ديدات:
- أسرع الأديان نموًا
- الاختيار بين الإسلام والنصرانية
- الحل الإسلامي للمشكلة العنصرية
- الخلاف الحقيقي بين المسلمين والمسيحيين
- الله في اليهودية والمسيحية والإسلام
- بين الإنجيل والقرآن
- تهمة السيف
- لماذا محمد صلى الله عليه وسلم هو الأعظم؟
- ماذا يقول الكتاب المقدس عن محمد صلى الله عليه وسلم؟

محمد صلى الله عليه وسلم أعظم عظماء العالم
محمد صلى الله عليه وسلم الخليفة الطبيعي للمسيح عليه السلام
مفهوم العبادة في الإسلام
هل المسيح هو الله؟ وجواب الإنجيل على ذلك

- د. أحمد عبد الرحيم السايح:
- فلسفة الحضارة الإسلامية
- د. إسماعيل راجي الفاروقي، د. لوس لمياء الفاروقي:
- أطلس الحضارة الإسلامية
- د. إكرام لمعي:
- الطلاق في المسيحية (وجهة نظر إنجيلية)
- أندريه نايتون وآخرون- ترجمة: سميرة عزمي الزين:
- الأصول الوثنية للمسيحية
- أنور محمود زنتاتي:
- معجم افتراءات الغرب على الإسلام
- برنارد لويس:
- إسطنبول وحضارة الخلافة الإسلامية
- جاد الكريم جباعي:
- حقوق الإنسان في الفكر العربي المعاصر
- جميل بن صبيح:
- تحقيق خلافة الإنسان على الأرض
- د. جوتفرايد كونزلن- تقديم وتعليق: د. محمد عمارة:
- مأزق المسيحية والعلمانية في أوروبا - [شهادة المانية]
- د. حسين مؤنس:
- الحضارة - دراسة في أصول وعوامل قيامها
- مختصر دستور أمة الإسلام

• **خالد أبو الفتوح:**

الإسلام والليبرالية- حقيقة التوجه الأمريكي وإمكانية الالتقاء الفكري (مقال)

بين إدارة الوقت وإدارة الذات (مقال)

الحضارة- مصطلحات (مقال)

لهذا نكره أمريكا! (مقال)

هوامش على أزمة التحدي (مقال)

• **د. داود درويش حلس:**

حقوق الإنسان الثقافية بين الشريعة الإسلامية والمواثيق الدولية

• **روجيه جارودي:**

صفارو القبور- الحضارة التي تحفر للإنسانية قبرها

• **زغريد هونكه- ترجمة: فاروق بيضون، كمال دسوقي:**

شمس العرب تسطع على الغرب.. أثر الحضارة العربية في أوروبا

• **سامي عامري:**

هل اقتبس القرآن الكريم من كتب اليهود والنصارى؟

• **سعود بن عبد العزيز بن محمد العريفي:**

الأدلة العقلية النقلية على أصول الاعتقاد

• **سيد قطب:**

الإسلام ومشكلات الحضارة

المستقبل لهذا الدين

خصائص التصور الإسلامي ومقوماته

هذا الدين

• **د. السيد محمد بدوي:**

الأخلاق بين الفلسفة وعلم الاجتماع

• **د. عادل صادق:**

الطلاق ليس هو الحل

• **د. عادل بن علي الشدي، د. عبد الرزاق معاش:**

حاجات البشرية في رسالة النبي محمد صلى الله عليه وسلم

• **عباس العقاد:**

أثر العرب في الحضارة الأوربية

• **عبد الدائم كحيل:**

روائع الإعجاز الطبي في القرآن والسنة

موسوعة الإعجاز الرقمي في القرآن الكريم

• **د. عبد الرحمن حسن حبنكه:**

ضوابط المعرفة وأصول الاستدلال والمناظرة

• **عبد الرحمن الجزيري:**

أدلة اليقين في الرد على مطاعن المبشرين

• **د. عبد العزيز صقر:**

الدين والدولة في الواقع الغربي.. دراسة لموقع ودور الدين في الدولة القومية

• **د. عبد العزيز بن عثمان التويجري:**

حقوق الإنسان في التعاليم الإسلامية

• **د. عبد الله بن عبد المحسن التركي:**

حقوق الإنسان في الإسلام

• **عبد الله ناصح علوان:**

معالم الحضارة في الإسلام وأثرها في النهضة الأوربية

• **د. عبد المحسن بن زين المطيري:**

الأدلة الجلية على صدق نبوة خير البرية صلى الله عليه وسلم

• **علي عزت بيجوفيتش:**

الإسلام بين الشرق والغرب

• **د. علي محيي الدين القره داغي:**

نحن والأخر- دراسة فقهية تأصيلية

- **د. محمد الزحيلي:**
حقوق الإنسان - محور مقاصد الشريعة
- **د. محمد ضياء الرحمن الأعظمي:**
دراسات في اليهودية والمسيحية وأديان الهند
- **محمد بن طاهر التنير البيروتي:**
العقائد الوثنية في الديانة النصرانية
- **محمد الطاهر بن عاشور:**
مختصر أصول النظام الاجتماعي في الإسلام
- **د. محمد بن عبد الله بن صالح السحيم:**
الإسلام - أصوله ومبادئه
- **د. محمد عمارة:**
الإسلام وحقوق الإنسان.. ضرورات لا حقوق
بين العصمة والازدراء.. الأنبياء في القرآن والكتاب المقدس (مقال)
- **محمد الغزالي:**
حقوق الإنسان
- **محمد قطب:**
شبهات حول الإسلام
- **محمد متولي الشعراوي:**
الأدلة المادية على وجود الله
- **محمد ياسين:**
ردود علماء المسلمين على شبهات الملحدين والمستشرقين
- **مركز تبادل القيم الثقافية، بالتعاون مع منظمة اليونسكو:**
أثر العرب والإسلام في النهضة الأوروبية
- **د. مروان إبراهيم القيسي:**
موسوعة حقوق الإنسان في الإسلام
- **علي بن نايف الشحود:**
المفصل في الرد على الحضارة الغربية
- **د. عماد الدين خليل:**
قالوا عن الإسلام
- **د. فهد بن عبد الرحمن بن سليمان الرومي:**
خصائص القرآن الكريم
- **د. مازن العرموطي، نمير عباس مظفر، كايد هاشم (تحرير):**
الإسلام والغرب وحقوق الإنسان
- **مايكل هارت - ترجمة: أنيس منصور:**
الخالدون مئة، أعظمهم محمد [صلى الله عليه وسلم]
- **مجاهد محمود أحمد ناصر:**
منهج القرآن الكريم في إقامة الدليل والحجة
- **محمد بن إبراهيم الحمد:**
الإسلام.. طريق السعادة الأبدية
- **محمد أبو زهرة:**
المجتمع الإنساني في ظل الإسلام
- **محمد أبو القاسم حاج حمد:**
جدلية الغيب والإنسان والطبيعة العالمية الإسلامية الثانية
- **د. محمد بشاري:**
الحرية الدينية في الشريعة الإسلامية - أبعادها وضوابطها
- **محمد تقي الدين الهلالي المغربي:**
البراهين الإنجيلية على أن عيسى عليه السلام داخل في العبودية ولا حظ له في الألوهية
- **محمد رشيد العويد:**
إنهم يتفرجون على اغتصابها

• **ناصر بن دخيل الله بن فالح السعيد:**

الاحتجاج العقلي والمعنى البلاغي

• **هارون يحيى:**

خديعة التطور

فهم سريع للإيمان

القرآن معجزة المعجزات

المعجزات القرآنية

• **هانز هينر ش شبر - ترجمة: عبدالرحمن بدوي:**

روح الحضارة العربية

• **د. هبة رؤوف عزت:**

إشكاليات مفهوم حقوق الإنسان (مقال)

• **وحيد الدين خان:**

القرآن يتحدى

القضية الكبرى

• **د. يحيى بن محمد حسن زمزمي:**

حقوق الإنسان - مفهومه وتطبيقاته في القرآن الكريم

• **يسر محمد سعيد مبيض:**

اليوم الآخر في الأديان السماوية والديانات القديمة

• **د. يعقوب بن عبد الوهاب الباسين:**

طرق الاستدلال ومقدماتها عند المناطق والأصوليين

መቅድም	3
የማዘናጊያ ጽዋ	6
አንዲት ሚስት . . በቂ ናት?!	14
የደማች ጽጌሬዳ	20
የስነምግባር መጋረጃ	26
ንግሥቲቱ ሴት	32
የተንገዳገደውን ቤት መናድ	38
ሴቷ በድህረ ነጻነት ዘመን	44
የስልጣኔ ጭንብል ያጠለቀው አድልኦ	50
ከፍርድድ ጋር በፓሪስ ካፌ	56
የሰው ነፍስያ በሁለት አመለካከቶች መካከል	62
የእምነት አስፈላጊነት	68
የመንገዱ ጠቋሚ ምልክቶች	74
አምላክህን እወቅ!!	80
የሰማይ ብርሃን (የመለኮታዊ መመሪያ አስፈላጊነት)	86
የእውነተኛው ሃይማኖት መገለጫ ባሕርያት	94
በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ የታላቆች ታላቅ	99
በሰው ልጆች ታሪክ ውስጥ የታላቆች ታላቅ	100
የማሳረጊያው ቃል	106
የመዳኛው ጥግ	112
መለኮታዊ ሽሪዓ	118

የስልጣኔ እውነታዎች	124
የሙስሊሞች ፀሐይ ለሰው ልጆች ስትፈነጥቅ	130
ሰብአዊ ፍጡር . . እንዲገለል ሲደረግ	136
ሰብአዊ መብቶች በእስላም	142
ይቅርታ . . አንዴ!!	148
ይቅርታ አድርግልኝና !!	156
ቁርኣናዊ ስነምግባር	162
እስላማዊ መንግሥት . . ለሰው ልጆች የግድ የሚያስፈልግ ሥርዓት	168
የዘላለማዊነት ገዛ	174
እስላምና ሽብርተኝነት	180
መጨረሻ ዘመን የእስላም ነው	188

ወደ መነሻ መሰረቶቹ ልንመልሳችሁ ወደድን። ሉጂካዊ አስተሳሰብን አብረን በመቅዘፍ በፈላሰፎችና ርእዮተኞች አባባሉች መጠቀምም ፈለግን። የደስተኝነትንና የመታደልን መንገድ ለመፈለግ በምናደርገው ጉዞ በታላላቅ መሪዎች፣በጎምቱ ሰዎችና በታዋቂ ጥበበኞች ተሞክሮዎች መታገዝንም አስፈላጊ ሆኖ አገኘን።

ጉዞው የመታደልና ወደዚያ የሚወስድ ርእዮታዊ የስልጣኔ ጉዞ ነው። በሰው ነፍስ ድብቅ ባህር ከውስጥ የሚቀዘፍ፣ታሪክንና ያለፈውን ሁሉ የሚያስስ፣መጸኢውን ጊዜ ክሩት አሻግሮ የሚመለከት ጉዞ ነው። ሁሉም ወደ መታደልና ወደ ደስተኝነት የሚያደርስ መንገድ ባለቤት ነን በሚሉ የተለያዩና እጅግ በበዙ የርእዮትና የእሳቤ ጎራዎች ማእበል ውስጥ . . . ስነልቦናን ጠግነን ለግለሰብ ትኩረት በመስጠት፣ሕብረተሰቦችና ሕዝቦች የመታደልንና የደስተኝነትን መንገድ ለመተዋወቅ ካላቸው ፍላጎት ጋር አብረን ለመጓዝ እንሠራለን . . .

እናም መንገዱን ለመምረጥና ለመተዋወቅ ብቻ ሳይሆን ለመሞከርና ለመመዘንም ጭምር፣ተገቢው መስፈርት የቱ እንደሆነ ለማየት ከእኛ ጋር ሁኑ እንላለን . . .

የመታደልን መንገድ ለመፈለግ የሚደረግ ጉዞ . . .

የስነምግባር፣የሳይንስ፣የስልጣኔ፣የርእዮትና የክብር መንገድ ነው . . .

እርስዎስ ይህን መንገድ ያውቃሉ . . . ?! ለማወቅስ ይፈልጋሉ . . . ?!

ደስተኝነትንና መታደልን የማይፈልግ ማን አለ?! እያንዳንዱ ሰው መታደልን ፍለጋ የሚስጠው መሆኑ ጥርጥር የለውም . . . ይሁንና ይህን ደስተኝነት እውን ለማድረግ ስንቶቻችን ነን ስኬታማ የምንሆን? ይልቅዬ ስንቶቻችን ነን ወደዚያ የሚያደርሰውን መንገድ የምናውቅ? የደስተኝነት ማግኛ ምክንያቶች ብዙ መሆናቸው ጥርጥር የለውም። በእኔ እምነት ግን ዋነኛው ምክንያት ሰው ራሱን እውን ማድረግ ሲሆን ይህን ለማድረግ ደግሞ መጀመሪያ ከእንስሳትና ከተቀሩት ፍጥረታት ሁሉ የሚለየውን የራሱን ሰብእናው እውን ማድረግ ይኖርበታል . . . ፍጥረት ዓለምን፣ሰውንና ሕይወትን የሚመለከቱ ታላላቆችን ጥያቄዎች ማስተንተንና ወደ ትክክለኛና አስተማማኝ መልሶቻቸው መድረስ መቻል፣ሰውን ወደ እርጋታና እርካታ ብቻ ሳይሆን ወደ ይሁንታና እፎይታ ያደርሳል። እነዚህ ውይይቶች ደግሞ ብድርታዎችን በማጥፋት፣እውነታውን በማሳየት፣በብዙዎቻችን እእምሮ ውስጥ ለሚመላለሱ ጥያቄዎች ምላሽ በመስጠት እግሮቻችንን በደስተኝነት መንገድ ላይ እንድናሳርፍ አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። ውይይቶቹ ከሰብአዊነት ጽታዎች ጋር የተያያዙ እጠቃላይ የሆኑ ሁለንተና ርእሰ ጉዳዮችን የሚያነሱ፣አብዛኛውን እንባቢ በሚመጥኑ ቀላልና ማራኪ ስልቶች የተቃኙ በመሆናቸው ጠቀሜታቸው የጎላ ነው።

ልቦለድ

ወደ ደስተኝነት የሚያደርስ መንገድ

ፍላጎቶችና ምጥቶች፣ ውዝግቦችና መግቶች፣ ተቃርኖቻችንና ትቅቢያዎች፣ በሕይወት ፍልስፍናዎችና በሕይወት ትርጉም ምንነት ዙሪያ በሚያጠነፍግው የጆርጅ ጉዞ በእስደማሚዋ ለንደን፣ በድንቃድንቆቹ እገር በሕንድ፣ በካይሮ ከአባይና ከፒራሚዶቿ ጋር፣ በቁድስ (እሩሳሌም) በቅድስናዋና በሃይማኖቶቿ፣ በአብያተ ክርስቲያናት እገር በሮማ . . . ፍልስፍና ከሃይማኖት፣ ከሰዎች ሕይወትና ከተቃርኖቻቸው ጋር የሚደበላለትበት፣ ደስተኝነት ከመከራ፣ እርግጠኝነት ከጥርጣሬ፣ የአካል እርካታ ከመንፈስ እርካታ፣ የመንፈስ ቋንቋ ከአንደበት ቋንቋ ጋር፣ ተረት ከእውነታ ጋር የሚደባለትበት ልቦለድ . . . የሕይወትን እሳቤና ትርጉም፣ የሕይወትና የሃይማኖት ፍልስፍናን በተከታታይ ተያያዥ ፈጣን ሁኔታ፣ ፍልስፍናዎች፣ ርእሶቻችንና መረጃዎች ውስጥ የሚያስነብብ፣ ታሪክና ገሃዱ ዓለም በሕይወታችን ላይ የሚኖራቸውን ተጽእኖ እየቃኝ በሳይንሳዊ ፍልስፍናዊ እይታ አማካይነት ዘመናዊ ዕውቀትን የሚዳስስ . . . የሕይወት ተቃራኒ ገጽታዎች ይጠፉ ይሆን?? ጆርጅ ለጥያቄዎቹ ምላሽ ያገኝ ይሆን?? መንፈስና አካል እንደ ላይ ተጣምረው ደስተኛ መሆን ይችሉ ይሆን?? ጆርጅ የመታደልን መንገድ ያገኝ ይሆን . . . ?!

使いやすいウェブサイト
